

Ἡ ΠΡΩΤΗ ΕΣΤΙΑ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΤΟΣ ΙΒ'

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1963

ΤΕΥΧΟΣ 132ον

ΣΤΑΥΡΟΥ ΙΩΣΗΦ ΠΑΠΑΔΑΤΟΥ

ΑΙ ΠΕΡΙ ΔΙΟΙΚΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΜΟΝΗΣ ΜΕΓΙΣΤΗΣ ΛΑΥΡΑΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΤΥΠΙΚΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΩ.

(ΕΠΙ ΤΗ ΧΙΛΙΕΤΗΡΙΔΙ ΤΗΣ)

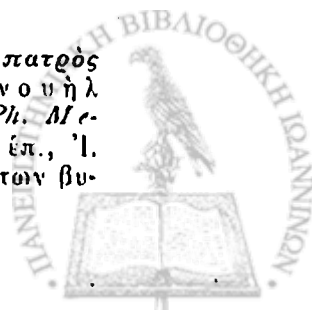
Συνεπληρώθησαν ἤδη χίλια ἔτη ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας τοῦ Ἁγίου Ὁρους ὑπὸ τοῦ μοναχοῦ ὁσίου Ἀθανασίου τοῦ Ἀθωνίτου.

Ὁ Ἁγιορειτικὸς μοναχισμὸς βεβαίως ἀνάγει τὴν γέννησίν του δύο τοῦλάχιστον αἰῶνας ἐνωρίτερον, ὑπὸ τὴν μορφήν ὅμως τῶν ἀσκητῶν—ἀναχωρητῶν, πλὴν ὁ ὀργανωμένος μοναχικὸς βίος ἀρχεται ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης, ὅτε διὰ πρώτην φοράν, διὰ τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἀθανασίου (1) μορφοποιεῖται ὀριστικῶς ὁ Ἁγιορειτικὸς μοναχισμὸς.

Τὸ Τυπικὸν τοῦτο τοῦ Ἀθανασίου, σὺν τοῖς ἄλλοις, ἐνθυμίζει θέματα τῆς αὐτοδιοικήσεως τῆς Μονῆς, τῆς ἐκλογῆς Καθηγουμένου καὶ τοῦ κοινοβιακοῦ συστήματος. Ἐπειδὴ δὲ διὰ τοῦ Τυπικοῦ καθιεροῦται ἰδιοτύπως καὶ γραπτῶς διατυποῦται τὸ καθεστῶς τῆς διοικήσεως τῆς Μονῆς ταύτης, ὅπερ ἐπὶ μίαν χιλιετηρίδα διεῖπεν καὶ ἀπάσας τὰς Ἁγιορειτικὰς ἱερὰς Μονὰς θὰ διαλάβωμεν—ἐν βραχεῖ—, ἐν συνεχείᾳ τὰς ἀφορώσας διατάξεις, συγκρίνοντας ταύτας μὲ τὰς νῦν ἰσχύουσας παραλλήλους τοιαύτας.

1. Ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος Φωκᾶς, ἀκολουθῶν τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσαντας Βασίλειον Α' τὸν Μακεδόνα καὶ Λέοντα Στ' τὸν Σοφόν, θεσπίζει τὴν διοικητικὴν τῆς Μεγίστης Λαύρας ἀνεξαρτησίαν, ἣν καθιστᾷ διὰ τοῦ μνημονευομένου ἐν τῷ Τυπικῷ Χρυσοβούλλου του, ἔλευθέραν εἶναι καὶ αὐτοδέσποτον κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην τε καὶ διάταξιν καὶ μὴτε Πατριάρχου, μὴτε

1. Φέρει τὸν τίτλον «Τυπικὸν ἢτοι Κανονικὸν τοῦ ὁσίου καὶ Θεοφόρου πατρὸς ἡμῶν Ἀθανασίου τοῦ ἐν Ἀθῶ» συνετάχθη δὲ τὸ ἔτος 969. Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ Μανουὴλ Γεδεών: Ὁ Ἀθῶς, ἀναμνήσεις, ἔγγραφα, σημειώσεις, Κπολις 1885 σελ. 245 ἑπ., Ph. Meyer: Die Haupturkunden für die Geschichte der Athosklöster, Leipzig 1894 σελ. 102 ἑπ., Ἱ. Χατζηγιάννου. Χρυσόβουλλοι καὶ Τυπικὰ περὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους τῶν ἀειμνήστων βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, τευχ. α' Ἀθῆναι 1939 σελ. 54 ἑπ.

τινος ἄλλου προσώπου παραδυναστεύοντος... ἀλλ' εἶναι αὐτὴν αὐτοδέσποτον καὶ αὐτεξούσιον.

Συνέπεια τῆς ἀναγνωρισθείσης ταύτης ἀρχῆς τῆς αὐτοδιοικήσεως τῆς Μονῆς ἦτο ἡ ἀπαγόρευσις τῆς ἐνεργοῦ ἐπεμβάσεως παντὸς πολιτικοῦ ἀρχοντος εἰς τὰ τῆς διοικήσεως ταύτης. Προσέτι ἀπηγορεύετο καὶ ἡ ἐπέμβασις τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, καθιερωθείσης οὕτω καὶ τῆς ἔναντι τῶν τοπικῶν ἀρχῶν αὐτοδιοικήσεως τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, καθεστῶς ὅπερ ἐθεσμοθετήθη καὶ διὰ τὰς μετέπειτα ἀναπτυχθείσας ἱεράς Μονὰς τοῦ Ἁγίου Ὁρους. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Μονὴ Μεγίστης Λαύρας ἐπέκτησε τὸ προνόμιον τοῦ προβαδίσματος τῶν λοιπῶν Μονῶν, τοῦ Καθηγουμένου ταύτης ὄντος *primus inter pares*.

Τὸ οὕτω θεσπισθὲν καθεστῶς τῆς αὐτοδιοικήσεως τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας, ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἱερῶν Μονῶν τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀπετέλεσε τὴν ἀπαρχὴν τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀγιορειτικοῦ μοναχισμοῦ, διότι αἱ Μοναὶ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἀδέσμευται οὔσαι καὶ ἀπηλλαγμέναι ἐξωτερικῆς ἐπεμβάσεως εἰς ὑποθέσεις καθαρῶς διοικητικῆς φύσεως, ἠδυνήθησαν νὰ καλλιεργήσωσιν ἀνέτως καὶ θετικῶς τὰς μοναχικὰς τῶν ἀρχὰς. Οὕτως, ἐν τῇ διαρροῇ τῶν χιλίων ἐτῶν τῆς ἀγιορειτικῆς μοναχικῆς ζωῆς ἐσφυρηλατήθη ἐν Ἄθῳ ὁ μοναχισμὸς ἐν τελειότητι, ἤκμασε καὶ ἐφωτοδότησε τὸν χριστιανικὸν κόσμον, παρασχὼν καὶ εἰς τὴν, τῷ μεταξῦ, δουλωθεῖσαν πατρίδα, παρηγορίαν, προσηγορίαν, ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ βοήθειαν διὰ τὴν ἐθνικὴν τῆς ἀποκατάστασιν.

II. Ἡ Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της κατέστη Κοινόβιος, ἀπηρτίζετο δὲ ἀπὸ τὸ μοναστηριακὸν της συγκρότημα καὶ τὰ πέριξ τούτου Κελλία. Ὁ κοινοβιακὸς βίος—γνωστὸς ἄλλωστε καὶ ἀπὸ τὸν μοναχισμὸν τῆς ἐρήμου—τὸ πρῶτον καθιεροῦται ἐν Ἁγίῳ Ὁρει διὰ τῶν διατάξεων τοῦ Τυπικοῦ καθ' ὅς κοινῶς ἐσθίειν παρεγγυώμεθα τοῖς οὕτω ἠνωμένοις, κοινὴν τὴν πᾶσαν ἀκολουθίαν ἐπιτελεῖν ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ τὴν τε νυκτερινὴν καὶ ἡμερικὴν, καθὼς ἔργῳ αὐτοῖς ὑπεδείξαμεν καὶ ἐγγράφως ἐνετειλάμεθα καὶ παραδεδώκαμεν... Φημὶ δὲ κοινῶς τοὺς ἅπαντας βιοῦν ἀδελφούς· κοινῇ βλέπειν τὸν αὐτὸν τῆς σωτηρίας σκοπὸν μίαν τε καρδίαν εἶναι ἐν τῷ κοινοβίῳ καὶ θέλημα ἐν καὶ μίαν ἐπιθυμίαν καὶ ἐν σῶμα ἐκ διαφόρων μελῶν συνηρμοσμένον πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς ἀδελφότητος, καθὼς νομοθετεῖ ὁ ἀπόστολος...

Οἱ Πατέρες τῆς Μονῆς, πιστοὶ εἰς τὸν μοναχικὸν τῶν ὄρκων καὶ τὰς περὶ ἀκτημοσύνης τῶν μοναχῶν διατάξεις τοῦ Τυπικοῦ οὐ δὲ κτήση τοῦ κόσμου τούτου τι, οὐδὲ ἀποθησαυρίσεις ἰδιορίστως εἰς ἑαυτὸν μέχρι καὶ ἐνὸς ἀργυρίου, ἐπὶ μακροῦς αἰῶνας διεφύλαξαν τὴν παρακαταθήκην ταύτην, ἵνα κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα κρατήσῃ ἐν αὐτῇ τὸ νεωτερίζον πνεῦμα τῆς ἰδιορρυθμοῦ μοναχικῆς ζωῆς καὶ νὰ καταστῇ ἡ Μονὴ αὕτη, ἡ πρώτη κοινόβιος Μονὴ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἰδiorρυθμος. Ἐπανελθοῦσα δὲ τὸ 1574, κατόπιν ἐπεμβάσεως τοῦ Πατριάρχου Κόπλεως Σιλβέστρου καὶ τῆς Συνάξεως τοῦ Ἁγίου Ὁρους, εἰς τὴν ἀρχικὴν, κοινοβιακὴν, ὀργάνωσιν, καθίσταται καὶ αὖθις κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα ἰδιορρυθμος καὶ παρασύρει εἰς τὸν παρεκκλίνοντα τῶν μοναχικῶν ἀρχῶν ἰδιορρυθμὸν βίον καὶ ἐτέρας ἀγιορειτικὰς μονὰς. Οὕτως, ἡ πρώτη Μεγάλῃ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ πρῶτον ἐφηρμόσθη, ἤκμασε καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἱεράς Μονὰς μετεδόθη τὸ κοινοβιακὸν σύστημα, κατέστη ἰδιορρυθμος καὶ ὡς τοιαύτη ἐξακολουθεῖ νὰ παραμῆνῃ μέχρι σήμερον.

III. Πρῶτος Καθηγούμενος τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας ὠρίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Νικηφόρου Φωκᾶ ὁ ἰδρυτὴς της μοναχὸς Ἀθανάσιος. Ὁ Καθηγούμενος τῆς Μονῆς ταύτης εἶναι ἰσόβιος. Τὰ τῆς διαδοχῆς ὁμοῦ τοῦ Καθηγουμένου Ἀθανασίου διττῶς ὑψιμίξει ὁ βασιλεὺς. Πρῶτον μὲν ζῶντος αὐτοῦ, ὅτε Καθηγούμενος θέλει ὀρισθῆ ὁ ὑπὸ τοῦ Ἀθανασίου ὑποδειχθεὶς διάδοχός του. Δεύ-

τερον δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ βασιλέως, ὅτε ὁ Καθηγούμενος ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς κελλίων. Ὁ Νικηφόρος ἀποκλείει τὴν ἐκλογὴν Καθηγουμένου, μοναχοῦ ἑτέρας ἀγιορειτικῆς Μονῆς.

Ἀκολουθῶν πιστῶς τὰς ἐντολὰς ταύτας ὁ μοναχὸς Ἀθανάσιος τὰς περιέλαβεν αὐτουσίας ἐν τῷ Τυπικῷ του, ἤτοι καθὼς αὐταῖς λέξεσιν οὕτως περιέχει τὸ χρυσοβούλλιον. Ἔχουσι δὲ αὐταὶ ὡς ἀκολουθῶς: Δεσπόζεσθαί τε μεθ' ἡμᾶς τὴν τοιαύτην λαύραν παρὰ τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ Ἀθανασίου διοριζόμεθα· πλὴν καὶ ἔτι ζώσης τῆς βασιλείας ἡμῶν βουλόμεθα τὸν αὐτὸν εὐλαβεστάτον μοναχὸν Ἀθανάσιον καθηγούμενον εἶναι τῆς τοιαύτης λαύρας καὶ τῶν πέριξ τῆς λαύρας Κελλίων τῶν ὀγδοήκοντα μοναχῶν ἀσάλευτον· διοικεῖσθαί τε παρ' αὐτοῦ πάντα, κατὰ τὸ Θεῷ φίλον καὶ τῇ μοναδικῇ καταστάσει ἀρμόδιον· μετὰ δὲ τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, εἰ μὲν ἡ βασιλεία ἡμῶν καὶ ἔτι τῷ βίῳ περίεστι, τὸν ἐκ τῆς αὐτῆς λαύρας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν κελλίων διαφέροντα καὶ ὄν ἂν ὁ αὐτὸς εὐλαβεστάτος μοναχὸς Ἀθανάσιος τελευτῶν ἐπιτρέψειεν, ἐκεῖνον καὶ πρὸς τὴν τῆς ἡγουμενείας ἀρχὴν ἐγκαθίστασθαί· ἐπεδὴν δὲ καὶ ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐκ τοῦδε τοῦ ματαίου βίου καλέσειε, καὶ τοῦ κοινού καὶ ἡμεῖς ποτηρίον τοῦ θανάτου μετάσχωμεν, οὐδένα βουλόμεθα τῶν πάντων ἕτερον εἰς τὴν τοιαύτην λαύραν καθηγούμενον προχειρίζεσθαι, ἀλλ' ὄν ἂν οἱ μοναχοὶ τῆς τε λαύρας καὶ τῶν ὑπ' αὐτὴν κελλίων συναθροιζόμενοί τε καὶ διασκοπούμενοι ἀρετῇ τε ἴδωσι διαφέροντα καὶ ἐπιτηδείως πρὸς τοῦτο ἔχοντα ἐκεῖνον καὶ πρὸς τὴν ἡγουμενείαν ἐγκαθιστᾶν. Ξένης δὲ λαύρας, ἢ μονῆς οὐδόλως παραδεχόμεθα τινα ἐν οἰωδῆπότε χρόνῳ ἡγούμενον ἐν αὐτῇ γενέσθαι, ἀλλ' οὐδὲ τὸν ἡμέτερον θάνατον ἐξεῖναι τι βουλόμεθα ταύτην κοσμικῶ ἢ ἐκκλησιαστικῶ προσώπῳ ἢ καὶ μοναχῶ δωρεῖσθαι ἢ ὑφ' ἑτέραν ποιεῖσθαι μονήν, ἀλλ' οὕτως ἐλευθέραν εἶναι καὶ αὐτοδέσποτον, κατὰ τὴν ἡμετέραν γνώμην τε καὶ διάταξιν.

Ἐπαναλαμβάνων ὁμως τὰς διατάξεις ταύτας πλειστάκις ἐν τῷ Τυπικῷ του ὁ Ἀθανάσιος, δίδει διαφορετικὰς καὶ μάλιστα ὅλως ἀντιθέτους λύσεις ἐπὶ τοῦ θέματος τῆς ἐκλογῆς τοῦ Καθηγουμένου τῆς Μονῆς ταύτης. Οὕτως, ἐνῶ ὁ βασιλεὺς παραγγέλλει τὴν μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκλογὴν τοῦ Καθηγουμένου ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν τῆς Μονῆς καὶ τῶν πέριξ αὐτῆς κελλίων, ὁ μοναχὸς Ἀθανάσιος συντάξας τὸ Τυπικὸν τὸ ἔτος 969, καὶ μετὰ τὴν κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος θανάτωσιν τοῦ Νικηφόρου Φωκᾶ—ἐφ' ὅσον τὸν ἀποκαλεῖ μακάριον—παρορᾷ τὴν περὶ ἐκλογῆς Καθηγουμένου διάταξιν καὶ ὀρίζει Καθηγούμενον ἐκεῖνον ὄν ... καταλιμπάνη διάδοχον καὶ αὐτὸς μετ' αὐτὸν εἰς τὴν ἡγουμενείας ἀρχὴν...μόνον δέ...εἰ δὲ γε συμβαίῃ, οἷα εἰκόσ, μὴ ἐν τῇ λαύρᾳ τὸν καθηγούμενον τελευτῆσαι τότε δὴ συνλεύσει καὶ διασκοπήσει καὶ ψῆφῳ καὶ κρίσει τῶν εὐλαβεστάτων καὶ προεχόντων, ὡς εἴρηται ἀδελφῶν, οὐδὲ γὰρ τοῖς πᾶσιν ἀπλῶς τὴν τοιαύτην κρίσιν καὶ ἐξουσίαν ἀφίεμεν... Παρὰ δὲ τὴν βασιλικὴν ἀπαγόρευσιν τῆς μὴ ἀναδειξεως καθηγουμένου μοναχοῦ ἑτέρας μονῆς, ὁ Ἀθανάσιος ἐπιτρέπει εἰς τὸν προσκαρτερήσαντα τῇ μονῇ καὶ συνασιστραφέντα τοῖς ἀδελφοῖς μέχρι τριῶν ἢ καὶ δύο ἐτῶν, εἴ γε ἄρα καὶ παρὰ τινος ἄλλης μονῆς ἐφοίτησε, τὸν τοιοῦτον γὰρ οἷ φημι ξένον ἀλλὰ τέκνον ἡγημαὶ καὶ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μέλος τῆς κατ' ἐμὲ ἀδελφότητος ἐφ' ὅσον οὗτος διαπρέψας ἐν τῇ μονῇ ἰκανός τε καὶ ἐπιτηδεῖος καὶ ἄξιός τῆς τῶν ἀδελφῶν ἐπιστοσίας ἀναφανῆ ἀκωλύτως καὶ ἀνεκδιόστως ἐπιστατεῖτω, παρὰ τοῦ μέλλοντος τελευτῶν καθηγουμένου κατὰ διαδοχὴν μαρτυρούμενός τε καὶ καταλιμπανόμενος, ἀλλὰ γὰρ καὶ παρὰ τῶν τῆς Λαύρας ἀδελφῶν ὁ τοιοῦτος ἐκλεγέσθω.

Ἡ περὶ διορισμοῦ καθηγουμένου τελευταία θέλησις τοῦ ἐκλιπόντος τοιοῦτου, δὲν εἶναι ἐπιδεκτικτὴ ἀμφισβητήσεως, κατὰ τοῦ τυχόν δὲ ἀντιδρῶντος ἀπειλεῖται ἢ ποινὴ τῆς ἐκ τῆς Μονῆς ἀποβολῆς καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ. Καὶ γὰρ δὴ καὶ αὐτὸς ἐγὼ ὁ πάντων ἔχων τὴν κυριότητα καὶ οἷ τῷ λόγῳ ἀνθέστηκεν οὐδὲ εἰς, οὐ τῆς τῶν ἀδελφῶν γνώμης χωρὶς τὸν ἐμὸν βούλομαι καταλειοπέναί διάδοχον· εἰ δὲ

τις ἐν τῇ τοῦ καθηγησομένου αἵρεσει, δαιμονιώδει φρονήματι ἀπατώμενος, καὶ ἰδίῳ θελήματι ἀπαγόμενος ἕτερον ἐπιζητεῖ παρ' ὃν ὁ προεσιῶς καὶ πᾶσα ἡ τῶν προκριτωτέρων ἀδελφῶν λογὰς ἐκκρίνει καὶ ἐπιλέγεται, καὶ σιάσεις ἐν τούτῳ καὶ παρασυναγωγὰς καὶ φατρίας καὶ σχίσματα ποιούμενος φωραθείη, διωκέσθω καὶ ἀποτεμνέσθω, ὡς νενοσηκὸς μέλος τῆς ἀδελφότητος καὶ ὡς μὴ κατὰ Θεὸν τούτοις συζῶν, μηδὲ τὴν προκοπὴν αὐτῶν καὶ ὠφέλειαν καὶ τὸ συμφέρον ἐπιζητῶν.

Ἐπὶ τῶν περὶ ἐκλογῆς καθηγουμένου τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας διατάξεων, παρατηρητέα τὰ ἑξῆς:

Ὁ Μοναχὸς Ἀθανάσιος θεσπίζει τὴν κληρονομικὴν, οὕτως εἰπεῖν, διαδοχὴν τοῦ Καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς Μονῆς, διὰ τῆς ὑποδείξεως τοῦ τελευτήσαντος, τοῦ καταλλήλου διὰ τὸ ἀξίωμα τοῦτο προσώπου, ὅπερ ἄνευ ἀντιρροήσεώς τινος ἐγκαθιδρύεται εἰς τὸν θρόνον του. Ἡ προνομιακὴ αὕτη ῥύθμισις εἶναι ἐπικριτέα, διότι δὲν παρέχει τὰ ἐχέγγυα τῆς ὀρθῆς, ἀμερολήπτου καὶ ἐνδεδειγμένης ὑποδείξεως.

Ἐν ἡ περιπτώσει τὸ τοιοῦτον πρόσωπον δὲν ὑπεδείχθη, ἐκλέγεται δια ψευδοφροφίας μέρους τῶν μοναχῶν, ἀορίστως προσδιοριζομένων (τῶν εὐλαβεσιῶτων καὶ προεχόντων), τῶν ὑπολοίπων ὄντων ὑποχρέων εἰς τυφλὴν ὑπακοήν. Διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὅμως διαχωρίζονται οἱ μοναχοὶ εἰς τάξεις—κατάστασις ἀνεπίτροπος διὰ τὸν μοναχισμόν.

Ὁρθὸν θὰ ἦτο νὰ ἐκλέγηται ὁ Καθηγούμενος πάντοτε παρὰ τοῦ συνόλου τῶν μοναχῶν τῆς Μονῆς, ἀδιακρίτως δὲ χρόνου μονάσεως ἐν αὐτῇ.

Ὁρθῶς ὁ Καθηγούμενος τῆς Μονῆς εἶναι ἰσόβιος, διότι οὕτως ἐξασφαλίζεται μακρὰ ἐνιαία διοικήσις καὶ σταθερότης καὶ ἀποφεύγονται αἱ κατὰ τὰς ἐκάστοτε ἐκλογὰς δημιουργούμεναι προστριβαί, ἀντεκλήσεις, διχόνοια. Ἐδει ὅμως νὰ δεσπίζηται διάταξις περὶ ἐκπτώσεως τοῦ Καθηγουμένου, ἐν περιπτώσει ἠθελήμενης παραβιάσεως τῶν μοναχικῶν καθεσιῶτων ἢ ἐκ τοῦ γήρατος ἢ ἀσθενείας ἀδυναμίας ἐκτελέσεως τῶν διοικητικῶν ἢ πνευματικῶν του καθηκόντων.

IV Τὸ Τυπικὸν τοῦ Ἀθανασίου δὲν θεσπίζει διατάξεις ἐσωτερικῆς διοικήσεως τῆς Μονῆς. Ἡ διοίκησις αὕτη εἶναι ἀποκλειστικὸν δικαίωμα τοῦ Καθηγουμένου τῆς Μονῆς, μόνου κυριάρχου ταύτης, πρὸς ὃν οἱ λοιποὶ ἀδελφοὶ αὐτῆς ὀφείλουσι τυφλὴν καὶ ἀπεριόριστον ὑποταγὴν. Παραγγέλλει ὁθεν ὁ Ἀθανάσιος: *Τοὺς δὲ λοιποὺς ἴπαντας ἐν ὑποταγῇ εἶναι καὶ ὑφ' ἐνὶ ποιμένι ποιμαίνεσθαι τε καὶ προνοεῖσθαι διοριζόμεθα· τοῦτο γὰρ χρόνῳ πολλῶ καὶ κόπῳ δοκιμασίᾳ ἐπισκεψάμενοι καὶ πείρα τὸ εὐθὲς καὶ ὠφέλιμον εὐρηκότες, ἄριστον εἶναι μᾶλλον κεκρίναμεν καὶ ἀκινδυνότερον. Περαιτέρω δὲ ἀληθῆτε καὶ τελείαν καὶ ἀνυπόκριτον πρὸς τὸν προεσιῶτα τὴν ὑπακοὴν ἐνδείκνυσθαι· ἡ δὲ ἀληθῆς καὶ ἄμωμος ὑποταγὴ τῶν ὑποτακτικῶν πρὸς τὸν καθηγούμενον τούτῳ δείκνυται, τῷ μὴ μόνων τῶν ἀτόπων, κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦ προεσιῶτος, ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ μὴδ' αὐτὰ τὰ ἐπαινετὰ χωρὶς τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν καταδέχεσθαι...*

Συνεπῶς ὁ Καθηγούμενος κατανέμει, κατὰ τὰς ἰκανότητας ἐκάστου μοναχοῦ, τὰς ὑπηρεσίας (διακονήματα) τῆς Ἱερᾶς του Μονῆς. Διὰ τοῦ τρόπου ὅμως τούτου, οὐδεὶς φραγμὸς εἰς τυχὸν ἀνθαιρεσίας τοῦ Καθηγουμένου ὑφίσταται.

V Τέλος διὰ τοῦ Τυπικοῦ ὁ Ἄθως ἀποκαλεῖται Ἅγιον Ὅρος. Ὁ Ἀθανάσιος παρεπιπτόντως τὸν ἀποκαλεῖ οὕτω δις (ἐν τῷ ἀγίῳ ὄρει καὶ πρὸς τὸ Ἅγιον Ὅρος), εἰκάζεται δὲ ἐκ τούτου, ὅτι ἡ προσωνυμία αὕτη ἐδόθη εἰς τὸν Ἄθω πρὸ τῆς συντάξεως τοῦ Τυπικοῦ.

VI. Ἡ αὐτοδιοίκησις τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας—ὡς καὶ ἐκάστης ἀγιορειτικῆς Μονῆς—διατηρεῖται εἰσέτι. Κατὰ τὸ ἄρθρον 9 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὅρους, κυρωθέντος διὰ τοῦ Ν. Δ)τος τῆς 20)26 Σ)βρίου 1926 «Περὶ κυρώσεως τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου τοῦ Ἁγίου Ὅρους (ΦΕΚ. Α' 309/

1926), Αἱ Ἱερὰ Μοναὶ εἰσὶν αὐτοδιοίκητοι, διοικοῦνται δὲ συμφώνως τῷ ἐσωτερικῷ αὐτῶν κανονισμῷ, τὸν ὁποῖον ψηφίζουν αὐταὶ καὶ ἐγκρίνει ἡ Ἱερὰ Κοινότης, ἣτις καὶ ἀσκεῖ τὴν ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς τηρήσεως καὶ ὁμαλῆς λειτουργίας αὐτοῦ, μὴ δυναμένου ν' ἀντίκειται εἰς τὰς διατάξεις τοῦ παρόντος Καταστατικοῦ Χάρτου.

VII. Τὸ νῦν καθεστὼς τῆς αὐτοδιοικήσεως τῶν Ἱερῶν Μονῶν ὁμοίως, φαίνεται μειονεκτοῦν τοῦ τοιούτου τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἀθανασίου, διότι ἡ Ἱερὰ Κοινότης διὰ τῆς ἐγκρίσεως τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ ἐκάστης Μονῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως ἐποπτείας ἐπὶ τῆς λειτουργίας αὐτοῦ, περιφρῖζει αἰσθητῶς τὴν ἐξουσίαν τῆς.

VIII. Ἡ Ἱερὰ Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας νῦν εἶναι ἰδιόρρυθμος. Ἐὐχταῖον ἔσεται συντόμως νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ κοινοβιακὸν σύστημα διοικήσεως, διότι ἀποτελεῖ ἀσυγχώρητον καὶ ἐπικίνδυνον ἅμα διὰ τὸν μοναχισμὸν νεωτερισμὸν, ἡ πρώτη Μεγάλῃ Μονῇ τοῦ Ἁγίου Ὁρους, ἰδρυθεῖσα ὡς κοινόβιος, ἵνα παρέξῃ αὐτὴν ὑπογραμμὸν ταῖς μετέπειτα ἰδρυθησομέναις, νὰ παρεκκλίνῃ τῆς μοναχικῆς τῆς ἀποστολῆς.

IX. Ἐφ' ὅσον ἡ Μονὴ τῆς Μεγίστης Λαύρας εἶναι ἰδιόρρυθμος, δὲν διοικεῖται παρὰ Καθηγουμένου, ἀλλὰ ὑπὸ τῆς Ἐπιτροπῆς καὶ τῆς Συνάξεως, κατὰ τὰ ἄρθρα 123—125 καὶ 108 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου. Τὰ διοικητικὰ ταῦτα ὄργανα τῆς Μονῆς, ἐναλλασσόμενα εἰς τὰς διοικητικὰς ὑπηρεσίας (διακονήματα) αὐτῆς, εἶναι ἰσόβια, ἐκπίπτοντα μόνον κατόπιν καταδικαστικῆς ἀποφάσεως.

Αἱ διάφοροι ὑπηρεσίαι (διακονήματα) τῶν Μονῶν, κατανέμονται, κατὰ τὸ ἄρθρον 91 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου εἰς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν συμφώνως τῷ ἐσωτερικῷ κανονισμῷ ἐκάστης, ἀναλόγως τῆς ἰκανότητος καὶ τῶν δυνάμεων ἐκάστου.

X. Κατὰ τὸ ἄρθρον 92 τοῦ Καταστατικοῦ Χάρτου οἱ μοναχοὶ ἐκάστης Μονῆς ὀφείλουσι νὰ ὑπακούωσιν εἰς τὴν Μοναστηριακὴν αὐτῶν ἀρχὴν καὶ νὰ ἐκτελῶσι(ν) ἀναντιρρήτως τὰς ἀνατεθειμένας αὐτοῖς ὑπηρεσίας, ὑποκείμενα ἄλλως εἰς πειθαρχικὰς πιονάς.

XI. Ὁ παρὰ τῇ Ἱερᾷ Κοινότητι ἀντιπρόσωπος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας ἐξακολουθεῖ νὰ ἔχῃ τὸ προβάδισμα τῶν ἀντιπροσώπων τῶν λοιπῶν Ἱερῶν Μονῶν.

XII. Κρίνοντες τὴν διοικητικὴν ὁργάνωσιν τῆς Μονῆς Μεγίστης Λαύρας τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου καὶ σήμερον, παρατηροῦμεν, ὅτι ἡ παρὰ τοῦ Ἀθανασίου ῥύθμις, καίτοι παρουσιάζει πολλὰς ἀτελείας καὶ ἐν πολλοῖς περιέχει σπέρματα τῆς ἐγώιστικῆς τοῦ μοναχοῦ τούτου διαθέσεως, ἐν τούτοις ἦτο τῆς συγχρόνου τελειότερα. Τοῦτο ὀφείλεται πρῶτον εἰς τὴν κοινοβιακὴν τῆς Μονῆς ὁργάνωσιν, ἡ μεταβολὴ τῆς ὁποίας οὐδεμίαν εὕρισκει δικαιολογίαν καὶ δεύτερον εἰς τὴν πλήρη τῆς Μονῆς αὐτοδιοίκησιν, ἣτις σήμερον περιορίζεται πῶς.

ΣΤΕΦ ΜΠΕΤΤΗ. Διδασκάλου

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΙΕΡΕΥΣ ΣΟΥΓΔΟΥΡΗΣ*

Ο ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

(1645;—1725)

Κύρια, με άλλα λόγια, μαθήματα στις σχολές αυτές, που εκπροσωπούσαν την ανώτερη εκπαίδευση εκτός της Εὐτέχου και τοῦ ψαλτηριοῦ, που κινούνταν ἢ κατώτερη (8), ἦταν τὰ θεολογικά καὶ ἡ Φιλοσοφία. Καὶ λέγοντας θεολογικά ἐννοῦσαν τὴν ἐρμηνεία κειμένων ὠρισμένων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, Φιλοσοφία δὲ τὴν ἐπεξεργασία κειμένων ἐπίσης παλαιῶν φιλοσόφων καὶ μαζί κι ἴσως πάνω ἀπ' ὅλα τὴ σπουδὴ τῆς Γραμματικῆς τῶν Ἑλλήνων ποιητῶν καὶ πεζογράφων. «Ἡ Σχολαστικὴ Φιλοσοφία, παρατηρεῖ ὁ Φ. Μιχαλόπουλος (Τὰ Γιάννενα καὶ ἡ Νεοελληνικὴ Ἀναγέννηση σελ. 28 κ.κ.), ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπήλλαξε τὴν Εὐρώπη ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Λόκ καὶ τοῦ Ντεκάρτ, καθὼς καὶ τὸ σύστημα τοῦ Ἀριστοτέλους ἦταν ἡ βάση τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων. Οἱ κοσμογονικὲς ἰδίως θεωρίες τοῦ Σταγειρίτου, ἀσαλεύτως ἐδιδάσκοντο καὶ δὲν ἐπετρέπετο οὐδεμία παρέκκλιση ἀπ' αὐτές». Τὸ ἀντίθετο ἐθεωροῦνταν ἄρνηση τῆς ὀρθοδοξίας. Ἀρκετὰ ἐνωρὶς ἐπίσης εἰσῆχθησαν καὶ τὰ Λατινικά καὶ Φυσικομαθηματικά γιὰ νὰ πάρουν αὐτὰ τὰ τελευταῖα στὰ χρόνια τοῦ Μεθόδιου καὶ Εὐγενίου ὅπως δεσπόζουσα θέση. Μοναδικὴ ἴσως καὶ πολὺ κατατοπιστικὴ γιὰ τὰ διδασκόμενα στὰ ἀνώτερα σχολεῖα μαθήματα τῆς ἐποχῆς πού ἀναφερόμαστε, εἶναι ἡ ἀκόλουθη μαρτυρία τοῦ ἐκ Λαρίσης σύγχρονου λογίου Ἀλέξ. Ἐλλάδιου (1714) γράφοντος: «Ἐν τοῖς Γυμνασίοις τὰ ὁποῖα χάριτι θεῆς ἐν πάσαις ταῖς πόλεσι τῆς Ἑλλάδος μετρίως ἀνθοῦσι φοιτῶσιν οἱ μαθηταὶ οἵτινες ἀποπεράτωσαν τὰ ἑαυτῶν μαθήματα ἐν τοῖς κοινοῖς σχολείοις. Καὶ πρῶτον διδάσκονται τὰ 8 μέρη τοῦ λόγου ἐκ τῆς τοῦ Κ. Λασκάρεως Γραμματικῆς ἐν διαστήματι τριῶν μηνῶν. Εἶτα ἐδιδάσκοντο αἱ ὑπὸ τοῦ Χρυσολωρᾶ γενόμεναι ἐκλογαὶ γνωμῶν, κατόπιν οἱ τρεῖς λόγοι τοῦ Ἰσοκράτους, μεθ' ὃ ἡ Ὀμήρου Βατραχομυομαχία καὶ οἱ μῦθοι τοῦ Αἰσώπου καὶ ὁ τοῦ Κέβητος Θηβαίου πῖναξ τοῦ Ἰσοκράτους ὁ πανηγυρικός, ὁ τοῦ Μεγ. Βασιλείου πρὸς νέους καὶ οἱ δυὸ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ λόγοι πρὸς Ἰουλιανόν. Ἐπειτα ὁ παῖς ἐδιδάσκετο τὴν πρᾶξιν καὶ τὴν ρητορικὴν ἐκ τῶν τοῦ Ἀφθονίου προγυμνασμάτων πρὸς μίμησιν. Μεθ' ὃ αἱ ἐπιστολαὶ τοῦ Συνεσίου, Μ. Βασιλείου, Ἡρωδιανοῦ, Ναζιανζηνοῦ Φαλάριδος καὶ ἄλλων ἐνδόξων ἀνδρῶν, διδόμεναι τοῖς μαθηταῖς πρὸς μίμησιν μᾶλλον ἢ πρὸς ἐρμηνείαν. Τοῦ κύκλου τούτου τῆς μαθήσεως περατωθέντος δίδεται ὁ Ἀριστοφάνης Εὐριπίδης, Σοφοκλῆς, Πίνδαρος, Θεόκριτος καὶ ἄλλοι τῆς αὐτῆς φύσεως ποιηταὶ χάριν τῆς μιμήσεως τῶν ὁποίων παρέχεται τὸ Ἐγχειρίδιον τοῦ Ἡφαιστίωνος. Κατόπιν διδάσκεται ἡ Ὀμήρου Ἰλιάς καὶ οὕτω περαιοῦται ἡ τριετὴς διδασκαλία τῶν Γυμνασίων. Διδάσκονται καὶ τὴν λογικὴν τοῦ Γ. Σοῦγδοῦρη καὶ τὴν τοῦ Ἀθηναίου Θεοφ. Κορυδαλέως καὶ αὐτὴν τοῦ Ἀριστοτέλους. Ἐπίσης ρητορικὴν τοῦ Ἐρμογένους καὶ τὴν τοῦ Φραγκίσκου Σκούφου καὶ Κορυδαλέως ἠθικὴν, πολιτικὴν, ἀριθμητικὴν τοῦ Νικομάχου Γερα-

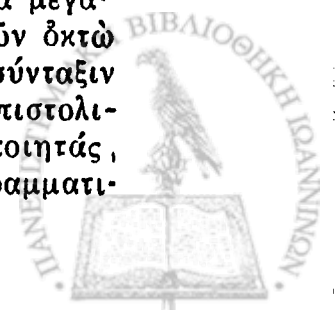
* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου. σελ. 176.

σνονῦ μετὰ τῶν σχολίων τοῦ φιλοσόφου Πύροκλου. Ἐπίσης καὶ τὰ μαθηματικά τοῦ Εὐκλείδου καὶ τοῦ Ἀρχιμήδους, Φυσικά δὲ καὶ μεταφυσικά καὶ θεολογίαν καὶ Ἱστορίαν...»

(Εὐλογ. Κουρίλα ὁ.π. σελ. 96).

Γενικὰ ἡ διδλία ὄλων αὐτῶν τῶν μαθημάτων, ποὺ ἦταν πενταετῆς συχνὰ δὲ ἔφθανε καὶ τὰ δέκα χρόνια, ἐγίνονταν στὴν ἀρχαία Ἑλληνικὴ οἱ δὲ μαθητὲς «ὑπεχρεοῦντο μανθάνειν ἀπὸ στήθους τὰ πάτρια μαθήματα καὶ τὰς τῶν ἀρχαίων συγγραφέων παραφράσεις». Καθὼς εὐκόλα ἀντιλαμβάνεται κανεὶς, παρατηρεῖ πάλι ὁ ἴδιος Μιχαλόπουλος (ὁ.π.), ἡ σχολικὴ ἐργασία, παρ' ὅτι μακροχρόνια καὶ ἐπίπονη, ἦταν σχεδὸν χαμένος κόπος μὲ κανένα πρακτικὸ ἀποτέλεσμα ἢ συγκεκριμένη ὠφέλεια. «Οἱ μαθηταὶ οὐδὲν ἔγινωσκον ἢ ἀνεγίνωσκον, ἢ πρωτότυπος τῶν βιβλία αὐτῶν γλῶσσα ὑπετίθετο ὡς ζῶσα καὶ τὰ εἰς χεῖρας τῶν μαθητῶν τιθέμενα βιβλίον ἦσαν ἀκατανόητα». Ἡ λόγια παράδοση, συνεχίζει ὁ αὐτὸς ἐκλεχτὸς συγγραφέας, στὸ γνωστὸ πολύμοχθο καὶ μοναδικὸ ἔργο του, ἡ σχολαστικὴ προσήλωσις στὴ Γραμματικὴ καὶ τὴν ἀρχαιότητα, ποὺ ἐκληρονομήσαμε ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς, ἢ μανιακῶς ριζωμένη στὸ παρελθόν, δὲν ἄφηνε καμμιά διάνοια, ὅπως ἀναπνεύσει ἐλεύθερα στὴν πραγματικότητα. Ἡ ἀρχαιότητα ἀκριβῶς γιατί ἦταν ἀκατανόητη στὰ πνεύματα τῶν γραμματισμένων ἀσκοῦσε τὴ μεγαλύτερη γοητεία καὶ κυριολεκτικῶς μαγνήτιζε τὴ σκέψη τους. Ἀντὶ τοῦ πνεύματος τῶν Ἀρχαίων παρεδίδοτο ἡ Γραμματικὴ τῶν λέξεων καὶ τὸ συντακτικὸ τῶν φράσεων. Τίποτε ἀπὸ νόημα, τίποτε ἀπὸ ζωή». Ὅσο γιὰ τὴ μέθοδο διδλίας τῶν ἀρχαίων κυρίως ἑλληνικῶν κειμένων αὐτὴ συνίστατο στὴν περίφημη καταστάσις τεχνολογία ἢ ψυχαγωγία, ποὺ ἐπὶ σειρὰν ὄλων αἰώνων ἐτυράννησε μαθητὲς καὶ διδασκάλους, ὡς τὴν ἀπελευθέρωση. Ἀποσκοποῦσε στὴν ἐρμηνεία τῶν Ἑλλήνων συγγραφέων «διὰ τῆς ἐπισωρεύσεως πολλῶν συνωνύμων λέξεων». Ὁ μαθητὴς δηλ. ἀνέγραφε τὸ ἀρχαῖο κείμενο σὲ ἀραιότατους στίχους καὶ πάνω ἀπὸ κάθε λέξη ἀντέγραφε μὲ μικρὰ γράμματα 5—6 συνώνυμα αὐτῆς τῆς ἐξηγούμενης λέξης, ποὺ ἔπαιρνε συνήθως ἀπὸ τὸ εἰδικὸ λεξικὸ τοῦ Γερασίμου Βλάχου, τὸ λεγόμενον «Ἀρμονία». Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ σύγχυσις στὰ μυαλὰ τῶν μαθητῶν ἦταν πλήρης, ἀφοῦ ἐπιχειρόνταν ἐξήγησις ἀγνωστης λέξης μὲ ἄλλη ἀγνωστὴ τῆς ἀρχαίας γλώσσας. Ἔτσι «ἀντὶ νὰ διδάσκωνται (οἱ μαθηταὶ) τὴν διαφορὰν τῶν συνωνύμων ἐμάνθανον ἐξ ἐναντίας νὰ συγχέωσι τὰς συνεκδοχὰς αὐτῶν» (9). Αὐτὴ τὴν πολλαπλὴ λεγόμενη ψυχαγωγία, ποὺ κάθε ἄλλο παρὰ τέτοια ἦταν, ἀντεκατέστησε στὰ Γιάννινα μὲ τὴ μονολεκτικὴ ὁ Βησσαρίων Μακρῆς, πρῶτος σχολάρχης τῆς τοῦ Γκιούμα Σχολῆς, μεταθέτοντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ βάρος τῆς διδασκαλίας πρὸς τὸ πολὺ στὴν οὐσία τῆς Φιλολογίας παρὰ στὸν μέχρι τότε ὑπηρετούμενον τύπον τῆς, πρᾶγμα, ποὺ ἐκτιμήθηκε ἀπὸ τοὺς μαθητὲς καὶ διαδόχους του. Ἡ πρὸ αὐτοῦ ὁμῶς ἐν χρήσει μέθοδος διδλίας συνεχίστηκε ἀπαράλλαχτη καὶ στὰ κατοπινὰ χρόνια ἀπὸ συντηρητικὸς ἰδίως διδασκάλους (10). Ἄξιο ἰδιαίτερης τέλους μνείας εἶναι καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ μεταγενέστερου Κ. Κούμα (11) ἀναφερόμενον σύστημα διδλίας τοῦ Δασκάλου του στὸ Θεσσαλικὸ Τύρναβο ὅπου σημειωτέον, «ἀνευρίσκομεν τὸν γνήσιον Γιαννιώτικον διδακτικὸν τύπον» — ἱερέα Ἰω. Πέζαρον «Περικλεοῦς καὶ βαθυτάτων κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸ (Βιογρ. Συλλογὴ σελ. 69), γνώσεων ἀνδρός, καταστάσις ἐπαξίως τὸ καύχημα τῆς Θεσσαλίας». «Ἐδιαίρει, γράφει, ὁ Πέζαρος τοὺς μαθητὰς εἰς πολλὰς κλάσεις προβαινούσας ἐκ τῶν μικροτέρων εἰς τὰ μεγαλύτερα μαθήματα. Ἡ κλάσις τὴν ὁποίαν ἐγύμναζεν εἰς τὴν τεχνολογίαν τῶν ὀκτῶ μερῶν τοῦ λόγου ἦτο ἡ κατωτάτη. Δευτέρα, ἣτις ἤρχιζε νὰ ἀναλύει τὴν σύνταξιν τοῦ λόγου. Τρίτη, ἣτις ἐσύντασσε θέματα. Τετάρτη ἣτις ἐγυμνάζετο εἰς ἐπιστολικὸν χαρακτῆρα. Κατὰ τὸν Κορδαλέα, ἡ Πέμπτη ἐκατεγίνετο εἰς τοὺς ποιητὰς, ἢ Ἐκτη ἐγεωμέτρει καὶ ἐφιλοσόφει, ἣτις πολλάκις ἐδιαίρειτο εἰς δύο. Γραμματι-

κὴν δὲν ἠθέλησε ποτὲ ἄλλην παρὰ τὴν τοῦ Λασκάρεως. Ἑλληνικὰ μαθήματα παρέδιδε τὰς γνώμας τοῦ Χρυσολωρᾶ, τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου, τὸν Λουκιανόν, ὅσα περιεῖχε ἡ Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Πατούσα, πολλοὺς λόγους τοῦ Δημοσθένους, τὴν Ἱστορίαν τοῦ Ἡρώδιανου, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Συνεσίου, τὸν Ὅμηρον, καὶ τοὺς σκηنيκούς ποιητάς. Θέματα ὑπηγόρευεν αὐτοσχεδίως δις τῆς ἑβδομάδος πρῶτον κατὰ τὰ εἶδη ρημάτων καὶ ἔπειτα καθ' ὅλα τὰ εἶδη, χωρὶς νὰ ἐμποδίζει αὐτὸν ἀπὸ τὴν παράδοσιν τῶν ἄλλων μαθημάτων ἢ διόρθωσις τῶν θεμάτων. Εἰς τὴν φιλοσοφίαν ἤρχιζε συγχρόνως τὴν εἰσαγωγὴν τῆς λογικῆς τοῦ Σουγδουρῆ καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς Γεωμετρίας τοῦ Εὐκλείδου, μετέβαινεν εἰς τὴν λογικὴν τοῦ Εὐγενίου καὶ εἰς τὴν Ἀριθμητικὴν...» (Εὐλ. Κουρίλα ὁ.π. σελ. 97). Ἀπλώθηκα, πέρα ἴσως ἀπ' ὅτι ἔπρεπε, στὸ θέμα τῶν Σχολῶν, τῶν διδασκόμενων σ' αὐτὲς μαθημάτων καὶ τὸν τρόπο διδ(λ)ίας τους, ὅχι βέβαια γιὰ αὐτό, ὡς ἐκ τοῦ κυρίου ἔργου μου, μοῦ εἶναι τόσο εἰκεῖο ἀλλὰ γιὰ πῶς ἢ κἄπως ἐναργῆς κατὰ τὸ δυνατὸ παρουσιάσῃ του, θὰ βοηθήσῃ τὸν ἀναγνώστη νὰ ἐκτιμῆσῃ ἀκριβέστερα τὸ βᾶρος τῆς συμβολῆς στὸ ἀνέβασμά τους καὶ στὴ σύγκαιρη γενικώτερα ἐκπαιδευτικὴ μεταρρύθμιση καθὼς καὶ τὴν κυριαρχικὴ θέση στὴν πνευματικὴ τομὴ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀνθρώπου, πὺ σὲ συνέχεια θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ.

1. Εὐλογίου Κουρίλα Μητροπολίτου Κορυθαῖς: Ἡπειρωτικά Ἀνάλεκτα, Ἰωάννινα 1956 σελ. 66.

2. Δὲς περισσότερα εἰς Κ. Μέρτζιου: Μικρὸς Ἑλληνομνήμων, σελ. 61 καὶ Ἡπειρ. Χρονικά Τ. Ι' σελ. 7—18 καὶ Τόμ. ΙΑ' σελ. 275.

3. Πλὴν τῆς τυπογραφίας Ν. Γλυκῆ, πὺ ιδρύθηκε στὰ 1670, ὑπῆρχαν στὴν ἴδια αὐτὴ πόλῃ καὶ δύο ἀκόμη ὀνομαστὲς τυπογραφίαι Γιαννιωτῶν: τοῦ Ν. Σάρρου (1686) καὶ τοῦ Δημ. Θεοδοσίου (1755). (Δὲς σχετικὰ καὶ Ἡπειρ. Χρον. Τ. Ι' σελ. 47 σημ. 1 καὶ νεολ. 87 σημ. 1).

4. Δὲς καὶ Φάνη Μιχαλόπουλου: Τὰ Γιάννενα καὶ ἡ Νεοελληνικὴ Ἀναγέννηση σελ. 56 κ.κ.

5. «Θέλω, γράφει ἐκεῖ ὁ Ἐπιφάνειος Ἡγούμενος, ἵνα ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους μου διορισθῇ εἰς Ἑλληνοδιδάσκαλος . . . πρόσωπον ἐγγράμματον καὶ ἔμπειρον εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ ἑλληνικὰ δόγματα, ὅστις δέον νὰ διαμένῃ ἐν τῇ ρηθείσῃ πόλει τῆς Γιαννίνης καὶ ἐκεῖ νὰ εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ διδάσκῃ γραμματικὴν, ἀνθρωπισμὸν καὶ ἄλλας ἐπιστήμας καὶ γράμματα ἑλληνικὰ εἰς τὰ παιδιά καὶ τὰ κοράσια τὰ ὅποια θὰ θελήσουν νὰ μάθουν, ὁ ὅποιος διδάσκαλος πρέπει νὰ ἐκλέγῃται ἀνά τριετίαν μὲ τὸν ρητὸν ὄρον νὰ μὴ δύνανται νὰ ἐκλέγωνται οὔτε νὰ τίθενται εἰς τὴν κληρωτίδα ἐκτὸς μόνον ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι θὰ ὦσιν ἐφοδιασμένοι μὲ αὐθεντικὸν καὶ νόμιμον πιστοποιητικὸν ἐκ μέρους τοῦ Πανιερωτάτου Ἀρχιεπισκόπου τῆς αὐτῆς πόλεως τῆς Γιαννίνης ὑπογεγραμμένον ἀπὸ τὸν ἴδιον μεθ' ὄρου ὡς καὶ ἀπὸ τέσσαρας Ἑλλήνας πολίτας προκρίτους ὁμοίως μεθ' ὄρου, ὅτι ἐκεῖνος πὺ θὰ ἐκλεγῇ ἢ θὰ κληρωθῇ ὡς διδάσκαλος θὰ εἶναι πρόσωπον καλῶν ἡθῶν ἐνάρετος πεπαιδευμένος καὶ ἱκανὸς διὰ τὴν αὐτὴν θέσιν...» (Ἡπειρ. Χρον. Τ. ΙΑ' σελ. 34 κ.κ.).

6. Δὲς καὶ Π. Χρήστου: Μεθόδιος Ἀνδραζίτης σελ. 16 κ.κ.

7. Κατὰ τὸν Ἀραβαντινὸ (Βιογρ. Συλλογὴ σελ. 109) ἡ σχολὴ ἄρχισε λειτουργοῦσα συνδρομῇ ἴσως τῶν προϋχόντων τῆς πόλεως καὶ τοῦ δωρητοῦ ἀπὸ τὸ 1613 ἀκόμα μὲ πρῶτον σχολάρχῃ τῆς τὸ Βησ. Μακρῆ. Τοῦτο ἐπιβεβαιώνει καὶ ὁ μαθητὴς τοῦ τελευταίου Παῖσιος ὁ Μικρὸς, ὁ ὅποιος βιογραφῶντας αὐτὸν τὸν δάσκαλό του (Ἀραβ. ὁ.π. σελ. 208) γράφει: «Καὶ εἰς τὸν ὄγδοον χρόνον τῆς τοῦ Βησσαρίωνος Σχολαρχίας...» δοθέντος δέ, κατὰ τὰ σὲ συνέχεια ἀπὸ τὸν ἴδιον συγγραφέα ἀναγραφόμενα, ὅτι ὁ Β. Μακρῆς ἀντικαταστάθη ἀπὸ τὸν Τσίπουρα στὰ 1681, μετὰ ὀκτώ δηλ. χρόνια συνεχοῦς ὑπηρεσίας του στὴ Σχολή, θὰ πρέπει νὰ θεωρεῖται στὸ ἐξῆς σὰν πραγματικὸς χρόνος ἀνοίγματός τῆς τὸ 1673 καὶ ὅχι τὸ γενικὰ παραδεγμένον 1677. Τοῦτο ἀποδεικνύεται ἀκόμα καὶ ἀπὸ ἰδιόγραφῃ τοῦ ἴδιου εὐεργέτη Γιούμα ἐπιστολῇ σταλμένη ἀπὸ Κορυθαῖς (29—7—1632) πρὸς τὸν στὴ Βενετιὰ διαμένοντα Νικ. Γλυκῆ, ὅπου ἀναφερόμενος ὁ εὐεργέτης στὸ Δάσκαλο τῆς Σχολῆς τῶν Γιαννίνων γράφει, πὺς ἔχει γι' αὐτὸν καμωμένο «τόσων ἐξοδο ζοντα δεκα χρόνος». (Ἡπειρ. Χρον. ΙΓ' σελ. 113).

Γιὰ νὰ καταδειχθῇ τέλος ἡ μεταξὺ τῶν παλαιότερων λογίων καὶ ἱστορικῶν πλήρης ἀσυμφωνία ἀναφορικὰ πρὸς τὸ χρόνο τοῦ ἀνοίγματος αὐτῆς τῆς Σχολῆς, παραθέτω τὸ σὲ συνέχεια ἀπόσπασμα ἀπὸ σχετικὴ ἐργασία (Εὐαγ. Σαβράμη: Βησ. Μακρῆς Ἡπειρ. Χρ. Ε' σελ. 34). «Πράγματι, ἀναφέρει ἐκεῖ ὁ πῶς πᾶνω συγγραφέας, ἡ μεγαλὸνμος τοῦ Γκι-

οῦμα Σχολὴ ἰδρύθη ἐν Ἰωαννίνοις ἐν ἔτει 1675. Τοῦτο δέχεται ὁ Νικόλαϊ καὶ ἐκ τῶν ἡμετέρων ὁ ἀείμνηστος Παρανίκας, ἐν ᾧ ὁ Ἀραβαντινὸς ἰσχυρίζεται ὅτι ἰδρύθη τῷ 1680, ὁ δὲ Κούμας θέτει τὴν ἰδρυσιν αὐτῆς εἰς τὸ ἔτος 1690. Τοῦναντίον ὁ Β. Μυστακίδης δέχεται ὡς ἔτος ἰδρύσεως τὸ 1674, τέλος δὲ ὁ ἀοίδιμος Σπ. Λάμπρος καὶ ὁ Σπ. καὶ Ἰω. Βελουῆδος ἀποφαινόμενοι, ὅτι ἡ σχολὴ ἰδρύθη τῷ 1676, τοῦδ' ὅπερ ἀποδέχεται καὶ ὁ Μα-νουηλ Γεδεών». Εἶναι φανερό, ὅτι τὶς παραπάνω λαθεμένες γνώμες, ἀκολούθησαν κατὰ τὶς προτιμήσεις τους καὶ μὲ τὶς ἀπαραίτητες στὴν περίπτωσιν εἰκοτολογίαις καὶ ὅλοι οἱ μεταγενέστερα ἀσχοληθέντες μὲ τὸ θέμα.

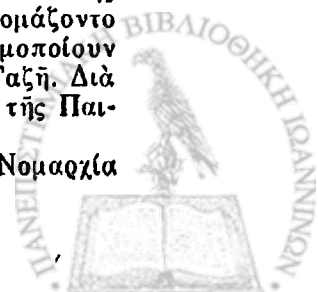
8. Ἀπὸ τὸ «Σχεδιάσμα» τοῦ Παρανίκα (σελ. 203—204) ἀποσπῶ τὸ παρακάτω πολὺ ἐνδιαφέρον χωρίο, ποῦ ἀφορᾷ τὰ κατὰ τὴν στοιχειώδη ἐκπαίδευσιν, τοὺς λειτουργοὺς τῆς δηλ., τὰ διδασκόμενα μαθήματα καθὼς καὶ τὸν τρόπο διδασκαλίας τους κατὰ τὰ μαῦρα ἐκεῖνα χρόνια. «Γερεῖς καὶ μοναχοί, γράφει, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπαιδεύον τὴν νεολαίαν παρὰ τοῖς ναοῖς ἢ ἐν τοῖς οἴκοις των. Βιβλία εἰς χρῆσιν ἦσαν τὰ πινακίδια ἢ πίνακες ἐκ χάρτου μικροῦ διπλοῦμενοι πολλάκις καὶ δέριμα τυλισσόμενοι ἐν οἷς ἐγράφοντο τὰ στοιχεῖα τοῦ Ἀλφαβήτου αἱ συλλαβαὶ καὶ λέξεις, ἀκολουθῶς ἢ Ὀκτάηχος τοῦ Δαμασκηνοῦ, τὸ Ψαλτήριον, ὁ Ἀπόστολος, τὰ Μηναῖα. Βραδύτερον τῆς Ἀναγνώσεως ἤρχιζεν ἡ γραφὴ ὑπὸ τὴν ἐπιτιμηδεια καὶ ἡ λογαριθμικὴ (λογαριασμός). Οἱ παῖδες ἐκάθηντο ὀκλάξ περι τὸ αἰκίημα, ὁ δὲ διδάσκαλος ἐδίδασκε (συγχρόνως δὲ ἤσκει καὶ τὸ ἔργον του, ἔρραπεν ἢ ἀνεργίνωσκεν). Περὶ τὴν μεσημβρίαν ἤκουε τῶν μαθημάτων ὅλων καὶ τοὺς ἀπέλυεν ἔπειτα. Πολλάκις οἱ παῖδες ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν τὸ πρόγευμά των. Πρὸ τῆς ἐνάροξεως καὶ μετὰ τὸ τέλος τῶν μαθημάτων προσήγοντο. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης ἐπικρατήσασις καὶ μέχρις ἡμῶν εἰς τὰ κοινὰ σχολεῖα (κατώτερα), πρὸ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, οἱ παῖδες μορφοῦμενοι ἐλάμβανον τὰς ἀναγκαιοτάτας βιοφελείας γνώσεις, ἀπέβαινον δὲ καλοὶ Χριστιανοὶ καὶ τίμιοι πολῖται».

9. Φάνη Μιχαλόπουλου ὁ.π. σελ. 33 κ.κ.

10. Χαρακτηριστικὰ καὶ ἐνδιαφέροντα, ὅσον ἀφορᾷ κυρίως αὐτὴ τὴν ἐφαρμοζόμενη πολὺ ἀργότερα ἀπὸ τοὺς Μπαλάνους στὸ σχολεῖο τους παλαιὰ μέθοδο, εἶναι τὰ ὅσα σχετικὰ ἀναφέρει σὲ μακρὸ ὑπόμνημά του ὁ Γιαννιώτης Δ. Ἀθανασίου, ποῦ δημοσιεύθηκε στὸ λόγιον Ἐρμῆ τῆς Βιέννης (1817), περιέλαβε δὲ στὴ γνωστὴ ἀξιολογὴ ἐργασία του ὁ Ἅγιος Κορυτσᾶς (σελ. 43). «Οὗτος ὁ ἄλλος σεβάσιμος ἀνὴρ, γράφει ὁ Ἀθανασίου, —ἐνωπώντας τὸν τελευταῖον τῶν Μπαλάνων Κωνῆνο τὸν ἐπιλεγόμενον Καμινάρη (ὅχι βέβαια τὸν Κοσμᾶ, ποῦ ἐννοεῖ ἀναφερόμενος σ' αὐτὸ ὁ κ. Βρανούσης—Ἀθαν. Ψαλίδας σελ. 43) σχολαρχήσαντα μετὰ τὸν ἀδελφὸν του Κοσμᾶ μεταξύ τῶν ἐτῶν 1799—1819 «ὅτε καὶ τῶν ἐπιγείων μετέστη», (Ἀραβ. Βιογρ. Συλλογὴ σελ. 132)—ἔπρεπε νὰ ἔχη μαθητὰς τοὺς πάππους καὶ προπάππους μας καὶ ὄχι ἡμᾶς καὶ τὰ τέκνα μας, διότι τὸ σύστημά του εἶναι τῆς ἐποχῆς ἐκεῖνης. Εἰς τὸ σχολεῖον του ἄλλα βιβλία δὲν ἔχουν χώραν εἰμὴ ἢ Ἐγκυκλοπαιδεία τοῦ Πατούσα, τὸ τέταρτον Θ. τοῦ Γαζῆ, ἢ ἰδικὴ του ἀνθολογία καὶ ἢ λογικὴ τοῦ Κορυδαλέως. Βιβλία γραμμένα εἰς τὴν ἀπλὴν διάλεκτον εἶναι ἐξωρισμένα ἐκεῖθεν. Ἐνθυμοῦμαι μίαν φορᾶν, ὅταν οὗτος ὁ διδάσκαλος βλέπων τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα τοῦ Σοαβίου μεταφρασμένον παρὰ τοῦ κ. Γρ. Κωνσταντᾶ εἶπεν, ὅτι τὸν ἀρέσκει πολλά, δὲν τολμᾷ ὅμως νὰ τὸ παραδώσῃ, ἐπειδὴ εἶναι εἰς τὴν νέαν ἑλληνικὴν μεταφρασμένον. Ἐκτὸς τούτου ἐμποδίζει μεγάλως ὁ ρηθεὶς νὰ μανθάνωσιν οἱ μαθηταὶ εὐρωπαϊκὰς διαλέκτους λέγων, ὅτι αὐταὶ γέμουσαι ἀπὸ ἄθεα βιβλία, κάμνουν νὰ ἀθεῖσουν, ὅσοι τὰς μανθάνουσι. Εἰς αὐτὸ τὸ σχολεῖον οἱ μαθηταὶ δὲν ἤμποροῦν νὰ τελειώσωσι προὔτερα τὴν περίοδον τῶν ξηρῶν γραμματικῶν παρὰ μετὰ δέκα ἔτη καὶ τότε οἱ περισσότεροὶ ἀνίδεοι ὄντες ἱστορίας, γεωγραφίας καὶ ἄλλων μέσων φιλολογικῶν, καταλαμβάνον κακῶς τοὺς παλαιούς συγγραφείς... Αὐτὸς θέλει ν' ἀφήσῃ διάδοχόν του ἕνα καλόγηρον φίλον του, ὅστις παραδίδει τὸν Κορυδαλέα ἐξηγῶν μόνον λέξεις καὶ ἀντὶ μὲ μίαν ἐρμηνεῦσαν ἐκάστην μὲ πέντε ἔξ, χωρὶς διαφορᾶν τῆς σημασίας, καὶ τοῦτο θλιβερὰ μέθοδος τῶν σχολαστικῶν τῆς Ἑλλάδος χρόνων, τῆς ὁποίας τὴν χρῆσιν ἐξώρισαν ὅλα σχεδὸν τῆς Ἑλλάδος τὰ σχολεῖα» καὶ δυστυχία ἂν μόνον τὰ σχολεῖα τῶν Ἰωαννίνων φανῶσι πρεσβευόμενα μέχρι τοῦ νῦν τὴν κατηρημένην ταύτην μέθοδον.....».

11. Ὁ ἴδιος Κ. Κούμας στὴ μέθοδο διδασκαλίας τῶν ἀρχαίων κειμένων διακρίνει δύο κατευθύνσεις, τὴ μέθοδο δηλ. ποῦ ἀκολουθοῦσαν οἱ δασκάλοι τῆς Πατριάδας καὶ ἐκεῖνη τῶν Γιαννιωτῶν συναδέλφων τους. «Εἰς Πάτιμον, γράφει, ἐξήγουν τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ ἐθνικοὺς συγγραφείς, ἀλλὰ μόνον τὸ λεκτικὸν αὐτῶν μέρος, χωρὶς νὰ ἐξακριβῶνται τὸ πραγματικόν. Αἱ γεωγραφικαὶ χρονολογίαι καὶ ἱστορικαὶ γνώσεις ἔλειπαν. Ἐδίδασκον ἰδίᾳ ἐπὶ τῆ βάσει τῆς γραμματικῆς τοῦ Θ. Γαζῆ (ἐκδομένη στὸ Παρίσι τὸ 1516) καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν ὀνομάζοντο Γαζίται ἀπὸ τοὺς ἀντιπάλους των. Τοῦναντίον οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἰωαννίνων ἐχρησιμοποιοῦν τὴν γραμματικὴν τοῦ Λασκάρεως ὡς εὐληπτοτέραν κατακρίνοντες τὴν σκοτεινὴν τοῦ Γαζῆ. Διὰ τοῦτο ὀνομάζοντο ἀπὸ τοὺς Πατιμῶν Λασκαρίται...» (Δὲς καὶ Ἄ. Ἰσηγόνη: Ἱστορία τῆς Παιδείας σελ. 317).

Καὶ νὰ τ' ἀποτελέσματα: «Ἐγὼ ἐγνώρισα ἕναν νέον, γράφει ὁ Ἀνώνυμος (Νομαρχία

σελ. 208 σημ. 16α έκδ. Γ') όπου είχε σπουδάξει δέκα ἔξ χρόνους εἰς τὸ σχολεῖον τῆς Πάτμου, καὶ ἦτον εἴκοσι ἔξ χρόνων, ὅταν ἐβγήκεν μετὰ τὸν τίτλον τοῦ λογιωτάτου, μ' ὅλον τοῦτο δὲν ἤξευρε νὰ παραστήσῃ πῶς γίνεται ἡ ἐκλείψις τῆς Σελήνης. ἤξευρε ὁμῶς ἐκ στήθους ὅλον σχεδὸν τὸ τρίτον τοῦ Γαζή...» (Θέλει νὰ πῆ τὸ Δ' βιβλίον τῆς Γραμματ. τοῦ Γαζή, ὑπομνηματισμένο ἀπὸ τὸ δάσκαλον τῆς Πάτμου Δανιὴλ Κεραμέα. Νομ. ὁ.π. σελ. 322).

12. «Ὁ Ἐβλιγιά Τσελεμπής, γράφει ἡ Ἀγ. Χατζημιχάλη (Ραπτάδες καὶ κατοπάδες, εἰς Ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ Μ. Τριανταφυλλίδου σελ. 455 σημ. 2), πού περιόδευε σαρανταένα χρόνια στὶς κυριώτερες πόλεις τῆς Τουρκίας τὸν ΙΖ' αἰῶνα, ἀναφέρει ὅλην τὴν ἐμπορικὴ ἀκμὴ. Τὰ βιοτεχνικὰ προϊόντα τῶν Γιαννίνων μεταφέρονται σὲ ὅλη τὴ Βαλκανικὴ καὶ σὲ πολλὰς πόλεις τῆς Εὐρώπης, στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ στὴν Ἀνατολὴ γενικά. Μεγάλα καραβάνια μὲ ἑκατοντάδες ὑποζύγια ἐρχονται στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς Βαλκανικῆς καὶ τὴ Βιέννη γιὰ νὰ φέρουν πρώτες ὕλες καὶ φεύγουν φορτωμένα μὲ τὰ Γιαννιώτικα χειροτεχνήματα. Τὰ Γιάννινα ἦταν ἓνα ἀπέραντο κέντρο βιοτεχνίας, ἓνα μεγάλο ἐργαστήριον τεχνῶν, ὅπου μαζεύονταν κατὰ χιλιάδες οἱ Ἠπειρώτες τεχνίτες, γιὰ νὰ φέρουν τὰ προϊόντα τους καὶ νὰ ταξιδέψουν μὲ τὰ καραβάνια γιὰ νὰ σκορπιστοῦν παντοῦ. Ἡ κίνησις ἀπὸ τοὺς ταξιδιώτες ἐμπόρους τεχνίτες ἦταν ἐκπληκτικὴ. Καμμιά ἀμφιβολία, ὅτι ἡ οἰκονομικὴ καὶ ἠθικὴ ἀκμὴ τῶν Γιαννίνων ἦταν ἀποτέλεσμα τῆς βιοτεχνίας τους...».

Β' ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΟΥΓΔΟΥΡΗΣ

Στὸ λαμπρὸν ἀστερισμὸ τῶν ὀλίγων ἀληθινὰ μεγάλων Δασκάλων, πού δίδαξαν στὶς σχολὰς τῶν Γιαννίνων περὶ τὰ τέλη τοῦ ΙΖ' καὶ ἀρχὴς τοῦ ΙΗ' αἰῶνα καὶ συνέβαλαν ἀποφασιστικὰ στὴν ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων στὸν τόπον μας καὶ στὸ φωτισμὸ τοῦ σκλαβωμένου Γένους, ἀνήκει ἀναμφίβολα καὶ ὁ Γεώργιος Σουγδουρῆς. Σὲ συνέχεια βασιζόμενοι στὰ ὅσα δυνηθήκαμε νὰ συγκεντρώσωμε σχετικὰ στοιχεῖα, θ' ἀσχοληθοῦμε διεξοδικὰ μὲ τὴ γενιά του, τὶς σπουδές του στὰ Γιάννινα καὶ τὴν Ἰταλία, μὲ τὴ μακρὰ καὶ γονιμώτατη σχολαρχία του στὸ Γκιουματικὸ Σχολεῖον, τὸ διδακτικὸ ἔργο καὶ τὰ συγγράμματά του.

1) Σ ο υ γ δ ο υ ρ ῆ δ ε ς. Ἡ γενιά τοῦ Σουγδουρῆ ἦταν ἀπὸ τὶς ἀρχαιότερες καὶ πιὸ ἐξέχουσες τοῦ τόπου μας, στὴ διάρκεια δὲ δύο καὶ πάνω αἰῶνων ζωῆς τῆς, ἀνάδειξε πλῆθος ἐπιφανῶν ἀνδρῶν, πού διέπρεψαν στὸ ἐμπόριον, στὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα. Πολὺ χρήσιμες γιὰ τὸ γενάρχη αὐτῆς τῆς μεγάλης καὶ ἱστορικῆς οἰκογένειας πληροφορίες, μᾶς δίνει σημεῖωμα ἱστορικὸ τοῦ Καλαρυτιώτη Γ. Τουρτούρη, ἀντιγραμμένο ἀπὸ τὸν Ψαλλίδα, πού μᾶς διέσωσε ὁ ἀείμνηστος Βλαχογιάννης· ἐδημοσίευσεν δὲ τελευταῖα στὸ Ν. Κουβαρὰ (1961) ὁ Ἄγγ. Παπακώστας. Τὶς πληροφορίες αὐτὲς γιὰ τοὺς Σουγδουρῆδες ὁ σημειωματογράφος ἄκουσε, καθὼς λέγει, «ἀπὸ τὸν σοφολογιώτατον ἱεροδιδάσκαλον Κοσμάν, υἱὸν τοῦ ποτῆ Μπαλάνου Ἰωαννίτου, ὅστις Κοσμᾶς ἐτελεύτησε εἰς τοὺς 1811 ὀγδοηκοῦτούτης ὡν».

Διηγεῖται λοιπὸν ἐκεῖ ὁ Δάσκαλος καὶ γράφει ὁ Τουρτούρης, πῶς δύο αἰῶνες ἀπὸ τὴν κατάκτηση, οἱ Ἠπειρώτες Χριστιανοὶ ἀνθρώποι τῶν ἀρμάτων (σπαῆδες), ἐπαιρναν τὰ διαταμένα ἀπὸ τὰ τιμάρια τους «καὶ εἰς κάθε καιρὸν ὅπου εἶχε πόλεμον ὁ Σουλτᾶνος, ἐπήγαιναν εἰς τὴν δούλευσίν του εἰς τὸν πόλεμον». Κατὰ τὰ μέσα ὁμῶς τοῦ πρώτου μισοῦ τοῦ ΙΖ' αἰῶνα, ἀπ' ἀφορμὴ τὴν εὐτυχεῖ ὑπὲρ τοῦ Σουλτᾶνου δράση αὐτῶν τῶν Χριστιανῶν ἀρματολῶν κατὰ τὸν διεξαγόμενον τότες Τουρκοπερσικὸν πόλεμον, ἀποφάσισαν οἱ Τοῦρκοι κινούμενοι ἀπὸ μῖσος κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ φθόνον, «νὰ μὴν εἶναι πλέον χριστιανοὶ μὲ ἄρματα καὶ σπαῆδες καὶ ὅποιος θέλει νὰ τουρκεύσῃ αὐτὸς νὰ ἔχει καὶ τὸ τιμᾶρι του» 13. Πολλοὶ τότες «ὄντες μὲ πλούσια τιμάρια καὶ δόξαν διὰ νὰ μὴ τὰ χάσουν καὶ δυστυχήσουν ἀποφάσισαν καὶ ἐτούρκεψαν ὄχι ὀλόκληρες φαμίλιες ἀλλὰ κατὰ πρῶτον διὰ οἰκονομίαν ἐτούρκεψεν ἓνας ἀπὸ κάθε φαμίλια καὶ μὲ τοῦτο ἐφύλαξαν τὰ τιμάρια τους καὶ τὰ εἰσοδήματά τους». Ὅσοι δὲ ἀπὸ τοὺς ἀρχόντες αὐτούς, πού ἐλέγονταν καὶ ζαῖμηδες, δὲν ἐδέχθησαν νὰ τουρκεύσων «ἔμειναν δυστυχεῖς καὶ πτωχοὶ καὶ διὰ νὰ ζή-

σουν έβαλαν τὰ παιδιά τους καὶ έμαθαν τέχνες καὶ άλλοι έδούθηκαν στὴ σπουδὴ τῶν γραμμάτων καὶ εἰς τὸ έμπόριον (14). Ὁ Συρβάνος καὶ ὁ Σουγδουρῆς, πού δὲν ἠθέλησαν νὰ τουρκέψουν έβαλαν τοὺς υἱούς των καὶ έμαθαν τὴν χρυσοχοικὴν τέχνην καὶ έγιναν έπιτηδειότατοι τεχνίτες. Ἐπειδὴ ὡς τὴν σήμερον οἱ χρυσοκοὶ ὅπου δουλεύουν τὴν σφυρισμένην τέχνην μὲ εκείνα τὰ στρωτὰ λουλούδια μὲ σχέδια, σουγδουράτικα λουλούδια τὰ ὀνομάζουν καὶ αὐτὴ ἡ τέχνη τοῦ Σουγδουρῆ ἀπέρασε καὶ στοὺς Καλαρυτιῶτες χρυσοκοὺς καὶ σώζεται ἕως τὴν σήμερον. Τοῦ Συρβάνου καὶ Σουγδουρῆ οἱ φαρμιλιές, συνεχίζει, εἶναι οἱ πλέον εὐγενικὲς τῶν Ἰωαννίνων καὶ πάντοτε τὶς εἶχαν εἰς μεγάλην ὑπόληψιν καὶ μόνον ὅπου μετὰ ταῦτα ἀπὸ τὸ έμπόριον ἐπλούτισαν διάφορες φαρμιλιές, μόνον τοῦτο ἀπὸ τοῦ Συρβάνου καὶ Σουγδουρῆ τὴ φαρμιλιὰ ἐγίνονταν προεστοὶ τῶν Ἰωαννίνων ὡς τὰ εὐγενικώτερα σπίτια τοῦ τόπου, καὶ ἕως σχεδὸν τοὺς 1700 ἐπροέστευαν αὐτὲς αἱ φαρμιλιές...».

Ζαΐμηδες λοιπὸν καὶ σπαῆδες, καθὼς ἱστορεῖ ὁ Μπαλᾶνος, ἦταν ἀρχὴ—ἀρχὴ οἱ Σουγδουρῆδες, τεχνίτες ὀνομαστοί, έμποροὶ καὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων κατόπι, ἀφοῦ δηλ. μένοντας στὴν πίστη τους ἀκλόνητοι ἔχασαν τὸ βιὸ καὶ τὰ τιμάρια τους. Ἀπὸ ποῦ ὅμως κατάγονταν, ποῦ κυρίως εἶχε τὰ χτήματά της αὐτὴ ἡ οἰκογένεια καὶ πότε περίπου ἐγκαταστάθηκε στὰ Γιάννινα;

Τὸ χωριὸ Κρετσούνιστα τῶν Κουρέντων (τ. Δεσποτικὸ) ἀπὸ τὰ πιὸ εὐνοημένα ἀπὸ τὴ φύση καὶ περισσότερο σημαδεμένα ἀπὸ τὴν ἱστορία χωριὰ τῆς Ἐπαρχίας, πιστεύουμε, πὼς ἦταν ἡ ἀρχικὴ κοιτίδα καὶ ἡ γενέθλια τῶν Σουγδουρῆδων γῆ. Ἐδῶ διέθεταν μεγάλες ἐκτάσεις καλλιεργήσιμες, ποτιστικὲς καὶ μὴ, δάση καὶ βοσκότοπους. Σώζεται καὶ σήμερον ἀκόμα, καθὼς ὁ ἴδιος διαπίστωσα, στὸ χωριὸ αὐτὸ ἐκτεταμένη περιοχή (1200 περίπου στρεμ.) ὑπὸ τὸ χαρακτηριστικὸ ὄνομα «στ' Σουγδουρῆ». Ἀλλὰ καὶ στὴ Βελτισία, καθὼς προείπαμε, ἐνέμονταν τὸ γνωστὸ ὑποστατικὸ ἐκτασης 30 πάνω κάτω στρεμμάτων γονίμου γῆς, τὸ καὶ «ζευγάρι τῆς Βελτισίας» λεγόμενο, πού τῶδωκαν προικιὸ τῆς Χαΐδως τὸν καιρὸ (1664), πού τὴν πάντρεψαν μὲ τὸ Νικόλαο Γλυκῆ.

Γιὰ τὸ πότε τῶρα ἐγκαταστάθηκε ἡ οἰκογένεια ὀριστικὰ στὰ Γιάννινα, δὲν μπορούμε νὰ ἀποφανθοῦμε μὲ σιγουριά. Τοῦτο θὰ συνέβηκε πιθανώτατα στὰ πολὺ κοντινὰ πρὸ τοῦ 1650 χρόνια, ὅταν ἡ ἀπόφασή της νὰ ἐμμείνει στὴν πάτρια θρησκεία, τὴν ἐστέρησε τῶν πλουσίων κτημάτων τοῦ χωριοῦ της, ὅπου δὲν εἶχε πλέον λόγο παραμονῆς, ὑποκειμένη κοντὰ στ' ἄλλα καὶ σὲ παντοίους ἐκβιασμοὺς καὶ προσβολὲς διαφόρων ἐξωμοτῶν Χριστιανῶν καὶ Τούρκων ἢ Ἀλβανῶν ληστῶν, πού λυμαίνονταν ἀπὸ τότες τὸν τόπο μας (18). Ὅμως πολὺ νωρὶς, καθὼς θὰ ἰδοῦμε, ἡ οἰκογένεια ἐκπροσωπόταν μὲ ἐκλεκτὰ μέλη της στὰ Γιάννινα καὶ στὴ Βενετιὰ, τὴν ἔδρα τῆς Γαληνότητος τῶν Ἐνετῶν Πολιτείας, μετερχόμενα τὸ έμπόριο ἢ ὑπηρετοῦντα σὲ διακεκριμένες θέσεις τῆς Ὑψηλῆς Πόρτας. Τέτοιος ἀναφέρεται ὁ Νικόλαος Σουγδουρῆς πρόξενος λεβαντίνος στὴ Βενετιὰ ἀπὸ τὸ 1625 (15). Ἀπὸ δὲ τὸ 1563 ἀκόμα, συναντοῦμε ἀναγραφόμενο στὸ βιβλίον τῆς Ἑλλ. Κοινότητος Βενετίας (Mariogola) μεταξὺ ἄλλων Γιαννιωτῶν πρραματευτᾶδων καὶ τὸν Ἰωάννην Σουγδουρῆ (16). Ἀνάμεσα δὲ στοὺς «ἐπὶ ἐπιρροῇ καὶ πλούτῳ» διακρινομένους ὁμογενεῖς αὐτῆς τῆς πόλης τῶν ἀρχῶν τοῦ ΙΖ' αἰῶνα, σύγχρονος δὲ τῶν Γ. καὶ Ἐπιφ. Ἠγουμένων, μνημονεύεται Στάθης ὁ Σουγδουρῆς καὶ «ἐπιμελητῆς (γαστάλδος) τῆς Κοινότητος ἐκείνης χρηματίσας» (17).

Κατὰ τὸ 1666 εὐρίσκονται ἐπίσης στὴ Βενετιὰ ὑπογραφόμενοι σὲ διάφορα τοτινὰ ἐγγράφα καὶ οἱ Ἀλέξανδρος (αλαίξανδρο σουγδουρῆς) καὶ Γεώργιος Σουγδουρῆς (γηόργηος Σουγδουρῆς), ὅχι βέβαια αὐτὸς ὁ Δάσκαλός μας (19). Ἐδῶ στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ ἴδιου αἰῶνα καὶ πέρα, ἀκμάζουν οἱ Ζαχαρίας Σουγδουρῆς πατέρας τοῦ Δασκάλου Γεωργίου καὶ Ἀναστάσιος ἄρχοντας, ἴσως ἀδελφός του, ἀσκοῦντες τὴ χρυσοχοικὴ τέχνη, πού τόσο στενὰ μ' αὐτὴ ἐσύνδεσαν

ιδιομαίους το οικογενειακό, μὲ ἐργαστήρια πλούσια, δούλους πολλούς καὶ καλ-
φάδες Καλαρυτιώτες, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ τελευταῖοι τὴν ἔμαθαν καὶ «τὴν ἔμε-
τάδωσαν, καθὼς εἶδαμε, εἰς δι' ἄλλους εἰς τὸ χωρίον». Τὸ σπῖτι τους κατὰ τὸν
Ἄραβαντινὸν (ἔρον. Β' σελ. 263) εὗρισκονταν στὸ χωρὶ τῆς σημερινῆς παληᾶς Ζω-
σιμαίας. Παιδί αὐτοῦ τοῦ τελευταίου «ἐντιμοτάτου ἄρχοντος κύρ Ἀναστασίου» ἦ-
ταν ὁ κύρ Σεμπάνος Σουγδουρῆς (26) στὸν ὁποῖο Παῖσιος ὁ Μικρὸς παρέδωκε
(1698) τὰ ποιήματά του «Ἐπαιγὸς Ἰωαννίνων» καθὼς καὶ κείνο τὸ ἀναφερόμενο
στὴν ἐπισυμβᾶσα τότε στὰ Γιάννινα φοβερὴ παγωνιά (15—1—1687) ὥστε, ὁ-
ποῦ ἐπάγωσεν, κατὰ πῶς λέγει, ἡ λίμνη ὅλη (20).

Διαπρέψαντες τέλος στὰ γράμματα Σουγδουρῆδες, μνημονεύονται, ἐκτὸς τοῦ
Παπαγιώργη (27) καὶ μετ' αὐτὸν, ὁ Εὐστάθιος Σουγδουρῆς, ποῦ σπούδασε στὴν
Ἰταλία, ἐδίδαξε δὲ στὰ Γιάννινα γύρω στὰ 1750 Φυσικὰ καὶ λογιστικὴ (21). Ἄλ-
λος Εὐστάθιος Σουγδουρῆς «εὐγενέστατος ἐξ Ἰωαννίνων» ἀναγράφεται μεταξὺ
τῶν ὑπογραψάντων ὡς συνδρομητῶν τῆς ἐκδοθείσης τὸ 1803 στὴ Βενετιὰ ἀπὸ τὸν
οἶκο Π. Θεοδοσίου «Ὁδοῦ Μαθηματικῆς» τοῦ Μπαλάνου Βασιλοπούλου, ἀγνοοῦ-
με δέ, ἂν ἦ-αν ὁ ἴδιος μὲ τὸν προηγούμενο ἢ ἀπλῶς ὁμώνυμός του (22). Παιδί
τοῦ πρώτου Εὐσταθίου, τοῦ δασκάλου, ἦταν ὁ Ἄνδρέας Σουγδουρῆς, ποῦ διδά-
χθηκε Ἑλληνικὰ στὰ Γιάννινα καὶ Γαλλικὰ στὴν Πόλη, ἐζημάτισε δὲ διδάσκαλος
τῶν ἐγγονῶν τῆς Μ. Αἰκατερίνης τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου καὶ Κων)ίνου, αὐτοῦ
τοῦ τελευταίου προοριζομένου ἀπὸ τὴ μεγαλεπήβουλη Σεμίραμι τοῦ Βορρᾶ ν' ἀ-
νίλθει στὸν ἀναστηλοθησόμενον ἀπ' αὐτὴ Βυζαντινὸν θρόνον, ἐνεργείαις δὲ τοῦ πε-
ρ βῆτου εὐνοουμένου τῆς Ποτέμκιν ἐφθασε, ὁ Σουγδουρῆς αὐτός, στὸ βαθμὸ τοῦ
στρατηγοῦ «διὰ τὴν περὶ τὰ πολεμικὰ ἐμφυτον ἐμπειρίαν καὶ μεγαλοψυχίαν φο-
νευθεὶς ἐξ ἀτυχήματος» (23). Θὰ μνημονεύσουμε ἀκόμη τὸ Χρηῆτο Σουγδουρῆ,
ποῦ ἄκμασε κατὰ τὸ ΙΗ' αἰῶνα ὑπερμεσοῦντα, ἀπαντιέται στὴ Ρωσία στὰ 1781,
ἐφημιζόνταν δὲ σὰν «ἄριστος γραμματικὸς καὶ πολλῶν ξένων γλωσσῶν κάτοχος
(24). Εἶναι αὐτὸς ποῦ μετάφρασε ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ, τὸ 1781 ἔτος, καθὼς ὁ ἴδιος
στὸ τέλος τοῦ βιβλίου σημειώνει, τὸ ἱατρικὸ σύγγραμμα. «Περὶ Ποδαλγίας» τοῦ Γ.
Ἐμεριγὸν καὶ ἐτύπωσε σύγκαιρα στὴ Νίζνα τῆς Ρωσίας (Α. Παπαδ. Βρετιοῦ:
Νεοελ. Φιλολογία Β' σελ. 73). Καὶ τέλος, γιὰ νὰ κλείσει ὁ ἐπιβλητικὸς κύκλος τῶν
ἐπιφανῶν Σουγδουρῆδων, ὁ Ἀναστάσιος Σουγδουρῆς, γιὰ τὸν ὁποῖο «ρητῶς,
καθὼς γράφει ὁ Ν. Βῆης, ἀναφέρεται ὡς βιβλιογράφος τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 59 Κώδι-
κος τῆς μονῆς Βαρλαάμ—ἴσως καὶ τοῦ 101—περιέχοντος μὲν τὴν Παρακλητικὴν
γραφέντος δὲ κατὰ ρητὴν δῆλωσιν τοῦ σχετικοῦ σημειώματος ἐν ἔτει 1784 ἐπιμε-
λεῖα Χριστοφόρου ἱερομονίχου τοῦ Βαρλααμίτου» (25).

2. Γέννηση τοῦ Γ. Σουγδουρῆ—Σπουδές

Δὲν γνωρίζουμε ἀκριβῶς τὸ χρόνο τῆς γέννησης τοῦ Γεωργίου Σουγδουρῆ.
Ἄπ' ὅλους ὅσους ἱσχυρήθηκαν μ' αὐτὸν μόνον ὁ Ἄραβαντινὸς ἐντοπίζει χρονικὰ
τὴ γέννησή του σιὰ μέσα τῆς ΙΖ' ἑκατονταετηρίδας, γύρω δηλ. στὰ 1650, ὅπερ καὶ
πιθανώτερο. Ἐμεῖς στηριζόμενοι στὸ γεγονός, ὅτι ὁ Δάσκαλος ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς
πρώτους ἀκροατῆς τοῦ Σπυρίδωνος Τριανταφύλλου (Παρανίκα ὁ.π.), ἀναλαβόντος
τὸ 1658 τὴ σχολαρχία τῆς Ἐπιφανείου Σχολῆς, τοποθετοῦμε αὐτὴ τὴ γέννησή του
γύρω στὰ 1645, πιστεύοντας ὅτι προσεγγίζουμε περισσότερο τὰ πράγματα. Ἀκόμα
ὅλοι ἀνεξαιρέτα οἱ βιογράφοι του, ὀλιγόλογοι γιὰ τὸ ἄτομό του ἄλλωστε, ἀγνο-
οῦν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν γονέων του. Καί ὡς ὅμως ἤδη ἀναφέρσαμε, ὁ πατέρας του
ἐλεγόταν Ζαχαρίας. Μᾶς τὸ λέγει καθαρὰ ἡ ἀδελφή του Χαΐδω Γλύκαινα στὴ δια-
θήκη της, ποῦ δημοσιεύθη κε στὴ Βενετιὰ στίς 7)1)1706, 11 περίπου μῆνες μετὰ
τὸ θάνατό της. «Εὗρισκομένη ἐγὼ ἡ Χαΐδω, ἀρχίζει, θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Ζαχαρία
Σουγδουρῆ ἀπὸ Ἰωάννινα.....», τῆς δὲ μητέρας του, παρ' ὅ,τι αὐτὴ ζοῦσε ὡς τὸ

1698, αναφερόμενη συχνότατα στις ἐπιστολές του Διδασκάλου πρὸς τὴ Χαΐδω, δὲν γνωρίζουμε δυστυχῶς οὔτε τὸ μικρὸ τῆς ὄνομα οὔτε τὸ γένος (28).

Καὶ τώρα ἄς ἐπιχειρήσουμε νὰ δώσουμε κάποια ἀπάντηση στὸ ἄλλο ἐπίμαχο πρόβλημα. Ποῦ γεννήθηκεν ὁ Σουγδουρῆς; Στὰ Γιάννινα ἢ στὴν Κορσιούνιστα τῶν Κουρέντων; Σ' αὐτοῦ τοῦ πατρογονικοῦ του ἀναμφίβολα χωριοῦ τὴν κεντρικὴ ἐκκλησιὰ καὶ ἐπὶ τῆς Ν. πλευρᾶς τῆς, ἔχει ἐντειχισθῆ ἀπὸ τὸ 1930, πλῆκα μαρμάρινη (70), ποὺ τὸ παρουσιάζει σὰν τόπο γέννησης τοῦ Διδασκάλου. Στηρίχθηκαν οἱ ἀναγράψαντες τὴν εἶδηση σὲ πηγὴ αὐθεντικὴ ἄγνωστή μας ἢ παρασύρθηκαν στὴν κατὰ πάντα ἐπαινετὴ αὐτὴ χειρονομία τους ἀπ' τὸ ὑπάρχον ἐκεῖ τοπωνύμιον καὶ τὴν κάποια σωζόμενη ἀμυδρότατη σχετικὴ παράδοση; (29). Ἐπειδὴ πιστεύουμε, πῶς συμβαίνει μᾶλλον τὸ δεύτερο, ὑποστηρίζουμε κατὰ τὰ σὲ συνέχεια ἐκτεθησόμενα, πῶς ὁ Γ. Σουγδουρῆς γεννήθηκε στὰ Γιάννινα, χωρὶς αὐτὸ νὰ μειώνει στὸ ἐλάχιστον τὴν κατὰ τὸν παραπάνω τρόπο προσγεγόμενη στὸ χωριὸν του τιμὴ, ποὺ ἐξακολουθεῖ παρὰ ταῦτα, νὰ παραμένει ἡ οὐσιαστικὴ ἰδιαίτερὴ του πατρίδα. Πρῶτα, γιατί ἡ οἰκογένειά του, καθὼς ἤδη ἀναφέραμε, φαίνεται νὰ ἔχει ἐγκατασταθῆ στὴν πόλιν πρὸ τοῦ 1645, πρὸ τοῦ ὑποτιθέμενου δηλ. χρόνου γέννησής του, κι' ὕστερα γιατί κι' αὐτὸς ὁ ἴδιος ὑπογράφεται στὰ γραφτὰ του «Γεώργιος ἱεροδιάκονος ἢ ἱερεὺς Σουγδουρῆς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων».

Ἄλλὰ κι' αὐτὴ ἡ ἀδελφὴ του Χαΐδω Γιούκαινα, κατὰ τι μεγαλύτερὴν του—γεννήθηκε στὰ 1640—, «θυγάτηρ τοῦ ποτὲ Ζαχαρία Σουγδουρῆ ἀπὸ τὰ Ἰωάννινα» γράφει. Ἐνισχυτικὴ τέλος αὐτῆς τῆς ἀποψῆς μας εἶναι καὶ ἡ μαρτυρία Μιχ. τοῦ Μήτρου, τοῦ κατόπι περικλοῦς Ἀθηνῶν Μελετίου, συμπολίτη καὶ συμμνηστῆ τοῦ Σουγδουρῆ ὑπὸ τὸν Σπ. Τριανταφύλλου, γράφωντος στὴν Ἐκκλησιαστικὴν του Ἱστορίαν, ὅτι «Γεώργιος ὁ Σουγδουρῆς Ἰωαννίτης ἦν τὸ γένος...». Τὸ ξέμακρον βέβαια τῆς ἐποχῆς περιβλημένης μὲ τὴν πυκνὴν ἀχλὺ τοῦ χρόνου καὶ ἡ καταφανὴς ἀπουσία ἐπαρκῶν καθαρῶν πηγῶν, μειώνουν ὅπωςδὴποτε τὴν πειστικότητα τῶν σχετικῶν ἀπόψεων καὶ συμπερασμάτων μας. Ὁ ἀκριβὴς δὲ χρονολογικὸς καθορισμὸς δυὸ γεγονότων (μετοικεσία καὶ γέννηση), ἐλάχιστα μεταξὺ τους ἀπεχόντων δὲν φαίνεται ἐγγείρημα εὐκόλο, χωρὶς τὴν κάποια συμβολὴ καὶ τῆς φαντασίας, παρ' ὅ,τι αὐτὴ, τὸ τονίζουμε, δὲν πρέπει νὰ χαρακτηρίζῃ τὴ σοβαρὴν ἱστορικὴν ἔρευνα (30).

Ἄγνωστο εἶναι ἀκόμα ἀπὸ ποιὸν διδάχθηκε τὰ κοινὰ γράμματα ὁ Σουγδουρῆς. Γνωρίζουμε ὅμως, ὅτι ἦταν ἀπὸ τοὺς πρώτους μαθητῆς, ποὺ «ὡς διψῶσαι ἔλαφοι» ἔσπευσαν ν' ἀκούσουν τὸν ἀναλαβόντα τὸ 1658 τὴν διεύθυνση τῆς Ἐπιφανείου Σχολῆς διαπρεπῆ Κερκυραῖο Δάσκαλον. Σπ. Τριανταφύλλου, ὁ ὁποῖος ἄς σημειωθῆ, παρέμεινε διδάσκων στὰ Γιάννινα, ὡς τὸ 1670. Ἀναμφίβολα ἡ μαθητεία τοῦ Σουγδουρῆ ὑπῆρξε λαμπρὴ καὶ μακρόχρονη, γὰρ νὰ δικαιολογεῖται ἡ θρυλούμενη πλήρης κατάρτισίς του στὰ ἐγκύκλια γράμματα. Μετὰ τὸ πέρας τῶν μαθημάτων του στὴ μοναδικὴ καὶ περίφημη τότες αὐτὴ Σχολὴ τῆς γενετείρας, καὶ ἐγγίζοντας ἴσως τὸ 1670, εἰκάζουμε, ὅτι ὁ Σουγδουρῆς ἐνυμφεύθηκε καὶ ἀμέσως κατόπι περιεβλήθη τὸ ἱερατικὸ σχῆμα χειροτονηθεὶς διάκονος (31). Φλεγόμενος ὅμως ἀπὸ τὸν πόθο νὰ συμπληρώσῃ τὴ μόρφωσίν του, ἐπέρασε μετ' ὀλίγον ἐν Οὐνετείας, καθὼς πληροφορεῖ ὁ Μελέτιος, ὅπου ἐμαθήτευσεν τὴν Λατινικὴν, Ἰταλικὴν καὶ Ἐνετικὴν διάλεκτον, φιλοξενούμενος σὶ τὸ διάστημα τῶν ἐκεῖ σπουδῶν του σὶ τὸ σπίτι τοῦ ἐπ' ἀδελφῆ γαμπροῦ του, ἰδρυτοῦ δὲ τοῦ ὁμώνυμου περιφημοῦ τῆς ἐποχῆς στὴν πόλιν αὐτὴ ἐκδοτικοῦ οἴκου Νικ. Γλυκῆ. Διαμένοντας στὴ Βενετιὰ καὶ σπουδάζοντας ὁ Σουγδουρῆς, ἐπορίζονταν τὰ πρὸς τὸ ζῆν, βοηθῶντας τὸ γαμπρὸν στὶς τυπογραφικὰς του ἐργασίας σὰν διορθωτῆς (32). «ἐπηγγέλλετο δέ, καθὼς γράφει ὁ Βρεττός, καὶ τὸν Διδάσκαλον». Ὅλοι ἀνεξαίρετα οἱ γράψαντες περὶ τοῦ Σουγδουρῆ, ἀγνοοῦν ἢ δὲν μνημονεύουν τὸ χρόνο τῆς μετάβασίς καὶ

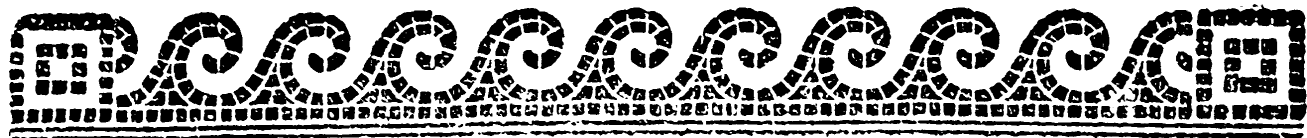

παραμονῆς τοῦ Δασκάλου στή Βενετιά καί τήν Ἰταλία γενικώτερα. Ὡς πρὸς τὸ ζήτημα ὅμως αὐτό, προσεκόμισε τὸν τελευταῖο καιρὸ μὲ νεώτερες καὶ παλαιές ἔρευνές του, ἀρκετὰ στοιχεῖα διαφωτιστικά, ὁ ἀληθινὰ «ὀτρηρὸς» ἀναδιωχτὴς τῶν Βενετικῶν Ἀρχείων, σεβαστὸς συμπατριώτης Κ. Μέρτζιος. Κατ' αὐτόν, ὁ Σουγδουρῆς συναντιέται γιὰ πρώτη φορά στή Βενετιά στίς 13)9)1673, ὑπογραφόμενος ὡς μάρτυρας—«ἐγὼ Γεώργιος ἱεροδιάκονος Σουγδουρῆς μαρτυρῶ τὰ ἄνωθεν»—μαζὶ μὲ ἄλλους δυό, κάτω ἀπὸ ἐγγραφή ὁμολογία, μὲ τὴν ὁποία ὁ Κωνσταντινοπολίτης Ἄνδρ. Μέλλανος, δηλώνει, ὅτι ἀγόρασε ἀπὸ τὸν Ν. Γλυκῆ βιβλία ἀξίας 502 δουκάτων καὶ ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος τὴν ὑποχρέωση νὰ τοῦ στείλει ἴσης ἀξίας ἐμπορεύματα ἀπὸ τὴν Πόλη. «Ἡ ὑπογραφή, καθὼς παρατηρεῖ ὁ Κ. Μέρτζιος, εἶναι καλλιγραφικὴ καὶ ἄπταιστος».

Ἐχομε ὅμως τὴ γνώμη, πὼς ὁ Σουγδουρῆς εἶχε ἐγκατασταθῆ ἀρκετὰ πρότερον στήν ἔδρα τῆς Γαληνότατης Πολιτείας, μᾶλλον δὲ ἀπὸ τὸ 1671, γιὰ τὸ ἀμέσως ἐπόμενο ἔτος, τὸν βλέπουμε νὰ ἐκδίδει ἀπὸ τὸ Τυπογραφεῖο Γλυκῆ τὸ ἔργο του «Νέος Θησαυρὸς», στήν ἐκδοση τοῦ ὁποίου, ἦταν φυσικὸ νὰ ἐπιστάτησε. Σὲ συνέχεια, ὁ ἴδιος ἀρχιεροδίακονος μᾶς πληροφορεῖ γιὰ τὸ χρόνο παραμονῆς τοῦ Δασκάλου στή Βενετιά, προσάγοντας ἐπιστολὲς τοῦ Μιχ. Γλυκῆ, παιδιοῦ τοῦ τυπογράφου, ἀπὸ τὰ Γιάννινα, πὺ καλύπτουν τὴν μετὰξὺ τοῦ 1675 καὶ 1680 περίοδο, στίς ὁποῖες ὁ ἐπιστολογράφος, ἀπευθυνόμενος στὸν πατέρα του, δὲν παραλείπει νὰ διαβιβάζει τοὺς χαιρετισμοὺς του καὶ στὸν ἱεροδιάκονο, ἐννοῶντας βέβαια τὸ Σουγδουρῆ.

Κατὰ τὸ μακρὸ αὐτὸ χρονικὸ διάστημα τῆς παραμονῆς του στή Βενετιά ὁ Σουγδουρῆς, πλάι στίς ἄλλες του ἀσχολίες καταγίνονταν καὶ στή συγγραφὴ ποικίλου περιεχομένου βιβλίων μερικὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα καὶ ἐξέδωσε διὰ τοῦ τυπογραφείου τῶν Γλυκῆδων. «γέγονεν δέ, καθὼς ἀναφέρει ὁ Ζαβίρας, καὶ ὁμιλητῆς τῶν ἐν Ἰταλία σοφῶν». Καὶ ἐπιφανεῖς μὲν ὁμογενεῖς Διδ)λοι, πὺ διέτριβαν τὴν ἐποχὴ αὐτὴ στή Βενετιά διδάσκοντας ἢ στὸ Φλαγγινιανὸ τῆς Φροντιστήριον ἢ στὸ περίφημο Πανεπιστήμιον τοῦ Κοντινοῦ Πατάβιου (Πάδουας), γνωρίζουμε τὸν πολυγραφέατο Κρητικὸ Γεράσιμον Βλάχο Μητροπολίτη Φιλαδελφείας (ἔτσι ἐλέγονταν ὁ ἑλληνορθόδοξος ἐπίσκοπος Βενετίας), τὸν Νικ. Καλλιᾶκη πρῶτον διευθυντὴ τοῦ Φλαγγινιανοῦ Σχολείου καὶ διδάκτορα κατόπι στὸ Πανεπιστήμιον τῆς Πάδουας καὶ τὸν Ματθαῖον Τυπάλδο, διδάσκαλον ἀρχικὰ στή Σχολὴ τῆς Ἑλλην. Κοινότητος, διευθυντὴ τοῦ Φροντιστηρίου ἀργότερα καὶ Μητροπολίτη Φιλαδελφείας τέλος ὑπὸ τὸ ὄνομα Μελέτιος (33).

Δὲν ὑπάρχει, καθὼς παρατηρεῖ καὶ ὁ Κ. Μέρτζιος, ἀμφιβολία, ὅτι ὁ Σουγδουρῆς εὐρίσκονταν σὲ στενώτατη ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία μὲ τοὺς σοφοὺς τοὺς παράπανω, τρυγῶντας ἀπληστα τοὺς καρποὺς τῆς ἔξοχης παιδείας τους. Γεννιέται ὅστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ ἐρώτημα, ἂν δηλ. ὁ Σουγδουρῆς παρακολούθησε ταχτικὰ μαθήματα στὸ περίδοξο Πανεπιστήμιον τοῦ Παταβίου, πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο κανένας, ὅσο ξέρω, δὲν μᾶς δίδει πληροφορίες σαφεῖς καὶ συγκεκριμένες. Καὶ ὁ μὲν Μέρτζιος γράφει, (Ἡπειρ. Ἑστία Τ. 121 σελ. 383) πὼς «πιθανῶς θὰ ἐσύχναζες καὶ εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Παδούης». Ὁ ἴδιος ὅμως ὁ Δάσκαλος πληροφορεῖ γιὰ τὴ μακρὰ σχετικῶς ἐν Παταβίῳ διαμονή του, ὅπου μετέφρασε ἀπὸ τὴν Ἰταλικὴ φωνὴ καὶ τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Περὶ τοῦ πῶς δεῖ ὁμιλίαν ἐυγγράφειν» βιβλίον του, γιὰ τὸ ὁποῖο θὰ γίνῃ λόγος παρακάτω. Σκοπὸς δὲ βασικὸς αὐτῆς τῆς παραμονῆς του στήν Πάδουαν δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ ἦταν ἄλλος ἀπὸ τὴ σπουδὴ, ὅπου ἀσίστα τὸν ἐσπρωχνε ἡ ὀργῶσα γιὰ ὑψηλότερη μάθηση φύση του. Εἶναι γεγονός, πὼς στήν ἐποχὴν τοῦ ἰδιαίτερα καὶ κατόπι, ἡ ἐλευθέρου καὶ φιλόμουση πόλη τοῦ Παταβίου, «εἰς τὴν ὁποίαν, καθὼς γράφει ὁ Ἰωαννῆτις ἱατρὸς Σταῦρος Μουλαίμης (Ἡπ. Χρ. Ι' σελ. 68), ἀνθίζει ἡ σοφία, διαυγάζει ἡ ἀνθρωπίνη ἱατρικὴ καὶ δια-

Δ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑ

ΓΙΑΝΝΙΩΤΙΚΑ ΙΣΤΟΡΙΟΔΙΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ*

(1866—1877)

Στις δὲ 24—10—ἰδ. χρονιάς, γίνεται λόγος, γιὰ εἰδικά, πρὸς τὸ σκοπὸ αὐτὸ, Λύκεια. Ὁθωμ. Λύκειο Ρουσιδιέ Μεχμέτ (30—10—1869) ἰδρύεται καὶ στὸ Ἄργυρόκαστρο.

Στις 9 Ὀκτώβρη τοῦ 1869, πληροφορεῖται τὸ κοινὸ ὅτι, σὺς δυὸ κατηγορίες τῆς ὑποχρέωσης (Νιζαμιέ, τῆς στρατ. ἐνεργείας, τετραετοῦς θητείας, καὶ Ρεντίφ, προσκαλούμενης ἐν ἀνάγκῃ, πὺ ἦταν καθορισμένα ἀπὸ τὸ 1259 Ἔγ.), προσθέτεται τώρα καὶ ἡ Ἐθνοφυλακίη.

Στις 30 τοῦ ἰδ. μῆνα, ἀναγγέλλεται, ἡ στὴν περιφέρεια Ἄρτης—καὶ δὲν ξεχνοῦμε βέβαια, ὅτι τὰ σύνορα μὲ τὸ Ἑλληνικόν, ἦταν τότε στὸ γιοφύρι της—, σύσταση Συνοριακοῦ Τάγματος (Χουντουτ Ἀσκερῆ) πρὸς φρούρησιν τῶν μεθοριακῶν γραμμῶν πρόκειται δὲ νὰ ἰδρυθοῦν καὶ ἄλλα δυό, στὴ Θεσσαλία.

Οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ καταταγοῦν, καλοῦνται νὰ προσέλθουν γιὰ ἐγγραφή στὰ Γιάννινα· πρέπει νὰ εἶναι ἡλικίας 26 ἕως 40 ἐτῶν. Ἀπὸ τὸ Κράτος χορηγοῦνται ἐνδύματα καὶ τροφή, καθὼς καὶ 100 γρόσια (περίπου 300 δραχμές, μὲ τὴν τότε ἀγοραστικὴ τους δύναμη) τὸ μῆνα.

Στις 13 ἐπὶ πλέον 11ου ἰδ. χρ. δημοσιεύεται στὰ «Ἰωάννινα—Γιάνγρια», ἄρθρο «περὶ Ἑλληνοτουρκικῆς φιλίας καὶ συμμαχίας».

Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμ. σελ. 201. καὶ τέλος,

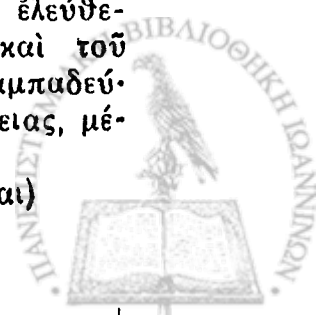
Κατὰ τὶς γιοριές τοῦ Ραμαζανιοῦ (ἕνας μῆνας νηστείας, μόνον κατὰ τὴ διάρκειά τῆς μέρας, καὶ κατάλυση τοῦ παντὸς κατὰ τὴ νύχτα), οἱ ὑπάλληλοι (27—11—1869) θὰ «ἐκτελέσουν τὴν ὑπηρεσίαν των ... ἐν καιρῷ νυκτός». Πῶς τώρα τὰ βόλευαν κατὰ τὸ μῆνα αὐτό, ὅσοι εἶχαν μὲ τὸ Ντοβλέτι συναλλαγές, δὲν ἀναφέρει ἡ ἔφημερίδα.

Στὴν περιοχὴ τῆς Πρέβεζας, Ἄγγλοι κυνηγοὶ (29—1—1870) μέσα σὲ δώδεκα ἡμέρας, σκότωσαν, 18 ἀγριόχοιρους, δυὸ «σκολόπακας» (ξυλόκοττες) 45 «ἐνυδρίδας» (βίδρες), 5 «ὄρνυγας», 20 «λαγούς», 4 «περιοστεράς», 2 «δορκάδας» καὶ 6 «νήσσας» (παπιά).

Στις 23 Ἀπρίλη 1870, δημοσιεύεται στὰ «Ἰωάννινα—Γιάνγρια» ἡ πληροφορία ὅτι, σὺς 13 ἰδ. μην. καταστράφηκε ἀπὸ πυρκαϊὰ στὰ Γιάννινα, ἕνας πύργος «ἀρχαίας καὶ στερεᾶς κατασκευῆς», ἀκατοίκητος τότε, χτισμένος ὁμως ἀρχικά, διακόσια ὀγδόντα χρόνια πρὶν (γύρω στὰ 1590), σὲ καιροὺς δηλ. πὺ οἱ Τοῦρκοι, παρὰ τὴν ἀπὸ τὸ 1430 ἐπισημοποίηση τῆς πρὸς αὐτοὺς ὑποτέλειας τῶν Χριστιανῶν Ἄφεντῶν τοῦ Γιαννιώτικου Κάστρου, δὲν εἶχαν ἀκόμη ὀργανωμένες μεγάλες στρατιωτικὲς δυνάμεις, γιὰ ἀπόκρουση ἐνδεχόμενης ἐπιθετικῆς, ἐναντίον του, δράσης, ἀπὸ μέρους ξένων (Ἰσπανῶν, Ἰταλῶν, Καθολικῶν κ.

λάμπει σχεδὸν ὑπὲρ πᾶσαν ἄλλην πόλιν ὁ χορὸς τῶν ἐλευθέρων μαθήσεων», θὰ ἀποτελέσει μὲ τὸ ὄντως περίδοξο Πανεπιστήμιό της (34)—σχολεῖο ὀλότελα ἐλεύθερο ἀπὸ τὴν παπικὴ ἐπιρροή—ἔστιά φωτοβόλο τοῦ νεωτέρου πνεύματος καὶ τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ, τὸν ὅποιον ἐκλεχτὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδας θὰ μεταλαμπαδεύσουν στὴν πατρίδα τους, γιὰ νὰ σκορπίσουν τὰ πυκνὰ σκοτάδια τῆς ἀμάθειας, μέσα στὰ ὅποια ἀσφυκτιοῦσε ἡ ὑπόδουλη ἐθνικὴ ψυχὴ.

(Συνεχίζεται)

λ.π.) επιδρομῶν κι' εισβολῶν, μὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς πάντοτε βοήθεια τοῦ ἐντόπιου στοιχείου, εἴτε ἀρματολικά συγκροτημένου, εἴτε καὶ ἔντονα στρατιωτικά. Ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Κάστρου, ἀκόμα κι' ἴσαμε τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Σκυλόσοφου, «διατηροῦσαν ἀκόμα ἀκεραίαν τὴν στρατιωτικὴν τῶν δυνάμιν» καὶ τὸ στὰ χέρια τους Γιαννιώτικο Κάστρο, ἦταν ἀκόμα ὑπολογίσιμο—γιὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη—ἀμυντικὸ συγκρότημα.

Ὁ συντάκτης τοῦ χρονικοῦ τῆς «Ἰωάννινα—Γιάνγρια», δὲν μποροῦσε βέβαια, ἀπὸ τοὺς Τουρκοκρατούμενους κι' αὐτός, νὰ δώσῃ τὸν προσήκοντα χαρακτηρισμὸ στὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο ὄχυρὸ τοῦ 1590. Πληροφορῶντας ὅμως ὅτι αὐτό, εἶχεν ἀρχικὰ κτισθῆ ἀπὸ τὸν υἱὸ τοῦ Ἀσλάν Πασῶ, Βεζύρη Ἀλῆ Τζελλῆ Πασῶ (γνωστὸ στὰ ἱστορικὰ τῆς πόλης, ὡς Τζελιαλῆ Πασῶ), ἔνδοξο κι' αὐτὸν τῆς ἐποχῆς Τοῦρκο πολέμαρχη, προσθέτει, πολὺ χαρακτηριστικά, ὅτι, εἶχε αὐτὸ κτισίῃ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἐποχῆς:—Οἱ πρῶτοι ἐγκατασταθέντες, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῶν Γιαννίνων Τοῦρκοι, προστατευόταν ἀρχικὰ ἀπὸ ξύλινο τεῖχος, τὸ γνωστὸ Τουρκοπάλουκο, κανένα δὲ ἄλλο ὄχυρὸ δὲν εἶχαν αὐτοὶ ἀργότερα χτίσει.

Σημαντικὴ ἔνδειξη γιὰ ὅλα αὐτά, εἶναι καὶ τὸ περιστατικὸ ὅτι, στὰ 1611, ὁ ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτες τοῦ Σκυλόσοφου αἰφνιδίασθεις Τοῦρκος Βαλῆς τῶν Γιαννίνων, Ὀσμάν Πασῶς, ποὺ εἶχε Διοικητήριον καὶ κατοικία στὴν Καλούτσια—ἔξω, δηλ. ἀπὸ τὸ Κάστρο—στὸν Πύργο Τζελλῆ κατέφυγε, γυμνὸς καὶ τρομοκρατημένος· μόνον αὐτὸς στὰ Γιάννινα, στερεᾶς ὄντας κατασκευῆς, παρείχε προστασία ἀπὸ τὸν αἰφνιδισμὸ τῶν ἐπαναστατῶν.

Ὁ πύργος αὐτός, εἶχεν ὕψος 80 πήχων (κοντὰ 50 μέτρα) 4 δωμάτια ἐπίχρυσα καὶ κομψὰ ἐπεξεργασμένα· ἦταν ὅμως—στὰ 1870—ἀκατοίκητος, στὴν ἰδιοκτησία τοῦ ἀπόγονου τοῦ ἰδρυτῆ του, Τζελάλ βέη.

Στις 19—10—1870, ἐγίνε ὄρατὸ στὰ Γιάννινα, Βόρειο Σέλας.

Στις 7—12—1870, ἀναγγέλλεται ὅτι ἔργα τῶν Συρμακῆσῶν (χρυσοκεντητῆς) τῶν Γιαννίνων, ἐκθέτονται σὲ ἀντίστοιχες ἐκθέσεις τῆς Κων)πολης, τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Παρισιοῦ ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἔργα χρυσοχόων (λαϊκῆς τέχνης), «ἰδίᾳ τοῦ κ. Β. Κυπριώτου».

200.000 κίτρα, εἰδικῆς (ἱερατικῆς, γι' αὐτούς, σημασίας) ἐξάγονται (7—12—1870) γιὰ τοὺς Ἑβραίους κατὰ τὸ Πάσχα τους, ἀπὸ τὴν Πάργα.

Στις 14—12—1870, περιγράφεται ὀλικὴ ἐκλείψις ἡλίου· σὲ δέκα βημάτων ἀπόσταση, δὲν διέκρινες καλὰ συνάνθρωπο, οἱ μουσουλμάνοι, ἀνησυχοῦσαν πάντοτε ἀπὸ τὶς ἐκλείψεις καὶ οἱ Χοιζιάδες τους, ἀνέβαιναν στοὺς μιναρέδες γιὰ νὰ προσευχθῶν ἀπὸ τὰ ὕψη τους.

Στις 4 Γενάρη τοῦ 1871, ἀναφέρεται στὰ Ἰωάννινα, ἐπίθεση κατὰ Γαριβαλδινῶν. Ὅπως εἶναι γνωστό, σώματα Γαριβαλδινῶν ὀργανωμένα, ἐμφανίζονται πολὺ ἀργότερα, κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ 1912·1913, καὶ δίνουν τὴ μάχη τοῦ Δρίσκου, ὅπου σκοτώθηκε κι' ὁ ποιητῆς Μαβίλης, λοχαγὸς τους.

Τὴν 1η Μαρτίου 1871, ἀναφέρεται ἡ ἴδρυση στὰ Γιάννινα ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Γοδίνα, Ζυθοποιεῖου, μὲ τὴν ἐπιστάσιον τοῦ Φαρμακοποιοῦ Κ. Παπασταύρου. Τὴν εἰδηση ὑπογράφει ὁ Ἰωάννης Λαμπρίδης, διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς.

Στις 3 Μαΐου τῆς ἰδ. χρονιάς, ἀναφέρεται Μαιευτικὸ στὰ Γιάννινα Σχολεῖο, καὶ διδάσκει σ' αὐτό, στὸ Νοσοκομεῖο Ἀγ. Νικολάου (σημερινὸ Χατζηκώστα), ὁ Γ. Γοιγαράς.

Στις 7 Ἰουνίου 1871, ἀναγγέλλεται ἡ ἀπὸ τὸ Λαμπρίδη ἔκδοσις «ἐναισίμου πραγματείας περὶ γάμου καθόλου», τυπωμένη στὰ Γιάννινα.

Στοὺς γιατροὺς τῶν Γιαννίνων, προσθίεται (2—8—1871) καὶ ὁ κ. Δ. Ρέκκας (χειρουργός).

Ἰδρύεται (ἰδ. ἡμερομηνία) Ἐταιρεία γιὰ νὰ γίνῃ πλεύσιμος ὁ Λοῦρος, (πρᾶγμα ποὺ πραγματοποιήθηκε μόλις στὰ 1912·1913), κι' ἐκδίδονται γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ 300 μετοχές, πρὸς 18 Ὀθωμανικὲς λίρες ἢ καθε μιὰ, δημοσιεύεται δὲ καὶ σχετικὴ τῆς Ἐταιρείας Ἐγκύκλιος.

Στις 8—11ου τῆς ἴδιας χρονιάς, δημοσιεύεται σύσταση τοῦ Πατριάρχου (Κωνσταντινουπόλεως), τὸ μάθημα τῆς Τούρκικης, νὰ γίνῃ στὰ Ἑλλ. Σχολεῖα ὑποχρεωτικό.

Μετσοβίτης (6—11—1871) «ἀπέκτησε 18 παιδιά, 4 θήλεα καὶ 14 ἄρρενα· ἀπ' αὐτά, ἕξη ἦταν δίδυμα».

Νέο Βόρειο σέλας ἐμφανίζεται (31—1—1872) στὸ Γιαννιώτικο ὄριζοντα.

Ὁ Δ. Μελίρρutos ἀναγγέλλει (20—3—1872) ὅτι ἔθεσε ὑπὸ τὰ πιεστήρια, τὸ βιβλίον του «Ἀδικιῶν συνέπειαι».

Οἱ ξένοι ὑπήκοοι (5—6—1872), ἐμφανίζονται στὶς Τούρκικες Ἀρχές μετὰ τὴν συνοδεία τοῦ «ραβδούχου» (Καβάση) τοῦ Προξενείου τους.

Στις 12 Φλεβάρη 1873, «ἐσφάγη τράγος, ὀκτάδων 45· τὸ ἐκ τῆς κοιλίας του λίπος (ἢ πάνα, σίγουρα), ὀκτάδες 6· ἦταν ἡλικίας 3 ἐτῶν, ἠγοράσθη 250 γρόσια, (2 1/2 χρυσὲς λίρες) τὸ δὲ δέρμα του, ἐπωλήθη ἐντὶ 2 ἀργυρῶν εἰκοσαριῶν (μετρητιέδων, 1/5 τῆς χρυσῆς λίρας).

Ὁ Ἐξοχότατος Χρηστάκης Ζωγράφος, ἠγόρασε (26—2—1873) τὸ χωρίον Πάργα, 80 χιλιόμετρα ἀπέχον ἐξ Ἰωαννίνων, κάτοικοι 4.000 ἀντὶ 36.000 ὀθμ. λιρῶν.

Στις 19 Ὀκτωβρίου τῆς ἴδ. χρονιάς, καὶ ὁδοὶ Μητροπόλεως, Κυραλέξη καὶ αἱ καθόστρωτοι (καλντερίμια) τῆς ἀγορᾶς καὶ τῶν ἄλλων μερῶν, μετεβλήθησαν εἰς ἀμαρτυρίας... Ἀυτὴ δὲ τὴν ἐποχὴν, (16—7—1873) ἐμφανίζεται καὶ τὸ «κουσι» (ιδιωτικὸ ἀλάξι, ἀστικῆς χρήσης) τοῦ Ἀχμέτ Πασῆ πατέρα τοῦ Μουσταφᾶ Πασῆ.

Ἀπαγορεύεται (27—11—1874) (Διοικήτης, Τζεβνιέτ Πασῆς) νὰ βγαίνῃ κανεὶς ὑπὸ τὸ σπῆτι, του, μετὰ τὴν δευτέραν νυχτερινὴν (δύο ὥρες μετὰ τὴν δύση τοῦ ἡλίου), ἄνευ ἀναμμένου, μαζῆ του, φανάρου· οἱ παρβάτες, δὲ συλλαμβάνονται.

Κοράλιον (19—2—1875) ἀλιεύεται στὰ

παράλια τοῦ Δελβίνου, ὀκτάδες 19 πρὸς 65 γρόσια τὴν ὀκτῆ (τὸ ἀπ' αὐτὸ μαῦρο, λέγεται καὶ γιουσοῦρι).

Ὁ Βαλῆς τῶν Γιαννίνων Τζεβνιέτ Πασῆς, συγγραφεὺς βιβλίων, διορίζεται Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως. Κατὰ τὴν Βαληλία του στὰ Γιάννινα, στὸ διάστημα ἑπτὰ μηνῶν, ἐξοντώθηκαν, ἐξ ἀρχιληστῆς καὶ σαράντα ἐξ ληστῆς.

Ἀπὸ τὴν Πρόβεζα γράφουν (27—8—1875), ὅτι τὴν παρελθοῦσαν ἑβδομάδα, ἀνεχώρησε διὰ Κλέκ(;) τὸ εἰς Πρόβεζαν διαμένον πρῶτον Τάγμα Ε' Εὐζώνων, καὶ ὅτι περιμένεται τὸ Αὐτοκρατορικὸν ἀτμόπλοιον Σουλτανιέ, ὅπως παραλάβῃ καὶ τὸ Τάγμα Ἰωαννίνων.

Στὸ πανηγύρι Μιχούτσι τῆς Ἄρτας (15—10—1875)... ἐξ Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας συνέρρευσαν, 15.000 πανηγυριστές· οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχε συρρεύσει τόσον πλῆθος.

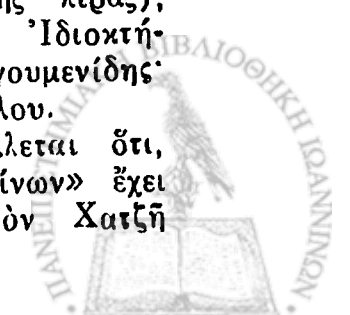
Οἱ χωρικοί, ἐπεδόθησαν (29—10—1875) εἰς τυχερὰ παιγνίδια (κουμάρ) (μετὰ ζάρια).

Οἱ φυτεῖες καπνῶν ἐντὸς τῆς πόλεως, κρίνονται (5—11—1875) ἐπιζήμιες εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ἐνεκα τῶν δηλητηριωδῶν ἀναθυμιάσεων τους. Τὸ Ἰατροσυνέδριον τῆς Γεν. Διοικήσεως, εἰς αὐτὰς ἀποδίδει τὰς τελευταίας ἐνσχυφάσας νόσους.

Τὰ «Ἰωάννινα» ἐπιτίθενται (4—2—1876) κατὰ τῆς Δημαρχίας, διὰ τὴν κακὴν κατάστασιν τῆς πόλεως.

Ἀναγγέλλεται (4—2—1876), ἡ νέα ἐφημερίδα «Ἐποχὴ» ἢ συνδρομὴ της, στὰ Γιάννινα—ἡ ἐφημερίδα εἶναι ἑβδομαδιαία—τρία μετξήτια (3/5 τῆς λίρας), δραχμὲς περίπου 120, τὸ χρόνο. Ἰδιοκτῆτης εἶναι ὁ Χαράλαμπος Ἡγουμενίδης συντάκτης, ὁ Μιχ. Καφταντζόγλου.

Στις 11—2—1876, ἀναγγέλλεται ὅτι, τὸ Τυπογραφεῖον τῶν «Ἰωαννίνων» ἔχει διευθυντὴ καὶ ἀρχισυνθέτη τὸν Χατζῆ

— Ἀμπντουλλάχ Ἐφέντης καὶ τὸν κ. Δ. Κομπατῆ ἄρχισυνθέτης τοῦ Ἑλληνικοῦ μέρους, εἶναι ὁ κ. Ἰωάννης Λογοθέτης· δεύτερος συνθέτης, ὁ Δημήτριος Γ. Χατζῆς, (πατέρας τοῦ Πελλερέν).

52 ἄτομα κρεμάστηκαν (5—5—1876) στὴ Θεσσαλονίκη, γιὰ τὴ σφαγὴ τῶν Προξένων Γαλλίας καὶ Γερμανίας.

Οἱ ἔφοροι τῶν Ἐκπαιδευτηρίων τῆς Πόλης, δυσανασχετίσαντες γιὰ τὴν παρέμβαση τοῦ Γεν. Διοικητῆ, ὑπὲρ διδασκαλίας, τῆς ἐκοινοποίησαν (8—9—1876) τὴν παῦσιν: ἡ Μαρία Λιβαδέως, εἶχε παραπονεθῆ γιὰ τὴν κακὴ κατάστασι τοῦ κτιρίου κάποιου σχολείου.

Κληρονόμοι φονευθέντος (29—9—1896), χαρίζουν τὴ ζωὴ σὲ καταδικασθέντα σὲ θάνατο.

Ἰδρύεται (20—7—1877) στὰ Γιάννινα Σχολὴ Ἰταλικῆς παροικίας (στὰ 1902, λειτουργεῖ στὰ Γιάννινα, καὶ σχολὴ ὠρολογιάδων).

Ἐκλέγονται (2—11—77) βουλευταὶ τοῦ Βιλαετίου Ἰωαννίνων, ὁ ἐνδοξότατος Τσανάκας Ἐφέντης, ὁ ἐνδοξότατος Δαβιτσιῶν Ἐφέντης, ὁ ἐνδοξότατος Μιχαὴλ Χαρίτος, «ὡς παραιτηθέντων τῶν πλειοψηφισάντων ἐνδοξοτάτων Ἀλῆ Ἐφέντη, Λιάμπη καὶ Γ. Ζωΐδη, Ἰωαννίτου».

Στις 15—2—1878, ἀναγράφονται μεγάλοι συμπλοκαὶ εἰς Θεσσαλίαν. Συνέπειά τους, «ἢ μὴ τέλεισι Ἀπόκρεω στὰ Γιάννινα, καθὼς καὶ τῶν μαχμουρλουκιῶν».

Λόγω σφοδροῦ ἀέρος, σημειώνεται (16—8—1878) πνιγμὸς καϊκίου στὴ Λίμνη τῶν Γιαννίνων.

Στις 20—9—1878, κατὰ τὸν μεγαλοπρεπέστατον ἑορτασμὸν ποὺ ἐγίνε τοῦ Μπαϊραμιοῦ, ἀναφέρεται καὶ Ἴππικὸν Κιρκασίων, ποὺ ἔλαβε σ' αὐτὸν μέρος.

Στις 4—10—1875, ἀναγράφονται λοβίδια (μεταξοσκωλήκων) ποὺ ἡ καλλιέργειά τους ἦταν τότε—ἀλλὰ κι' ἀργότερα ἀκόμα, ἴσαμε τὰ χρόνια του—σὲ σχετικὴ ἀνθηση.

Λόγω τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου ἀναταραχὴ ἐπικρατεῖ στὴν Ἠπειρο καὶ τὸ Γιάννινα. Πολλὲς λησιτοσυμμορίες, καθὼς κι' ἀντάρτες εἰσβάλλουν ἀπὸ τὴ Θεσσαλία, καὶ οἰκογένειες ἀνεχώρησαν, διὰ λόγους ἀσφαλείας ἀπὸ τὰ Γιάννινα.

Στις 8—11—1876, ἀναγράφονται—τιλοῦχοι τοῦ Κράτους Χριστιανοὶ κι' Ἐβραῖοι—ἡ Α. Ἐνδοξότης ὁ Νικόλαος Ἐφέντης, Τσανάκας, ὁ Ἐνδοξότατος Νταβιτσιῶν Ἐφέντης, ὁ Ἐνδοξότατος Ἀλκιβιάδης Ἐφέντης Λιάμπης, ὁ Ἐντιμότατος Βοχωράκης Ἐφέντης καὶ ὁ Ἐνδοξότατος Πάνος Ἀγᾶς Σακελλάριος.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΚΥΡ. ΣΚΑΦΙΔΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΜΕΤΣΟΒΟΥ*

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΔΗΜ. ΣΤΟΥΡΝΑΡΑΣ

1806—1853

Ὁ Νικόλαος Δημ. Στουρνάρας ἐγεννήθη τὸ 1806 ἐν Μετσόβῳ ἐκ πατρὸς μὲν Δημ. Στουρνάρα, ἐνὸς ἐκ τῶν σημανόντων ἐν τῇ πατρίδι του, μητρὸς δὲ Σταματίας ἢ Ταμούσιας, ἀδελφῆς τῶν βαθυπλούτων γενομένων ἔπειτα Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνου Τουσοῖτσα. Εἶχε δύο ἀδελφούς, τὸν Γεώργιον καὶ τὸν Στέργιον, ἀποθανόντας εἰς μικρὰν ἡλικίαν καὶ τρεῖς ἀδελφάς, τὴν Ἑλένην, τὴν ὁποίαν ἐνυμφεύθη ὁ Μετσοβίτης μεγαλοκτηματίας καὶ εὐεργέτης τοῦ Μετσόβου Ἀνδρέας Φαρδῆς, ἐγκατεστημένος ἐν Λαμῖα (Ζητοῦνι), τὴν Καλὴν ἢ Κάτσιω, σύζυγον τοῦ Μετσοβίτου Βενέτη καὶ μίαν μικροτέραν τὴν Ἀγγελικὴν, σύζυγον τοῦ Αὐγερινοῦ Μιχ. Ἀβέρωφ, μεγαλυτέρου ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ τοῦ μεγάλου ἐθνικοῦ εὐεργέτου Γεωργίου Ἀβέρωφ, ἐγκατεστημένου ἐν Χαλκίδι. Ἄς σημειωθῇ ὅτι ἕγγονος τοῦ ἐν λόγῳ Αὐγερινοῦ Ἀβέρωφ ἐκ τῆς θυγατρὸς του Μαριγούλας ἦτο ὁ πρό τινων ἐτῶν ἀποθανὼν στρατάρχης Ἀλέξ. Λεων. Παπάγος, ὁ νικητὴς τοῦ ἑλληνοϊταλικοῦ πολέμου 1940—41 καὶ τοῦ κατὰ τῶν Ἑλλήνων συμμοριτῶν τοιοῦτου 1949—50. Δισέγγονος ἐπίσης τοῦ ὡς ἄνω Αὐγερινοῦ Ἀβέρωφ ἐκ τοῦ υἱοῦ του Μιχαὴλ εἶναι ὁ σημερινὸς ὑπουργὸς Ἐξωτερικῶν Εὐάγγελος Ἄν. Ἀβέρωφ. Τὰ τῆς παιδικῆς ἡλικίας γράμματα ἐδιδάχθη ὁ Νικόλαος Στουρνάρας κατὰ πρῶτον ἀπὸ τὸν Παπαγιάννην, ἐφημέριον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν Γρηγοράσκον, ἕνα ἐκ τῶν καλυτέρων διδασκάλων τοῦ Μετσόβου, φοιτήσαντα εἰς τὰς ἐν Ἰωαννίνοις σχολὰς τοῦ Μπαλάνου καὶ τοῦ Ψαλίδα. Ἀργότερον ἐδιδάχθη ἐν Μετσόβῳ τὴν Ἰταλικὴν γλῶσσαν ἀπὸ τὸν ἐξ Ἰταλίας καταγόμενον Ζωᾶννον, διακριθεὶς εἰς τὴν ταχεῖαν ἐκμάθησίν της.

Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἐν Μετσόβῳ σπουδῶν του προσεκλήθη ὑπὸ τῶν θείων του Μιχαὴλ καὶ Κωνσταντίνου Τουσοῖτσα εἰς Λιβόρνον τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἤρξατο ἐργαζόμενος εἰς τὸν ἐκεῖ ἐμπορικὸν οἶκόν των. Βραδύτερον ἐστάλη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐνεγράφη μαθητὴς εἰς τὸ παρὰ μεγάλων τραπεζιτῶνσου σταθὲν βιδικὸν Σχολεῖον τοῦ Ἐμπορίου καὶ τῆς Βιομηχανίας, περίφημον τότε διὰ τὴν καλὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, διὰ τοὺς καλοὺς καθηγητὰς καὶ διὰ τὴν ἰσχυρὰν προστασίαν τοῦ Saffite Charles Dupin, Ternaux καὶ ἄλλων διασήμων ἀνδρῶν τῆς Γαλλίας. Μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν του ἐγκατεστάθη ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατ' ἀρχὰς ὡς βοηθὸς τοῦ θείου του Μιχαὴλ Τουσοῖτσα καὶ κατόπιν ὡς διευθυντὴς τοῦ Ἐμπορικοῦ Οἴκου Τουσοῖτσα, ἐνὸς ἐκ τῶν μεγαλυτέρων ἐμπορικῶν οἴκων τῆς Αἰγύπτου. Περιῆλθε πολλάκις τὴν Εὐρώπην, ἐπισκεφθεὶς διάφορα γεωργικὰ καὶ βιομηχανικὰ κέντρα, σχολὰς καὶ ἐργοστάσια τῆς Γαλλίας, τοῦ Βελγίου καὶ τῆς Ἀγγλίας. Κατὰ τὸ 1848 ἐπεσκέφθη τὰς Ἀθήνας πρὸς μελέτην τῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐν Ἑλλάδι καὶ τότε συνέλαβε τὴν ἰδέαν τῆς χρησιμοποίη- τοῦ μεγάλου πλοῦτιοῦ του εἰς ἔργα κοινῆς ὠφελείας. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προ-

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 193.

έβη εἰς τὴν ἀγορὰν μεγάλων κτημάτων ἐν Φθιώτιδι καὶ Εὐβοίᾳ, ὅπου εὐρίσκοντο ἐγκατεστημένοι οἱ δύο ἐπ' ἀδελφῆ γαμβροὶ τοῦ Ἀνδρέας Φαρδῆς καὶ Ἀυγερινὸς Ἀβέρωφ συμπατριῶταί του. Ἐπιστρέψας εἰς Αἴγυπτον ἐξηκολούθησεν ἐκεῖ τὰς ἐργασίας του, ἐνῶ συγχρόνως προέβαιεν εἰς παντοίας δωρεὰς εἰς τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια καὶ φιλανθρωπικὰ καταστήματα καὶ ἐγένετο μετὰ τοῦ θεοῦ τοῦ Μιχαὴλ Τουσσίτσα εἰς ἕκ τῶν θεμελιωτῶν τοῦ Σχολείου τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος Μετσόβου. Βραδύτερον προσέφερον ἱκανὰ χρηματικὰ ποσὰ εἰς φιλανθρωπικὰ καταστήματα τῶν Ἀθηνῶν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε προέλθει εἰς συνεννοήσεις καὶ εἶχεν ἀποφασίσει καὶ τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμου μετὰξὺ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν καθὼς καὶ τὴν ἴδρυσιν ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν μετὰξὺ τοῦ Πειραιῶς καὶ τῶν νήσων καὶ τῶν παραλίων πόλεων τῆς Ἑλλάδος. Ἐπίσης εἶχε προέλθει εἰς συνεννοήσεις διὰ τὴν ἐκβάθυνσιν καὶ διάνοξιν τοῦ Πορθμοῦ τοῦ Εὐρίπου. Τὸ 1853 ἀπεσύρθη ἐκ τῆς διευθύνσεως τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Οἴκου Τουσσίτσα καὶ ἀφίχθη εἰς τὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἐγκατασταθῆ ὀριστικῶς καὶ νὰ προβῆ εἰς τὴν πραγματοποίησιν τῶν σχεδίων του διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Μεταβὰς ὅμως εἰς Χαλκίδα, ὅπως ἐγκαταστήσῃ εἰς τὰ ἐν Εὐβοίᾳ κτήματά του τοὺς ἐξ Ἰταλίας μετακληθέντας ὑπ' αὐτοῦ εἰδικοὺς καλλιεργητὰς μὲ τὴν πρόθεσιν νὰ μεταβάλῃ ταῦτα εἰς πρότυπα γεωργικῶν σχολείων, ἀπέθανεν αἰφνιδίως. Ἡ διαθήκη ἢ μᾶλλον τὸ σχέδιον τῆς διαθήκης, τὸ ὁποῖον ἐκ προαισθήματος συνέταξεν ἐσπευσμένως εἰς τὸ Λιβόρνον μίαν ἡμέραν πρὶν ἐπιβιασθῆ τοῦ ἀτμοπλοίου διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶναι μνημεῖον φιλοπατρίας ἀφθάστου καὶ ἀπεριγράπτου. Ἐκ τῆς χρηματικῆς περιουσίας του, συγκεimenῆς ἐκ τριακοσίων χιλιάδων (300.000) ταλλήρων, 50.000 ἀφήνει εἰς τὴν σύζυγόν του, 50.000 εἰς τὴν μονογενῆ θυγατέρα του, 100.000 εἰς συγγενεῖς, εἰς σκοποὺς ἀγαθοεργούς, εἰς τὰ σχολεῖα τῆς πατρίδος του τοῦ Μετσόβου, εἰς τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα Ἀλεξανδρείας καὶ τὸ μεγαλύτερον ποσὸν τῶν 100.000 ταλλήρων εἰς τὴν ΕΛΕΥΘΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ, πρὸς ἴδρυσιν Πολυτεχνείου, διὰ νὰ διδάσκωνται εἰς αὐτὸ ὅλοι οἱ κλάδοι τῆς Βιομηχανίας. Τὸ μᾶλλον ἀξιοθαύμαστον εἶναι τοῦτο, ὅτι ἐκ τοῦ ἄλλου κόσμου, τοῦ πέραν τοῦ τάφου, φροντίζει πάλιν περὶ τῆς πατρίδος του. Προτρέπει τὴν σύζυγόν του—Ἀγγλικῆς καταγωγῆς—νὰ ἐγκατασταθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν παρακαλεῖ θερμῶς ν' ἀφήσῃ καὶ αὐτὴ μετὰ τὸν θάνατόν της τὴν περιουσίαν της εἰς τὴν πατρίδα, εἰς τὸ ρηθὲν Πολυτεχνεῖον. Ἡ δὲ θυγάτηρ του ἀπαιτεῖ, καθ' ὃ πατήρ, νὰ ἔλθῃ εὐθὺς εἰς τὰς Ἀθήνας, νὰ λάβῃ ἑλληνικὴν ἀγωγὴν καὶ νὰ ὑπανδρευθῆ Ἕλληνα τὴν ἐθνικότητα, ἄλλως τὴν κηρύσσει ἀπόκληρον καὶ μόνην κληρονομίαν τῆς ἀφήνει τὴν πατρικὴν κατάραν! Ἡ διαθήκη τοῦ Νικ. Στουρνάρα ἀναγνωσθεῖσα εἰς τὰ νομοθετικὰ σώματα συνεκίνησε βαθύτατα νομοθέτας καὶ ἀκροατάς. Διάφοροι ρήτορες ἀνέβησαν εἰς τὸ βῆμα καὶ ἐξύμησαν τὴν πατριωτικὴν πράξιν καὶ τὰ γενναῖα τοῦ θανόντος αἰσθημάτων. Τὸ ὄνομα τοῦ αἰοδίου Στουρνάρα δι' ὁμοφώνου ἀποφάσεως τῆς Βουλῆς τῶν Ἑλλήνων ἐνεγράφη εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Κοινοβουλίου ὡς ὄνομα μεγάλου τῆς πατρίδος εὐεργέτου. Ἡ δὲ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων διεβίβασε πρὸς τὴν εὐγενῆ χήραν τὰ πρακτικὰ δι' ἐπιστολῆς ἐκφραζούσης τὴν λύπην καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους. Ἡ εὐγενὴς σύζυγος τοῦ Νικ. Στουρνάρα, θυγάτηρ τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἀγγλοῦ ὑποπροξένου, φιλελληνίς πρὸ τοῦ γάμου της, ἐγένετο πραγματικὴ Ἕλληνίς μετ' αὐτόν. Ὑπέκουσα εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς καρδίας της καὶ εἰς τὴν τελευταίαν τοῦ θανόντος θέλησιν, ἐγκαταλείπει τὴν Ἀλεξανδρείαν μετὰ ἐν ἔτος τὸ 1854 τὴν ἀνοιξιν καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν Ἑλλάδα, πὺν ἐγκλείει τὰ ὀσῆα τοῦ προσφιλοῦς της συζύγου, συν-οδευομένη ὑπὸ τῆς θυγατρὸς της, ἡ ὁποία ἀργότερον ἔλαβεν ὡς σύζυγον ἑγκριτον Ἕλληνα. Τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ ἐκ Μετσόβου μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης Νικόλας Δημητρίου Στουρνάρας. Ὁ δῆμος Ἀθηναίων εἰς ἀπίστιν εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν

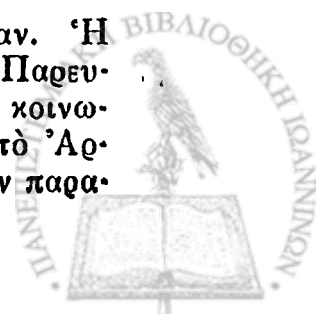
Στουρνάραν ἔδωσε τὸ ὄνομά του εἰς μίαν περὶ τὸ Πολυτεχνεῖον ὁδόν.

ΕΛΕΝΗ ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥΣΣΙΤΣΑ

Ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ τὸ 1818 ὑπανδρεύθη τὸν Μιχαὴλ Ἄν. Τουσσίτσαν. Μετὰ μικρὰν ἐν Μετσόβῳ παραμονὴν τὸ ζεῦγος Τουσσίτσα ἀνεχώρησε διὰ Θεσσαλονίκην, ὅπου εἶχε τὰς ἐμπορικὰς ἐργασίας τοῦ ὀ Τουσσίτσας, καὶ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1820 δι' Ἀλεξάνδρειαν, ὅπου ἡ ἔξυπνη Ἐλένη ἔμαθε νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὴν ἔξαιρετικὴν κοινωνικὴν θέσιν, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ὁ σύζυγός της. Εὐρεθεῖσα εἰς ἓνα περιβάλλον πλουσιώτατον δὲν ὑψηλοφρόνησε, ἀλλὰ σὰν γνησίᾳ Ἑλληνίδα παρέμεινε ταπεινὴ, μὴ γνησίᾳ οἰκοκυρὰ, φροντίζουσα διὰ τὸ σπιτικὸν της καὶ τὸν σύζυγόν της, τὸν ὅποιον κυριολεκτικὰ ἐλάτρευε. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ ἐκεῖνος τὴν περιέβαλλε μὲ μεγάλην στοργήν, ὅπως ἀναφέρει εἰς τὴν διαθήκην του. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως ὁ Τουσσίτσας ἐξηκολούθησε νὰ παραμένῃ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μετὰ τῆς συζύγου του, ἀπὸ τὴν ὁποίαν δὲν ἠτύχησε νὰ ἀποκτήσῃ διάδοχον. Κατὰ τὴν δύσκολον διὰ τοὺς Ἕλληνας ἐκείνην περίοδον εἰς τὴν Αἴγυπτον ὠδηγοῦντο καθημερινῶς Ἕλληνες αἰχμάλωτοι, οἵτινες ἐπωλοῦντο ὡς δοῦλοι. Ἡ μεγαλόψυχη Ἐλένη Τουσσίτσα ἐσκέφθη τότε νὰ διαθέσῃ ἓνα μέγα μέρος ἀπὸ τὴν κολοσσιαίαν διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην περιουσίαν τοῦ συζύγου της πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν δυστιχησμένων αὐτῶν θυμάτων τοῦ σκληροῦ καὶ ἀνίσου ἐκείνου πολέμου.

Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἐφρόντισε νὰ ἀποστείλῃ ἀνθρώπους της εἰς τὰ κυριώτερα σκλαβοπάζαρα τῆς Αἰγύπτου διὰ νὰ ἀγοράζουσιν Ἕλληνας αἰχμαλώτους διὰ λογαριασμόν της. Τὰ ἀτυχῆ αὐτὰ πλάσματα ὠδηγοῦντο εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐκεῖθεν κρυφίως ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ ὅταν τὸ 1826 μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἔπεσε τὸ Μεσολόγγι καὶ χιλιάδες ἀπὸ γυναικόπαιδα ἐστάλησαν ἀπὸ τὸν Ἰμβραήμ Πασσᾶν εἰς Αἴγυπτον πρὸς πώλησιν, ἡ Ἐλένη Τουσσίτσα διέθεσε τεράστια χρηματικὰ ποσὰ διὰ νὰ ἐξαγοράσῃ πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ ἀποστέλλῃ ἀσφαλῶς εἰς τὴν πατρίδα των. Τοιοῦτοτρόπως πολλοὶ Ἕλληνες καὶ Ἑλληνίδες χρωστοῦσαν τὴν ζωὴ των καὶ τὴν ἐλευθερίαν των στὴν ἑξαίρετη αὐτὴ Μετσοβίτσα. Μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου τὸ ζεῦγος Τουσσίτσα ἀφῆκε τὴν εὐφορον χώραν τοῦ Νείλου καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὰς Ἀθήνας. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου της ἡ Ἐλένη Τουσσίτσα διέθεσε 140.000 χρυσᾶς δραχμᾶς καὶ ἠγόρασε τὸ οἰκόπεδον ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐκτίσθη τὸ Πολυτεχνεῖον καὶ 250.000 δραχ. διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῆς οἰκοδομῆς. Ἐν συνεχείᾳ ἴδρυσε διὰ χρημάτων της ἐκκλησίαν εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον τῶν κοριτσιῶν στοιχίσασαν 80.000 δραχ. ἐδώρησεν εἰς τὸ Ἀρσάκειον ἑκατὸν δέκα χιλιάδας δραχμῶν, μὲ τὰς ὁποίας ἐκτίσθη μία πτέρυξ διὰ δημοτικὸν σχολεῖον καὶ διὰ διαθήκης ἄλλας διακοσίας χιλιάδας δραχμῶν. Εἰς τὸ Πολιτικὸν Νοσοκομεῖον Ἀθηνῶν προσέφερε 20.000 δραχ., εἰς τὸ Ὀρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα 30.000, εἰς τὸ Ὀφθαλμιατρεῖον 12.000, εἰς τὴν Ριζάρειον Σχολὴν 20.000 καὶ διὰ τοὺς πτωχοὺς τῶν Ἀθηνῶν 100.000 δραχ. Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τοῦ θανάτου της ἠγόρασεν ἓνα οἰκόπεδον ἀπὸ 62.000 τετραγωνικὰς πήχεις ἀντὶ 620.000 δραχμῶν καὶ τὸ προσέφερεν εἰς τὸ κράτος διὰ νὰ κτισθῇ ἐπ' αὐτοῦ τὸ σημερινὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον. Ὁ Βασιλεὺς Γεώργιος Α' ἔστειλε τότε τὸν ἀνλόχον του εἰς τὴν οἰκίαν της διὰ νὰ τὴν εὐχαριστήσῃ διὰ τὰς πλουσιωτάτας δωρεὰς της πρὸς τὴν Πρωτεύουσαν.

Τὴν 4ην Ἀπριλίου τοῦ 1866 ἀπέθανεν ἀπὸ ἐγκεφαλικὴν αἰμορραγίαν. Ἡ πολυτελεστάτη κηδεῖα της ὑπῆρξε μοναδικὴ εἰς τὰ χρονικὰ τῶν Ἀθηνῶν. Παρευρέθη εἰς αὐτὴν ὀλόκληρον τὸ Ὑπουργικὸν Συμβούλιον, αἱ ἀρχαὶ καὶ ὅλη ἡ κοινωνία τῆς Πρωτευούσης. Ὅταν ἡ πομπὴ διήρχετο τὴν ὁδὸν Πανεπιστημίου τὸ Ἀρσάκειον ἦτο πένθιμα στολισμένον καὶ αἱ Ἀρσακειάδες μαυροφορεμέναι εἶχαν παρα-

ταχθῆ εἰς τὸ πεζοδρόμιον καὶ ἀπέδωσαν τιμὰς εἰς τὴν μεγάλην εὐεργετίδα. Ἡ ἔφημερὶς «Αἰών» ἔγραψε τότε: «Ὁ.τι καθιστᾷ λίαν συγκινητικὴν τὴν κηδείαν δὲν ἦτο ἡ συνοδεία τῶν δημοσίων, πολιτικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν, ὅσον ἡ ἀπειρος σωρεία τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἐνδεῶν τοῦ λαοῦ, οἷς ἡ εὐεργετικὴ χεὶρ τῆς ἀποθανούσης ἐπαρηγόρησε δακρύνοντας καὶ ἔθρεψε πεινάσαντας». Ἐπικήδειον ἔξεφώνησεν ὁ Κοντογόνης καὶ ἐπιτάφιον ὁ Λέων Μελάς. Ὁ Κοντογόνης εἶπε χαρακτηριστικὰ ὅτι: «διεκρίθη δὲ καὶ κατὰ τὴν ἀρετὴν τῆς μετριότητος καὶ ταπεινοφροσύνης, οὐδόλως οὐδέποτε ὑψηλοφρονήσασα οὐτ' ἐπὶ τῇ δόξῃ καὶ τιμῇ». Καὶ ὁ Μελάς ἐπεράτωσε τὸν ἐπιτάφιον μὲ αὐτὰ: «Οὔτε τὰ γράμματα καὶ ἡ παιδεία, οὔτε ἡ κομπή τῶν νεωτέρων ἀνατροφή διέκρινον τὴν μακαριτίδα. Καὶ ὅμως ὁ βίος αὐτῆς καταθέλει καὶ ἀνυψοῖ τὰς καρδίας ἡμῶν». Ἡ Ἑλένη Τουσσίτσα προσέφερε τὸ 1864 ἀνά 5.000 ὑπὲρ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς καὶ ὑπὲρ τῶν πτωχῶν τοῦ Μετσόβου...!! ψυχία δηλονότι τῆς κολοσσιαίας περιουσίας της.

Ἄξιον σημειώσεως ἐπὶ τοῦ προκειμένου εἶναι τὸ γεγονός ὅτι εἰς τὸ πρὸς τιμὴν τῆς Ἑλένης Τουσσίτσα ἰδρυθὲν Τοσίτσειον Σχολεῖον Θηλέων μετὰ Οἰκοτροφείου, οὐδεμία κόρη τοῦ Μετσόβου εἰσήχθη μέχρι σήμερον!!

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΜΙΧ. ΑΒΕΡΩΦ

1815—1899

Ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ ἐγεννήθη ἐν Μετσόβῳ τὴν 15ην Αὐγούστου τοῦ ἔτους 1815 καὶ ἀνῆκεν εἰς μίαν ἐκ τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν. Οἱ πρόγονοί του προήρχοντο ἀπὸ τὴν περιφέρειαν Θεσσαλονίκης, πιθανώτατα ἀπὸ τὴν Βέροιαν, καὶ ἐγκατεστάθησαν μὲ τὰ ποίμνιά των ἐν Μετσόβῳ κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, χάρις εἰς τὰ ἔξαιρετικά προνόμια, τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀποσπάσει ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον Μεχμέτ τὸν Δ' ὁ μεγαλοκτηνοτρόφος Μετσοβίτης Κύργος Φλόκας τὸ 1659. Τὸ ἀρχικὸν ἐπώνυμον τῆς Κουτσαβλαχικῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἦτο Ἀποστολάκας, ἀργότερον δ' ἐγένεν Ἀβέρωφ δι' οἷς λόγους θὰ ἀναφέρω κατωτέρω. Ἐνας γόνος τῆς ἐν λόγῳ κτηνοτροφικῆς οἰκογενείας ἦτο ὁ Μιχαὴλ Αὐγέρου Ἀποστολάκας, ὅστις κατὰ τὸ δεύτερον ἡμῖς τοῦ 18ου αἰῶνος ἔλαβεν ὡς σύζυγον κόρην τῆς ἐν Μετσόβῳ διαμενούσης οἰκογενείας Τουσσίτσα, καὶ ἐκ ταύτης ἀπέκτησε δύο τέκνα τὸν Ἀναστάσιον καὶ τὴν Ἑλένην, ὑπανδρευθεῖσαν τὸν ἐκ Τρικκάλων εὐπατρίδην Παπαπολυμέρον ἢ Μιλλιουνίστραν. Μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης συζύγου του ὁ Μιχαὴλ ἔλαβε δευτέραν τὴν Εὐδοκίαν Φάφαλη, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέκτησε τὸν Αὐγερινόν, τὸν Δημήτριον, τὸν Νικόλαον, τὴν Χαίτω καὶ ὑστερότοκον τὸν Γεώργιον. Τὴν παιδικὴν καὶ ἔφηβικὴν ἡλικίαν ὁ Γεώργιος διῆλθεν ἐν Μετσόβῳ, ὅπου διήκουσε τὰ ἐγκύκλια μαθήματα εἰς τὸ εἰς τὰ κελλία τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς λειτουργοῦν ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον. Παραλλήλως ὁ Γεώργιος ἀποκτοῦσε καὶ πρακτικὰς γνώσεις, ἐργαζόμενος καὶ βοηθῶν τὸν πατέρα του καὶ τὸν μεγαλύτερον ἀδελφόν του Νικόλαον εἰς τὴν ἐπίβλεψιν τῆς κτηνοτροφίας καὶ τῆς ἀπαραιτήτου μικρᾶς καλλιέργειας, διότι ὁ πατὴρ του εἶχε τρεῖς χιλιάδας αἰγοπροβάτων, ἀγέλην μεγάλων καὶ μὴ ἐξημερωμένων ζώων, ἵππων, φορβάδων, ὄνων καὶ ἡμιόνων (ἀργεῖς) καὶ δύο ζεύγη ἀροτριῶντων βοῶν. Τὰ ἐν λόγῳ ποίμνια ἔβοσκον τὸ μὲν θέρος εἰς τὰ λειβάδια τοῦ Μετσόβου καὶ τῆς Μηλιᾶς καὶ τὸν χειμῶνα εἰς τὸ παρὰ τὰ Φάρσαλα τῆς Θεσσαλίας χειμερινὸν λειβάδι Κακλιντζί, ὅπου συχνὰ τὰ ἐπεσκέπτετο ὁ Γεώργιος. Ἀσκούμενος οὕτω εἰς τὴν σκληρὰν ἐργασίαν τῆς ὑπαίθρου, προετοιμάζετο διὰ τὸ μέγα ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπρόκειτο νὰ ἐπιτελέσῃ ἀργότερον μακρὰν τῆς γενετῆρας του, σύμφωνα μὲ τὸ φιλαπόδημον καὶ ἐπιχειρηματικὸν πνεῦμα τῶν τέκνων τῆς εὐάνδρου Ἡλείρου. Τὸν δρόμον τῆς ξενητείας εἶχαν ἤδη ἀνοίξει οἱ τρεῖς μεγαλύτεροι ἀδελφοί του, ἐγκατασταθέντες μὲ τὴν σειρὰν ἐν Αἰ-

γύπτω, όπου εὑρίσκοντο καὶ ἄλλοι Μετσοβῖται ἐργαζόμενοι. Πρῶτος ἐξενητεύθη ὁ Ἀναστάσιος εἰς Αἴγυπτον καὶ ἀργότερον οἱ ἀδελφοὶ του Αὐγερινὸς καὶ Δημήτριος, οἵτινες δημιουργήσαντες ἀρκετὴν περιουσίαν ἐπέστρεψαν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀγοράσαντες ἀγροτικὰ κτήματα εἰς τὴν Εὐβοίαν, ἐγκατεστάθησαν μονίμως ἐν Χαλκίδι, ὅπου ζῶζεται μέχρι σήμερον ἡ οἰκία του. Ὁ Ἀναστάσιος ἐπιδιοθεὶς ἐν Αἴγυπτῳ εἰς τὸ ἐμπόριον, κατώρθωσε νὰ δημιουργήσῃ μεγάλην περιουσίαν καὶ ἐπὶ πλέον νὰ ἀγοράσῃ ἓνα ἱστιοφόρον μὲ τὸ ὅποιον μετέφερε διάφορα ἐμπορεύματα εἰς τὸν λιμένα Ἀρχάγγελον τῆς Ρωσίας. Ἐκεῖ εἰς ἓνα ταξειδί του ἐξεποίησε τὸ ἱστιοφόρον του μαζί μὲ τὸ ἐμπόρευμα καὶ μὲ τὰ χρήματα ποῦ εἰσέπραξεν ἐπέδωκε εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πρὸ πάντων εἰς προμηθείας τοῦ Ρωσικοῦ στρατοῦ, κινούμενος ὡς ἐκ τούτου μειαξὺ Πετροπόλεως—Μόσχας—Ὀδησοῦ καὶ ἐπισκεπτόμενος διαφόρους λιμένας τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Διὰ νὰ κολακεύσῃ τὰς Ρωσικὰς ἀρχάς, μὲ τὰς ὁποίας εἶχε μεγάλην συναλλαγὴν, πρὸς εὐδωσίαν τῶν ἐργασιῶν του, μετέτρεψε τὸ ἐπώνυμόν του ἀπὸ Ἀποστολάκαν εἰς Αὐγερώβ κατ' ἀρχάς, χρησιμοποιοῦσας πρὸς τοῦτο τὸ ὄνομα τοῦ πάππου του Αὐγέρου (Αὐγερινοῦ). Ἀργότερον τὸ Αὐγερώβ μετέτρεψεν εἰς Ἀβέρωφ ἐπὶ τὸ εὐφωρότερον. Εἰς παρομοίαν μετατροπὴν τῶν ἐπωνύμων των ἐν Ρωσίᾳ εἶχον προηγηθῆ οἱ Μετσοβῖται Σταμέρωφ, Φιλικὸς καὶ Τέρωφ, εὐεργέται ἀμφοτέρου τοῦ Μετσόβου, καὶ ὁ Ἰωαννίτης Τσακάλωφ. Εἰς τὸν κουτσοβλαχικὴν διάλεκτον, ποῦ ὁμιλεῖται ἀπὸ τοὺς περισσοτέρους κατοίκους τοῦ Μετσόβου, ὁ Ἀβέρωφ ἀποκαλεῖται Ἀυγερώφου. Ὁ ἐν λόγῳ Ἀναστάσιος, μετὰ μακρὰν ἐν Ρωσίᾳ παραμονὴν ἐπανῆλθεν εἰς Αἴγυπτον μέσῳ Βιέννης καὶ Λιβόρνῳ, ὅπου ἐπεσκέφθη τοὺς ἐκ πατρὸς ἐξαδέλφους του ἀδελφοὺς Ποστολάκα καὶ τὸν ἐκ μητρὸς ἐξαδέλφον του Κωνσταντῖνον Ἀν. Τουσίτσαν, κομίζων μεγάλην ποσότητα χρυσοῦ. Ἐγκατεστάθη τότε ἐν Καίρῳ, ὅπου ἦνοιξε κατάστημα ὑφασμάτων καὶ παραλλήλως ἤρχισε νὰ ἐπιδίδεται εἰς τὸ ἐμπόριον τοῦ βάμβακος. Ἀσθενήσας ὁμως ἀργότερον καὶ προαισθανόμενος ἴσως ἐγγὺς τὸ τέλος του, ἔγραψεν εἰς τοὺς δημογέροντας τοῦ Μετσόβου παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ φροντίσουν διὰ τὴν μετάβασιν πλησίον του ἑνὸς τῶν ἑτεροθαλῶν ἀδελφῶν του, τῶν διαμενοντῶν ἐν Μετσόβῳ, μετὰ τῶν ὁποίων παραδόξως δὲν εἶχεν ἀλληλογραφίαν ἀπὸ πολλῶν ἔτων. Οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες τοῦ Μετσόβου ἤλθον εἰς συνεννοήσεις μὲ τοὺς δύο ἀδελφοὺς Νικόλαον καὶ Γεώργιον καὶ ἀπὸ κοινοῦ ἀπεφασίσθη νὰ μεταβῆ εἰς Καίρον ὁ μικρότερος ἀδελφὸς Γεώργιος. Μετὰ τὴν ληφθεῖσαν ἀπόφασιν ὁ Γεώργιος ἐφοδιασθεὶς μὲ τὰ ἀπαραίτητα πιστοποιητικὰ καὶ ἐπιστολὴν τῆς Κοινότητος πρὸς τὸν Ἀναστάσιον Ἀβέρωφ, ἀνεχώρησε κατὰ μῆνα Μάιον τοῦ 1837 δι' Αἴγυπτον μέσῳ Πρεβέζης—Κερκύρας. Εἰς τὸ πρῶτο του αὐτοῦ ταξειδί, τὸ ἀγύριστο δυστυχῶς, συνωδεύετο ἀπὸ δύο ἐμπίστους βοσκοὺς καὶ σμίκτας εἰς τὰ πρόβατα, τὸν Χρῆστον Γ. Μπούμπαν καὶ τὸν Δημήτριον Περιβολιώτην, οἱ ὅποιοι μετὰ τρίμηνον ἐν Καίρῳ παραμονὴν ἐπέστρεψαν εἰς Μέτσοβον διὰ νὰ πληροφορήσουν τοὺς κοινοτικοὺς ἄρχοντας καὶ τὸν Νικόλαον ὅτι ὁ Γκῶγκος, ὅπως ἀπεκαλεῖτο χαϊδευτικὰ ὁ Γεώργιος, ἐγένετο ἐγκαρδιώτατα δεκτὸς ἀπὸ τὸν ἀδελφόν του Ἀναστάσιον ἢ Τασσίκαν. Ὁ Γεώργιος ἀναλαβὼν ὑπηρεσίαν εἰς τὸ κατάστημα τοῦ ἀδελφοῦ του κατώρθωσεν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας του καὶ τὰς συμβουλάς του νὰ ἐκμάθῃ εἰς μικρὸν χρονικὸν διάστημα τὸν μηχανισμόν τῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τὸ ἐμπόριον ἐν γένει. Μετὰ τινὰ χρόνον ἀπέθανεν ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀφῆκε διαθήκην, ἡ ἐξ ἑνὸς καὶ πλέον ἑκατομμυρίου χρυσῶν φράγκων περιουσία του διενεμήθη ἐξ ἴσου εἰς τοὺς ἐπιζῶντας ἀμφιθαλεῖς καὶ ἑτεροθαλεῖς ὁμοπατεῖρας ἀδελφούς του. Ἐκτοτε οἱ ἑτεροθαλεῖς ἀδελφοὶ του ἔλαβον τὸ ἐπώνυμον Ἀβέρωφ. Εἰς τὸ κατάστημα τοῦ Ἀναστασίου παρέμεινεν ὁ Γεώργιος διευθυντὴς πλέον καὶ διὰ τῆς ἐργατικότητος καὶ τῆς δραστηριότητος, ποῦ ἀνέπτυξε, κατώρθωσε νὰ προαγάγῃ τὴν ἐπιχείρησιν εἰς τοιοῦτον σημεῖον, ὥστε νὰ προβῆ εἰς ἐνοικιάσεις μεγάλ-

λων ἀγροτικῶν κτημάτων ἐν Αἰγύπτῳ, πρὸς καλλιέργειαν βάμβακος. Εἰς τὰς ἐμπορικὰς καὶ γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις του ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ εἶχε πολυτίμους συνεργάτας τοὺς ἐκ Μετσόβου ἀδελφοὺς Νικόλαον καὶ Κωνσταντῖνον Ἀδαμίδην, γυναικαδέλφους τοῦ ἐν Μετσόβῳ διαμένοντος πρεσβυτέρου ἀδελφοῦ του Νικολάου. Μετὰ τινὰ ὄμως χρόνον ὁ Ἀβέρωφ ὑπέστη μεγάλον οἰκονομικὸν κλονισμόν, λόγῳ μεγάλης πτώσεως τῆς τιμῆς τοῦ βάμβακος. Δὲν ἐπτοήθη ὄμως ἀπὸ τὸν κλυδωνισμόν αὐτόν, τούναντίον διὰ τῆς ἐργατικότητος, τῆς τιμιότητος καὶ τοῦ μεγάλου θάρρους, πὺν τὸν διέκρινε, κατώρθωσε νὰ συνέλθῃ ἀπὸ τὴν παροδικὴν αὐτὴν δοκιμασίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἤντησεν ὠφέλιμα διδάγματα. Ἐτυχε τότε σοβαρᾶς βοηθείας ἀπὸ τὸν πρὸ πολλοῦ ἐγκατεστημένον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συμπατριώτην του Μιχαὴλ Τουσσίτσαν. Ὅταν ἀργότερον ὁ κύκλος τῶν ἐργασιῶν του ἐπεξετάθη εἰς ὁλόκληρον τὴν Αἴγυπτον, ἐζήτησε νέον στάδιον δράσεως εἰς τὴν Ρωσίαν, ὅπου προγενεστέρως ὁ ἀδελφός του Ἀναστάσιος εἶχε δημιουργήσει μεγάλην περιουσίαν, ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ διαμείνας ὀλίγα ἔτη ἐν Ρωσίᾳ καὶ ἀκολουθήσας τὸ σύστημα τοῦ ἀδελφοῦ του ἐπέτυχε πληρέστατα εἰς τὰς προμηθευτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις του. Δημιουργήσας ὅπως καὶ ὁ ἀδελφός του τεράστιον διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κεφάλαιον ἐπανῆλθεν εἰς τὴν προσφιλῆ του Αἴγυπτον καὶ ἐγκατεστάθη ὀριστικῶς πλέον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ 1866, ἑκατομμυριοῦχος ἤδη καὶ καταλαβὼν θέσιν κορυφαίου μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν του Ἑλλήνων ὡς καὶ τῶν ἀλλοφύλων κοινοτήτων. Ἐκτοτε ὁ ἄλλοτε ἔμπορος ὑφασμάτων ἐν Καίρῳ καὶ ὁ μισθωτὴς μεγάλων κτημάτων κατόπιν ἐκράτει τὰ σκῆπτρα τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ χρηματιστικοῦ κόσμου ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ εἰς τὸ χέρι του ἦτο νὰ ἀνεβοκατεβάξῃ τὸν χρυσὸν καὶ νὰ ἐπιδορᾷ εἰς τὸ καθολικὸν ἐμπόριον. Ἄλλ' ὁ Ἀβέρωφ οὐδέποτε ἐπαιξε μὲ τὴν τύχην τῶν ἄλλων καὶ οὐδέποτε ἐπεδίωξε πρὸς ἴδιον ὄφελος τὴν ζημίαν τοῦ πλησίον, ἀλλὰ παρέμεινε ἀληθὴς Χριστιανός, ὡς οἱ γονεῖς του, ἀπλοῦς καὶ λιτοδίαιτος καὶ μετριόφρων. Ὁ ἀφθονος χρυσός, πὺν ἀπέκτησε δὲν τὸν ἐθάμβωσε, διότι τὸ ὑπέροχον ὄνειρον τῆς ζωῆς του ἤξιζε δι' αὐτόν περισσότερον ἀπὸ ὅλα τὰ ἑκατομμύρια, πὺν ἠδύνατο νὰ συναθροίσῃ. Καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτόν ἔδιδεν ἀφειδῶς τοὺς θησαυροὺς του, ὅπου ἔβλεπεν ἐθνικὴν ἀνάγκην, παραλλήλως δὲ ἐβοήθει σοβαρῶς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ Ἑλληνας, ὅσάκις εἶχον ἀνάγκην, ἀδιαφορῶν διὰ τὸν τόπον τῆς καταγωγῆς των. Κατὰ τὸ ἔτος αὐτὸ τῆς ἐπανόδου του εἰς τὴν Αἴγυπτον 1866 ἐξευράγη ἐπανάστασις ἐν Κρήτῃ πρὸς ἀποτίναξιν τοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ καὶ ὁ Ἀβέρωφ ἐνίσχυσε αὐτὴν μὲ δύο χιλιάδας χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ μὴ γίνῃ γνωστὴ ἢ δωρεὰ του.

Μετὰ τινὰ ἔτη προσέλαβεν ὡς βοηθός του εἰς τὰς τεραστίας ἐπιχειρήσεις του τὸν Γεώργιον Μιχ. Ἀβέρωφ, ἕγγονον τοῦ μεγαλυτέρου ἀμφιθαλοῦς ἀδελφοῦ του Αὐγερινοῦ, τὸν Αὐγερινὸν Μιχ. Ἀβέρωφ καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Πίχτον, ἕγγονον τῆς ἀδελφῆς του Χαΐδως Τσαπέκου. Ἀρχιλογιστὴν τοῦ γραφείου του προσέλαβε τὸν Νικόλαον Ἰωαννίδην ἐκ Πηλίου, διακρινόμενον διὰ τὴν ἀρτίαν ἐμπορικὴν του κατάρτισιν. Κατὰ τὸ 1882 ὁ Αἰγύπτιος ἀξιωματικὸς Ἀραβῆ Πασσᾶς, ἀρχηγὸς κόμματος τῶν ἐθνικοφρόνων τῆς Αἰγύπτου, ὄργάνωσε μυστικὰς ἐταιρείας, τῶν ὁποίων σκοπὸς ἦτο ἡ σύστασις Αἰγυπτιακοῦ ἐθνικοῦ συμβουλίου, εἰς τὴν ὁποίαν ἀντετέθησαν αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις. Τοῦτο προεκάλεσε ἐξέγερσιν τοῦ λαοῦ, ἡ ὁποία κατέληξεν εἰς ταραχὰς ἐναντίον τῶν ξένων τῆς Ἀλεξανδρείας, εἰς λεηλασίας καὶ πυρπολήσεις τῶν καταστημάτων των. Λόγῳ τῆς χαώδους καὶ ἐπικινδύνου καταστάσεως, πὺν ἐδημιουργήθη τότε ἐκεῖ, ἐσημειώθη μεγάλη καὶ ἀθρόα ἔξοδος τῶν Εὐρωπαίων ἐξ Αἰγύπτου καὶ κατὰ συνέπειαν πολλῶν Ἑλλήνων. Πενῆντα καὶ πλέον Μετσοβῖται, ἐγκατεστημένοι ἀπὸ ἐτῶν εἰς διαφόρους πόλεις καὶ χωρία τῆς Αἰγύπτου, ἐξηναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰς ἐργασίας των καὶ μὲ τὰς μικρὰς οἰκονομίας των νὰ παλινοστήσουν εἰς τὴν γενέτειράν των τὸ Μέτσοβον. Τὸ Χρη-

ματιστήριον τῆς Ἀλεξανδρείας, λόγω τῶν ταραχῶν καὶ αἱματηρῶν ἐπεισοδίων, ἔκλεισε καὶ οἱ ἀναχωροῦντες ξένοι προσέφερον εἰς ἐξευτελιστικὰς τιμὰς διάφορα χρῶμα, μετοχὰς, ὁμολογίας, τῶν ὁποίων ἦσαν κάτοχοι.

Ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἀπέστειλεν, ὅπως καὶ αἱ ἄλλαι δυνάμεις, πολεμικὸν πλοῖον εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας διὰ νὰ παραλάβῃ τὸ προσωπικὸν τοῦ ἐκεῖ Πολιτικοῦ Πρακτορείου—Προξενείου—καὶ ἐπίλεκτα μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ, ἂν καὶ προσεκλήθη ὑπὸ τοῦ Ἑλληνοπροξένου νὰ ἐπιβῆ τοῦ πολεμικοῦ πλοίου καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ σύστασιν τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως, ἠρνήθη τὴν πρόσκλησιν. Ἀφοῦ ἐνεπιστεύθη τὴν οἰκίαν του, ὅπου καὶ τὰ γραφεῖά του, εἰς Αἴγυπτίους τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης του, αὐτὸς καὶ τὸ προσωπικὸν τοῦ Οἴκου του ἐπέβησαν Αὐστριακοῦ ἀτμοπλοίου καὶ ἀποβιβασθέντες εἰς Τεργέστην μετέβησαν ἀκολούθως εἰς Βιέννην. Ἐκεῖ ἔτυχε θερμῆς ὑποδοχῆς ὑπὸ τῶν συγγενῶν του τέκνων τῶν ἀδελφῶν Ἀποστολάκα ἐκ Μετσόβου, ἀσχολουμένων ἐκεῖ μὲν τραπεζικὰς ἐργασίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις, ἀπέστειλεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Ἀλεξανδρείας πολεμικὰ πλοῖα ὑπὸ τὸν ναύαρχον Σέϋμουρ, ὅστις ἐβομβάρδισε τὴν Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἀπεβίβασε στρατεύματα ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Γάρνερ Οὐόλολεϋ, ἅτινα προελάσαντα μέχρι Καΐρου συνέλαβον τὸν Ἀραβῆ Πασσᾶν, καταδικασθέντα ἀκολούθως εἰς θάνατον. Μετὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς τάξεως καὶ τὴν ἐμπέδωσιν τῆς ἀσφαλείας ἐν Αἰγύπτῳ, ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ μετὰ τῆς ἀκολουθίας του ἐπέστρεψεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν καὶ ἐπανέλαβε τὰς ἐργασίας του μὲν μεγαλυτέραν ἄνεσιν. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ μεταβὰς εἰς Αἴγυπτον καὶ πλουτήσας ἀφθόνως δὲν ἐλησμόνησε τοὺς ἐν Μετσόβῳ οἰκίους του καὶ συμπατριώτας του. Διετήρει τακτικὴν ἀλληλογραφίαν μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Κολάκη (Νικολάου) καὶ τῆς Κοινότητος, παρὰ τῶν ὁποίων ἐπληροφορεῖτο τὰ τῆς παρίδος του νέα, τὰς προόδους καὶ διαφόρους ἀνάγκας τῆς πρὸ πάντων, τὰς ὁποίας τροθύμως ἐσπευδε νὰ θεραπεύσῃ διὰ τῆς ἀποστολῆς γενναίων χρηματικῶν ἐμβασμάτων. Ἐκάλεσεν ἀργότερον πλησίον του τὸν μεγαλύτερον υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του Νικολάου Κωνσταντῖνον, τὸν ὁποῖον προώριζε διὰ γενικὸν κληρονόμον του, διότι ὁ ἴδιος ἔμεινε ἄγαμος. Δυστυχῶς μετὰ μικρὰν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ παραμονὴν ὁ Κωνσταντῖνος ἀπέθανεν εἰς νεαρὰν ἡλικίαν ἀπὸ τυφοειδῆ πυρετόν. Ὁ Ἀβέρωφ διὰ τῶν χρηματικῶν ἐμβασμάτων του πρὸς τὸν ἐν Μετσόβῳ διαμένοντα ἀδελφόν του Νικολάον ἀνίδρυσεν ἐκ θεμελίων τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν 13 ἱερῶν ναῶν τοῦ Μετσόβου, ἐξωράϊσε τὸν μητροπολιτικὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς διὰ σκαλιστοῦ τέμπλου, δεσποτικοῦ θρόνου, δύο ἀμβώνων καὶ εἰκονοστασίων καὶ ἐπροίκισεν αὐτὸν μὲν πλούσια ἱερὰ ἄμφια, ἱερὰ σκεύη, εἰκόνας ἁγίων, ἐξ ὧν δύο τῆς Παναγίας καὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ. Ἐδώρησεν ἐπίσης ἱερὰ βιβλία καὶ διὰ χρημάτων ἐκτίσθη μεγαλοπρεπὲς κωδωνοστάσιον εἰς τὸ προαύλιον τοῦ ναοῦ ὕψους 25 μέτρων, μὲ δύο ἀετώματα καὶ μὲ ἀπαστράπτοντα μέγαλον ἐπίχρυσον σταυρὸν ἐπὶ τῆς κορυφῆς του. Δι' ἐξόδων του περιεφράχθη μέγας κῆπος πέριξ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου καὶ κατέστη ὠραιότατος κῆπος μὲ ἄφθονα δένδρα καὶ ποικίαν ἀνθέων. Ὁ ἐν λόγῳ κῆπος ὠνομάσθη Ἀβερῶφειος καὶ διὰ τὴν ἐπίβλεψίν του ὁ Ἀβέρωφ ἔστειλεν ἀπὸ τῆς Ἀλεξάνδρειαν εἰδικὸν κηπουρὸν τὸν Μετσοβίτην Γεώργιον Μπαμπαρέκον, ὅστις παρέμεινε μονίμως ἐν Μετσόβῳ ἕκτοτε. Ἰδρυσεν τὸ Ἀβερῶφειον Φαρμακεῖον διὰ τὴν χορήγησιν δωρεὰν φαρμάκων εἰς ὅλους τοὺς κατοίκους τοῦ Μετσόβου καὶ τῶν χωρίων Ἀνηλίου, Βουτονόσι, Μηλιάς, Κουτσοῦφλιανης καὶ Μαλακασίου καὶ ἐπὶ πλέον ἐμισθοδοτεῖ δύο ἰατροὺς διὰ τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Ἰδρυσεν τὸ Ἀβερῶφειον νεκροταφεῖον εἰς τὴν γραφικὴν θέσιν Γκούρα μὲ παράρτημα διὰ τοὺς Τούρκους, μηδέποτε ὅμως χρησιμοποίησαντας αὐτό. Ἐπεσκεύασε τὴν μεγάλην πηγὴν «Γκούρα» καὶ ἔκτισε νέον ὑδραγωγεῖον ἀρκετῶ μήκους ὡς καὶ δύο ὠραίας πλακοσκεπεῖς κρήνας, μίαν πλη-

σίον τοῦ Νεκροταφείου μὲ δύο κρουνούς καὶ τὴν ἑτέραν παρὰ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου μὲ τρεῖς κρουνούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ διαυγὲς καὶ κατάψυχρον ὕδωρ ρεεῖ ἀκαταπαύστως, χρησιμοποιούμενον διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν κατοίκων καὶ διὰ τὸ πότισμα τῶν ἐκεῖ πλησίον εὕρισκομένων κήπων, πού ἀνήκουν εἰς τοὺς κατοίκους καὶ εἰς τοὺς ὁποίους καλλιεργοῦνται διάφορα λαχανικά.

Διὰ χρημάτων τοῦ Γεωργίου Ἀβέρωφ ἐλιθοστρώθησαν ὅλοι οἱ κεντρικοὶ καὶ συνεικιακοὶ δρόμοι τοῦ Μετσόβου καὶ ἀνηγέρθη μεγαλοπρεπὲς Σχολεῖον παρὰ τὸν ναὸν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, μὲ δύο ὀρόφους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐστεγάζοντο τέσσαρες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, τρεῖς τάξεις τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου καὶ 1—2 τάξεις τοῦ Γυμνασίου. Τὸ ἐν λόγῳ Σχολεῖον ἐπυροπόληθη ὑπὸ τῶν κομμουνιστοσυμμοριτῶν τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1947. Ὡς διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ ἐξελέγοντο οἱ καλύτεροὶ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης Μετσοβῖται καὶ ξένοι. Ἰδρυσεν ἐπὶ πλέον ὁ Ἀβέρωφ σχολεῖα εἰς τὰ χωρία Ἀνήλιον, Βουτονοσί, Μηλιά καὶ Κουτσούφλιανη, τῶν ὁποίων οἱ διδάσκαλοι ἐμισθοδοτοῦντο ἀπὸ τὸ Ἀβερῶφειον Ταμεῖον τοῦ Μετσόβου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον διετίθεντο καὶ μεγάλα χρηματικά ποσὰ διὰ τὴν ἀγορὰν βιβλίων καὶ γραφικῆς ὕλης, παρεχομένων δωρεὰν εἰς ὅλους ἀνεξαιρέτως τοὺς μαθητὰς καὶ μαθητριάς. Ἐν συνεχείᾳ τῶν πλουσίων δωρεῶν τοῦ πρὸς τὴν γενέτειράν του ὁ Γ. Ἀβέρωφ ἐν ζωῇ εὕρισκόμενος ἀποκατέστησε πολλὰ ἄπορα κοράσια, προικίσας αὐτὰ μὲ 20—30 λίρας Τουρκίας ἕκαστον. Ἐχορήγη ἐπίσης γενναῖα χρηματικά ποσὰ εἰς χήρας καὶ ὄρφανὰ, καὶ ἀποκλήρους τῆς τύχης Μετσοβίτας κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων καὶ τοῦ Πάσχα. Ἐνίσχυσε πολλοὺς νέους χρηματικῶς ἐκ Μετσόβου διὰ νὰ σπουδάσουν ἱατρικὴν, φαρμακευτικὴν, φιλολογίαν, θεολογίαν καὶ φυσικομαθηματικά εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν καὶ τὴν Μεγάλην Ἱερὰν Σχολὴν τῆς Χάλκης, μὲ τὴν ὑποχρέωσιν νὰ προσφέρουν τὰς ἐπιστημονικὰς ὑπηρεσίας των ἐπὶ πληρωμῇ πάντοτε ἐν Μετσόβῳ μετὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν σπουδῶν των. Ἡ εὐεργετικὴ δρᾶσις τοῦ Γ. Ἀβέρωφ δὲν περιορίσθη μόνον εἰς τὴν γενέτειράν του, τοῦναντίον ἐπεξετάθη καὶ εἰς τὴν φιλόξενον πόλιν τῆς Ἀλεξανδρείας, πρὸς τὴν ὁποίαν αἱ ἄλλεπάλληλοι δωρεαὶ του ὑπῆρξαν ἐξόχως ἡγεμονικαί.

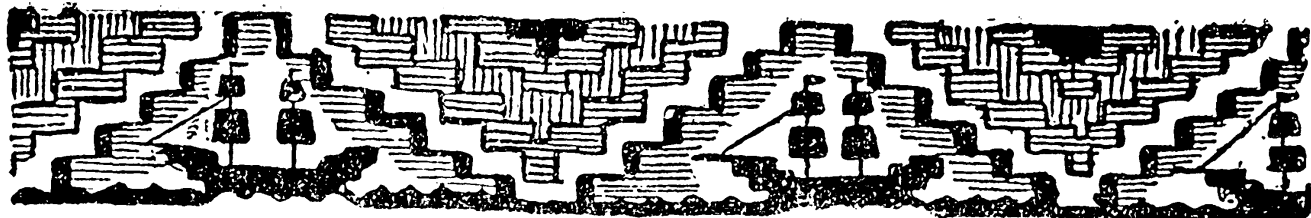
Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ὑπῆρχεν ἑλληνικὴ παροιμία μεγάλη καὶ ἐλειτούργει ἑλληνικὴ Κοινότης, ἡ ὁποία προγενεστέρως εἶχεν εὐεργετηθῆ ἀπὸ ἄλλα ἐπίλεκτα τέκνα τοῦ Μετσόβου, τὸν Μιχαὴλ Ἀν. Τουσσίτσαν, τὸν ἀδελφόν του Θεόδωρον καὶ τὸν ἀνεψιόν του Νικ. Στουρνάρην, τὸν Κυριάκον Τσαπέκον καὶ τὸν Γεώργιον Μπόταν. Ὁ Ἀβέρωφ ἀνεμίχθη ἐνεργῶς εἰς τὰ ζητήματα τῆς Κοινότητος καὶ διὰ τὴν ἠθικὴν καὶ ὑλικὴν πρὸς αὐτὴν ἐνίσχυσίν του τὸν Νοέμβριον τοῦ 1885 ἐξελέγη πρόεδρος αὐτῆς. Ἐπὶ τῆς προεδρείας τοῦ Γ. Ἀβέρωφ ἐσημειώθη ἡ μεγαλύτερα καὶ σπουδαιότερα ὥθησις εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Ἀλεξανδρείας, ὡς θὰ ἐκτεθῆ κατωτέρω. Τὸν Ἰούλιον τοῦ 1887, ὅποτε ἐνεκρίθη ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ὁ κανονισμὸς τῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας, τὰ χρεῖα αὐτῆς ἀνῆρχοντο εἰς 500.000 χρυσᾶ ρράγκα ἢτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας. Διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τοῦ καταθλιπτικοῦ αὐτοῦ ποσοῦ πρωτοβουλία τοῦ Ἀβέρωφ συνεστήθη τότε μεγάλη Ἐπιτροπὴ μὲ πρόεδρον τὸν Πατριάρχην Σωφρόνιον πρὸς ἐνέργειαν εἰσφορῶν. Ἐντὸς μικροῦ σχετικῶς χρονικοῦ διαστήματος συνελέγη ὀλόκληρον τὸ πρὸς ἀπόσβεσιν τοῦ χρέους ἀπαιτούμενον ποσόν, τοῦ ἡμίσεως τούτου καλυφθέντος διὰ προσωπικῆς τοῦ Ἀβέρωφ εἰσφορᾶς ἐκ 250.000 φράγκων. Μετὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ σοβαρωτάτου τούτου ζητήματος ὁ Ἀβέρωφ ἔστρεψε τότε τὴν προσοχὴν του πρὸς βελτίωσιν τῆς ἐκπαίδευσως, ἀναδειχθεὶς ὁ μέγιστος εὐεργέτης τῶν σχολείων τῆς Κοινότητος Ἀλεξανδρείας. Διὰ γενναίων ἐπιχορηγήσεων ἀνήγαγε τὸ λειτουργοῦν σχολεῖον εἰς πλήρες τετρατάξιον Γυμνάσιον, ὀνομασθὲν Ἀβερῶφειον. Ὁ Ἀβέρωφ ἐδέχθη τὴν προσ-

ωνυμίαν Ἀβερῶφειον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἀποκλειστικὴ ὑπὲρ τοῦ Γυμνασίου ἐτησίᾳ ἐπιχορηγήσεις του ἐκ λιρῶν στερλινῶν τετρακοσίων. Ἡ Κοινότης συγκληθεῖσα ἀπὸ τὴν πλουσίαν αὐτὴν δωρεάν, εἰς ἔνδειξιν εὐγνωμοσύνης ἔστησεν ἐν περιφανείᾳ θέσει τῆς κλίμακος τοῦ Γυμνασίου τὴν προτομὴν τοῦ Ἀβέρωφ, ἔργον τοῦ Ἑλληνοσκαλλιτέχνου Γ. Βρούτου ἐκ Πεντελικῆς μαρμάρου. Ἀργότερον ὁ Ἀβέρωφ—1894—ἀνήγειρε δι' ἰδίας του δαπάνης Παρθεναγωγεῖον ἐπὶ κοινοτικῷ οἰκοπέδῳ καὶ ἡ λειτουργία του ἤρχισε τὸ 1896—7. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ Ἀβέρωφ διὰ τὰς πρὸς τὸ Ἔθνος μεγάλας δωρεάς του ἀνήχθη εἰς Μέγαν Ἐθνικὸν εὐεργέτην καὶ ἡ Κοινότης Ἀλεξανδρείας ὑπερήφανος διὰ τὸν Μέγαν πρόεδρόν της ἔστησε τὸν Μάϊον τοῦ 1899 τὸν ἀνδριάντα του ἐν τῇ μεγάλῃ αὐλῇ τῆς Τοσιτσαίας Σχολῆς, ἔργον τοῦ καλλιτέχνου Γ. Βιτάλη. Κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ἀνδριάντος παρίστατο καὶ ὁ Ἀβέρωφ, ὅστις συγκεκινημένος ἐξήγγειλεν ὅτι δωρεῖται εἰς τὴν Κοινότητα νέον εὐεργετικὸν διὰ τὴν παροικίαν ἴδρυμα, ἰδίαις του δαπάναις ἰδρυθησόμενον, τὴν Βιοτεχνικὴν Σχολήν, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη νὰ προικίσῃ δι' ἐτησίᾳς ἐπιχορηγήσεως ὅπως εἶχε πράξει διὰ τὸ Ἀβερῶφειον Γυμνάσιον καὶ τὸ Ἀβερῶφειον Παρθεναγωγεῖον, πρὸς τὰ ὁποῖα ἐχορήγει ἐτησίως χιλίας λίρας Ἀγγλίας. Περισσότερον ὁμως γενναιοδωρὸς ὑπῆρξεν ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν Ἔθνος καὶ ὅλη του ἡ προσοχὴ καὶ τὸ ἐνδιαφέρον ἐστράφησαν πρὸς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἑλλάδος, ἣτις καὶ πνευματικὴ ἐστία εἶχε καταστῆ ἀπὸ τῶν πρώτων ἡμερῶν τῆς Ἀνεξαρτησίας ὄχι μόνον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ ὁλοκλήρου τοῦ ἑλληνισμοῦ. Ἐπειδὴ τὸ χρηματικὸν ποσόν, τὸ ὁποῖον εἶχον προσφέρει οἱ ἐν Αἰγύπτῳ πλουτήσαντες μεγαλέμποροι Μιχ. Ἀν. Τουσιτσας καὶ Νικ. Στουρνάρας ἐκ Μετσόβου τῆς Ἠλείρου ἀμφοτέρω, διὰ τὴν ἴδρυσιν ἐν Ἀθήναις Πολυτεχνείου δὲν ἐπῆρκεσεν ὡς ἀσκόπως σπαταληθὲν ὑπὸ τῆς ἀρμοδίας Ἐπιτροπῆς, ὁ Γ. Ἀβέρωφ προσέφερε διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ κτιρίου 500.000 φράγκα χρυσᾶ, ἧτοι 20.000 χρυσᾶς λίρας Ἀγγλίας καὶ ἡ Πολυτεχνικὴ Σχολὴ ὠνομάσθη Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον, ἐκ τοῦ ὀνόματος τῆς γενετῆρας τῶν τριῶν ἰδρυτῶν της, τοῦ Μετσόβου. Τὸ Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον ἐκτίσθη χάρις εἰς τὴν πλουσίαν δωρεάν τοῦ Ἀβέρωφ ἐπὶ ὠραίου σχεδίου τοῦ ἀρχιτέκτονος Λυσάνδρου Καυταντζόγλου καὶ λειτουργεῖ ἔκτοτε μέχρι σήμερον ἀναδειχθὲν ἐφάμιλλον πρὸς τὰ καλύτερα Πολυτεχνεῖα τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀμερικῆς. Ἀργότερον ὁ Ἀβέρωφ ἀνήγειρε δι' ἰδίας του δαπάνης πρὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου τοὺς ἀνδριάντας τῶν πρωτομαρτύρων τῆς ἑλληνικῆς ἀναγεννήσεως Ρήγα Φεραίου (1871) καὶ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε' (1872) κατὰ τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ ὁποῖου ὁ ἔθνικὸς ποιητῆς Ἀριστοτέλης Βαλαωρίτης ἀπήγγειλε τὸ γνωστὸν ποίημά του:

«Πῶς μᾶς θωρεῖς ἀκίνητος, ποῦ τρέχ' ὁ λογισμὸς σου;»

Κατὰ τὴν ἐνηλικίωσιν τοῦ Διαδόχου τοῦ Ἑλληνικοῦ Θρόνου Κωνσταντίνου ἐκτίσθη διὰ μεγάλης δωρεᾶς τοῦ Ἀβέρωφ ἡ Στρατιωτικὴ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, λειτουργοῦσα μέχρι τότε ἐν Πειραιεῖ, καὶ ἀργότερον τὸ Ἀβερῶφειον Ἐφηβεῖον, χρησιμεῖον ὡς φυλακαὶ τῶν ἐφήβων. Κατὰ τὸ 1895, ὅτε τῇ πρωτοβουλίᾳ τοῦ βαρῶνου Κουμπερντὲν ἀπεφασίσθη ἐν Παρισίοις ἡ ἀνασύστασις τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγῶνων καὶ ἐλήφθη ἀπόφασις νὰ τελεσθοῦν οἱ πρῶτοι τοιοῦτοι ἐν Ἀθήναις, ὁ Ἀβέρωφ τῇ εἰσηγήσει τοῦ τότε δημάρχου Ἀθηναίων Τιμολέοντος Φιλήμωνος, μέσφ τοῦ γυμνασιάρχου Ἀλεξανδρείας Παλαιολόγου Γεωργίου, ἀνέλαβε τὴν δαπάνην τῆς ἀναμαρμαρώσεως τοῦ Παναθηναϊκοῦ Σταδίου. Τὸ ἐπόμενον ἔτος 1896 ἐτελέσθησαν μὲ μεγαλοπρέπειαν οἱ πρῶτοι Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες ἐντὸς τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου χώρου, ὅστις χάρις εἰς τὸν Γ. Ἀβέρωφ ἠτύχησε νὰ ἴδῃ μετὰ τόσους αἰῶνας νέας ἡμέρας λαμπρότητος καὶ δόξης. Ὁ Γ. Ἀβέρωφ ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ὠραίαν ἑορτὴν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τοῦ ἀνδριάντος του ἐν τῇ αὐλῇ τῆς Τοσιτσαίας Σχολῆς, περὶ τῆς ὁποίας ἀνέφερα προηγουμένα, προσεβλήθη ἐκ πνευμο-

ΚΩΝ. ΑΘ. ΔΙΑΜΑΝΤΗ

ΟΙ ΚΟΣΣΥΒΑΚΗΔΕΣ ΚΑΙ Η ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΔΡΑΣΙΣ ΑΥΤΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΡΑΔΟΥΒΖΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΤΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΑΣ*

30 Μαΐου: Λίαν πρωτὶ ἀνεχώρησαν δι' Ἀργ. οἱ Κ. Μπίμπης, Χαρ. Δο-
φ48β. νᾶτος, Ν. Ψαρὸς καὶ Παν. Σπαντιδέας, οἱ μὲν δύο πρῶτοι ὡς ἀντιπρόσω-
ποι, ὁ δὲ Ψαρὸς διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῶν/κατασχεθέντων βοῶν, ὁ δὲ Σπαν-
δέας ἀγνοῶ. Τὸ γεῦμα ἦλθε καὶ ὁ Γρηγόρης Τσάμης. Συζητήσαμε τὰ τοῦ
ἐπεισοδίου, τὸ ἀπόγευμα ἐξῆλθον εἰς περίπατον μετὸν Βαμβακόπουλον,
παρὰ τοῦ ὁποίου ἔμαθον ὅτι ὁ Λοχ. Κερκυρόπουλος ἐπρότεινεν εἰς τὸν Τσε-
ρούλην νὰ μὲ φονεύσῃ. Κατό(πιν) ἐσκέφθησαν νὰ μὲ στείλουν δι' ὑπηρεσίαν
δῆθεν εἰς Ἀργυροκάστρον καὶ ἐκεῖ νὰ μὲ συλλάβουν κατόπιν ἐγγράφου
των. Ἐπροτάνθη ἢ εἰς τὸ σπίτι μου σύλληψις, ἀλλ' ἀπερρίφθησαν ὅλα καὶ
ἀπεφάσισαν καὶ μὲ κάλεσαν διὰ τοῦ Φλωράκη εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ἐκεῖ
προέβησαν εἰς τὴν σύλληψίν μου, ἣτις ἀπεσοβήθη εὐτυχῶς ἀμέσως, Ὄρα
10 μ.μ. ἦλθεν εἰς τὸ σπίτι μου κάποιος Ὀδριτσιαβίτης καὶ παρεπονήθη ὅτι
τοῦ κλέψανε τὴν γυναῖκα του.

31 Μαΐου: Ἔμαθον ὅτι τὴν γυναῖκα τὴν εἶχον πάρει οἱ Καρατζᾶς καὶ
Παπασπύρος διὰ τὸν Λουκᾶν Ράπτην. Τοὺς ἐκάλεσα καὶ τοὺς διέταξα νὰ
φ49α. φύγουν ἀμέσως/διὰ τὸ Σῶμα των, ἀλλ' οὗτοι δὲν μετέβησαν καίτοι μὲ δι-
εβεβαίωσαν ὅτι θὰ μεταβοῦν.

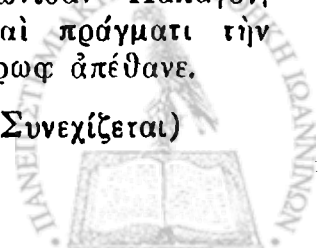
1 Ἰουνίου: Ἐπανῆλθον ἀπὸ τὸ μέρος ὅπου εἶχον κρυμμένην τὴν γυ-
ναῖκα οἱ Παπασπύρος καὶ Καρατζᾶς καὶ μὲ ἠρώτουν τί νὰ κάμουν. Τοὺς
διέταξα νὰ φέρουν τὴν γυναῖκα στὸ σπίτι μου τὸ ἀπόγευμα ἐφωτογραφήθη-
μεν εἰς τοῦ κ. Μιχαηλίδη. Τὸ ἑσπέρας ἔφερον τὴν γυναῖκα τὴν ὁποίαν ἀφοῦ
ἐξήτασα, παρέδωσα εἰς σπιτονοικοκυρά μου.

2 Ἰουνίου: Ἦλθον οἱ πατήρ, μήτηρ, ἀδελφοὶ καὶ γαμβρὸς τῆς γυναι-
κὸς νὰ τὴν πάρουν. Τοῖς εἶπον ὅτι θὰ καλέσω τὴν Ἐπιτροπὴν ν' ἀποφα-
σίση διότι ἡ γυναῖκα δὲν θέλει. Τὸ ἀπόγευμα ἦλθεν ὁ φωτογράφος ὅστις

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 185, καὶ τέλος.

νίας καὶ ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. Κατεβλήθη ὅμως σοβαρῶς καὶ παρὰ τὰς συμβου-
λάς τῶν ἰατρῶν νὰ ταξειδέσῃ εἰς τὴν μεσημβρινὴν Ἰταλίαν πρὸς ἀλλαγὴν κλί-
ματος, δὲν ἐλείσθη νὰ μετακινηθῇ ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, συγκατετέθη μόνον νὰ
μεταβῇ εἰς τὴν ἐξοχὴν εἰς τὴν ἐν Ρίμλι ἑπαυλίν του μετὰ δυσκολίαν. Ἐκεῖ διῆλθε
τὰς τελευταίας ἡμέρας καὶ ἔγραψε τὴν τελευταίαν ἐπιστολὴν του πρὸς τὸν ἐν Ἀθή-
ναις διαμένοντα γαμβρόν του ἐπὶ ἀνεπιᾶ συνταγματάρχην Λεωνίδα Παπάγον,
εἰς τὸν ὁποῖον παρεπονεῖτο ὅτι τὸ γῆρας τὸν κατέβαλε πλέον. Καὶ πράγματι τὴν
15ην Ἰουλίου καὶ ὄραν 11ην τοῦ ἔτους 1899 ὁ Γεώργιος Ἀβέρωφ ἀπέθανε.

(Συνεχίζεται)

μᾶς πῆρε μερικὲς πλάκες καθ' ἣν ὥρα ἐτοιμοζόμεθα διὰ τὴν φωτογραφίαν φ49β ἦλθον ὁ Καρατζᾶς καὶ Παπασπύρος/μεθυσμένοι. Τοὺς ἀπέπεμψα. Κατελθόντες οὗτοι εἰς τὴν ἀγορὰν πῆραν τὰ βιολιά καὶ ἤρχισαν νὰ πίνουν καὶ νὰ πυροβολοῦν λέγοντες ὅτι ἀπόψε θὰ καῖ τὸ Πρεμετή. Φοβηθέντες οἱ κάτοικοι ἔκλεισαν τὰ μαγαζιά καὶ ἔτρεξαν νὰ μὲ εἰδοποιήσουν. Κατῆλθον ἀμέσως. Διέταξα νὰ μὲ ἀκολουθήσουν καὶ κατόπιν μικρᾶς ἀντιστάσεως τοὺς ὠδήγησα εἰς τὸ γραφεῖον μου καὶ κατόπιν εἰς τὰς φυλακάς. Τὸ ἑσπέρας δὲ ὑπὸ συνοδείαν ἐστάλησαν εἰς Μεσογέφυρα καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἀργυρόκαστρον. Ἦλθον ὅλοι οἱ Ὀπλαρχηγοὶ μαθόντες τὸ ἐπεισόδιον μὲ Τσερούλην τοὺς καθησύχασα καὶ τοὺς διέταξα νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ τὰ σώματά των.

3 Ἰουνίου: Ἐνήργησα μερικὰ ἔγγραφα. Μετέβημεν καὶ ἐφωτογραφήφ50α. θημεν/εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ τοῦ κ. Σωτηριάδου.

Τὸ ἀπόγευμα ἔλαβον τηλεγραφ. διαταγὴν τοῦ κ. Τσερούλη νὰ μεταβῶ ἀμέσως εἰς Ἀργυρόκαστρον. Ἐκάλεσα τὴν Ἐπιτροπὴν καὶ ἀπεφασίσαμεν ἵνα τὴν ἐπομένην μεταβῶμεν μαζὶ εἰς Ἀργυρόκαστρον, τὴν δὲ γυναῖκα παρέδωκεν ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς τοὺς γονεῖς της μὲ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι δὲν θὰ τὴν πειράξουν διόλου. Τὸ βράδυ κατῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ διέταξα τὸν Κρίκην νὰ εὔρηζῶα τὰ ὁποῖα νὰ φέρῃ στὸ σπίτι μου. Ὡρα 11 μ.μ., ἦλθον τὰ ζῶα.

4 Ἰουνίου: Λίαν πρωτὶ ἀνεχώρησα μὲ τοὺς Σωτηριάδην, Οἰκονόμου, Παπαδόπουλον καὶ Γεωργακάκην δι' Ἀργυρόκαστρον, ὅπου ἐφθάσαμε τὴν 6 μ.μ. Ἐστειλα καὶ εἰδοποίησα τὸν κ. ὑπουργόν, ὅστις μοι εἶπεν νὰ παρουφ50β. σιασθῶ τὴν ἐπομένην. Τὸ βράδυ ἐκοιμήθην/εἰς τὸ σπίτι τοῦ γαμβροῦ τοῦ Μπίμπη.

5 Ἰουνίου: Μετέβην εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὅπου συνήντησα τὸν Χρῦσην ὅστις δὲν μὲ ἐχαιρέτησεν. Ἠθέλησα νὰ τὸν ἐξυβρίσω ἀλλὰ ἐκρατήθην. Κατῆλθεν ὁ κ. Δούλης ὅστις μὲ ἐχαιρέτησεν φιλοφρονέστατα. Μοῦ ἐζήτησε πληροφορίας περὶ τοῦ ἐπεισοδίου μὲ Τσερούλην καὶ μετὰ τὴν ἐξιστόρησιν τῶν πραγμάτων μὲ προήγαγεν εἰς Λοχαγὸν ὑποσχεσθεὶς καὶ τὴν μετάθεσιν τοῦ Μαυροειδῆ καὶ Βαμβακοπούλου.

Ἦλθε καὶ ἡ Ἐπιτροπὴ ἣτις ἐβεβαίωσε τὰ ὑπ' ἐμοῦ λεχθέντα.

Ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς τὸν κ. Ζωγράφον, εὔρομεν αὐτὸν ζωγραφιζόμεφ51α. νον. Μᾶς ὠδήγησε εἰς τὸ Γραφεῖον του καὶ συζητήσαμε περὶ τῆς καταστάσεως. Παρεπονήθη διότι δὲν ἀρκοῦμεθα εἰς τὰ προνόμια καὶ τὸν ἀπεχαιρέτησαμε. Εἰς τὰς 2 μ.μ. ἐπιβάντες αὐτοκινήτου ἀνεχωρήσαμε δι' Ἰωάννινα ὅπου ἐφθάσαμε εἰς τὰς 6 1)2 καταλύσαντες εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον Κωνσταντινουπόλεως ὅπου ἦλθον καὶ μᾶς ἐπισκέφθησαν πολλοί. Κατῆλθομεν εἰς τὸ καφενεῖον ὅπου συντήντησα πολλοὺς γνωστούς, μεταξὺ τῶν ἄλλων καὶ τὸν Ἄνδρ. Κοσσυβάκην Λοχαγὸν καὶ τὴν γυναῖκα του.

6 Ἰουνίου: Μετέβημεν εἰς τὸν κ. Φορέστην ὅστις μᾶς ἐδέχθη καὶ μᾶς, συνεβούλευσε νὰ ἀναμένων τὴν ἐξέλεξιν τῶν γεγονότων Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας. Μᾶς εἶπεν ὅτι θὰ μᾶς βοηθήσῃ μὲ ὅ,τι δυναθῆ, ἂν παρουσιασθῆ ἀνάγκη καὶ ἐξήλθομεν.

7 Ἰουνίου: Μετέβημεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ Ἰωσήφ Μπέκα. Τὸ βράδυ ἐξήλφ51β.θομεν εἰς περίπατον ἐφ' ἀμάξης. Ἐφάγαμεν εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον ὁ Βύρων/. Ἐκεῖθεν μετέβην εἰς τὴν οἰκίαν Ἄνδρ. Κοσσυβάκη καὶ πήγαμεν εἰς τὸ Θέατρο.

8 Ἰουνίου: Ἀνεχωρήσαμε δι' αὐτοκινήτου διὰ Πρεμετὴν ὅπου ἐφθάσαμε εἰς τὰς 12 1)2. Οἱ κάτοικοι ἔμαθον τὴν ἄφιξίν μου μετὰ χαρᾶς. Τὸ βράδυ συνήντησα τὸν Μαυροειδῆ πικραμένον διότι ἐπανῆλθον. Μοῦ εἶπε πὼς θὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς μὲ τὸ αὐτοκίνητον μέχρις Ἰωαννίνων νὰ ξεσκάσῃ.

9'Ιουνίου: Λίαν πρωί ὁ Μαυροειδῆς ἀνεχώρησε δι' Ἀργυρόκαστρον ἀντὶ εἰς Μεσογέφυρα. Ἀνῆλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ εἰς τὸ Γραφεῖον καὶ συνεζητήσαμε διάφορα πράγματα.

φ52α. **10'Ιουνίου:** Ἐβάπτισα τὸ κορίτσι τοῦ/Παπαστάθη Μήλιανης ὀνομάσας αὐτὸ Ἐλπίδα. Ἐτοιμαζόμεν διὰ τὴν γραμμὴν ἄλλ' ἀνέβαλον τὸ ταξίδι διότι εἶναι Τρίτη.

11'Ιουνίου: Λίαν πρωί ἀνεχώρησα διὰ Φράσσαρην. Εἰς τὰς 10 ἔφθασα εἰς Λιούπτεικαν, ὅπου ἔμεινα ἕως τὰς 4 μ. μ. Ἐφυγα διὰ Φράσσαρην. Εἰς Σελενίτσαν εὗρον τὸν Παπαγεωργίου, Κολοβόν, Κυριακόν, Ζέρβαν μεταβαίνοντας εἰς Πρεμετὴν, ὅπου θὰ ἤρχοντο καὶ οἱ ἄλλοι Ὀπλαρχηγοὶ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Παπαγεωργίου, ἐπέστρεψα καὶ ἐγὼ καὶ τὸ βράδυ ἐμείναμε εἰς Ἀγραίνην εἰς τὸ σπίτι τοῦ Β. Σωτηρίου ὅπου ὁ Παπαγεωργίου μοὶ παρεπονήθη ἐναντίον τοῦ Γρηγόρη. Κατάλαβα πὼς ὁ Παπαγεωργίου φροντίζει ν' ἀνακηρυχθῆ γενικὸς ἀρχηγὸς στηριζόμενος φαίνεται εἰς τὸ γα-

φ52β. λόνι πὸν τοῦ ἔδωσα.

12'Ιουνίου: Λίαν πρωί ἐτοιμάσθημεν πρὸς ἀναχώρησιν καὶ ὁ μὲν Παπαγεωργίου ἀνεχώρησε διὰ Λιούπτεικαν μὲ τοὺς Ὀπλαρχηγούς καὶ ἐκεῖθεν διὰ Πρεμετὴν. Ἐγὼ δὲ μὲ τὸν Τσάμην, Μπαφατάκην, Γιαννούλην καὶ Ἡλ. Ἰωαννίδην διὰ Κοσσόβαν ὅπου ἔφθασα εἰς τὰς 9 π.μ. Κατέλυσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ Λουκά Γ. Ναουμίδη, ὅστις μᾶς ἐφιλοξένησε πολὺ πολὺ. Ἔστειλα σημείωσιν εἰς τὸν Διδάσκαλον Χοτόβας νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν Γρηγόρη δπως εἰδοποιήσῃ τοὺς Ὀπλαρχηγούς Παπαγιάννην, Ρίζον καὶ Ψαρὸν τὸ βράδυ νὰ εἶναι εἰς Χοτόβαν. Εἰς τὰς 2 ἔφάγαμε. Εἰς τὰς 3 μ.μ. ἤλθεν ἡ γυναῖκα τοῦ Εὐθυμ. Ἰω. Κατσίνη καὶ μοῦ ἐζήτησε τὴν χάριν ὅπως τὴν βοηθήσω νὰ κατοικήσῃ εἰς τὸ σπίτι τῆς εἰς τὸ ὁποῖον σήμερον κατοικεῖ ἡ Ἀναστασία Εὐαγγέλου Στεφάνου. Τῆς ὑπεσχέθην ὅτι θὰ ἐνεργήσω ὅ,τι νόμιμον καὶ ἔφυγεν. Εἰς τὰς 4 ἀνεχώρησα διὰ Χοτόβαν ὅπου καὶ ἔφθασα εἰς τὰς 5. Κατέλυσα εἰς τὸ σπίτι τοῦ Γκέλη.

Ἡλθον οἱ διδάσκαλοι καὶ ἄλλοι χωρικοὶ καὶ μὲ ἐπεσκέφθησαν/. Τὸ βράδυ φ53α. ἔλαβον σημείωσιν τοῦ Γρηγόρη ὅτι εἰδοποίησε τοὺς Ὀπλαρχηγούς καὶ νὰ τοῦ γράψω τί συμβαίνει. Τὸν εἰδοποίησα νὰ ἔλθῃ ἀμέσως τὴν πρωίαν.

13'Ιουνίου: Εἰδοποίησα τοὺς Ὀθωμανούς καὶ ἦλθον εἰς τὸ σπίτι μου. Τοὺς εἶπον νὰ ἐτοιμάσουν τὸν πολεμικὸν φόρον. Ἡλθε καὶ ὁ Γρηγόρης καὶ Σιατίτσας εἰς τοὺς ὁποίους εἶπον τὰ τοῦ Παπαγεωργίου.

Ἐπέπληξα τὸν Γρηγόρη δι' ὅσα εἶπεν. Ἐγευματίσαμε καὶ εἰς τὰς 4 ἀνεχώρησα διὰ Πρεμετὴν ὅπου ἔφθασα εἰς τὰς 6 1)2). Εἰς τὴν εἴσοδον συνήντησα τὸν Παπαγεωργίου, τὸν Παπασπύρον εἰς τὴν ἀγορὰν, τοὺς Ὀπλαρχηγούς συγκεντρωμένους. Ἐκάθισα καὶ ἔμαθον ὅτι ἀπεφάσισαν νὰ μὴν δεχθῶσιν ὡς Διοικητὴν τὸν Μαυροειδῆν, ὅτι ὁ Παπαγεωργίου τὸν ἐξύβρισε κ.λ.π. Μετέβημεν εἰς τὸν Μαυροειδῆν καὶ τοῦ εἶπον νὰ καλέσῃ τοὺς Ὀπλαρχηγούς καὶ νὰ τοὺς ὀμιλήσῃ φρόνιμα καὶ ταπεινὰ καὶ ὅτι θὰ τοῖς ὀμιλήσω φ53β. καὶ ἐγὼ. Τὸ βράδυ ἦλθον εἰς τὸ σπίτι μου/οἱ Μπιτσώρης, Κολοβός, Γεωργακάκης καὶ λοιποὶ Ὀπλαρχηγοί.

Ὀμιλήσαμε, τοῖς εἶπον τὸν σκοπὸν τοῦ Παπαγεωργίου. Ἐτηλεγράφησε εἰς τὸν Ὑπουργὸν νὰ ἔλθῃ.

14'Ιουνίου: Ἐμαθον ὅτι ὁ Μαυροδοειδῆς ἔφυγε δι' Ἀργυρόκαστρον. Ἀνῆλθον οἱ Ὀπλαρχηγοὶ εἰς τὸ Διοικητήριον καὶ ὁ Παπαγεωργίου ὅστις ἐζήτησε νὰ ὑπαρχηγέυῃ, δὲν τὸν ἐδέχθη καὶ ἔφυγε. Ἀνεκοίνωσα εἰς ὅλους τοὺς Ὀπλαρχηγούς τὴν αἰτίαν δι' ἣν ὁ Παπαγεωργίου ἐδημιούργησε τὴν κατάστασιν αὐτήν. Ἐξῆλθον. Μετέβην εἰς τὸ τηλέφωνον ὅπου ἔμαθον ὅτι

τὸ Ὑπουργεῖον ἀκύρωσε τοὺς προβιβασμοὺς Μαυροειδῆ κ.λ.π. Ἐτηλεγράφησα εἰς Παλάσκαν νὰ στείλῃ ἄμαξαν. Συνῆλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ. Ἐτηλεγράφησεν εἰς Ζωγράφον καὶ Δούλην. Τὸ ἀπόγευμα ὁ Παπαγεωργίου βλέπων ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχῃ μὲ τὸ μέρος τοῦ Ὀπλαρχηγοῦς ὡς ἐφαντάζετο,

φ54α. διότι δταν εἶπεν ὅτι ὁποιος εἶναι μὲ/αὐτὸν νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ, ἔλαβε τὴν ἀπάντησιν νὰ μὴν κάμῃ τοιοῦτον τι διότι θὰ προσβληθῇ. Μὲ παρεκάλεσε νὰ συνέλθωμεν εἰς σύσκεψιν κατὰ τὴν ὁποῖαν ἀνεκοίνωσεν εἰς τοὺς Ὀπλαρχηγοὺς ὅτι μεταξὺ ἐμοῦ καὶ αὐτοῦ δὲν ὑφίσταται οὐδεμία διάστασις.

Ἐπέγραψαν πρωτόκολλον οἱ Ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μεταβοῦν οἱ Κολοβὸς καὶ Ζέρβας εἰς Ἀργυρόκαστρον.

15 Ἰουνίου: Ἐφυγαν μερικοὶ τῶν Ὀπλαρχηγῶν. Συνῆλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὅτι ὁ Μαυροειδῆς φεύγων ἐσφράγισε Ταμεῖον καὶ Ἐπιμελητεῖαν ὅτι δὲν ἄφησεν ἀντικαταστάτην. 3 μ.μ., ἔλαβον τηλεγράφημα Χρύση εἰδοποιούντος ὅτι ἀπὸ 3 πρωῖνῆς διεξάγεται μάχη εἰς Λιάμποβον κατῆλθον εἰς τὴν ἀγοράν/. Διέταξα καὶ ἀνεχώρησαν ὅλοι διὰ τὴν γραμμὴν καὶ τὰς 7 μετέβην εἰς Ἐλεοῦσαν μὲ Παντελῆν καὶ

φ54β. Μπαφατάκην. Εὔρον καὶ τὸν Σωτηριάδην ἀσθενοῦντα. Ἐμείνα τὸ βράδυ ἐκεῖ καὶ τὸ πρωὶ ἔφυγα διὰ Πρεμετῆν.

16,17 Ἰουνίου: Διῆλθον ἄνευ σπουδαίου τινὸς συμβάντος.

18 Ἰουνίου: Συνῆλθεν ἡ Ἐπιτροπὴ τῆς Ἀμύνης εἰς τὸ Διοικητήριον ὅπου περὶ ὥραν 11 π.μ. συνῆλθον ἀπὸ ὅλα τὰ Χωρῖα τῆς περιφέρειας Πρεμετῆς, οἵτινες ἐξέλιξαν ἀντιπροσώπους διὰ τὴν Ἡπειρωτικὴν συνέλευσιν τῆς 23 τοὺς Χαρ. Δονάτον Ζαχαρίαν Ἀλεξίου καὶ Γ. Σύγγελον μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὁ Οἰκονόμου συνεχάρη τούτους, οὔτοι δὲ διὰ τοῦ Δονάτου ηὔχαρίστησαν τὸ κοινὸν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ πράξουν εὐδόρως τὸ καθήκον των. Εἶτα ὁ Οἰκονόμου ηὔχαρίστησαν ἐμὲ διὰ τὴν ἐνέργειά μου τὴν πολεμικὴν/

φ55α. καὶ τὴν ἐν γένει διοίκησιν μου καὶ ἐξητωκραύγασεν ὅλον τὸ πλῆθος ὑπὲρ ἐμοῦ. Ἀφοῦ ηὔχαρίστησα τούτους ἐδήλωσα ὅτι θέλω ὑποστηρίξει τὴν Ἡπειρον ὡς ἄπλους Στρ. πλέον καὶ οὐχὶ ὡς Διοικητῆς καὶ ἀρχηγός διότι κατόπιν των τελευταίων ἐνεργειῶν τῆς Κυβερνήσεως ἀδυνατῶ ν' ἀναλάβω διοίκησιν, οὔτοι ὅμως ἐπέμενον δηλώσαντες ὅτι οὐδέποτε θ' ἀνεχθῶσιν ἄλλον πλὴν ἐμοῦ. Πρὸ τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων ἐσυστήθη παρὰ τοῦ Οἰκονόμου καὶ ἐμοῦ ὅπως ἐκλέξωσι τὰ καταλληλότερα πρόσωπα, ἢ ἐκλογὴ ὅμως ἀπέτυχε.

19 Ἰουνίου: Ἐλαβον τηλεγράφημα τοῦ Ὑπουργείου διὰ τοῦ ὁποι(ου) μοι ἐγνώριζε ὅτι μέχρι τοῦ διακανονισμοῦ τοῦ Στρ. Διοικητοῦ θὰ εἶμαι ἐγὼ τοιοῦτος, ἡ δὲ Ἐπιτροπὴ ἔλαβε τηλ. Ὑπουργοῦ Οἰκονομικῶν Παρμενίδη πληροφοροῦντος ὅτι ἔρχεται ὁ κ. Μαυροειδῆς.

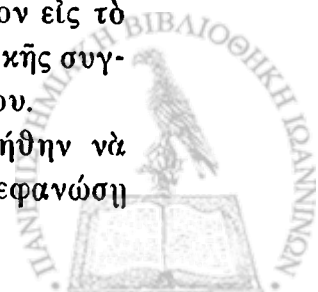
φ55β. 20 Ἰουνίου: Συνῆλθόμεν εἰς τὸ Διοικητήριον. Ἀπεφασίσαμε διὰ τὰ δέκατα ὡς καὶ διὰ τὴν πληρωμὴν τῆς μισθοδοσίας τῶν Σωμάτων.

Τὸ ἐσπέρας ἦλθεν ὁ Κολοβὸς Γεωργουλάκης. Ἐλαβον τηλεγράφημα κρυπτογραφικὸν δι' οὗ μοι ἐκοινοποίει διαταγὴν πρὸς τὸν Βάρδαν περὶ καταλήψεως τῆς Κοριτσᾶς, ἵνα ἐν περιπτώσει ἐνεργείας ἐνεργήσω καὶ ἐγώ.

21 Ἰουνίου: Συνῆλθόμεν εἰς τὸ Διοικητήριον. Ἐξέδωκα προκήρυξιν περὶ ἐνοικιάσεως τῆς δεκάτης. Προσέφερον μερικοὶ διὰ μερικὰ χωρῖα. Ἐπῆγα στὸ τηλέφωνον, παρεκάλεσα Μπαμίχαν διὰ φυσίγγια. Ἀνέφερον εἰς τὸ Ὑπουργεῖον ὅπως διατάξῃ δέοντα διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τηλεφωνικῆς συγ-

φ56α. κοινωνίας διότι τηλεφ. Μπούρας παραμελεῖ τελείως καθήκοντά του.

Ἐνεχώρησε Βασιλάκης καὶ Δονάτος δι' Ἀργυρόκαστρον. Ἐκλήθην νὰ στεφανώσω τὸν Καραμητρον. Δὲν ἐδέχθη. Ἐνέλαβε νὰ τὸν στεφανώσῃ

Μπιτσώρης. Διέταξα ὅπως μεταβῆ Ἀνθυπασπιστὴς Φλωρόπουλος μὲ 20—30 ἄνδρας εἰς Κούκιαρι καὶ ἀνεχώρησα δι' Ἐλεοῦσαν μὲ Τσάμην καὶ Παντελὴν Φωτεινὸν Μπαφατάκην καθ' ὁδὸν εὔρομεν καὶ τοὺς πατέρας καὶ γαμβρὸν τοῦ Παντελῆ. Ἐμείναμε εἰς σπῖτι τοῦ Παντελῆ ἀστελευθέντες ἀρκετὰ καὶ εἰς τὴν 1 μ. ἐκοιμήθημεν.

φ56β. **22 Ἰουνίου:** Εἰς τὰς 5 1)2 ἐξύπνησα ὡς καί/οἱ λοιποὶ εἰς τὰς 6 1)2 ὁ Παντελῆς ἔγραψεν εἰς τὸν Τσάμην ὅτι λυπεῖται πὺθ' ἀφύγη ἀλλ' εἰς Προμετὴν θ' ἀνταμώσωσιν. Ἀπήντησεν ὁ Τσάμης ὅτι ἀνέβαλε τὸ ταξίδι διὰ τὴν ἄλλην Κυριακὴν καὶ νὰ μὴν στενοχωρῆται.

Ἡ Φωτεινὴ καὶ Τσάμης ἐξῆλθον εἰς περίπατον ἐγὼ μὲ Παντελὴν μετέβημεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὅπου εὔρον μερικοὺς Χωρικοὺς καὶ τὸν Παπαβασιλῆν. Ἐπέστρεψα εἰς τὸ σπῖτι. Ἦλθον καὶ ὁ Τσάμης καὶ Παντελῆς. Πάξαμε τὰ χαρτιά 4 μύρες. Ἦλθεν ἐν τῷ μεταξύ καὶ ὁ Μαυροειδὴς χωρὶς γαλόνια καὶ παλὺ στενοχωρημένος, διότι ὡς φαίνεται τοῦ ἀφαιρέσαν τὴν διοίκησιν. Ἐγευματίσαμε καὶ τὸ βράδυ κατήλθομεν εἰς Προμετὴν. Ἐξῆλθον εἰς τὴν ἀγοράν. Ἐλαβον τηλεγράφημα ὅτι τὴν πρωτὴν θὰ ἐπιτεθῆ

φ57α. ὁ Βάρδας.

23 Ἰουνίου: Διέταξα τοὺς Ὀπλαρχηγούς Μπιτσώρη, Γε. Κοσσυβάκην ν' ἀναχωρήσωσι διὰ τὰς θέσεις των, διότι θὰ γίνῃ ἐπίθεσις. Εἰς τὰς 22 ἔγραψα εἰς Παπαγεωργίου ἵνα τὴν πρωτὴν τῆς 23 ἐνεργήσῃ ἐπίθεσιν κατὰ Λιούραση ἣν καὶ ἔκαμε.

24 Ἰουνίου: Εἰς τὰς 3 τὴν πρωτὴν ἀνεχώρησα διὰ Μήτσανην ὅπου ἔφθα(σα) τὴν 4 μ.μ. καὶ ἀμέσως ἔφυγα διὰ Νικολάραν. Ἐφθασα εἰς τὰς 5 1)2 εὔρον τὸν Μπιτσώρη καίοντα τὰ σπῖτια. Εἶχε καὶ δύο τραυματίας φ57β. ὁ εἰς ἑλαφρῶς Τσενᾶς Χαρ. ἐκ Καλέντζι Χαλκίδος καὶ Α. Παππᾶς ἐκ Μελισσουργῶν Στρατ.

25 Ἰουνίου: Λίαν πρωτὴν τεθεὶς ἐπικεφαλῆς ἐπροχώρησα πρὸς τὸ χωρίον Σταροβέτσικα ὅπερ κατέλαβον. Ἐπυρπόλησα καὶ ἐπροχώρησα πρὸς Ποτόμι ὅπερ κατέλαβον καὶ ἐπυρπόλησα. Εἰς τὰς 12 μ.μ. ἦλθεν ὁ Δημ. Ἡλίας ἐκ Βλιόσια καὶ μᾶς ἀνήγγειλε ὅτι τὰ χωρία Βλιόσια, Λέουσα, Κιάφα θέλετε νὰ προσκνηθῶσιν ὡς καὶ Τόλια καὶ Κωνστέντσικα. Τοῦ εἶπον ὅτι τὴν πρωτὴν θὰ εἶμαι κάτωθι τοῦ χωρίου των καὶ νὰ μὲ εἰδοποιήσωσιν. Τὸ βράδυ ἐπροχώρησα καὶ κατέλαβα νέας/θέσεις. Δέμα μου ἦλθε καὶ Τσάρας Γεωργαγάκης καὶ Παπαγεωργίου τοὺς εἰδοποίησε διὰ τὴν συνεννόησιν μὲ τὸν Μπιτσώρη καὶ ἔμειναν σύμφωνοι.

26 Ἰουνίου: Τὸ πρωτὴν ἔδωσα τὸ σύνθημα τῆς προελάσεως διὰ τριῶν πυροβολισμῶν. Ὅλα τὰ Σώματα ἐπροχώρησαν ταυτοχρόνως. Διήρεσα τὸ Σῶμα Μπιτσώρη εἰς δύο τμήματα καὶ τὸ μὲν ὑπὸ τὸν Ἡλίαν Ἀντωνίου ἐπροχώρησε πρὸς Λέσσαν, ἐγὼ δὲ καὶ ὁ Μπιτσώρης πρὸς Βλιοῦσαν ἧτις παρεδώθη. Εἰδοποίησα περὶ τούτου τὸν Ἀντωνίου καὶ τὸν διέταξα νὰ μὴν εἰσέλθῃ εἰς τὸ Χωριὸν πρὶν ἢ τὸν εἰδοποιήσω καὶ νὰ εἰδοποιήσῃ καὶ τὰ ἄλλα σώματα. Ἐν τῷ μεταξύ ἀνεχώρησεν ὁ Σινάνης ἵνα πείσῃ τὰς οἰκογενεῖας νὰ ἐπανέλθουν, ἀλλ' ὁ Ἀντωνίου παρήκουσε τὴν διαταγὴν μου καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Χωριὸν, ἐπυρπόλησε μίαν οἰκίαν καὶ οὕτω ἤρχισεν ἡ πυρπόλησις φ58β. καταστραφέντων ὄλων σχεδὸν τῶν οἰκιῶν πλὴν ἐλαχίστων/τὰς ὁποίας ἐπρόλαβα μεταβάς ἐκεῖ. Εἰς τὴν 1 μ.μ. κατόπιν συνεννοήσεως μὲ Τσάραν Παπαγεωργίου καὶ Γεωργαγάκην ἐπανῆλθον εἰς Βλιοῦσαν ὅπου εὔρον συγκεντρωμένους τοὺς Ὀθωμανοὺς παραδίδοντας τὰ ὄπλα των. Ἦλθε καὶ τὸ ὑπὸ τὸν Ἀντωνίου σῶμα καὶ διέταξα ὅπως ἐπροχώρησεν εἰς Ἀσογιάν. Ἐγὼ δὲ μὲ Μπιτσώρη ἔμεινα εἰς Βλιοῦσαν. Ὅλη ἡ ἡμέρα πέρασε μὲ τὸν ἀφοπλι-

ομόν. Τὸ βράδυ ὁ Μπιτσώρης ἐπῆγε εἰς μίαν οἰκογένειαν ἐκ Κεσιμέτσι καὶ εὔρε τρία δπλα. Τοὺς ἔδειρε καὶ τοὺς πήρε καὶ τὸ κορίτσι ρεέμι.

27 Ἰουνίου: Ἐξηκολούθησεν ὁ ἀφοπλισμὸς μέχρι τῆς 10 π.μ. ὅτε ὁ Μπιτσώρης παρέλαβε τὰς ἐκ Κιάφας Ἀλβανικὰς οἰκογενείας καὶ τὰς μετέφερε ἐκεῖ μὲ τὴν ἀπόφασιν ὅπως τοὺς καθάρισῃ. Ἄλλ' ἐν τῷ μεταξὺ ἔλαβον φ59α. διαταγὴν Ζωγράφου καὶ Δούλη/ ὅπως ἀναστείλω τὴν προέλασιν καὶ μὴν προβῶ εἰς οὐδεμίαν λεηλασίαν ἢ πυρπόλησιν διότι θὰ εὐθύνωμαι. Ἀπέστειλα ἀμέσως τὸν Μπαρνάμιν μὲ σημειώσιν πρὸς Μπιτσώρην ἵνα μὴν προβῇ εἰς τίποτε ἄλλ' ἔλθῃ ἀμέσως εἰς Βλιοῦσαν.

Ὅντως ἐπανῆλθε μὲ ὄλα τὰ παιδιά. Ἐγραψα εἰς Τσάραν νὰ ἔλθῃ ν' ἀνταμώσωμε διότι ἔλαβα τὴν ἀπόφασιν νὰ φύγω διὰ Πρεμετὴν καὶ ἐκεῖθεν

Διακρίνονται: Καθήμενοι: Ἐξ ἀριστερῶν, ὁ ὄπλαρχηγὸς Σολδάτος, ὁ ἀσχηγὸς Ἰωάννης Κοσσυβάκης καὶ ὁ Γεώργιος Τσάμης. Ὁρθοί: Εἰς τὸ μέσον ὁ ὄπλαρχηγὸς Ἰσηγ. Κοσσυβάκης, Σιατίτσας κλπ.

δι' Ἄρταν. Ἀλλὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἤρχετο καὶ ὁ Παπαγεωργίου καὶ ἐγύρισα τὸν ἀγγελιαφόρον. Κατόπιν συζητήσεων ἀπεφασίσαμεν ὅπως μεταβῇ εἰς Ἰωάννινα ὁ Παπαγεωργίου, ἐγὼ δὲ μείνω μέχρι τῆς ἐπανόδου του καὶ ἔτσι ὁ Παπαγεωργίου ἀνεχώρησε. Τὸ βράδυ ἦλθε καὶ ὁ Τσάρας, καὶ ἔφυγε πάλιν διὰ Λέσαν.

28 Ἰουνίου: Ἐστειλα ἐπιστολὴν εἰς Ζέρβαν Κυριάκον καὶ Ἠλίαν νὰ/ φ59β. κανονίσουν τὰ φυλάκια μέχρις οὗ ὑπάγω μόνος μου καὶ ἔφυγα δι' Ὀρσόγιαν ὅπου εὔρον Ἐπιτροπὴν τοῦ Βοτσίκα. Ἀπέστειλα τὸν Μπιτσώρην εἰς τὸ Χωριὸ μὲ 30 ἄνδρας. Ἐκάλεσα τοὺς κατοίκους νὰ παραδώσουν ὅτι ἄλλα ὄπλα ἔχουν. Ἐμείνα τὸ βράδυ ἐκεῖ. Εἰδοποίησα τὸν Μπιτσώρην νὰ ὑπάγῃ καὶ

εις Γραδέτσι να ενεργήση και έχει αφοπλισμόν. Ἦλθε και ὁ Κλιβάνος.

29 Ἰουνίου: Τὴν πρώτην ἐκάλεσα μερικοὺς κατοίκους και τοὺς εἶπον νὰ ἐτοιμάσουν τὸν πολεμικὸν φόρον. Διέταξα τοὺς ἀνδρας και ἐτοιμάσθησαν διὰ Βλιοῦσαν και εἰς τὰς 11 ἀνεχώρησα. Ἐφθασα εἰς τὰς 12. Ἐγευμά-
φ6α. πσα και εἰς τὰς 3 ἔφυγα διὰ Λέσναν ὅπου ἔφθασα εἰς τὰς 4. Εἶρον τὸν Τσάρα και Γεωργα/κάκην εἰς τὸ σπίτι τοῦ Σινάνη ὅπου ἔμεινα και ἐγώ.

30 Ἰουνίου: Ἐκάλεσα τὸν Σινάνη ὅπως συστήσουν νὰ παραδώσουν τὰ ὄπλα. Τὸ γεῖμα ἔφερον μερικά. Τὸ ἀπόγειμα ἔφυγα διὰ Βλιοῦσαν. Ἔστειλα ἐπιστολὴν εἰς Μπιτσώρην νὰ ἔλθῃ ἀμέσως. Ἐλαβα ἀπάντησιν ὅτι τὴν ἐπομένην θὰ εἶναι εἰς Γραδέτσι.

1 Ἰουλίου: Ἐλαβον ἐπιστολὴν τοῦ Κολιβάνου δι' ἧς με εἰδοποιεῖ ὅτι ἔλαβε διαταγὴν Μαιροειδῆ νὰ ἐποχωρήσῃ εἰς τὴν παλαιὰν γραμμὴν ἐπίσης ἐπιστολὴν τοῦ Γρηγόρη και τῆς Φωτεινῆς και ψυχογιού μου. Ἦλθε εἰς Τσοροβόδα και ὁ Ἄστ. Παπακωνσταντίνου. Ἐγραψα εἰς Κολιβάνον νὰ μὴν
φ60β. φύγῃ πρὶν ἢ τὸν εἰδοποιήσω ἐγώ. Ἐγραψα πάλιν εἰς Μπιτσώρην νὰ ἔλθῃ ἀμέσως.

2 Ἰουλίου: Ἐσηκώθην πρῶτῃ και ἀνέμενα ἀντιπομόνως τὸν Μπιτσώρη. Ἦλθεν ὁ Γεώρ. Κούλιας με ἐπιστολὴν Τσάρα και Γεωργακάκη δι' ἧς μοῦ ἐζήτησαν νὰ ἐποχωρήσουν εἰς τὴν γραμμὴν Τσιτόμι διότι δὲν ἠδύναντο νὰ συγκρατήσουν τοὺς ἀνδρας πων. Τοὺς διέταξα νὰ ἀναχωρήσουν και νὰ εἰδοποιήσουν και Κυριάκον Ζέρβαν και Ἠλίαν. Ἐγραψα εἰς Κολιβάνον νὰ μείνῃ ἕως τὸ βράδυ εἰς Τσοροβόδαν και τὸ βράδυ νὰ ἐποχωρήσῃ πρὸς τὴν γραμμὴν Κιάφας.

Τὸ βράδυ κατέφθασε και ὁ Μπιτσώρης με τοὺς ἀνδρας του και ἀμέσως ἀνεχώρησα διὰ Κιάφαν ἔνθα διενυκτέρευσα./

φ61α. 3 Ἰουλίου: Λίαν πρῶτῃ ἀνεχώρησα διὰ Πρεμετὴν. Ἦλθον με ὄλιους με τοὺς ἀνδρας κάτωθι τοῦ βουνοῦ Μήτσανης. Κατεμετρήθησαν τὰ ζῶα. Ἠλλάξα τὸ ἄλογόν μου με τὴν φοράδα τοῦ Μπιτσώρη. Διέταξα ποῦ νὰ θέσῃ τὰ φυλάκια ὁ Μπιτσώρης και ἀνεχώρησα με Μπαφατάκην και Σπύρον Μήτσανην διὰ Πρεμετὴν. Ἐφθασα τὸ βράδυ εἰς Ὀδρύτσανην ἔνθα εἶρον και Ἄστυνόμον Παπακωνσταντίνου ἐρχόμεναν ἐκ Τσοροβόδας.

4 Ἰουλίου: Ἐφυγα διὰ Πρεμετὴν ὅπου ἔφθασα εἰς τὰς 9 π.μ. Εἶρον τὴν κατάστασιν ἀνώμαλον λόγῳ τῆς κακῆς διοικήσεως Μαιροειδῆ.

Ἐδωσα συμβουλὰς τόσοσιν εἰς αὐτὸν ὅσον και εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν. Τὸ βράδυ ἦλθεν ἐξ Ἰωαννίνων και ὁ Παπαγεωργίου ὅστις με ἐκάλεσε και μοῦ εἶπε ὅτι πρέπει νὰ διώξωμε τὸν Μαιροειδῆν.

φ61β. Τοῦ ἀπήντησα ὅτι δὲν/ συμφωνῶ εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν ἐφ' ὅσον ἡ Κυβέρνησις τὸν ἔχει διορίσει ὡς διοικητὴν. Μοῦ ἐπρότεινε νὰ πάρωμε τὰ Σώματα και νὰ μεταβῶμεν εἰς Ἀργυρόκαστρον πρὸς κατάλιον τῆς Κυβερνήσεως. Ἀντελήφθην τότε ὅτι ἔχω νὰ κάμω με ἀνισόφορον ἐγέλασα και τοῦ εἶπα νὰ μεταβῇ εἰς τὴν θέσιν του χωρὶς νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διοίκησιν.

5 Ἰουλίου: Διήλθεν ὅλη ἡ ἡμέρα με μικροσυζητήσεις.

6 Ἰουλίου: Ἀνεχώρησεν ὁ Παπαγεωργίου διὰ τὴν γραμμὴν. Ἐγὼ δὲ ἔμεινα ἵνα κατωρθώσω και πάρω ἄδειαν διὰ τὴν πώλησιν τῶν λαφύρων.

7,8,9 και 10 παρήλθον χωρὶς κανένα σοβαρὸν και ἄξιον λόγου γεγονός.

φ62α. 11 Ἰουλίου: Ἐλαβον ἐπιστολὴν Κολοβού και Ρίζου/ οἵτινες με ἐκάλεσαν νὰ μεταβῶ εἰς τὴν γραμμὴν πρὸς ἐπίλιον διαφορὰς μεταξὺ αὐτοῦ Ρίζου Φαροῦ και Γρηγόρη. Ἐγραψα εἰς τὸν Γρηγόρη νὰ προτιμήσῃ νὰ χάσῃ τὸ Σῶμα του και 1000 δρχ. και νὰ μὴν συγχισθῇ με κανένα. Τὸ βράδυ ἔλαβα

ἐπιστολὴν τοῦ Γρηγόρη διὰ τῆς ὁποίας μοὶ ἐγνώριζε ὅτι ὁ Παπαγεωργίου τοῦ παρέσυρε 13 ἄνδρας καὶ ὅτι φροντίζει νὰ τοῦ διαλύσῃ τὸ Σῶμα, ἠθέλησε δὲ νὰ τοῦ πάρῃ καὶ τὰ ζῶα. Τοῦ ἔστειλα ἀμέσως καὶ ἄλλην ἐπιστολὴν νὰ κατέλθῃ εἰς Πρεμετὴν. Ἐτηλεγράφησα Κυβερνησὶν ἀντικαταστάσῃ ἐμὲ Μαυρ. καὶ Παπ.

12 Ἰουλίου: Ὁ Μαυροειδὴς λίαν πρωτὶ συνέλαβε καὶ ἐφυλάκισε Ἰατρὸν Ἀδαμίδην καὶ Μηνᾶν Ἀλεξίου, ἀπέστειλε δὲ νὰ συλλάβῃ καὶ Μίμ(π)λην. Τὸν συνήντησα καὶ τοῦ ἀνεκοίνωσα τὸ χθεσινὸν τηλεγράφημά μου. φ62β. Ἐθύμωσε καὶ μετέβη εἰς τηλεγραφεῖον καὶ διέψευσε τὸ τηλεγράφημά μου./ Ἐπῆλθε φιλονικία μεταξύ μας διὰ τὴν ἐνέργειάν του καὶ κατέληξε εἰς τὸ νὰ ἀποφυλακίσῃ τοὺς ἀνωτέρω καὶ νὰ ἀναστείλῃ τὴν σύλληψιν τῶν ἄλλων.

Διακρίνονται: Ὁρθίος εἰς τὴν θύραν ὁ Ἀρχηγὸς Πρεμετῆς Ἰωάννης Κοσσυβάκης (Γενειοφόρος) πολλοὶ ἀξιωματικοὶ καὶ ὀπλαρχηγοὶ τῆς περιοχῆς

Μετέβην εἰς οἰκίαν Μπίμπη ὅπου ἦτο καὶ ὁ Ζαχαράκης. Τῷ ἀνεκοίνωσα τὰ διατρέξαντα καὶ τοὺς συνεβούλευσα νὰ ἐνεργήσωσι περὶ τῆς ἀντικαταστάσεως ὅλων μας. Ἐγευματίσαμεν οἰκίαν μου. Μαυροειδὴς καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν εὐρίσκετο εἰς διαρκῆ κίνησιν καὶ ἀνησυχίαν. Εἶχεν ἔλθει τὴν 11 ὁ Ἰατρὸς Νεοκλῆς καὶ ὁ Καρακίτσος ὃν ὁ Μαυροειδὴς τὸν ἔστειλε ἀμέσως δεμένον εἰς Μεσογέφυραν.

13 Ἰουλίου: Κατῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν ὅπου ἐπληροφορήθην παρὰ τοῦ Μαυροειδῆ ὅτι λίαν πρωτὶ κατέσχε τὸ Ταμεῖον Παπαδοπούλου καὶ ὅτι θὰ τὸν βάλῃ φυλακῇ ἂν δὲν καταθεσῇ τὸ ποσὸν ὅπερ ἐπλήρωνε εἰς τὸν Παπαγιάννην τῇ διαταγῇ μου,/ καὶ ἠτοιμάσθη διὰ Κλεισούρα μὲ ἄστυνόμον καὶ φλωρόπουλον ὅτε λαμβάνει εἶδησιν ὅτι ὁ Παπαγεωργίου ἐπὶ κεφαλῆς Σω-

μάτων βαδίζει κατὰ Προμετῆς. Ἐρχεται τεταραγμένος καὶ διατάσσει ὅλους τοὺς ἄνδρας νὰ ὀπλισθῶσι καὶ τρέξωσιν εἰς τὸ πυροβόλον. Σὺλλαμβάνει τὸν ψυχογιὸν Παπαγεωργίου καθ' ἣν ὥραν ἐτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ. Τὸν δέρνει τὸν ἀφοπλίζει καὶ τὸν βάζει φυλακῇ. Σπεύδω εἰς τὸ τηλεφώνειον καὶ τηλεγραφῶ τὴν κατάστασιν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον. Τηλεφωνῶ εἰς τὸν κ. Ματθαῖόπουλον ἵνα ἀποστείλῃ στρατ. δύναμιν πρὸς ἐπαβολὴν τῆς τάξεως. Βλέπει τὰ τηλεγραφήματα Μαυροειδῆς καὶ ἀντὶ τῆς ὑπογραφῆς μου βάζει τὴν ἰδικήν του. Μὲ καλεῖ ὁ Ὑπουργὸς ἐξ Ἀργυροκάστρου καὶ μοῦ ζητεῖ πληροφορίας. Τοῦ λέγω ὅτι Παπαγεωργίου παρεφρόνησε./ Διατάσσει τοῦτον φ63β. νὰ μεταβῇ εἰς Ἀργυροκάστρον ἄλλως καὶ δὲν ὑπακούσῃ νὰ τὸν κτυπήσωμε. Ἐρχεται ἀπάντησις τοῦ Παπούλα ὅτι ἔστειλε ἐσπευσμένως δύο πρόσωπα νὰ πείσουν τὸν Παπαγεωργίου νὰ παύσῃ τὰς ἀνοησίας διότι θὰ εἶναι ὑπεύθυνος διὰ τὰ συμβησόμενα.

Ἀπέστειλα ἀντίγραφον τοῦ τηλεγραφήματος εἰς τὸν κ. Παπαγεωργίου ὅπως συμμορφωθῇ πρὸς αὐτό. Ἐρχεται ἡ σταλείσα Ἐπιτροπὴ μὲ τὴν ἀπάντησιν Παπ. ὅτι δὲν θὰ ἔλθῃ μέσα πρὸ 24 ὥρῶν.

Ὦρα 3 μ.μ. πληροφοροῦμαι ὅτι Μαυροειδῆς παραλαβὼν κλειστὸν πυροβόλων καὶ ἄνδρας τοῦ ἀνεχώρησε δι' Ἰωάννινα. Βλέπω νὰ ἔρχεται ὁ Παπαγεωργίου μὲ τοὺς Ὀπλαρχηγοὺς Κολοβὸν Γεωργουλάκη, Ρίζον Μπουμπούναν. Κατέρχομαι εἰς τὴν ἀγορὰν.

φ64α. Συναντῶ τὸν Μπιτσώρη κ.λ.π. Μὲ εἰδοποίησε νὰ κρυφθῶ/ διότι θὰ μὲ προσβάλουν, ἴσως δὲ καὶ μὲ συνοδεύσουν δι' Ἰωάννινα,

Ἐγέλασα καὶ ἐκάθησα εἰς τὸ καφενεῖον. Ἦλθον οἱ Ὀπλαρχηγοί. Τοὺς ἐχαιρέτησα ἀπλῶς. Διῆλθον ἔμπροσθεν τοῦ τηλεγραφείου ἔνθα ἦτο ὁ Παπαγεωργίου χωρὶς νὰ τὸν χαιρετήσω. Ἐκάθησα πάλιν εἰς τὸ Σχολεῖον. Ἦλθον ὁ Παπαγεωργίου καὶ μὲ ἐχαιρέτησε. Τὸν ἀντεχαιρέτησα περιφρονητικῶς. Ἐβγάλε περιπολίαν. Ἦλθον καὶ μερικοὶ ἄνδρες διαφόρων σωμάτων. Ἐσήμανε προσκλητήριον. Ἠθέλησε νὰ συλλάβῃ τοὺς ἄνδρας τῶν ἄλλων σωμάτων. Δὲν τὸ ἐπέτρεψα καὶ ἔφυγα διὰ τὸ σπίτι.

Μόλις ἔφυγα συνέλαβε ἓναν ὀπλίτην Μαυροειδῆ Κασσοδήμον διότι εἶχε κτυπήσει τὸν ψυχογιὸν του. Τὸν ἀπέλυσεν ἀμέσως. Τὴν νύκτα εἰσηλθόν ὅλοι οἱ ἄνδρες Κολοβοῦ, Γεωργουλάκη, Παπαγιάννη, Γεωργακάκη, Ρίζου, Μπουμπούνα καὶ Ζέρβα. Ἐστειλε στρατιώτας εἰς τὸ σπίτι μου ἵνα ἴδῃ ποίαν φ64β. ὥραν θὰ φύγω διότι ἐνόμιζε/ ὅτι θὰ φοβηθῶ καὶ ἐγὼ ὅπως καὶ ὁ Μαυροειδῆς ἀλλ' ἠπατήθη.

14 Ἰουλίου: Κατῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν ὅπου κατῆλθε καὶ αὐτὸς καὶ διέταξε νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλοι οἱ ἄνδρες μὲ σκοπὸν νὰ καταλάβῃ τὸ Διοικητήριον καὶ νὰ αὐτοδιορισθῇ Διοικητής, εὐτυχῶς δι' αὐτὸν κατέφθασαν δι' αὐτοκινήτου οἱ Ὑπολ.οχ. Τάγκας καὶ Ἀβέλιος ἀπεσταλμένοι τοῦ κ. Παπούλα καὶ οὕτω ἐγλύτωσε ἀπὸ ὅτι δὲν ἐπερίμενε, μετέβημεν εἰς τὸ καφενεῖον καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Διοικητήριον ὅπου ἐκάλεσαν τὸν Παπαγεωργίου καὶ Σταμάτην πρὸς ἀνάκρισιν. Κατόπιν ἐκάλεσε καὶ ἐμὲ ὁ κ. Ἀβέλιος καὶ μὲ ἠρώτησε περὶ τῶν αἰτίων. Τοῦ ἐξέθεσα ὅλην τὴν ὑπόθεσιν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ ἀγῶνος.

Εἶτα ἦλθον ἡ Ἐπιτροπὴ καὶ ἐχαιρέτησεν τοὺς κ. Ἀξιωματικούς. Ἐκεῖθεν μετέβημεν εἰς τὸ καφενεῖον ὅπου ἐφάγαμεν. Ἐλαβον πρὸ τοῦ γεύματος τηλεγράφημα Δούλη δι' οὗ μοι ἐγνώριζεν ὅτι διωρίσθη Στρατιωτικὸς Διοικητής ὁ Ταγματάρχης Μαντούβαλος. Κατὰ τὸ γεῦμα ἕτερον τηλεγράφημα φ65α. ὅτι ἔρχεται ὁ Δούλης. Εἰς τὰς 2 μ.μ. μετέβημεν πρὸς ὕπνον. Τὸ ἀπόγευμα κατῆλθον εἰς τὴν ἀγορὰν. Οἱ Ἀξιωματικοὶ μετέβησαν μὲ Παπαγεωργίου εἰς τὸν βράχον. Ἦλθε καὶ ὁ Γρηγόρης μὲ ὀλίγους ἄνδρας ἐφίππους. Ἐτα-

ράχθησαν ἐκ τῆς ἐλεύσεως τῶν ὀλίγων αὐτῶν ἀνδρῶν. Ἦλθεν ὁ κ. Τάγκας καὶ με ἠρώτησε περὶ τῶν ἀνδρῶν. Τοῦ εἶπον νὰ μὴν ἀνησυχῆ, ἐκλήθην ἀπὸ τὸν κ. Παπαδόπουλον εἰς δεῖπνον, δὲν ἐπῆγα πρὸς ἀποφυγὴν ἐπεισοδίου διότι ἦτο καὶ ὁ Παπαγεωργίου.

15 Ἰουλίου: Ἦλθεν ὁ κ. Δούλης. Τοῦ ἐξέθεσα τὰ τῆς καταστάσεως. Ἐπέμεινε νὰ συμφιλιωθῶμεν. Ἀδύνατον. Τὸ ἐσπέρας ἦλθε καὶ ὁ κ. Μαντούβαλος. Ἐπέμεινε καὶ αὐτός.

17 Ἰουλίου: Συνῆλθον οἱ Ὀπλαρχηγοὶ καὶ ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν ὅλοι ἂν δὲν συμφιλιωθῶμεν. Συνεφιλιώθημεν κατόπιν ὄρκου. Ἐτηλεγραφήθη εἰς Ὑπουργὸν ὅστις διέταξε τὴν ἀπομάκρυνσίν μας.

φ65β.

18 Ἰουλίου: Ἐτηλεγράφησα δι' ἄμαξαν.

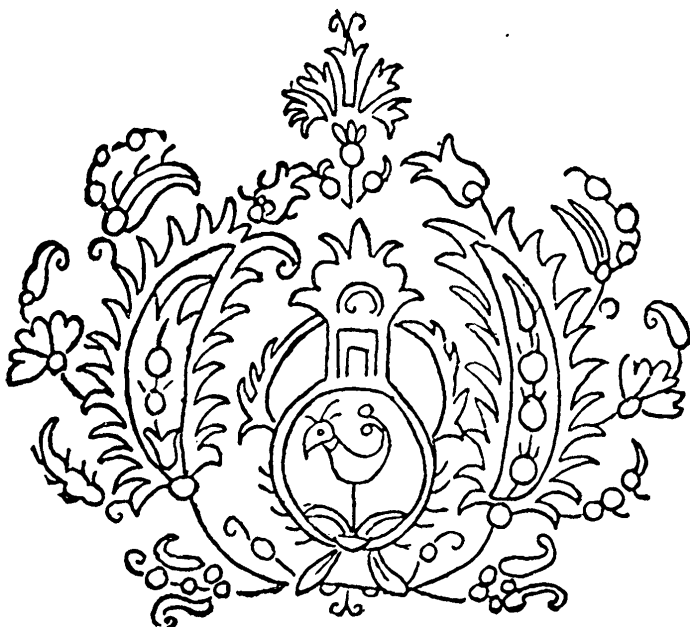
19,20,21 Ἰουλίου: Διῆλθον ἐν Πρεμετῆ.

22 Ἰουλίου: Ἀνεχώρησα με 15νθήμερον ἄδειαν δι' Ἄρταν.

23 Ἰουλίου: Ἐφθασα εἰς Ἰωάννινα.

24 Ἰουλίου: Ἐμεινα εἰς Ἰωάννινα καὶ τὸ βράδυ ἀνεχώρησα δι' Ἄρταν, ὅπου ἔφθασα τὴν πρωίαν τῆς 26ης. Ἐμεινα ὀλίγας ἡμέρας. Ἀνεχώρησα διὰ Μπότσι. Ἐμεινα 5 ἡμέρας. Ἐπανῆλθον εἰς Ἄρταν.

(Διαγράφονται 13 σειραὶ δυσαναγνώστως).

ΣΤΥΛ. ΣΙΩΜΟΠΟΥΛΟΥ, Δικηγόρου

ΕΓΓΡΑΦΑ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

(ΑΠΟ ΤΟ ΑΡΧΕΙΟΝ ΚΑΚΑΪΔΗ)

3. ΕΝΑ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΟΥ ΚΙΟΥΤΑΧΗ

Τὸ ἐπόμενο ἔγγραφο τῆς συλλογῆς Κακαϊδῆ εἶναι ἓνα διάταγμα (μπουγιουρντι) τοῦ Μεχμέτ Ρεσίτ Πασσᾶ τῶν Γιαννίνων, πού δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν πασίγνωστο στὴν Ἑλλάδα Κιουταχῆ, μὲ ἡμερομηνία 11 Μαρτίου 1831, πού πρῶτη φορά ἔρχεται σὲ φῶς. Ἡ συμβολή του στὴ μελέτη τῆς Ἀληπασσάδικης φορολογίας καὶ τοῦ φορολογικοῦ χάους πού ἐπακολούθησε, σὲ βάρος πάντα τοῦ ραγιαῖ, τὴν πτώση τοῦ Ἀλῆ, εἶναι σημαντική.

Τὸ δημοσιεύουμε ἀπαράλλαχτο:

«Μεχμέτ Ρεσίτ Πασσᾶς
(μικρὴ Τουρκ. Σφραγίδα)

Σατραζάμης καὶ ἔλχακὲν Ρούμελη Βαλεσῆς Γεπιδὲν (1) ἦλθαν οἱ ραγιαῖδες ἀπὸ τὸ ἡμιλιάκη τζιφλήκη κριτζούνιστας καὶ μοῦ εἶπαν ὅτι ὅλα τὰ τζιφλήκη ἀληπασαλήτικα καὶ μουχταρπασαλήτικα (2) καθὼς ἔδιδαν ἡμορον (3) εἰς τὰ ἀμπέλια τους κρασί καὶ ρακὴν εἰς τὸν καιρὸν τοῦ μερχέμ ἀλήπασα, ἔτσι νὰ δίδουν καὶ αὐτοὶ καὶ ὄχι περισσότερον· καὶ διὰ τοῦτο τοὺς ἔδωσα τὸ παρόν μου μπουγιουρντι νὰ δίδουν ὡς καὶ τὰ ἐπίλοιπα ἡμιλιάκια, καὶ ἀκόμη καὶ εἰς ταῖς ἐλθαῖς, διὰ νὰ ταῖς καλιεργήσουν, κεντρῶσουν καὶ κάνουν πολλαῖς καὶ καλαῖς, ἐξήτησαν νὰ δίδουν ἡμορον εἰς τὰ τρῆα ἓνα, ὅμως νὰ ταῖς κεντρῶνουν νὰ ταῖς ἀξήσουν πολὺ, καὶ νὰ ταῖς καλιεργήσουν κοσουρσούζικα (;)

1831 Μαρτίου 11 Ἰω(αννίνα)»

Τὸ μπουγιουρντι ἀκολουθεῖ τὴν πανάρχαια συνήθεια (ἄμεση κληρονομιά τοῦ Βυζαντίου) νὰ ἀναφέρεται σὲ κάθε διοικητικὴ πράξη καὶ ἡ αἰτία, καὶ πολλὲς φορές, ὅπως ἐδῶ, καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐκδόσῆς της. Ἔτσι καμμιά φορά, ὁ ἐκδότης καὶ μιᾶς ἀσήμαντης ἀκόμα διαταγῆς, περισώζει, χωρὶς φυσικὰ νὰ τὸ φαντάζεται, πολὺτιμα ἱστορικὰ στοιχεῖα, καὶ φωτίζει ἄγνωστες πτυχὲς τῆς Ἱστορίας.

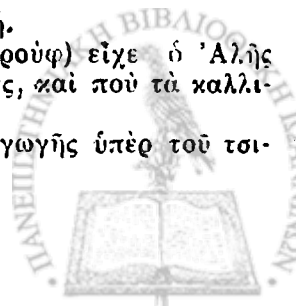
Ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἐκδοσὴ τῆς παραπάνω διαταγῆς ἦταν, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὸ περιεχόμενό της, οἱ διαμαρτυρίες τῶν κατοίκων τῆς Κρετσούνιστας κατὰ τῆς ἀνθαιρέσις τῶν σπαχήδων, ἡ ὁποία ἀκολούθησε τὴν πτώση τοῦ Κράτους τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ καὶ τὸ σίφουνα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης. Ἀπὸ τὴ γενικότητα τῆς ἐκφρασῆς του, βγαίνει τὸ συμπέρασμα, ὅτι σὲ μιὰ μεγάλη κατηγορία χωριῶν τῆς Ἠπείρου, πού τὰ ἐξουσίαζε σὰν τσιφλίκια ἢ οἰκογένεια τοῦ Ἀλῆ, τὸ «ἡμορο», πού οὐσιαστικὰ γιὰ τοὺς χωρικοὺς ἦταν φορολογία, εἶχε καθορισθῆ

* Συνέχεια ἐκ τοῦ τεύχους 130, σελ. 113 καὶ τέλος.

1. Εἶναι οἱ τίτλοι τοῦ Κιουταχῆ. Οἱ γραμμένοι στὴν Ἑλληνική.

2. Εἶναι τὰ κτήματα τῶν ὁποίων τὴ χρῆση καὶ κάρπωση (τεσσαροῦφ) εἶχε ὁ Ἀλῆς καὶ ὁ πρωτότοκος γιός του Μουχτάρ, μὲ ἐξβιαστικὲς ἢ εἰκονικὲς ἀγορές, καὶ πού τὰ καλλιερгоῦσαν οἱ χωριάτες σὰν κολλῆγοι τους.

3. Εἶναι τὸ γνωστὸ γεῶμορο, παρακράτημα ποσοστοῦ τῆς παραγωγῆς ὑπὲρ τοῦ τσιφλικούχου, καὶ σὲ ἐπέκτασι, κάθε τρίτου.

κατὰ τρόπο ένιαίο για κάθε είδος, και όπως φαίνεται καθαρά από τὸ έγγραφο τοῦτο, κατὰ τρόπο δικαιότερο και συμφερότερο για τοὺς κατοίκους, από ότι ἦταν τὸ 1831, ἀφοῦ 10 χρόνια μετά τὴν πτώση τοῦ Ἀλῆ, οἱ ραγιάδες, ἀποκαμωμένοι και ἀπογυμνωμένοι από τὴν ἀρπακτικότητα τῶν μπέηδων, νοστάλγησαν τὴν ἐποχὴ του, και ἀναγκάστηκαν νὰ παρακαλέσουν τὸν πασσᾶ «καθὼς ἔδιδαν ἥμωρον εἰς τὰ ἀμπέλια τους κρασί και ρακήν. Ἔτσι νὰ δίδουν και ὄχι περισσό τερον».

Ἔτσι ἀκόμα μιὰ φορὰ και μάλιστα κατὰ τρόπο πὸν δὲν ἐπιδέχεται ἀμφισβήτηση, ἀποδείχεται ότι ὁ «καταραμένος» Ἀλῆς, δὲν ἦταν σὲ ὅλα του τόσο ἀδικος, ὅσο μᾶς τὸν παρουσιάζει ἡ κοινὴ φήμη. Τὸ έγγραφο τοῦτο, πὸν περιβάλλεται μὲ τὸ βαρὺ κῆρος τοῦ Κιουταχῆ, ἀποτελεῖ ἐπίσημη ἀναγνώριση ότι ὁ ἀμπελουργὸς εἶχε ἀπὸ τὸν Ἀλῆ εὐνοϊκότερη (πὸν σημαίνει και ἀνθρωπινότερη) μεταχείριση, παρ' ὅση ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους πασσάδες.

Πρὶν προχωρήσουμε στὸ σημείωμά μας, πρέπει νὰ ὑπενθυμίσουμε μὲ δυὸ λόγια στοὺς ἀναγνώστες τὴν προσωπικότητα τοῦ πασσᾶ, στὸν ὁποῖο προσέσανε οἱ χωρικοὶ για νὰ ζητήσουν τὴν ἐλάττωση τῶν οἰκονομικῶν τους βαρῶν.

Ὁ ἄλλοτε πασσᾶς τῆς Κιουτάχειας και νικητῆς τοῦ Πέτα, ἀφοῦ κατάνηξε τὴν ἐπανάσταση στὸ Πήλιο, σὲ ἀναγνώριση τῶν ἱκανοτήτων του και τῆς ἀφοσίωσῆς του στὸ Σουλτᾶνο, διωρίσθηκε βαλῆς τῶν Γιαννίνων, Αὐλῶνος και Δελβίνου και Σερασκέρης (Στρατάρχης) τῆς Ρούμελης (Ὀκτώβριος 1824). Για τὸ πόσο τιμητικὴ, λεπτὴ και καιρία ἦταν ἡ ὀργανικὴ θέση του σὰν Διοικητῆς στὴν Ἡπειρο, στὴν εὐαίσθητη αὐτὴ περιοχὴ τῆς Αὐτοκρατορίας, πὸν μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχε βάλει τὸ Σουλτᾶνο σὲ μπελᾶ, μὲ τὴν ἀνταρσία τοῦ Ἀλῆ, μὲ τοὺς ἐπαναστατημένους Ἑλληνες και τὸ κυριώτερο μὲ τοὺς ἀμφίβολης νομιμοφροσύνης δμόθρητους ὑπηκόους πὸν εἶχαν μόνιμη ροπὴ στὴν ἀνυποταξία και τὸ ληστρικὸ βίο, δὲν χρειάζεται νὰ ποῦμε περισσότερα. Δὲν γίνονταν καταλληλότερος ἄνθρωπος για τὴν συγκεκριμένη αὐτὴ θέση. Τὸ σιδερένιο χέρι τοῦ Κιουταχῆ προστάτνε τὴν παρουσία τῶν Ἡπειρωτῶν ἀκόμα κι' ἀπ' τὸ Στρατόπεδο Ἀθῆνας (1). Στὰ 1828 τοῦ ἀπονέμεται ὁ βαθμὸς τοῦ Μεγάλου Βεζύρη. Σὰν τέτοιος παίρνει μέρος στὸν Ρωσσοτουρκικὸ πόλεμο, και μὲ τὴ λήξη του ἐπιστρέφει στὴν ἔδρα του, τὰ Γιάννινα.

«Τσιφλίκι» ἦταν ἀγροτικὸ κτῆμα, τὸ ὁποῖο ὁ κάτοχός του ἔδινε για καλλιέργειο σὲ τρίτους παίρνοντας για ἀντάλλαγμα τὸ ἥμορο. Οἱ καλλιεργητῆς ἦταν δέμενοι μὲ τὸ κτῆμα ἰσόβια, αὐτοὶ και οἱ ἀπόγονοὶ τους, και ἀκολουθοῦσαν τὴν τύχη τοῦ κτήματος, τὸ ἀφεντικὸ ὅμως τοὺς ἔδιωχνε ὅποτε ἤθελε. Ἡ θέση τους ἦταν ἐλάχιστα καλύτερη ἀπὸ τὴ θέση τῶν παληῶν δουλοπαροίκων. «Ἰμλιάκι-τσιφλίκι» ἔχομε τὴ γνώμη πὸς ἦταν τὸ δήμευμένο κτῆμα πὸν δόθηκε κατὰ παραχώρηση τοῦ Δημοσίου σὰν τσιφλίκι, και εἶναι γνωστὸ ότι τὰ κτῆματα τοῦ Ἀλῆ δὲν ἐπεστράφηκαν στοὺς παληοὺς κυρίους τους, ἀλλὰ δήμεύθηκαν και παραχωρήθηκαν σὰν ἰδιωτικὴ παρουσία τοῦ Δημοσίου σὲ μπέηδες πὸν τὰ ἔδιναν στοὺς ραγιάδες μὲ ἥμορο. Σημειώνουμε πὸς στὴν περίπτωση τῶν τσιφλικιῶν, πληρώνοντας ὁ καλλιεργητῆς τὸ ἥμορο ξωφλοῦσε και τὸ δημόσιο φόρο, γιατί αὐτὸς ἀποτελοῦσε ὑποχρέωση τοῦ τσιφλικούχου, ὁ ὁποῖος ὅπως ἦταν φυσικό, τὸν ὑπολόγιζε στὸ ἥμορο.

Ἡ Κρετσούνιστα, εἶναι γνωστὸ και ἀπὸ ἄλλοῦ ότι ἦταν τσιφλίκι τοῦ Ἀλῆ. Περιλαμβάνεται στὸν κατάλογο τῶν τσιφλικιῶν του πὸν ἔδημοσίευσε ὁ Π. Ἀρβαντινὸς στὴν «Ἱστορία τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ» (Ἀθῆναι 1895 σελ. 602), παρμένον ἀπὸ παλαιότερο σημείωμα τοῦ Φιλητᾶ.

1. Ἐνα τέτοιο έγγραφο τοῦ Ρεσίτ Μεχμέτ ἀπὸ τὸ «ὄρδι Ἀθηνῶν» (στρατόπεδο), για τὴν προσαοσία τῆς παρουσίας τοῦ Θανάση Βάγια. ἔδημοσίευσε τὸ 1927 στὰ «Ἡπειρ. Χρονικά» ἔτος Β σελ. 213, ὁ μακαρίτης Π. Βίζουζίδης.

Ἀπὸ τὸ ἴδιο μπουγιουρντί βγαίνει ἀβίαστα τὸ συμπέρασμα ὅτι εἶναι ἀδίκη καὶ ἡ ἄλλη κατηγορία τοῦ Ἑλλήνων Εὐρωπαίων περιηγητῶν, πὺν υἱοθετεῖ καὶ ὁ Ἀραβαντινός, ὅτι ἀπὸ τὴν παραγωγή τῶν τσιφλικιῶν του ἀφαιροῦσε πρῶτα τὸ δέκατο τοῦ Δημοσίου, ὅτι ἀπὸ τὸ ὑπόλοιπο ἔπαιρνε σὰν ἡμορο τὰ 3)4, καὶ ὅταν ἔδινε ὁ ἴδιος καὶ τὰ ὑλικά σποράς, ἔπαιρνε καὶ τὸ ἄλλο μισὸ τέταρτο, καὶ ἔμενε γιὰ τὸν καλλιεργητὴ ραγιαῖ μόνον τὸ μισὸ τέταρτο... (!!!)

Ἄλλο αἶτημα τῶν χωρικῶν, πὺν ἔκανε δεκτὸ ὁ Κιουταχῆς, ἦταν νὰ δίνουν ἐπὶ τῆς παραγωγῆς τῆς ἐλῆας «στὰ τρία ἕνα». Εἶναι ἄγνωστο πόσο ἦταν πρῶτα, τόσο πρὶν ἀναλάβῃ ὁ Κιουταχῆς, ὅσο καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἑλλήνων. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ μείωση τοῦ παρακρατήματος στὸ ἕνα τρίτο τῆς παραγωγῆς, πὺν πέτυχαν οἱ χωρικοί, ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα βαρεῖα φαλκίδευση τοῦ εἰσοδήματος, φαντάζεται κανένας σὲ πόσο μεγάλα ὕψη εἶχε ἀνεβῆ αὐτὴ ἡ «ἐπίσημη» φορολογία, στὴ μεταληπασάδικη ἐποχῇ, ἀφοῦ ἀναγκάσθηκαν οἱ χωρικοὶ νὰ παρακαλέσουν τὸν πασσᾶ νὰ τοὺς ἐπιτρέψῃ νὰ δίνουν στὰ τρία τὸ ἕνα. Ἄν σ' αὐτὸ προσθήσῃ κανένας καὶ τὰ κάθε εἴδους «δοσίματα» σχηματίζει εὐκόλα τὴν εἰκόνα τῆς ἐξαθλίωσης τοῦ χωρικοῦ. Ἀνεξάρτητα ὅμως ἀπὸ αὐτὸ ἡ προσταγὴ τοῦ Κιουταχῆ «τὸ δέχθηκα τὸ ἀἴτημά τοὺς καὶ ἔτσι νὰ δίδουν» ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα μιὰ πράξη κοινωνικῆς δικαιοσύνης μέσα στὰ πλαίσια πάντα τῆς ὀργάνωσης πὺν εἶχε τότε ἡ κοινωνία καὶ ἡ οἰκονομία.

Εἶναι γνωστὸ καὶ ἀπὸ ἄλλα ἔγγραφα τοῦ ἄλλοτε Στρατάρχη σὰν πασσᾶ τῶν Γιαννίνων, ὅτι κυβερνοῦσε μὲ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ στὸ πρόσωπό του οἱ ἀδικημένοι ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸ θρήσκευμά τους εὗρισκαν πολὺτιμο συμπαράστατη. Ἀπὸ ἄλλο σχεδὸν σύγχρονο μπουγιουρντί του (1) πληροφοροῦμαστε ὅτι ἀπὸ τὰ Μπιτώλια ἔστειλε διαταγὴ στοὺς Ραγιαδες τῆς Κόνιτσας πὺν τοὺς γνώριζε ὅτι: «ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ ἔκπαλαι συνήθη βασιλικά καὶ αὐθεντικά δοσίματα τὰ ὁποῖα θέλει πληρώνετε ἐτησίως αἱ μέχρι τοῦδε γινόμενα καταχρήσεις παντὸς εἴδους εἰς τὸ ἐξῆς θέλουν λείψῃ παντελῶς...» καὶ παρακάτω τοὺς δίνει «ἀπὸ μέρους του» τὴν ἄδεια νὰ μὴ ἐπιτρέψουν κανέναν νὰ μπῆ στὰ σπίτια τους χωρὶς ἄδεια τοῦ Βαλῆ καὶ νὰ τὸν ΣΚΟΤΩΝΟΥΝ ἂν χρειασθῇ.

4. Η ΑΓΟΡΑ ΕΝΟΣ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΟΥ ΚΤΗΜΑΤΟΣ

Τὸ παρακάτω ἔγγραφο τῆς ἴδιας συλλογῆς εἶναι γραμμένο μὲ γράψιμο στρωτὸ μορφωμένου σχετικὰ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς καὶ εἶναι ἀνυπόγραφο. Δὲν ξέρω ἂν δημοσιεύθηκαν καὶ ἄλλα τέτοια. Τὸ περιεχόμενό του δὲν ἔχει καμμιά σημασία ἱστορικὴ μὲ γενικώτερο ἐνδιαφέρον, τὸ δημοσιεύομε ὅμως γιὰτὶ δείχνει τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο οἱ μονεὲς ἀποκτοῦσαν, τεράστια καμμιά φορὰ, περιουσία, καταστρατηγῶντας τοὺς ἀπαγορευτικούς Τουρκικούς νόμους, καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰ αὐτὴ εἶναι πολὺ διαφωτιστικό:

(Δυὸ σειρὲς στὰ Τουρκικὰ ἔκτυπες).

«Ὁ ὑποφαινόμενος Ἡγούμενος τοῦ Ἱεροῦ Μοναστηριοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ κειμένου εἰς χωρίον Κρηζούνισσα διὰ τοῦ παρόντος μου ἐνυπογραφοῦ γράμματος δηλοποιῶ ὅτι ἐπειδὴ ἔν χωράφι τοῦ ρηθέντος Μοναστηριοῦ «Λογγιότισσα» ὀνομαζόμενον στρεμμ: σαράντα καὶ κειμενον εἰς τὸ χωμα τοῦ χωριοῦ Λοντοκαρίας (προφ. Λεπτοκαριάς) τοῦ Καζὰ Φιλιατων, ὑπῆρχε εἰς τὴν κατοχὴν τοῦ Γξαφηρ-πασα Ντώμη καὶ τῶν συγγενῶν του διὰ τὸ ὁποῖον ἐσυμφώνησα μετὰ τοῦ ηρημέ-νου Κτηματια καὶ τῶν συγγενῶν του καὶ μοῦ τὸ ἔκαμαν φηράκι (;) εἰς τὸ Μαν-

1. Μὲ ἡμερομηνία 29—7—1880, πὺν ἐδημοσίευσε ὁ Ε. Σούρλας στὰ «Ἡπ. Χρονικά» τὸ 1929, ἔτος Δ. τεῦχος Γ. σελ. 220 κ. ἔξ, μαζὺ μὲ πολλὰ ἄλλα ἔγγραφα τοῦ ἴδιου Πασσᾶ

τζελισι (1) τῶν Φιλιατῶν εἰς τὸ ὄνομά μου διὰ γρ. 6.000 χιλ. ἔξ, ἀλλὰ διότι τα χρήματα ὅπου ἔδωκα δια τὸ ρηθὲν χωράφι ἦτον ἐκ τῆς κασας τοῦ διαληφθέντος Μοναστηρίου. Ἔνεκα τούτου τὸ ὡς ἀνωτέρω χωράφιον θελεῖ διαμενη αἰωνίως καὶ αναφαιρετως εἰς τὴν Δεσποτιαν τοῦ ἰδίου Μοναστηρίου καὶ πρὸς τοὺς διαδοχοὺς τῶν κατὰ καιρὸν Ἡγουμένων διὰ τὴν χρησιμεύσῃ εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνωτέρω Μοναστηρίου καὶ εἰς διατήρησιν τῶν ἐν αὐτῷ ἀσκουμένων Μοναχῶν. ὥστε ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸ ἔξῃς καὶ εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα κανεῖς τῶν συγγενῶν μου δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀπίτησιν δι' αὐτὸ τὸ χωράφιον. καθ' ὅτι ὑπάρχει κτήμα τοῦ ρηθέντος Μοναστηρίου. ἐφ' ᾧ ἐγενετο καὶ τὸ παρὸν μου ἐνυπογραφον καὶ ἐμμαρτυρον Γράμμα, καὶ ἐπεδόθη τοῖς κατὰ καιρὸν παρὰ τε τοῦ Ἀρχιερέως μας καὶ τῆς Κοινοτητος τῆς χώρας διορηθησομ.. (λείπει: ἔνοις) Επιτροποῖς εἰς διηνεκῆ παραστασιν καὶ ἀσφαλειαν.

1862 Ἀπριλλίος 21 Κρητιζούνιστα».

Εἶναι φανερὸν ὅτι εἶναι σχέδιο ἢ ἀντίγραφο δήλωσης πὺ ἔκανε ὁ ἄγνωστος Ἡγούμενος τοῦ Μοναστηρίου τοῦ Προφ. Ἡλία τῆς Κρητιζούνιστας, πὺ τῶρα εἶναι ἐρειπωμένο, ἀλλὰ κάποτε εἶχε ἕνα πλῆθος μοναχῶν καὶ τεράστια περιουσία. Ἡ δήλωση αὐτῆ τοῦ Ἡγούμενου ὅτι τὰ χρήματα τῆς ἀγορᾶς εἶναι τῆς Μονῆς ἀποτελεῖ μιὰ ἀναμφισβήτητη πράξη τιμιότητος. Θὰ ἀντιπαρατηροῦσε ὅμως κανένας ὅτι εἶναι πιθανὸν καὶ νᾶταν ἐξαναγκασμένη αὐτῆ ἡ τιμιότητα, ἀπορῶντας γιὰτὶ ἕνας τίμιος ἡγούμενος μὲ ἕνα χρήματα ἔκανε τὴν ἀγορὰ σιτὸ ὄνομά του. Θὰ ἀδικούσαμε ὅμως τὸν ἡγούμενο ἂν σκεφτόμαστε ἔτσι, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε νὰ ἀγοράσῃ οὔτε σιτὸ ὄνομα τῆς Μονῆς, οὔτε γιὰ λογαριασμὸ τῆς Μονῆς. Ὁ ἱερὸς Μουσουλμανικὸς νόμος ἀπαγόρευε σιτὶς ἐκκλησίες καὶ σιτὶς μονῆς νὰ ἐξουσιάζουν μὲ ὅποιοδήποτε τίτλο δημόσια γῆ, καὶ τέτοια ἦταν ὅπως ἐγράψαμε καὶ παραπάνω ὅλη σχεδὸν ἡ ἀγροτικὴ γῆ τῶν Βαλκανίων (2).

Ἔτσι ὁ μόνος, κι' αὐτὸς πλάγιος, τρόπος νὰ ἀποκτήσῃ κτήματα ἀγροτικὰ μιὰ μονῆ ἦταν αὐτὸς πὺ βλέπομε παραπάνω: Ἀγόραζε ὁ Ἡγούμενος καὶ δήλωνε, ἀκόμα καὶ ἐπίσημα, ὅτι τὰ χρήματα προέρχονταν ἀπὸ τὴ μονῆ, καὶ ὅτι ἐπιθυμεῖ τὸ κτήμα νὰ περιέλθῃ στὴ χρῆση, ὄχι τῆς μονῆς πὺ ἀπαγορεύονταν, ἀλλὰ τῶν... μοναχῶν της (!!!). Καὶ τὰ ἱεροδικαστήρια ἀκόμα, ὅπως στὴν περίπτωσή μας, ἐπεκύρωναν τὶς ἀγορῆς αὐτῆς γιὰτὶ δὲν μποροῦσαν νὰ κάνουν διαφορετικὰ. Ἦταν μιὰ καταστρατήγησι τοῦ νόμου ἀπόλυτα.....νόμιμη. Ἐδῶ βλέπει ὁ ἀναγνώστης παραστατικὰ τὸν Τουρκικὸ νομοθετικὸ τραγέλαφο, ἀπὸ τὸν ὅποιο ἐπωφελήθησαν οἱ ὑπόδουλοι στὸν ὑπέρτατο βαθμὸ. Σημειώνουμε ὅτι γιὰ τὰ Μουσουλμανικὰ τεμένη, τοὺς τεκέδες, καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ τους καταστήματα δὲν ὑπῆρχε τέτοια ἀπαγόρευσι. Μαθαίνομε λοιπὸν ὅτι καὶ στὴν Ἡπειρὸ χρησιμοποιοῦσαν αὐτῆ τὴ μέθοδο τὰ Μοναστήρια γιὰ τὴν ἀπόκτησι περιουσίας.

5. ΜΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΗΣ ΔΗΜΟΓΕΡΟΝΤΙΑΣ

Ἀποφάσεις δημογερόντων καὶ ἄλλων κοινοτικῶν ἀρχόντων τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας, ἔχουν δημοσιευθῆ πολλῆς, ὥστε δὲν θὰ εἶχε μεγάλο ἐνδιαφέρον ἡ δημοσίευσσι καὶ μιᾶς ἀκόμα, καὶ μάλιστα σχετικῆς μὲ ἰδιωτικὴ διαφορὰ. Ἡ παρακάτω ὅμως ἀπόφασσι περιέχει καὶ μιὰ παράγραφον πὺ τῆς δίνει ἕνα ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον γιὰ κείνους πὺ θὰ θελήσουν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὸ θεσμὸ τῆς Δημογεροντίας: Καθορίζει τὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἐὰν ὁ διάδικος δὲν συμμορφωθῆ μὲ τὴν ἀπόφασσι. Ἐλάχιστες τέτοιες ἀποφάσεις ἔχουν δημοσιευθῆ προερχόμενες ἀπ' τὴν Ἡπειρὸ.

Εἶναι μιὰ ἀπόφασσι τῆς Δημογεροντίας τῆς Κρητιζούνιστας τῆς 24—3—

1. Τὸ Ἱεροδικαστήριον.
2. σελ. 115.

1881, πού ἐπενέβηκε σὲ μιὰ κτηματικὴ διαφορὰ μεταξὺ συγγενῶν καὶ γείτόνων στὰ κτήματα, καὶ καθώρισε κατὰ τρόπο μόνιμο τὰ συνόρα ἐνὸς ἀμπελιοῦ, τὰ ὁποῖα φαίνεται μετακινουῦνταν μὲ τὴν πανάρχαια μέθοδο τοῦ «σκαψίματος» τοῦ διαχωριστι ἀναχώματος («ὄχτου»). Τὸ περιεχόμενό της εἶναι τοῦτο:

«Οἱ ὑποφαινόμενοι ἐλθόντες ἐπιτοπίως ὡς θεωρήσωμεν τὴν ὑπάρχουσαν διαφορὰν μεταξὺ Γεωργίου Β. Κακαϊδῆ καὶ τῆς νύμφης του Παναγιώτενας Κακαϊδῆ ὅπου φιλονικῶσιν εἰς τὰ σύνορα τοῦ ἀμπελίου ὁμολογοῦμεν καὶ μαρτυροῦμεν διὰ τοῦ παρόντος μας ὅτι ἡ ὀηθεῖσα Παναγιώτενα Κακαϊδῆ δὲν ἔχει κανὲν δικαίωμα νὰ γεμίξῃ τὸ χανδάκι τοῦ Γεωργίου Κακαϊδῆ διότι τοιοῦτον ἠνωχθῆ ἐν τὸς τῶν κλιμάτων του, ὡς μαρτυροῦσιν τὰ κλήματα τὰ ὁποῖα ὑπάρχουσιν ἀπὸ τὸ ἄνω καὶ κάτω μέρος τοῦ χανδακίου, καθὼς καὶ ἡ φύσις τῆς γῆς, δικαιούτε ὁ ὀηθεῖς Γεώργιος Β. Κακαϊδῆς νὰ θέσῃ τὸν φράκτην εκατὸν πόντους πρὸς τὸ ἀμπέλι τῆς Παναγιώτενας. Ἐνθα ὀρομένη ἐκ τῆς κακῆς τῆς προαιρέσεως ἐχάλασεν τὸν ὄχτον, φυτεύσασα ἐπ' αὐτοῦ συκαῖς καὶ κλήματα. Πρὸς ἀποφυγὴν ὅθεν πάσης φιλονικείας ἐν τῷ μέλλοντι συνετάξαμεν τὸ παρὸν μας μαρτυρικὸν ἐγγραφοῦν ἐπιτοπίως καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου ὁμολογοῦμεν ὅτι ἐὰν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς ἡ ὀηθεῖσα Παναγιώτενα Κακαϊδῆ ἠθέλει ἐνοχλήσῃ τὸν Γεώργιον Β. Κακαϊδῆν θέλει εἰσαχθῆ διὰ τοῦ παρόντος μας εἰς τὰ Ἱερὰ Δικαστήρια καὶ δυνάμει τοῦ παρόντος μας θέλει λάβῃ τὴν προσήκουσιν αὐτῇ ποινὴν τῇ 24 Μαρτίου 1881 ἕνα Κρετσούνιστα θέσις συντεναιῖς».

Ἀκολουθοῦν οἱ ὑπογραφεῖς 7 ἀνδρῶν.

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Μωάμεθ ὁ Πορθητῆς δίνοντας στοὺς Χριστιανούς τὰ διάφορα προνόμια, ἀπέβλεπε ἀποκλειστικὰ στὸ δικό του πολιτικὸ συμφέρον. Ἐπιτρέποντας τὴν κοινοτικὴ αὐτοδιοίκηση, εἶχε τὴ βάσιμη ἐλπίδα ὅτι μὲ μέσον τοὺς τοπικοὺς ἄρχοντες πού θάχε τοῦ χεριοῦ της ἡ τουρκικὴ διοίκηση, θὰ κατώρθωνε νὰ ἐλέγῃ τὴν κοινωνικὴ καὶ οἰκονομικὴ ζωὴ, ἀκόμα καὶ τὴν συνείδηση τῶν ὑποδούλων, πράγμα πού τὸ πέτυχε σὲ πολλὰ μέρη κατὰ μεγάλα διαστήματα.

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ 18ου αἰῶνα (πιὸ πρὶν δὲν μπορούμε νὰ τὸ ποῦμε αὐτό), ὁ λεπτός τοῦτος θεσμὸς ἐγινε πραγματικὸς φάρος ἐθνικῆς συνειδητοποίησης, γιατί οἱ κοινοτικοὶ ἄρχοντες, ἰδιαίτερα ἐξω ἀπὸ τὰ ἀστικά κέντρα, ἀσκούσαν πραγματικὴ διακυβέρνηση, περιορίζοντας στὸ ἐλάχιστο τὴν περιπτώσεις κατὰ τὴν ὁποῖα ὁ ὀραγῖας θὰ ἔρχονταν σὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν Τουρκικὴ διοίκηση. Τὴς ἰδιωτικῆς διαφορῆς καὶ ἰδιαίτερα τὴς κτηματικῆς τὴς ἔλυναν σὰν ἀναγκαστικοὶ διαιτητές, καὶ σὲ περίπτωσι πού ἕνας ἀπὸ τοὺς διαδίκους δὲν ἀποδέχονταν τὴν ἀπόφαση, νομίζοντας ὅτι ἀδικήθηκε, μπορούσε νὰ καταφύγῃ στὴν Τουρκικὴ δικαιοσύνη, ὁ φόβος ὅμως τῆς γενικῆς κατακραυγῆς καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν κυρώσεων, τὸν ἔκανε νὰ σκεφθῆ πολὺ αὐτῇ τὴν ἐνέργεια. Τὸ ἴδιο δικαίωμα (προσφυγῆς στὰ τουρκικὰ δικαστήρια) εἶχε καὶ ὁ διάδικος πού δικαιώθηκε ἀπὸ τὴν Δημογεροντία, γιὰ νὰ ἐπιβάλλῃ ἀναγκαστικὰ τὴν ἀπόφασί της στὸ δύστροπο ἀντίδικο, γιατί ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἀ ὕ τ ο κ ἔ φ α λ α χωριὰ (καριέ) κεφαλοχώρια ἢ δημογεροντία δὲν εἶχε δικαίωμα ἀναγκαστικῆς ἐκτέλεσης σὲ κτηματικῆς διαφορῆς. Αὐτῇ εἶναι ἡ ἐννοια τῆς ἀπειλῆς πού ἔχει στὸ τέλος τοῦ τῶ ἐγγραφοῦ: «...θέλει εἰσαχθῆ διὰ τοῦ παρόντος μας εἰς τὰ Ἱερὰ Δικαστήρια (1)... καὶ θέλει λάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ ποινὴν».

Ἐπειδὴ δὲν ἀναφέρεται ἡ ἰδιότητα τῶν συντακτικῶν τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ὡς μελῶν δημογεροντίας, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἴδιοι χαρακτηρίζουν τοῦτο ὡς «μαρτυρικὸν ἐγγραφοῦν», θὰ μπορούσε κανένας νὰ ἀντιπαρατηρήσῃ ὅτι εἶναι μιὰ ἀπλῆ κατάθεση μαρτύρων, πού φρόντισε νὰ πάρῃ προκαταβολικὰ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς διαδίκους γιὰ νὰ τὴ χρησιμοποιήσῃ σὲ μελλοντικὸ δικαστήριον. Εἶναι μιὰ ὑπόθεσις ἀπόλυτα

1. (ἀκόμα καὶ οἱ Χριστιανοὶ ἔτσι ὠνόμαζαν ἀπὸ συνήθεια τὰ Τουρκικὰ Ἱεροδικαστήρια).

λογική. Ἄν ὅμως λάβουμε ὑπ' ὄψη μας, ὅτι δὲν ἦταν ἀναγκαία ἡ μνημόνευση τῆς ιδιότητάς τους ὡς δημογερόντων γιατί ἦταν γνωστὴ τόσο στὸ χωριό, ὅσο καὶ στὴν Τουρκικὴ διοίκηση, καὶ ὅτι μὲ τὸ ἔγγραφό τους δὲν διαπιστώνουν μόνον μιὰ κατάσταση, ὅπως θὰ ἔκαναν οἱ μάρτυρες, ἀλλὰ δημιουργοῦν νέα, ἀναγνωρίζοντες δικαίωμα στὸν ἕνα διάδικο νὰ μετακινήσῃ τὰ ὄρια, καὶ ἀπειλοῦντες τὸν ἄλλον ὅτι «δυνάμει τοῦ παρόντος» θὰ εἰσαχθῆ σὲ δίκη ἐὰν δυστροπήσῃ, δὲν θὰ μᾶς μείνῃ καμμιὰ ἀμφιβολία ὅτι οἱ 7 αὐτοὶ ἄνθρωποι ἀσκούσσαν ἐξουσία, καὶ ἀπὸ καθῆκον πῆγαν στὴ μακρυνὴ τοποθεσία νὰ συντάξουν τὸ χαρτί τους. «Ἐπὶ τόπου».

6. ΕΝΑ ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΕΚΛΟΓΗΣ ΦΟΡΟΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

Ἐπειδὴ ὁ λόγος εἶναι γιὰ τὴν τοπικὴ αὐτοδιοίκηση, σκόπιμη κρίνουμε τὴ δημοσίευση ἐνὸς πρακτικοῦ ἐκλογῆς φοροεπιτρόπων τοῦ αὐτοῦ χωριοῦ μὲ τριετὴ θητεία, τῆς 9—10—1894. Τὸ λειτούργημα τους ἦταν λεπτό, γιατί ἔκαναν τὸν ἐπιμερισμὸ τοῦ φορολογικοῦ βάρους κατὰ οἰκογένεια, ὅταν πειὰ τὸ χωριό τους ἔπαψε νὰ εἶναι τσιφλίκι.

Στὸ φορολογικὸ βᾶρος ἦταν καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ δοσίματα.

«1894 8βρίου 9. ἐψηφίσαμεν εἰς Ἅγιον Νικόλαον αὐτὴν διὰ μυστικῆς ψηφου.

23 ψ. (ήφους) I. Πάσχος

16 » N. Πρωτοπαπας

15 » I. Χαλγιάννης

οἵτινες θὰ φοροεπιτροπεύσουν διὰ τρία ἔτη ἀπὸ σήμερον

ὡς ἔχοντες πλειονοψηφίαν. Οἱ λοιποὶ εἶναι οὔτοι:

11 Γ. Κολουπούνης

6 Κώστα Δισμάντης

5 N. Γ. Τόλης Γ. Ν. Τόλης»

καὶ σὲ συνέχεια ἄλλοι μὲ λιγώτερους ψήφους τοὺς ὁποίους δὲν ἀναφέρομε, ἀπὸ σεβασμὸ πρὸς τὸ χωρὸ τοῦ περιοδικοῦ πού μᾶς φιλοξενεῖ. Στὸ τέλος ἔχει τὸ ἀθροισμα τῶν ψήφων: ἐν ὄλῳ 93. Σημειώνουμε ὅτι ἔρριχνε ὁ καθένας ἀπὸ τρεῖς ψήφους, ὅσες καὶ οἱ «ἔδρες». Καὶ τὸ πρακτικὸ συνεχίζει. «Ἐψηφισαν 31 ἄνδρες, τοὺς ψήφους ἔχει ὁ Νικόλα Κῦρκος Μουχτάρης καὶ τὸ ἀντίγραφον Ἰ. Πάσχον (γράφει: Πάσχος).»

Τὸ περιεχόμενό του τὸ χαρακτηρίζει προσοχὴ καὶ σχολαστικὴ ἐπιμέλεια, ἀνάλογη καὶ μὲ τὴ σοβαρότητα τοῦ λειτουργήματος. Ξεχάσαμε νὰ ἀναφέρουμε ὅτι οἱ ὑποψήφιοι αὐτοῦ τοῦ... ἐκλογικοῦ ἀγῶνος ἦταν 14. Δηλαδή περίπου οἱ μισοὶ ἀπὸ τοὺς ψηφοφόρους!!! Κατάπληξη προξενεῖ καὶ εἶναι τελείως ἀνεξήγητο τὸ γιατί προσῆλθαν στὶς «κάλπες» μόνον 31 ἄνδρες, ἐνῶ εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ Κρετσούνιστα εἶναι καὶ ἦταν ἀπὸ παλῆὰ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα χωριά τῆς περιοχῆς Κουρέντων. Μόνη ἐξήγηση τῆς μεγάλης αὐτῆς ἀποχῆς εἶναι ἡ ἀδιαφορία τῶν κατοίκων, πράγμα πού δείχνει κατώτερο πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Θὰ μπορούσε ἐπίσης νὰ ὑποτεθῆ ὅτι οἱ «ἐκλογές» αὐτὲς ἀφοροῦσαν μόνον τὴν ἐνορία Ἁγ. Νικολάου. Τοῦτο ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ἐπιβεβαιωθῆ ἀπὸ πουθενά.

Ἐδῶ τελειώνουμε τὴν παρουσίαση τῶν κυριώτερων ἐγγράφων στὴν Ἑλληνικὴ, μὲ κάποιον γενικώτερο Ἡπειρωτικὸ ἐνδιαφέρον, τοῦ ἀρχείου Κακαϊδῆ. Τὰ ἄλλα ἢ ἔχουν εἰδικὸ ἐνδιαφέρον πού ξεφεύγει ἀπὸ τοὺς σκοποὺς τοῦ περιοδικοῦ ἢ εἶναι ὅμοια σὰν πολλὰ ἄλλα δημοσιευμένα καὶ σχετικὰ νεώτερα.

Σκοπὸς μας, παρουσιάζοντας τὰ παραπάνω λίγα ἔγγραφα, ἦταν νὰ δείξουμε πῶς καὶ κάθε χαρτί πού μπορεῖ ἀπὸ πρώτη ὄψη του νὰ φαίνεται ἀσήμαντο, εἶναι

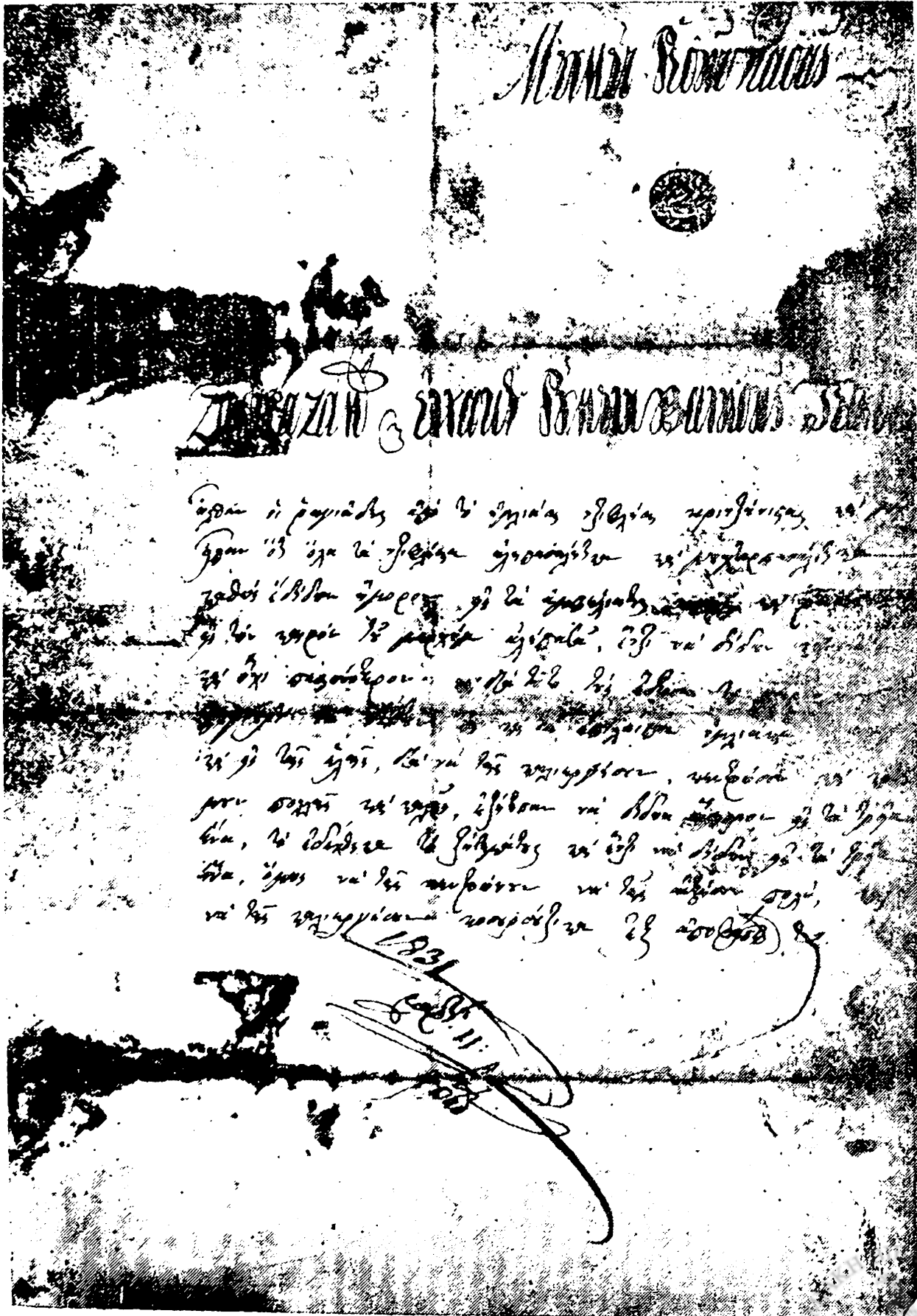
δυνατό να βοηθήση στην ιστορική έρευνα ενός ή πολλών κλάδων του Πολιτισμοῦ τοῦ τόπου μας, καὶ σ' αὐτὸ κατατείνανε καὶ οἱ σύντομες σημειώσεις μας κάτω ἀπὸ τὸ καθένα ἀπὸ αὐτά. Φυσικὰ, οἱ σημειώσεις μας δὲν διεκδικοῦν τὸ ἀλάθητο.

“Ολοι ξέρομε ὅτι τὰ χαρτιά, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλο μνημεῖο τῆς Ἱστορίας, δέχονται πειρὸ ἄμεσα τὴν καταστροφικὴν ἐπίδραση τοῦ χρόνου καὶ τῶν περιπετειῶν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ καθῆκον μας εἶναι, ἂν πονοῦμε γιὰ τὴν Ἱστορία τοῦ τόπου μας, νὰ διασώσουμε μὲ τὴ δημοσίευση, ὅ,τι ἀκόμα μπορεῖ νὰ σωθῆ, ἂν θέλομε νὰ ἔχουμε κάποτε ὀλοκληρωμένη τὴν Ἱστορία τοῦ τόπου μας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἄς μὴ ξεχνᾶμε πόσα χαρτιά ἀπ' αὐτὰ πού χάθηκαν κατὰ τὸν τελευταῖο πόλεμο, σώθηκαν γιὰ τὴν Ἐπιστῆμη καὶ τὴν ἔρευνα, χάρη στὴ δημοσίευσή τους στὰ προπολεμικὰ «Ἡπειρωτικὰ Χρονικά».

“Οσοὶ βρίσκονται ἢ μποροῦν νὰ βρεθοῦν κοντὰ στὸ χωρικὸ, ἂς ἀρχίσουν ἐκστρατεία γιὰ τὴ διάσωση τῶν χαρτιῶν πού βρίσκονται ἀκόμα στὰ μπαούλα (καὶ τὸ βᾶρος πέφτει καὶ πάλι στὸ δάσκαλο), καὶ νὰ εἶναι βέβαιοι ὅτι ἡ συγκομιδὴ θὰ τοὺς προξενήσῃ εὐχάριστη ἐκπληξή. Ὑπάρχουν χωριά ὀλόκληρα πού δὲν πάτησε ποτὲ ἀνθρώπος νὰ ρωτήσῃ ἂν ὑπάρχουν καὶ νὰ ζητήσῃ νὰ ἰδῆ «παλιὰ χαρτιά». Ἄλλὰ κι' ὁ ἐρευνητῆς θὰ συναντήσῃ τὴν ἀδιαφορία, καὶ πολλὰς φορές, τὸ χειρότερο, τὴν καχυποψία τοῦ χωρικοῦ, ποὺ μὴ μπορῶντας νὰ καταλάβῃ γιὰτὶ νοιάζεται ἓνας ξένος ἀνθρώπος γιὰ τὰ χαρτιά τῆς «κασέλας» του, θὰ φοβηθῆ μήπως ὁ ἐρευνητῆς τοῦ πάρῃ τὰ...χωράφια του ἢ μήπως τοῦ μάθῃ οἰκογενειακὰ μυστικὰ τοῦ...προπάππου του καὶ τὰ πῆ στὸ χωριό, καὶ θὰ τοῦ ἀρνηθῆ τὴν παραχώρησή τους γιὰ ἀντιγραφή ἢ γιὰ φωτοτύπηση. Θὰ πρέπει νὰ θεωρήσῃ τὸν ἑαυτὸ του πολὺ τυχερὸ ὁ ἐρευνητῆς ἂν συναντήσῃ αὐθόρμητη προθυμία σὰν τοῦ κ. Δ. Κακαϊδῆ ἀπὸ τὸ Δεσποτικόν.

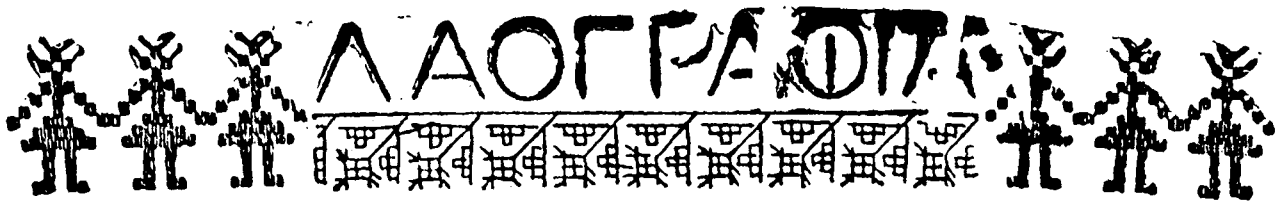
Τελειώνοντας τὸ σύντομο σημείωμά μου ἐκφράζω τὴ γνώμη ὅτι τὰ ἔγγραφα παλιότερων ἐποχῶν πρέπει νὰ δημοσιεύονται ΑΥΤΟΥΣΙΑ, δηλαδὴ χωρὶς «ἀποκατάσταση» τῆς ὀρθογραφίας, τοῦ τονισμοῦ ἢ τοῦ λεκτικοῦ τους μέσα στὸ ἴδιο κείμενο, παρὰ μόνον σὲ ὑποσημειώσεις ἢ σὲ ἀγκῦλες ἐπεξηγηματικὰς, γιὰτὶ διαφορετικὰ νοθεύεται τὸ ἔγγραφο καὶ πολλὰς φορές ἀλλοιώνεται καὶ ἡ σημασία του. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτό, ἀπὸ ἓνα ἔγγραφο π.χ. ἱστορικοῦ περιεχομένου, θὰ πάρῃ μὲν ὁ ἱστορικὸς τὶς πληροφορίες του, ἀδιαφορῶντας γιὰ τὸν τρόπο τῆς διατύπωσης, θὰ πάρῃ ὅμως ἀπὸ αὐτὸ τὰ στοιχεῖα του καὶ ὁ γλωσσολόγος, καὶ ὁ λαογράφος, καὶ ὁ ἱστορικὸς τῆς Λογοτεχνίας, τοῦ Πολιτισμοῦ κ.λ.π., καὶ «ἀποκαθιστῶντες» ἑμεῖς τὸ ἔγγραφο, ὄχι μόνον στεροῦμε ὅλους αὐτοὺς ἀπὸ πιθανὰ πολὺτιμα στοιχεῖα, ἀλλὰ τοὺς τὰ παρέχουμε καὶ πλαστογραφημένα. Τὸ παλιότερο: «ἴσον καὶ ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ», πρέπει νὰ γίνῃ δόγμα γιὰ κείνον πού θὰ φέρῃ στὴ δημοσιότητα ἔγγραφα πού κρίνει ἄξια νὰ διασωθοῦν.

Φωτοτυπία του δημοσιευομένου διατάγματος του Κιουταχλή

ΣΠΥΡΟΥ ΜΟΥΣΕΛΙΜΗ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΣΟΥΛΙΟΥ*

(ΑΝΕΚΔΟΤΑ)

ΒΡΑΒΕΙΟΝ "ΗΠΕΙΡ. ΧΡΟΝΙΚΩΝ;" (1926)

14

ΤΟΥ ΖΙΑΚΑ

Ἐσεῖς βουνά τοῦ Γρεβενοῦ καὶ πεῦκα τοῦ Μετσόβου
λίγο γιὰ χαμηλώσετε κᾶνα ντουφέκι τόπο
Γιὰ νὰ φανοῦν τὰ Γρεβενὰ κι' αὐτὸ τὸ Μέγα Σπήλιο
Νὰ ἴδοῦμε τὸ Ζιακόπουλο πῶς πολεμάει τοὺς Τούρκους.
Πέφτουν κανόνια σὰ βροχὴ καὶ μπόμπες σὰ χαλάζι
Πέφτουν καὶ λιανοντούφεκα σὰν ἄμμος τῆς θαλάσσης
—Βάστα καημένε Θῶδωρε, βαστάξου στὸ ντουφέκι
Μὴ σὲ φοβήσουν τίποτε τ' Ἄβνητῆ πασιὰ τὰ τόπια
—Τὶ νὰ βαστάζω μπρὲ παιδιὰ καὶ τί νὰ πολεμήσω
μπαροῦτι δὲν ἔχω οὔτε σπειρί, δὲ μῶμειν' ἓνα βόλι
Καὶ χίλια γυναικόπαιδα κρέμονται στὸ λαιμό μου.

Πρβλ. «Τραγούδια Σαρακατσαναίων» Ε. Τζιάτζιου ἀρ. 39. Χασιώτη VI.

15

ΤΟΥ ΘΩΔΩΡΑΚΗ ΓΡΙΒΑ

Ἦμουν μικρὸς καὶ γέρασα ἄρματωλὸς καὶ κλέφτης
Κι' ὄσους πολέμους ἔκαμα μὲ Τούρκους μὲ Ἄρβανίτες
Ποτέ μου δὲ ντροπιάσθηκα ἐγὼ καὶ τ' ἄρματά μου
Καὶ τῶρα στὰ γεράματα θέλουν νὰ μ' ἀντροπιάσουν

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου, σελ. 214.

Στὸ ἔρημο τὸ Κουτσουλιὸ στὸν κάμπο τοῦ Γιαννίνου
Ἐκεῖ ἦρθαν καὶ μὲ κλείσανε μὲ προδοσιὰ μὲ δόλο.

Ποβλ. «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία» 1960 σελ. 192

16

ΤΟΥ ΘΩΔΩΡΑΚΗ ΓΡΙΒΑ

Μᾶς εἶπαν γιὰ τὸ στρατηγὸ τὸ Θωδωράκη Γρίβα
Μᾶς εἶπαν πῶς σκοτώθηκε. μᾶς εἶπαν πῶς ἐχάθηκε.
Τὸν κλαῖνε χῶρες καὶ χωριά, χωριά καὶ βιλαέτια
Τὸν κλαῖνε τὰ στρατέματα...

17

ΤΟΥ ΝΙΚΟΛΑ ΖΕΡΒΑ

Τρεῖς περδικοῦλες κάθονταν
– ΝΙΚΟΛΑ ΖΕΡΒΑ ΜΟΥ –
Ψηλὰ στὸν ἀη-Δονάτο
Ἢ μιὰ τηράει τὸ Φλάμπουρο.

Τρεῖς περδικοῦλες κάθονταν ψηλὰ στὸν ἀη-Δονάτο.
Ἢ μιὰ τηράει τὸ Φλάμπουρο κι' ἡ ἄλλη πὸς τὴν Πάργα
Ἢ τρίτη καὶ καλλίτερη μοιργιολογáει καὶ λέει
– Χαραεῖτε χτίρια τοῦ Σουλιοῦ, πηγάδια μου γεμᾶτα.
Ἐσὺ Γρίβα μ' τὰ Γιάννενα καὶ Κάσκαρη τὸ Λοῦρο
Καὶ σὺ Νικόλα Ζέρβα μου τὴν Τσαμουριά νά πάρεις
Τὴ Σκάλα τῆς Παραμυθιάς κι' ὄλα τὰ τουρκοχώρια.

ΣΗΜ. : Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴν ἐπανάσταση τῆς Ἡπείρου τὸ 1854.

18

ΤΟΥ ΖΗΚΟ ΜΠΟΥΪΑ

Ρωμαίους τοῦ Φεζόμπεη, Λακκιῶτες πᾶν δεμένους
Μπροστὰ πηγαίνει ὁ Ζῆκος μας καὶ πίσω πᾶν ὁ Μπούγιας
Παρακοντὰ κι' ἡ Μπούϊαινα σκούζοντας καὶ βρυχώντας
– Ποῦ πᾶς Ζῆκο παιδάκι μου ὄλο μὲ τ' ἄρματά σου
– Μάνα δὲν κλαῖς τὰ νιάτα μου, δὲν κλαῖς τὴ λεβεντιά μου
Μόν κλαῖς τὰ ἔρμα τ' ἄρματα π' ἄρματα φκιάνω κι' ἄλλα.

ΣΗΜ. : Ζῆκο Μπούϊας. Ἀρματολὸς καὶ κλέφτης τοῦ μεταξὺ Τομάρου καὶ

Σουλιωτικῶν βουνῶν ἀρματολικίου κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνα. Ὁ πάππος του Σκέντος Μπούϊας ἦταν βλάμης τοῦ Ἀλή-πασια, ἀπὸ τὸν ὁποῖο εἶχε δωρημένα χτήματα στὴ Λάκκα, τὰ ὁποῖα κληρονόμησε κι' ὁ Ζῆκος. Κατάγονταν ἀπὸ τὴ μεγάλη Ἀλβανικὴ οἰκογένεια τῶν Μπουϊαίων πρώτων ἀρματολῶν τῆς Ἡπείρου.

Ἀφοῦ ὑπέπεσε στὴ δυσμένεια τοῦ βαλῆ τῶν Γιαννίνων πιάσθηκε μὲ δόλο καὶ κρεμάσθηκε στὰ Γιάννενα μιά μέρα μὲ τοὺς Ἀλβανοὺς ληστὲς Μπιρμπιλίους ἀπὸ τὸ Καρλόβασι τῆς Ἀρβανιτιᾶς στὸν πλάτανο ποῦ βρίσκεται στὴν ἄκρη τῆς πόλης πρὸς τοὺς Ἀμπελοκήπους, ὁ ὁποῖος ἀπ' αὐτοὺς λέγεται καὶ πλάτανος τῶν Μπιρμπιλίων.

19

ΤΟΥ ΖΗΚΟ ΜΠΟΥΪΑ

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσει κλιάματα
—ΖΗΚΟ, ΖΗΚΑΚΗ ΜΟΥ—
δάκρια καὶ μοιργιολόγια
—ΖΗΚΟ ΠΑΙΔΑΚΙ ΜΟΥ—

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσει κλιάματα, δάκρια καὶ μοιργιολόγια
Διαβᾶτε ἀπὸ τὴν Ἄρδοση κι' ἀγνάντια τὰ Κουπάκια
Ν' ἀκούσετε τὴ Μπούϊαινα, τὴ μάνα τοῦ Ζηκάκη
Πῶς κλαίει καὶ μοιργιολογᾷ καὶ χύνει μαῦρο δάκρι
— Πῶς ἔκαμες παιδάκι μου καὶ σ' ἔπιακαν οἱ Τούρκοι.
Στὰ Γιάννενα τὸν ἔμπασαν χωριέται μὲ τὸν κόσμο
— Σχωρᾶτε με βρέ Χριστιανοί, χωρᾶτε με βρέ Τούρκοι
Καὶ στεῖλτέ τῆς μανούλας μου νὰ μὴν παραχολιάσει.

20

ΤΟΥ ΓΡΑΒΑΝΗ

Ποιὸς θέλ' ν' ἀκούσει κλιάματα δάκρια καὶ μοιργιολόγια
Διαβᾶτ' ἀπὸ τὸ Πόποβο κι' ἀπὸ τὴν Κάτω—Βρύση
Ν' ἀκούσετε πῶς φλίβεται ἡ μάνα τοῦ Γραβάνη
Ἀνάθεμά σε Γιάνν' Παπά καὶ σὺ Πάκο Γραβάνη
Ποῦ βήκαταν καὶ κρίναταν ἀπὸ τὴν Κάτω-βρύση.

ΣΗΜ.: Στὰ τελειώματα τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνα ἔζησαν στὸ Πόποβο οἱ Γκατζαῖοι, ἑφτά ἀδέρφια, ἄνθρωποι ἀγαθοί. Ὅ,τι θέσπιζαν οἱ πρόξυροι τοῦ χωριοῦ αὐτοὶ τὸ περιφρονοῦσαν καὶ τὸ παραβαῖναν.

Μιά μέρα, ἐπειδὴς χάλασαν τὸ βοῦδολίβαλο ποῦ ἦταν στὴ θέση Μπαλαμούτσι, μαζώθηκε ὅλο τὸ χωριὸ στὴν Κάτω βρύση, ποῦ εἶχαν πάει οἱ Γκατζαῖοι νὰ ποτίσουν τὰ ζῶα τους. Ἐκεῖ ἦρθαν σὲ λόγια. Ἐκεῖνοι πιάσθηκαν ἀπὸ τ' ἄρματα καὶ σκοτώνουν τὸν παλληγαρότερο Ποποβίτη, τὸ Γραβάνη, γιὰ τὸν ὁποῖο ἀναφέρεται τὸ τραγούδι, ποῦ τὸν εἶχε ἡ μάνα του μοναχογιού.

Οἱ κάτοικοι ρίχνονται ἀπάνω τους καὶ σκοτώνουν τοὺς τέσσερες. Οἱ ἄλλοι τρεῖς ρούπησαν.

21

ΤΟΥ ΧΑΤΖΗ-ΧΡΗΣΤΟΥ

Δέν κλαίτε μαύρα δέντρα καί σείς μαύρα κλαριά
 Δέν κλαίτε γιά τή Λένη καί τήν Κωνσταντινιά
 Καί σὺ ρέ Χατζή-Χρήστο δέν τόπραξες καλά
 Ἐπόλυκες τ' ἀσκέρι λημούρα στὰ χωριά
 Μᾶς πῆραν δυὸ κορίτσια ἀπὸ τή Μποχταριά
 Τόνα τὸ λένε Λένη, τ' ἄλλο Κωνσταντινιά,

22

ΔΕ ΦΤΑΙΣ ΕΣΥ ΜΩΡ' ΠΡΕΒΕΖΑ

Δέ φταίς ἐσὺ μωρ' Πρέβεζα, μήτε κι' ἡ Φιλιππιάδα
 Μὸν φταίει ὁ Λοῦρος κι' ὁ Καντζᾶς κι' αὐτή(ν) ἡ Καμαρίνα
 Ὅπ' ἔπιασε τὸν πόλεμο μὲ τὸ Σουλτάν Χαμίτη,
 Πέφτουν ντουφέκια σὰ βροχή, μαρτίνια σὰ χαλάζι.

ΣΗΜ.: Τὸ τραγούδι ἀναφέρεται στὴν ἐπανάσταση τῆς Καμαρίνας τὸ 1897
 κατὰ τὴν ὁποία κήκε καὶ καταστράφηκε ὅλο τὸ χωριό.

23

ΤΟΥ ΦΕΖΟ ΝΤΕΡΒΕΝΑΓΑ

Δέ σ' ἄρεγ' ἡ Ἀρβανιτιά
 —ΦΕΖΟ ΝΤΕΡΒΕ—ΝΤΕΡΒΕΝΑΓΑ
 Οὐδὲ τὰ καμποχώρια
 Μὸν βῆκες ντέβρι στὰ βουνά.

Δέ σ' ἄρεγε ἡ Ἀρβανιτιά, οὐδὲ τὰ καμποχώρια
 Μὸν βῆκες ντέβρι στὰ βουνά, ψηλά στὰ κορφοβούνια
 Κι' ἀπ' τὸ Τσερνέσι πέρασες σ' ἐνοῦ παπᾶ τὸ σπίτι.
 Ὅλοι (ν) οἱ βλάχοι σοῦλεγαν κι' ὅλοι (ν) οἱ τσελεγκάδες
 Πὸ τὴ Βουβούσα μὴ διαβείς κονάκι νὰ μὴ κάμεις
 Γιατ' εἶν' οἱ κλέφτες οἱ πολλοί, εἶναι οἱ Νταβελαῖοι
 Εἶναι κι' ὁ Κούσια-γέροντας μὲ τὰ τρανά του γένια,
 Τὸ Καραούλι ὀρμήνευε τὸ Φέζο νὰ βαρέσουν.
 Τὸ λόγο δέν ἀπόσωσε τὸ λόγο δέν ἀπόειπε
 Ὁ Φέζος ἐξαγνάντησε πέρα στὴν Κρύα Βρύση
 Τρίγυα ντουφέκια τόδωσαν τὰ τρίγι' ἀράδ' ἀράδα
 Ψηλὴ φωνὴ (ν) ἐσήκωσε, κλαίει κι' ἀναστενάζει.

Πρβλ. «Ἠπειρ. Ἐστία» 1960 σελ. 304.

μη μᾶς πιάκει ν ἡ τουρκιά
καί μᾶς σφάζει σάν τ' ἄρνιά
σάν τ' ἄρνιά τὴν Πασχαλιὰ
τὰ κατοίκια τ' ἀη-Γεωργιοῦ
τὰ τραγιὰ τ' ἀη-Θανασιοῦ.

30

ΜΕ ΓΕΛΑΣΕ ΜΙΑ ΧΑΡΑΥΓΗ

Μὲ γέλασε μιὰ χαραυγὴ τῆς νύχτας τὸ φεγγάρι
Καί σκώνομαι πολὺ πουρνὸ, πουρνὸ δυ' ὥρες νὰ φέξει
Παίρνω νερὸ καὶ νίβομαι φορῶ καὶ τ' ἄρματὰ μου
Καὶ βγαίνω νύχτα στὰ βουνά, νύχτα στὰ κορφοβούνια,
'Ακούω τὰ πεῦκα νὰ βροντοῦν καὶ τίς ὀξιές νὰ στρίζουν
Καὶ τὰ γιατάκια τῶν κλεφτιῶν νὰ κλαῖν τὸν καπετάνο
- Γιὰ σῆκου καπετάνε μου καὶ κάτσε παραπάνου
Νὰ πεῖς τραγούδια φλίβερα καὶ παραπονεμένα
- Μὲ τί ποδάρια νὰ σκωθῶ καὶ χέρια ν' ἀκουμπήσω
"Ἐχω τὰ πόδια θρίψαλα τὰ χέρια μου σπασμένα
Κρατᾶτε με νὰ σηκωθῶ καὶ βάλτε με νὰ κάτσω
Νὰ πῶ τραγούδια φλίβερα καὶ παραπονεμένα.
Παιδιά μ' κι' ἄν πᾶτε στὸ χωριό, στή δόλια τὴν πατρίδα
Ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ πῆν πῆτε
Κι' ἄν σᾶς ρωτήσ' ἡ μάνα μου κι' ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου
Πέστε τους πὼς παντρέφθηκα καὶ πῆρα μιὰ γυναίκα
Πῆρα τὴν πλάκα πεθερὰ τῆ μαυρογῆς γυναίκα
Κι' αὐτὰ τὰ λιανολίθαρα ἀδέρφια καὶ ξαδέρφια.

Ποβλ. Passow GXIX.

31

ΤΟΥ ΣΕΜΟ-ΝΤΕΡΒΕΝΑΓΑ

Ὁ Μάρτης δὲν ἐμπήκε - ΜΩΡΕ ΣΕΜΟ -
καὶ δὲν κοσάρισε

Ὁ Μάρτης δὲν ἐπῆρε καὶ δὲν κοσάρισε
Κι' ἐπῆρ' ὁ Ἀπρίλης δέκα κι' ὁ Μᾶης δώδεκα.
Μέσ' στῆς Μηλιᾶς τὸν κάμπο καὶ στὰ λακκώματα
Βαρέσανε τὸ Σέμο καὶ τὸ ντερβέναγα
Τὸ μάθαν οἱ γι' ἀγάδες κι' ὄλοι ν οἱ μπέηδες
Παίρουν χαρτιὰ καὶ γράφουν σ' ὄλα τὰ χωριά
- Σκοτώσανε τὸ Σέμο καὶ τὸ ντερβέναγα.

32

ΓΙΑ ΣΗΚΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝΕ ΜΟΥ

Γιά σήκου καπετάνε μου καί κάτσε παραπάνω
 —Μέ τί ποδάρια νά σκωθῶ καί χέρια ν' ἀκουμπήσω
 Ἔχω τὸ γόνα τρίμματα τὸν πλάτη μου σπασμένο
 Γιά πᾶρτε με καί σῦρτε με πέρα στὸν ἀη-Βασίλη
 Ποῦναι τὰ δέντρα τὰ ψηλὰ μὲ τοὺς ψηλοὺς τοὺς ἥσκιους
 Καί στρώστε μου χλωρὸ κλαρί καί βάλτε με νά κάτσω
 Καί φέρτε τὸ ντουφέκι μου τ' ἔρημο τὸ σπαθί μου
 Νὰ τὰ φιλήσω τρεῖς φορὲς κι' ἄπε νά ξεψυχήσω.

33

ΟΜΟΡΦΟΣ ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΣ

Ὅμορφος Γιανίτσαρος
 στὸ σεφέρι πήγαινε,
 πήγαινε γιὰ πόλεμο.
 Πόλεμο δὲν ἦρ' ὁ νιὸς
 κι' ἔγυρε στὸν Τούρναβο
 κι' ἔσκυψε νά πιεῖ νερὸ
 κλέφτες τὸν ἐβίγλισαν
 ντουφεξιά τοῦ ρίξανε
 χαντζαριά τοῦ δώσανε,
 δώσανε στὸ ψυχικό.
 Μᾶειχε δούλους π' ὄκλαιγαν,
 Π'ὄκλαιγαν θλιβὰ θλιβὰ
 —Τσώπα, τσώπα δοῦλε μου
 τσώπα τσώπα καί μὴ κλαῖς
 χῶσε τὸ χεράκι σου
 χῶσε το στή τζέπη μου
 κι' ἔπαρε χρυσόραμμα
 ράψε με πυκνὰ πυκνὰ
 πυκνὰ καί ἀνάλαφρα
 Τ' εἶμαι κι' ἐγὼ ὁ μαῦρος νιὸς
 μαῦρος νιὸς καί μὲ πονεῖ.

34

ΠΕΝΤ' ΑΔΕΡΦΑΚΙΑ Ν ΗΜΑΣΤΑΝ

Πέντ' ἀδερφάκια ν ἤμασταν—ΜΩΡΕ ΚΩΣΤΑ
 Τὰ πέντ' ἀγαπημένα—ΝΤΕΛΗ ΜΩΡΕ ΚΩΣΤΑ

Πέντ' ἀδερφάκια ν ἤμασαν τὰ πέντ' ἀγαπημένα
 Τέσσερ' ἀδερφοξάδερφα κι' ὁ Κώστας ἦταν ξένος
 Τὰ τέσσερα βουλήθηκαν τὸν Κώστα νὰ σκοτώσουν
 - Γένεσαι Τοῦρκος Κώστα μου, ντερβίση νὰ πιστέψεις
 - Ἐγὼ Τοῦρκος δὲ γένομαι, ντερβίση δὲν πιστεύω
 - Ρίξε Κώστα μου τ' ἄρματα τὰ φλωροκαπνισμένα
 - Τὸ πῶς τὰ ρίνω τ' ἄρματα τὰ φλωροκαπνισμένα
 - Ρίξε Κώστα μ' τὰ πεσιλιά τὰ χρυσοκεντισμένα
 - Δὲ τὰ ρίνω τὰ πεσιλιά τὰ χρυσοκεντισμένα
 Τάχω μὲ σεβντὰ φκιασμένα
 κι' ἄς πνιγῶ μέσα στὸ αἷμα

35

ΤΗΣ ΛΕΝΙΤΣΑΣ

Ποῦ πᾶς Λενίτσα μοναχὴ τώρα τὸ βράδι βράδι
 Δὲ σκιάζεσαι π' ἄρματωλούς, δὲ σκιάζεις ἀπὸ κλέφτες
 - Δὲ σκιάζομ' ἀπ' ἄρματωλούς, δὲ σκιάζομ' ἀπὸ κλέφτες
 Τέχω δυ' ἀδέρφια ἄρματωλούς, ἔχω δυ' ἀδέρφια κλέφτες.

36

ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΩΣ

Κεῖ πέρα βγαίν' ἕνας καπνὸς σὰν τὶ καπνὸς νὰ βγαίνει
 Οἱ βλάχοι κάνουνε χαρὰ παντρεύουνε τὴ Λάμπρω
 Τὴν παίρ' ἕνα κλεφτόπουλο νησιὸς τοῦ καπετάνου.
 Κι' οἱ βλάχοι τὸ μετάνιωσαν τὴ Λάμπρω δὲν τὴ δίνουν
 Γυρίζουν τὰ κλεφτόπουλα καὶ λέγουνε στοὺς βλάχους.
 - Τὴ Λάμπρω θὰ τὴν πάρουμε κι' ὄλοι θὰ σκοτωθοῦμε.

(Συνεχίζεται)

ΝΙΚ. ΧΡ. ΤΣΙΑΚΑ

ΠΑΡΓΑ-ΘΑΛΑΣΣΑ*

(ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ)

Λ

Λαγαρίζω (ρ)=ξεκαθαρίζω ένα υγρό, μιὰ ἀβέβαιη κατάσταση. Λάγαρος (δ): ὁ καθαρὸς ὁ ἀμόλυντος.

Λαδιὰ (ή)=ἡ ἔλαιοσοδειὰ πὺ εἶναι γιὰ τὴν Πάργα κάθε δεῦτερο χρόνο ἀπὸ τὸν Ὀκτώβριο μέχρι τὸ Μάρτιο (βλ. καιρούς). Τὸ καλμάρισμα τῆς θάλασσας μὲ λάδι (βλ. σύνεργα ψαρικῆς).

Λαμπικάρω (ρ)=ἀποστάζω τσάμπουρα καὶ κάθε εἶδος πὺ μπορεῖ νὰ παραγάγη οἰνόπνευμα ἀλλὰ καὶ καθαρίζω κάτι. Λαμπίκος=τὸ καζάνι πὺ γίνεται ἡ ἀπόσταξις καὶ ἓνα πολὺ καθαρὸ πρᾶγμα πρβλ: «Τὸ καθάρισε καὶ μὲ τρινάλι πὺ ἔγινε λαμπίκος. Ἄλλ. λ. λαμπικάρισμα. Τὸ καθαρὸ λάδι λέγεται «Λαμπίκο» ἀλλὰ καὶ «Λαπάντε» ἢ «Λαπανταρισμένο» πὺ σημαίνει ὅτι τοῦ ἔχουν κάνει μία—δύο μεταγίσεις ἀπὸ δοχεῖο σὲ δοχεῖο καὶ καθάρισε.

Λασκάρω (ρ)=χαλαρώνω, λύνω. Ἐκ τῆς Ἴταλ. lascare πρβλ: «Λασκάρησε (ἡ λάσκα) λίγο τὸ πρυμιὸ νὰ βγῶ στὸ μπόντε γιὰτὶ δὲν βγαίνει».

Λάσκο (τὸ)=χαλαρό, τὸ λυμένο. Καὶ λασκάδο πρβλ: «καλὰ εἶναι λασκάδα τὰ σκοινιὰ μὴ τὰ παίρνεις ἄλλο». Ἐλευθερία. πρβλ: τοῦδωκε πολὺ λάσκο καὶ πῆρε τὸ στραβὸ δρόμο». Ἄλλ. λέξεις: λασκαρισμένος.

Λειψὸς (δ)=ἔλλιπής, ἔλλειποβαρής, ἀλαφροὺς ἀπὸ μυαλό. Λειψή (ή) καὶ Λειψὸ (τὸ)=ψωμί ἢ μπομπότα χωρὶς προζύμι.

Λάντσα (ή) καὶ Λάντζα (ή)= ἓνα μακρὸ ἴσιο καὶ στρογγυλὸ ξύλο διαμέτρου 3—3,5 πόντους, πλανιαρισμένο καλὰ πὺ στῆ ἄκρη του τοποθετεῖται τὸ καμάκι, ἡ λέρα, ὁ πινολόγος κ.λ.π. (βλ. ψαρέμα-

τα). Ἐκ τῆς Ἴταλ. λέξεως Lanciā=λόγχη, δόρυ.

Μ

Μαγάρω=εὐχή=μακάρι, εἶθε νὰ γίνῃ. (Ἴτ. Magari.

Μαγαρίζω (ρ)=ἀποπατῶ, λερώνω ἓνα ἀντικείμενο ἢ, κυρίως, ἓνα φαγητό. «Στὸ Καμίνι τὰ νερὰ εἶναι μαγαρισμένα ἀπὸ τοὺς μπουζους». «Εἶναι μαγαρισιὰ (ἀποπάτημα) ἀπὸ σκύλο». «Εἶχε δὲν εἶχε τὸ μαγάρωσε στὰ χαρτιὰ Μεγαλοπαρασκευη-ἀτικά». «Πῆγε χτὲς τὸ βράδυ καὶ μαγάρωσε ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ σπιτιοῦ του». Ἄλλ. λεξ. Μαγάρωμα, μαγαρισμένος, μαγάρω (ἡ βρωμερὴ γυναῖκα).

Μαγγιόρος (δ)=ἐπιθ. ὁ πάρα πολὺ ἱκανὸς καὶ εἰδικὸς σὲ μιὰ δουλειὰ. Ἐκ τῆς Ἴταλ. Maggioro. Σημαίνει καὶ ἐμπειρος. πρβλ. «Ὁ καπετὰν—Ποστὸλης εἶναι πολὺ μαγγιόρος στὸ κυβέρνημα». Ἄλλ. λ. Μαγγιοροσύνη=μεγάλῃ ἐμπειρία, ἱκανότης.

Μαζάρω (τὸ)=μακρὺ, λεπτὸ καὶ γερὸ σκοινὶ πὺ χρησιμεύει σὰν ἀπαραίτητο ἐξάρτημα μιᾶς ψαράτικῆς βάρκας (βλ. κουλούρα ἄνωτ. ψαρέματα).

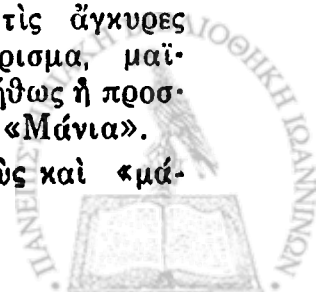
Μαζώνω (ρ)=συγκεντρώνω, συλλέγω πρβλ: : «Μάζωξε τὰ καλαδούρια γιὰτὶ θὰ μᾶς τὰ μεπερδέψη ἡ σμέρνα πὺ φέρνω».

Μαζωχτής (δ)=αὐτὸς πὺ μαζεύει. πρβλ. «Εἶναι πρώτη μαζωχτρα στὶς ἔληες ἑπτὰ λάτες τὴν ἡμέρα». Ἐκεῖνος πὺ μαζεύει, ὅ,τι ξένο πρᾶγμα βρῆ καὶ τὸ κάνει δικό του (κλέφτης κατὰ κάποιο τρόπο).

Μαῖνάρω (ρ)=κατεβάζω. Πρβλ. «Μαῖνα τὰ πανιὰ καὶ φοῦντο τὶς ἄγκυρες ν' ἀράξουμε». Ἄλλ. λ. μαϊνάρισμα, μαϊναρισμένος καὶ μαϊνάδος. Συνήθως ἡ προστακτικὴ «Μαῖνα» λέγεται καὶ «Μάνια».

Μακρὸς (δ)=ὁ μακρὺς καὶ «μά-

* Συνέχεια ἐκ του προηγουμένου, σελ. 206.

κρυτα»=τὸ μάκρος. Πρβλ. «Τὸ πρᾶμμα θὰ πάρη μάκρυτα δὲ σκολάει μὲ μιᾶς».

Μαλάρια (ή)=ἡ ἔλονοσία. Ἐκ τῆς Ἰταλ. Malaria.

Μαλεφράτζα (ή)=σύφιλις Mal Francese=Γαλλικὸ κακό, πάθος «μαλεφρατζάρης» ὁ συφιλιδικός

Μαλιγκονίο (ή)=ἡ μελαγχολία. Ἐκ τῆς Ἰταλ. Malinconia πρβλ: «ἄντε τώρα πὺ σ' ἐπιακε μαλιγκονία γιὰ μιὰ σαπιόβαρκα» (ρ) μαλιγκονιάζω=μελαγχολῶ.

Μαναβέλλα (ή)=ὁ στρόφαλος. (Γαλλ. Manivelle) πρβλ. «Φέρε γύρα τῆ μαναβέλλα μπάς καὶ σπάση ὁ διάτανος τὸ ποδάρι καὶ πάρη μπρός».

Μανούβρα (ή)=χειρισμός. Ἰταλ. manovra.

Μανταδόρος (ὁ)=ἀπεσταλμένος, αὐτὸς πὺ φέρει μιὰ εἶδησι (μαντᾶτο). Ἐκ τῆς Ἰταλ. mandare, mandante..

Μαντᾶτο (τὸ)=ἀγγελία, εἶδησις, μήνυμα. Ἐκ τῆς Ἰταλ. mandtare πρβλ. «κακὰ μαντᾶτα τοῦ γαμπροῦ ἢ νύφη κατσιδιάρα».

Μαρόκος (ὁ)=μεγάλο συμπαγὲς καὶ λεῖο λιθάρι τῆς θάλασσας. Ἄπὸ τῆς Ἰταλ. λέξεις mure=θάλασσα καὶ rocchio=πέτρα πρβλ. «Τοῦ μπῆκε μὲ τοὺς μαρόκους στὸ κεφάλι καὶ τὸν σκότωσε». Ὅπως περνάγαμε ἀπὸ τὸ Φλάρο κατρακύλησε ἕνας μαρόκος κι' ἔπεσε μιὰ ὄργια ἀπὸ τῆ βάρκα».

Μαουνιέρης (καὶ μαονιέρης)=ὁ ἰδιοκτήτης μιᾶς μαούνας (φορηγίδας βάρκας) ἀλλὰ περισσότερο ἐκεῖνος πὺ ἐργάζεται σὲ μαοῦνα. (Ἰταλ. maoua).

Μάτια (τὰ)=οἱ τρύπες στῆ μάσκα τῆς πλώρης τοῦ καϊκιῦ ἀπ' ὅπου περνᾶνε οἱ ἄλυσσιδες πὺ εἶναι δεμένες οἱ ἄγκυρες.

Μάτσο (τὸ)=δεσμίδα, δεμάτι ἀπὸ πράγματα. Συναφῆς λέξις «ματοέττο (ὑποκορ). Πρβλ. Πῆρα ἕνα μάτσο χάνους καὶ τοὺς πέταξα στῆ θάλασσα γιὰ μέλισμα». «Γιὰ νὰ τῆς δείξω τὸ σεβντᾶ πὺ τῆς ἔχω τῆς ἔστειλα ἕνα ματσέττο μανουσάκια». Ἐκ τῆς Ἰταλ. Mazzo.

Μαύρισμα (τὸ)=τὸ σούρουπο, τὸ λυκόφως. Πρβλ. «Θὰ τὰ ρίξω στὸν Κάβο —Πριόνι τὸ μαύρισμα μπάς καὶ ἀρπάξω κανένα σκύλο», Πᾶμε νὰ φύγουμε, θὰ

μαυρίση, ὅπου νᾶναι καὶ δὲ μᾶς παίρν' ἡ ὥρα». Σχετ. ρ. Μαυρίζω.

Μερδικὸ καὶ Μερτικὸ (τὸ)=χωρίζω σὲ μερίδια τὸ ἀποτέλεσμα ἑνὸς ψαρρέματος. Πρβλ. «Γὰ κάναμε τέσσερα μερδικά, ἕνα αὐτός, ἕνα ἐγώ, ἕνα ὁ Μίχος καὶ ἕνα ἡ βάρκα του» (ἐκεῖνος πὺ ἔχει βάρκα, συνήθως παίρνει ἕνα παραπάνω μερίδιο).

Μερομήνια (τὰ)=οἱ δώδεκα πρῶτες μέρες τοῦ Αὐγούστου πὺ κάθε μιὰ τους ἀντιστοιχεῖ σὲ ἕνα μῆνα τοῦ ἐπομένου χρόνου. Ὅ,τι καιρὸ θὰ κάνη κάθε μιὰ ἀπ' αὐτὲς τῆς ἡμέρες θὰ κάνη ὁλόκληρο τὸν ἀντίστοιχο μῆνα. Δηλ. Ὁ Καζαμίας τῶν θαλασσινῶν.

Μεσημέρι (τό). Κάνω μεσημέρι=ἀναπαύομαι μερικὲς ὥρες τοῦ καλοκαιρινοῦ μεσημερινοῦ.

Μεσόνερα (τὰ)=τὸ σημεῖο τῶν νερῶν πὺ βρίσκεται σὲ μέση ἀπόστασι ἀπὸ τὸ βυθὸ καὶ ἀπὸ τὸν ἀφρὸ τῆς θάλασσας (π.χ. σὲ βάθος 10 μέτρων τὰ μεσόνερα εἶναι στὰ πέντε) πρβλ. Τὸν ἔφερα, πὺ λές, τὸ ρουφιὸ στὰ κάργα καὶ μέσ' στὰ μεσόνερα μοῦ ἴσχοψε».

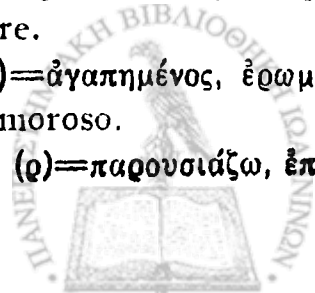
Μετζάστρα (ή)=ἐπίθ. ἡ μεσίστια σημαία, πὺ σηκώνεται σὲ κάθε γενικὸν πένθος.

Μολάω (καὶ ἀμολάω)=ἀφήνω, ἐγκαταλείπω. (Ἐκ τῆς Ἰταλ. Mollare πρβλ. «Μῆν ἀμολᾶς παραγάδι γιὰτι δὲ σὲ προκάνω στὰ κουπιά», «Μόλα τὰ κουπιά καὶ πιάκε τὸ τιμόνι γιὰτι θὰ βάλω μπρὸς τῆ μαχανή».

Μοντάρω (ρ)=ἀνεβαίνω κάπου, ἀνοίγομαι πρὸς κάποιον σημεῖο καὶ στὸν καιρὸ ἀλλὰ καὶ προσαρμόζω ἕνα ἐξάρτημα ἢ ἐργαλεῖο στῆ θέσι πὺ ἀνήκει (ἀντίθετα ξεμοντάρω). Πρβλ. «Δὲν τὸν βρίσκεις γιὰτι μοντάρησε γιὰ τῆ Ζήβολη». «Κι' ἐγὼ σοῦ λέω: μοντέρνουμε μ' αὐτὸν τὸν καιρὸ γιὰ τοὺς Παξούς». «Μοντάρησε τὸ πανὶ στὴν ἀντένα νὰ τὸ κάνουμε κι' αὐτὸ νὰ φτάκουμε μιὰ ὥρ' ἀρχήτερα». Ἄλλ. λ. Μοντάρισμα (τὸ), μοντάδος (ὁ) καὶ μονταρισμένος. Ἰτ. Montare.

Μορόζος (ὁ)=ἀγαπημένος, ἐρωμένος (ἔκ τῆς Ἰταλ. amorooso).

Μοστράρω (ρ)=παρουσιάζω, ἐπι-

δεικνύω κάτι ἢ καὶ τὸν ἑαυτό μου. Πρβλ. «Μᾶς μοστράρει κι' αὐτὸς γιὰ σπουδαῖος ἄνθρωπος. Ἄλ. Μόστρα, ἀπὸ τὴν Ἰταλ. mostra—mostrare.

Μουλαρία (ἦ)=τὰ ἀγυιόπαιδα. Συναφεῖς λέξεις: Ἀλαναρία, τσέτα (Ἄλβαν. ἀντάρτες).

Μουράγιο (τὸ)=ὁ παραλιακὸς τοῖχος (κρηπίδωμα) ποὺ χωρίζε τὴ θάλασσα ἀπ' τὴ στεριά, προστατεύοντας τὴν τελευταία καὶ χρησιμοποιούμενο γιὰ ἐπιβίβασι, φορτοεκφόρτωσι κ.λ.π. (ἐκ τῆς Ἰταλ. muraglia.

Μουργιόνι (τὸ)=τοῖχος (μανδρό-τοίχος, τοῖχος τοῦ σπιτιοῦ. Ἀπὸ τὴν Ἰταλ. Μουγο Πρβλ. «Τὸ σπίτι αὐτὸ θὰ γκρεμιστῇ τὰ μουργιόνια του εἶναι παληά».

Μούντζα (ἦ)=χειρονομία ἀποδοκιμασίας. Ἐπιδεκνύεται ἡ παλάμη τοῦ ἐνὸς ἢ τῶν δύο χειρῶν μὲ τεντωμένα τὰ δάχτυλα πρὸς τὸ πρόσωπο τοῦ ἀποδοκιμαζομένου προσώπου, συνήθως μὲ τὶς λέξεις: Νά! ὄρσει πάρτα! Πάρτα νὰ μὴ χρωστάω! Ἐκτὸς ἀπὸ ἀποδοκιμασία δείχνει περιφρόνησι καὶ σὰν κατάρα νὰ πάη στραβὰ ἢ δουλεῖα τοῦ ἀποδοκιμαζομένου προσώπου.

Μούτρο (τὸ)=τὸ μπροστινὸ μέρος ἐνὸς ἀντικειμένου, ζώου, ψαριοῦ ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀνθρώπου πρβλ. «στὸ μούτρο τῆς ξέρας τοῦ Κάστρου βρῆκα χτὲς τὸ βράδυ διὰ μανόπολες», «ὅταν τὸ φαγκριῖ ἔχει στὸ μούτρο του ἓνα ἐξώγκωμα λέγεται κορωνάτο». Ἄνθρωπος κακοῦ χαρακτήρος ποὺ λέγεται καὶ βρωμόμαυτρο, παληόμουτρο ἢ σκατόμουτρο. Μουτριζωρ.=ἔρχομαι πρὸς ἓνα σημεῖο. Παίρνω μούτρο=γυρίζω ἓνα πρᾶγμα ἢ ζῷο μὲ τὸ μαῦτρο πρὸς ἐμένα. Πρβλ. «Σκιαχτήκα ὅπως εἶδα τὸ δελφίνι ποὺ μούτρισε κατ' ἀπάνου μου», «τραβοῦσα ἀγάντα τὸ παραγάδι γιὰ νὰ τῆς πάρω μούτρα τῆς συναγρίδας μπὰς καὶ μοῦ ξαγκιστρωθῇ». «Δὲν μπαίνω στὴ βάρκα σου γιατί ἔχεις μέσα κι' ἐκεῖνο τὸ βρωμόμουτρο».

Μούτσος (ὁ)=ὁ ἀνειδίκευτος ναυτικός, ποὺ κάνει τὶς πιὸ βρειῆς καὶ ἐπικίνδυνες δουλειῆς (φασσίνα, ἀνέβασμα στὰ κατάρτια κ.λ.π.) ἐκ τῆς Ἰταλ. Mozzo,

Μπάγκα (ἦ)=τὸ τσιμεντένιο συνήθως τραπέζι ποὺ ἐπάνω του βάζουν στὴν παραγορὰ καὶ πουλᾶνε τὰ ψάρια καὶ

Μπαγκαδόρος αὐτὸς ποὺ πουλάει ψάρια.

Μπάζω (ρ)=κάνω νερά, δημιουργῶ ρεῦμα ἀέρος. Πρβλ. «Ἡ βάρκα μπάζει νερὰ ἀπ' τὰ ψηλά». «Ἐμπασε μαῖστράλι».

Μπάζα (ἦ)=ἓνα μεγάλο ποσὸ ἀπὸ χρήματα ἢ ἀξίας ἀντικείμενα. Πρβλ: «Βάρεσε κάπου ἑκατὸ ὀκάδες σάλπες καὶ κάναμε γερὴ μπάζα». Μπάζα (τὰ)=ποσότητα ἀπὸ ἄχρηστα, οἰκοδομικὰ κυρίως, ὕλικά.

Μπαλαοῦρο (τὸ) καὶ ὁ μπαλαοῦρος=τὸ φόρτωμα ἐνὸς σκάφους μὲ πολλὰ πράγματα ποὺ ἔχουν λίγο βάρος καὶ πολὺ ὄγκο, μὲ ἀπατέλεσμα νὰ εἶναι ἐπικίνδυνο τὸ σκάφος ἀπὸ τρικυμία καὶ ἀέρα. Πρβλ. «Δὲν εἶμαι φορτωμένος πολὺ ἀλλὰ δὲ μοντέρνω γιατί ἔχω μπαλαοῦρο». Τὸ κρατητήριο τοῦ πλοίου. Πρβλ. «Μετὰ τὸν καυγᾶ ὁ καπετάνιος τοὺς ἔκλεισε δυὸ μέρους νηστικὸς στὸ μπαλαοῦρο».

Μπαντέρα (ἦ)=Ἡ σημαία. Ἐκ τῆς Ἰταλ. Bantiera.

Μπαρκάρω (ρ)=ἐπιβιβάζομαι σ' ἓνα σκάφος σὰν ταξιδιώτης, ἀλλὰ κυρίως ὡς ναύτης κ.λ.π. γιὰ ἐργασία. Πρβλ «Μπαρκάρισε γιὰ τὴ Μασσαλία». «Μπαρκάρισε σ' ἓνα Ἑγγλέζικο». (Ἰτ. imbarcare—imbarcazione).

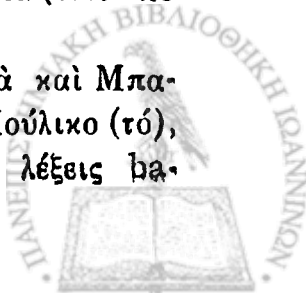
Μπαρμπερίνος (ὁ) καὶ Ἄλιζερίνος=ἄνθρωπος μὲ πειραχτικὸ χαρακτήρα ἄρπαγας καὶ κλέφτης, (σὰν τοὺς παλαιοὺς Ἀφρικανοὺς περατὰς ποὺ ἔλθον τοῦσαν ὅλη τὴ Μεσόγειο).

Μπάρος (ὁ)=ἓνα καθαρὸ μέρος τοῦ βυθοῦ στρωμένο μὲ ἄμμο, ποὺ βρίσκεται ἀνάμεσα σὲ ξέρες ἢ θαλάσσια φυτὰ (φύκια κ. ἄ.), εἶναι συνήθως ψαρότοποι καὶ κατ'ἀλληλα μέρη γιὰ ψαροκόφια.

Μπαρούφα (ἦ)=καυγᾶς. (Ἐκ τῆς Ἰταλ. baruffa πρβλ. «Ἐγὼν μπαρούφα στὸ καφενὲ καὶ μαζώχτηχε κόσμος».

Μπασιά (ἦ)=πλημμυρὶς. Πρβλ. «Ὁ καιρὸς πάει στὸ χάλασμα γιατί τὰ νερὰ εἶναι μπασιά (ἦ ἔχει μπασιά). Ὁ Γιώργης γιορτάζει σήμερα καὶ ἔχει μπασιά (ἐνν. ἀπὸ κόσμο).

Μπάσταροδος (ὁ) ἀλλὰ καὶ Μπασι (τό), Μουλόσπαρμα (τό), Μούλικο (τό), Μούλος (ὁ)=νόθος. Ἰταλικὲς λέξεις βα-

stardo e moulo=νόθος και ἀπὸ τὶς πιὸ βαρειές βρσιές.

Μπατάρισμα (τὸ) (ρ. Μπατέρνω και μπατάρω)=τὸ ἀναποδογύρισμα ἑνὸς ἀντικειμένου, ἑνὸς σκάφους, τὸ γύρισμα τοῦ καιροῦ, τακτικῆς ἐκφράσεως, πεποιοτήσεων. Πρβλ: «Ὅπως πῆγε νὰ βάλῃ τὸ βαρέλι, μπατάρισε ἢ βάρκα κι' ἔπεσε στὴ θάλασσα». «Μπατάρισε στὸ γαρμπῆ», «ὕστερα, σὰν εἶδε τὰ σκοῦρα τὴ μπατάρισε τὴν κουβέντα». «Ὁ Κλῆς τὸ μπατάρισε, ἔγινε Βεντζελικός». Ἄλλ. λ. Μπατιμέντο, μπατάρισμα, μπατάδος.

Μπάτης (ὁ)=σιγαλινό, δροσερὸ και εὐχάριστο ἀεράκι (βλ. κατεβατὸ πὺ εἶναι πιὸ εὐχρηστικὴ λέξις).

Μπάτει προστ. (βλ. μπατάρισμα) πρβλ. «Δῶσε ἕνα μπάτι τοῦ πανιοῦ στὸ σοβέντο γιὰ νὰ καργάρῃ καλλίτερα». Ἄλλ. λ. Μπάτι (τὸ), μπατάρισμα (τὸ) βλ. λ.

Μπατουνάδα (ἡ)=καντάδα, νυτερινὸ τραγοῦδι στοὺς δρόμους μὲ ὄργανα ἢ χωρίς. Πρβλ. «Χτὲς τὸ βράδυ βγήκαμε μπατουνάδα μέχρι τὰ χαράματα».

Μπιστιοῦ (τὸ)=ἐπι. ἐπιπιστώσει, βερεσέ. Πολὺ γνωστὴ λέξις πὺ δὲν χρησιμοποιεῖται στὴν Πάργα. Εὐχρηστικὸι τοὺς Παξοῦς, Κέρκυρα κ.λ.π.

Μπονάβε νι οῦρα (ἡ)=εὐχή: καλὴ τύχη. Ἀπὸ τὴ σύνθεσι τῶν Ἴτ. λέξεων. buona e avventura (bonawentura—riere).

Μπονόρα=ἐπίρ. χαράματα βαθειά. (Ἴταλ. buon'ora). Πρβλ. «Νὰ σηκωθοῦμε μπονόρα—μπονόρα γιὰ νᾶμαστε ἀπὶκο μὲ τὸ σκάσιμο τοῦ ἡλιοῦ». «Γιατὶ σκώθηκες μπονόρα σήμερα; Μπονόρα τὸ λὲς ἐσὺ πὺ βγῆκε ὁ ἡλιος δυὸ ὄριες;»

Μπόρα (ἡ)=ἰσχυρὴ καταιγίδα μὲ νότιο ἀέρα και δυτατὴ βροχὴ (βλ. καιρούς).

Μπόντες (ὁ)=ἡ ξύλινη ἀποβάθρα και κάθε κατασκευάσμα ἀπὸ ξύλινα παλούκια χωμένα στὸ βυθὸ και στρωμένα μὲ σανίδια γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐπιβίβασι και ἀποβίβασι στὰ καΐκια. Ἀπὸ τὴν Ἴταλ.

Μπόρμπολας (ὁ)=θαλασσινὸς κοχλίας (βλ. ψάρια). Τὸ ὄστρακο ἑνὸς μεγάλου μπόρμπολα πὺ χρησιμοποιεῖται γιὰ σινιάλα. Ἀφοῦ βραστῆ και ἀφαιρεθῆ τὸ κρέας του, σπάζεται λίγο στὴν κορυφὴ και

μὲ εἰδικὸ φύσημα ἀφήνει ἕνα ἦχο βαρὺ και εὐδιάκριτο σὲ ἀρκετὰ μίλια, ἰδιαίτερα στὴ θάλασσα. Ἴτ. borbogliare=ψιθυρίζω θορυβῶ.

Μπουγέλος (ὁ) και Γκουβᾶς (ὁ)=ὄ,τι και ὁ γκουβᾶς τῶν πηγαδιῶν. Εἶναι ἀπαραίτητο ἐξάρτημα γιὰ ἕνα καΐκι, γιὰ τὸ πλύσιμο τῆς κουβέρτας μὲ θάλασσα κ.λ.π. Ἔχει πάντοτε μικρὸ σκοινάκι ὄσο φτάνει γιὰ νὰ παίρῃ νερὸ ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Μπουγιό=ὄγκος πολὺς χωρίς ἀνάλογο βάρος. (βλ. και μπαλαοῦρο) βράσιμο. Μπουγιάρω (ρ)=βράζω.

Μπούκα (ἡ) (ρ. μπουκάρω και μπουκέρνω)=εἴσοδος, στόμιο, τρύπα. (Ἴταλ. boccaibuco) πρβλ: «Γρακάρησε στὴν ξέρα τῆς Μπωγωνιάς και τοῦκανε κάτι μπουκὲς πὺ χωρᾶνε ἄνθρωπο. «Τὸν ἀπαντήσαμε τὸ πρῶ ὄζω ἀπὸ τὴ μπούκα τῆς Σπλάντζας». Μπούκα φέρμα (Ἴτ. buca ferma) ἀπλησίαστο λιμάνι. Ἄλλ. λέξ. Μποκαδούρα, μπουκωμένος.

Μπουκοῦνι (τὸ)=κομματάκι (Ἴταλ. boccata=βλωφος, μπουκιά). Πρβλ. «Τὸκανε μπουκούνια και τὸ πέταξε στὴ θάλασσα».

Μπουναμάς (ὁ)=τὸ Πρωτοχρονιατικὸ δῶρο ἀλλὰ και κάθε δῶρο ἀνεπάντεχο. (Ἴτ. Abbuonamento) πρβλ. «Τουρθε σὰν μπουναμάς τὸ τσέκι ἀπὸ τὴν Ἀμερिका».

Μπουνάτσα (ἡ) (ρ. Μπουνατσάρω)=ἡ γαλήνη τῆς θάλασσας, ἄπνοια (πρβλ. μὲ κάλμα, καῖτσα) ἐκ τῆς Ἴταλ. konaccia πρβλ. «Ὁ καιρὸς ἐμπουνατσάρησε». «Ἄν τὸ πάῃ στὴ μπουνάτσα ἔχει καλά».

Μπουροδέττο (τὸ) και κακαβιά=Συνηθισμένο Παργινὸ και γενικώτερα ψαράτικο φαγητό. Γίνεται ἀπὸ κάθε εἴδους ψάρια, κρεμμύδι, ντομάτα, πιπέρι κόκκινο κ.λ.π. πὺ πρέπει ὄλα μαζὺ νὰ πέσουν στὸ τσουκάλι (πῆλινο δοχεῖο) και νὰ βράσουν μὲ ἀνάλογο νερό. Ὅσο πιὸ μεγάλη εἶναι ἡ ποικιλία τῶν ψαριῶν τόσο μεγαλύτερη ἐπιτυχία ἔχει (ράζιες, μαρμπουνάκια, σκυλόψαρα, πετρόψαρα).

Μπούσουλα (ἡ) και Μπούσουλας=πυξίδα. (Ἴταλ. bussola). Χάνω τὸ μπούσουλα=χάνω τὴν αὐτοκυριαρχία, τὸ θάρ-

Η ΠΛΑΤΥΪΝΙΑ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΚΑΙ Η ΣΑΡΜΑΝΙΤΣΑ

Παρακολουθῶ τὰ λαογραφικὰ δημοσιεύματα τοῦ κ. Στεφ. Μπέττη στὴν «Ἡπ. Ἔστια» καὶ τὸν συγχαίρω γιὰ τὴν ἐπαινετὴ προσπάθειά του νὰ διασώσῃ ὅ,τι μπορεῖ νὰ σωθῇ ἀκόμα ἀπὸ τὴν παλιότερη Ἡπειρωτικὴ ζωὴ. Μακάρι νὰ τὸν μιμηθοῦν καὶ ἄλλοι Ἡπειρωτὲς διδάσκαλοι.

Στὸ τελευταῖο του δημοσίευμα, ποὺ φέρει τὸν τίτλο «Νανουρίσματα καὶ Ταχταρίσματα» θίγει ἓνα λεπτὸ γιὰ τοὺς Ἡπειρωτὲς ζήτημα. Ὀμιλεῖ γιὰ τὴ γνωστὴ σὲ ὅλους μας ἰδιομορφία τοῦ κρανίου, ποὺ ἐμφανίζονται οἱ πῶ πολλοί, ἂν ὄχι ὅλοι, οἱ Ἡπειρωτὲς. Αὐτὴν τὴν ἰδιομορφία τὴ θεωροῦν οἱ Ἡπειρωτὲς γενικὰ ὡς δυσάρεστη διαμαρτία, ὡς ἀδικία ἀπὸ τὴ φύση, ἐνῶ θὰ ἔπρεπε ἀντίθετα νὰ τοὺς κἀνὴ νὰ ὑπερηφανεύονται. Γιατὶ μόνοι οἱ Ἡπειρωτὲς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἄλλους Ἑλληνες μποροῦν νὰ ἀποδείξουν μὲ σημάδια, μὲ χρυσόβουλλα θὰ ἔλεγα, ὅτι εἶναι γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἡπειρωτῶν ποὺ κατοικοῦσαν στὸν ἴδιο αὐτὸν τόπο.

ρος, δὲν ξέρω τὶ νὰ κἀνω.

Μ π ο υ χ τ ῖ ζ ω (ρ) = χορταίνω, κορώνω, ἀηδιάζω ἀπὸ τὸ πολὺ φαγητό. πρβλ. «Τὸ μπουχτίσα ψάρι, ψάρι κάθε μέρα». Ἄλλ. λ. μπουχτισμένος.

Μ π ρ α τ σ ὄ λ ι (τὸ) = τὸ χεροῦλι ἐνὸς ἀντικειμένου. Ἴτ. braccio = χεροῦλι.

Μ π ρ ι ᾶ καὶ Π ρ ι ᾶ (ἦ)· βλ. σύνεργα ψαρικῆς.

Μ π ρ ο ῦ μ υ τ α = ἐπίρ. τὸ πέσιμο μὲ τὰ μούτρα, πρηνῆς θέσις.

Μ ὦ λ ο ς (ὀ) = οὖσ. ἢ προκυμαία.

Μ α λ ο ῦ π α (ἦ) = ὀνομασία ἀπὸ διάφορα χορτάρια ποὺ φυτρώνουν στὰ ὑφαλάκων σκαφῶν, ποὺ ἔχουν καιρὸ ἀπαλάμισια καὶ ποὺ παρεμποδίζουν τὸ πλεύσιμο.

(Συνεχίζεται)

Ἡ π λ α τ υ ῖ ν ι ᾶ αὐτή, ὅπως ἀποκαλεῖται ἀπὸ τὸν ἔγκριτο ἐκπρόσωπο τῆς Ἀνθρωπολογικῆς ἐπιστήμης Καθηγητῆ Κούμαρη, εἶναι φυλετικὴ καὶ δὲν ἔχη καμμιὰ σχέση μὲ τὴ σαρμανίτσα. Ἐνας δὲ ἔντονα πλατυνοκέφαλος Ἡπειρωτῆς, ὁ στρατηγὸς Παν. Δαγκλῆς ἔλεγε σὲ κύκλο Ἡπειρωτῶν στὰ Γιάννινα κατὰ τὸ 1914: «Πρέπει νὰ εἶμαστε ὑπερήφανοι γι' αὐτὸ τὸ κεφάλι μας. Ἀπὸ τέτοια κρανία, ποὺ βρέθηκαν πρὸ ἐτῶν μέσα σὲ ἀρχαίους τάφους στὴν Ἡπειρο, ἀποδεικνύεται ὅτι οἱ Ἡπειρωτὲς εἶναι κατ' εὐθειαν ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων συμπατριωτῶν των».

Οἱ φόβοι τοῦ κ. Σ. Μ. ὅτι ἡ σαρμανίτσα εἶναι ὑπεύθυνη γιὰ τὴν πλατυνία εἶναι τόσο ἀβάσιμοι, ὅσο ἀστεῖο εἶναι καὶ τὸ πανελλήνιο γιὰ τοὺς πλατυκέφαλους Ἡπειρωτὲς φρόνημα, ὅτι ἡ μαμμὴ στὴν Ἡπειρο, ἀφοῦ σιγουρίσει καὶ φασκιώσει τὸ νεογέννητο Ἡπειρωτάκι, τοῦ καθίζει, τάχα, καὶ μιὰ στὸ κρανίον μὲ τὴν παλάμη της λέγοντάς του: Καὶ στὴν Πόλη σιμιτζῆς! Καὶ εἶναι ἀβάσιμοι οἱ φόβοι του γιὰτὶ σὲ τέτοιες σαρμανίτσες μεγαλώνουν ὅλα τὰ βρέφη στὴν Αἰτωλοακαρνανία, στὴ Θεσσαλία καὶ παντοῦ καὶ ὅλα τὰ μωρὰ ἀ ν ᾶ σ κ ε λ α τοποθετοῦνται σὲ ὅλον τὸν κόσμον, ὅπως καὶ στὴν Ἡπειρο, πλὴν δὲν ἐμφανίζουν πλατυνία.

Ὁ αἰμίμηστος Ἀρχιεπίσκοπος Σπυρίδων, ἂν καὶ δὲν γεννήθηκε στὴν Ἡπειρο — ὅπως εἶναι γνωστὸ γεννήθηκε στὸ χωριὸ Χηλὴ τῆς Προποντίδας ὅπου δὲν ὑπῆρχε Ἡπειρωτικὴ σαρμανίτσα, οὔτε δὲ καὶ Ἡπειρωτίσσα μαμμὴ γιὰ νὰ τὸν...παλαμίσῃ—ἐν τούτοις εἶχε κληρονομήσει ἀπὸ τοὺς Ἡπειρωτὲς γονεῖς του φανταχτερὴ τὴν Ἡπειρωτικὴν πλατυνία, λέγω φανταχτερή, γιὰτὶ δὲν εἶχε μόνον ἐπίπεδη τὴν κορυφὴν τοῦ ἰνίου, ἀλλ' εἶχε καὶ πολὺ

έξογκωμένους τούς κροτάφους, πού περιέκλειαν ένα ἀπὸ τὰ πιὸ ἐπαναστατικά, ἀλλὰ καὶ τὰ πιὸ δημιουργικά, τὰ πιὸ παράξεν» Ἑπειρώτικα μυθὰ τῶν τελευταίων χρόνων. Ἀλλὰ καὶ ὅλα τὰ Ἑπειρωτάκια πού γεννιοῦνται ἀπὸ πλατυϊνοκέφαλους γονεῖς Ἑπειῶτες στὴν ξενιτιά (Ἀθήνα, Ρουμανία, Πόλη, Αἴγυπτο, Ἀμερική κλπ.) ἔχουν πάντοτε τὴ «στάμπα» τῶν γονέων τους.

Θεωρῶ περιττὸ νὰ χρησιμοποιήσω ἄλλα ἐπιχειρήματα, γιατί τὸ πρῶμα εἶναι χτυπητό, εἶναι ἐξώφθαλμο. Θὰ ἤθελα μόνο νὰ προσθέσω ὅτι ἡ πλατυϊνία εἶναι γενικὴ σχεδὸν στὴν Ἑπειρο, τὴν ἔχω διαπιστώσει ὁ ἴδιος στὰ Κατσανοχώρια, στὰ Κατσιαουνοχώρια (Λαγάτορα, Βαρλάμ κλπ.) στὰ Λακκοχώρια (Δερβίζιανα κλπ.), στὰ Δωδωνοχώρια (Μηλιγγούς, Κοσμηρᾶ), στὰ Γιάννινα, στὰ Καμποχώρια τῶν Γιαννίνων, στὰ Γραμμενοχώρια, Κουρεντοχώρια, Ζαγοροχώρια, Κόνιτσα, Θεσπρωτία καὶ ἀπὸ ἔγκυρες πληροφορίες μου καὶ στὴ Β. Ἑπειρο. Πυκνότητα μεγάλη ἐμφανίζεται στὴν Κεντρικὴ Ἑπειρο, στὴ Θεσπρωτία καὶ στὴν Κόνιτσα γιὰ νὰ σβύση τὸ φαινόμενο σιγὰ σιγὰ, ἐφ' ὅσον καὶ καθ' ὅσον προχωροῦμε πρὸς τὴ Δυτικὴ Μακεδονία.

Ἀπὸ ὅσα ξέρω, ἡ πλατυϊνία δὲν παρατηρεῖται στὴ σλάβικη φυλὴ. Θὰ ἦταν ἐνδιαφέρον νὰ μὴ σχηματιζόταν γιὰ τὴν Ἑπειρο ἕνας χάρτης σχετικὸς, ἀπὸ εἰδήμονα συμπατριώτη μας, ἂν καὶ οἱ μετατοπίσεις τῶν πληθυσμῶν πού ἔγιναν κατὰ καιροὺς καὶ αἱ διασταυρώσεις καὶ μὲ μὴ Ἑπειῶτες πού γίνονται σήμερὰ σὲ μεγαλύτερη ἔ-

κταση ἀπὸ τὸ παρελθόν, παρουσιάζουν μεγάλες δυσκολίες.

Ἐχω γνωστοὺς λ.χ. Χιμαριῶτες μὲ πλατυϊνία, προφανῶς ἀπὸ διασταύρωση. Γιατὶ οἱ ἐξαιρετοὶ αὐτοὶ συμπατριῶτες μας εἶναι ἀποικοὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀπὸ τὴ Μάνη, ὅπως προδίνει ἡ γλῶσσα τους (λεμονέα, ἀμυγδαλέα, κερασέα κλπ.) καὶ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά τους.

* * *

Ὅσο γιὰ τὴ λέξη σαρμανίτσα, γιὰ τὴν ὁποία διερωτᾶται ὁ κ. Μπ. μήπως εἶναι ξενικὴ, νομίζω ὅτι ἡ λέξη εἶναι ἑλληνικὴ. Γράφει ὁ κ. Μπ. «Στὴ σαρμανίτσα τὸ κουβαλάει (τὸ Ἑπειρωτάκι) ἡ μάνα του καὶ στὶς δουλειές της τὶς ἀγροτικὲς ὥρες μακρὰ ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ μαζί της τὸ δέρονουν κι' αὐτὸ οἱ βροχές καὶ τὰ λιόπυρρα, τὰ κρύα καὶ οἱ ἀγέρηδες...». Ἀπὸ αὐτὴ τὴν εἰκόνα πού μᾶς δίνει, ὀδηγοῦμεθα στὴ σκέψη ὅτι ἡ σαρμανίτσα εἶναι λέξη καμωμένη ἀπὸ συμφυρμὸ τῶν λέξεων σαμάρι+μανίτσα=σαμαρνίτσα καὶ μὲ μετάθεση τοῦ ρ, σαρμανίτσα. Ὁ τύπος σαμαρίτσα πού συναντᾶται στὴ Δρόβιανη κι' ἀλλαχοῦ στὴ Β. Ἑπειρο δὲν εἶναι ὅπως θὰ νόμιζε κανεὶς ἀπὸ τὸ σαμάρι+ίτσα, γιατί τότε θὰ λεγόταν σαμαράκι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴ σαμαρνίτσα μὲ ἀποβολὴ τοῦ νι πρὸ τοῦ ρ, ὅπως συνηθίζεται στὰ μέρη αὐτὰ καὶ γιὰ ἄλλες λέξεις. Στὴ Δρόβιανη, Χιμάρα κι' ἄλλοῦ, τὸ ἀρνὶ λ.χ. τὸ λένε ἀρί.

Ὡστε ἀρχαία Ἑπειρωτικὴ ἡ πλατυκεφαλιά μας καὶ ἑλληνικὴ ἡ σαρμανίτσα πού τὴ νανουρίζει...

ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

ΑΡΓ. ΑΛΤΙΠΑΡΜΑΚΗ

Γεωπόνου Υ.Π.Α.Η.

Η ΒΑΜΒΑΚΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΑΡΤΗΣ

Αί έκτασεις εις τὰς ὁποίας κυρίως καλλιεργεῖται ἢ δύναται νὰ καλλιεργηθῆ ἐπιτυχῶς ὁ βάμβαξ εὐρίσκονται εἰς τὰς πεδιάδας Ἀράχθου καὶ Λούρου, τῶν ὁποίων ἡ συνολικὴ καλλιεργουμένη ἐπιφάνεια ἀνέρχεται εἰς 130.000 στρεμ. περίπου. Ἐπίσης ἕτερα 20.000 στρεμ. τῆς ἐπαρχίας Φιλιπιάδος προσφέρονται διὰ τὴν βαμβακοκαλλιέργειαν.

Τὰ πρῶτα 130.000 στρεμ. τῶν πεδιάδων Ἀράχθου καὶ Λούρου ἀποτελοῦν τὴν περιοχὴν τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων ἧτοι ἐξυπηρετοῦνται ἀπὸ δίκτυον συστηματικῆς ἀρδεύσεως καὶ ἀποστραγγίσεως. Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν ἔργων περιλαμβάνονται πλέον τῶν ἄνω 130.000 στρ. καὶ 2.000 στρεμ. τῆς Φιλιπιάδος.

Ἐκτὸς τῆς περιοχῆς τῶν ἔργων, ἀνατολικῶς τοῦ Ἀράχθου, ὑφίσταται πεδινὴ ἔκτασις 15.000 στρεμ., εἰς τὴν ὁποίαν ἐπικρατοῦν ἀλίπεδα. Μέρος τῆς ἐκτάσεως αὐτῆς καλλιεργεῖται διὰ βάμβακος εἰς περιορισμένην ἐπιφάνειαν καὶ μὲ μικρὰς ἀποδόσεις (Λουτρότοπος, Περάνθη, Κομμένο).

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ὡς ἄνω ἐκτάσεων ἀρδεύονται κανονικῶς μόνον ἐντὸς τῆς περιοχῆς τῶν ἔργων 80.000 στρεμ.

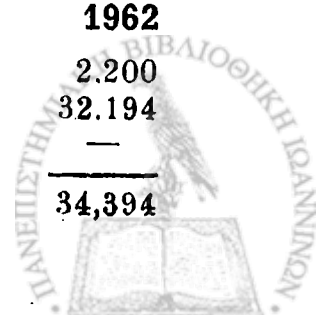
ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΘΕΙΣΑΙ ΔΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟ 1959—1962

	1959		1960		1961		1962	
	Ποτιστ.	Ξηρικά	Ποτ.	Ξηρ.	Ποτ.	Ξηρ.	Ποτ.	Ξηρ.
Στρέμματα	5.510	350	10.815	406	23.117	1283	33.196	1198
Ἀποδόσεις τον.	605	25	1.223	24	3.676	82	6.975	101
Μ. ὄρος κατὰ στρεμ./γλρ.	110	72	113	60	160	85	180	85

Ἐξ οὗ ἐμφαίνεται ὅτι αἱ στρεμματικαὶ ἀποδόσεις τῶν ἀρδευομένων βαίνουν διαρκῶς βελτιούμεναι, ἐνῶ τῶν ξηρικῶν παραμένουν μᾶλλον στάσιμοι.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΗΘΕΙΣΑΙ ΕΚΤΑΣΕΙΣ ΚΑΤΑ ΠΟΙΚΙΛΙΑΝ ΚΑΙ ΕΤΗ ΕΙΣ ΣΤΡΕΜΜΑΤΑ

Ποικιλία	1959	1960	1961	1962
ΑCΑLΑ	4.400	298	2.555	2.200
COCKER	1.360	10.496	19.400	32.194
10E	100	430	2.445	—
Σύνολον στρεμμ.	5.860	11.224	24.400	34,394

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω προκύπτει ὅτι:

α) Ἡ καλλιεργουμένη διὰ βάμβακος ἔκτασις λαμβάνει ἀλματώδη αὔξησιν ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος.

β) Ἡ ποικιλία COCKER ὑποκαθιστᾷ ὅλας τὰς ἄλλας καλλιεργουμένας ἐν τῇ περιοχῇ ποικιλίας βάμβακος.

Τοῦτο ἀποδοτέον εἰς τὸ ὅτι προσιδιάζει ἡ COCKER εἰς τὰς κλιματολογικὰς καὶ ἔδαφολογικὰς συνθήκας τῆς περιοχῆς περισσότερον τῶν ἄλλων ποικιλιῶν. Παρουσιάζει μείζονα ὠφέλιμον πρωιμότητα ἐν συγκρίσει μὲ τὰς ἄλλας ποικιλίας. Μέχρι τῆς τρίτης συλλογῆς παρέχει τὸ 80% τῆς ὅλης ἀποδόσεως, τὸ δὲ ποσοστὸν αὐτὸ διὰ τὸν αὐτὸν χρόνον εἶναι μικρότερον διὰ τὰς ἄλλας ποικιλίας. Ἀπουσιάζει ἡ χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν ACALA ἀναβλάστησις, ἡ ὁποία συντελεῖ ὥστε ἡ ACALA νὰ εἶναι ὀψιμωτέρα τῆς COCKER.

Διὰ τοὺς λόγους αὐτούς, δι' ἀποφάσεως τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν καθορισμὸν ζωνῶν καλλιεργείας τῶν ποικιλιῶν βάμβακος, ἔχει ὁρισθῆ ὅτι ἐφεξῆς ὑποχρεωτικῶς εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Νομοῦ Ἄρτης θὰ καλλιεργεῖται μόνον ἡ ποικιλία COCKER. Κατόπιν τούτου, τὸ προσεχὲς ἔτος 1963 οὐδεμία ἄλλη ποικιλία δύναται νὰ καλλιεργηθῆ εἰς τὴν περιοχὴν εἰ μὴ μόνον ἡ COCKER.

ΘΕΣΙΣ ΤΟΥ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΡΟΤΙΚΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ ΝΟΜΟΥ ΑΡΤΗΣ

Ἡ γεωργικὴ παραγωγή τοῦ Νομοῦ Ἄρτης κατὰ τὸ 1961 ἐνεφάνισε τὴν ἀκόλουθον εἰκόνα:

Εἶδη	Στρέμματα	Ἀκαθάριστος πρὸσδος Δραχ.
Σιτηρὰ	142.750	43.892.200
Ὄσπρια	21.350	13.066.450
Κτηνοτροφικὰ φυτὰ	20.140	21.534.810
Σταφυλαὶ—μποστάνια	1.073	1.204.470
Ἑσπεριδοειδῆ δένδρα	2.089.462	80.307.630
Ὀπωροφόρα »	276.670	87.608.130
Γλεύκος στρεμ.	548	98.400
Ξηροὶ καρποὶ δένδρα	130.400	16.051.200
Ἐλαῖαι »	442.200	4.041.900
Λαχανικὰ στρεμ.	9.921	20.873.550
Βάμβαξ »	24.400	26.852.200
Λοιπὰ βιομηχ. φυτὰ »	4.650	7.028.200
Ἄνθη—φυτώρια »	3.000	20.000.000
	Σύνολον	342.559.140

Ἐκ τοῦ ἀνωτέρω πίνακος συνάγεται, ὅτι τὸ ἀκαθάριστον εἰσόδημα ἐκ τῆς βαμβακοκαλλιεργείας προσεγγίζει τὸ 10% τῆς ὅλης γεωργικῆς παραγωγῆς Νομοῦ Ἄρτης διὰ τὸ 1961, τὸ δὲ ποσοστὸν αὐτὸ εἶναι κατὰ πολὺ ἀνώτερον διὰ τὸ 1962, δεδομένου ὅτι ἡ βαμβακοκαλλιέργεια κατ' αὐτὸ ἐπεξετάθη χωρὶς παράλληλον αὔξησιν, ἴσως δὲ καὶ μείωσιν τῶν λοιπῶν καλλιεργειῶν.

Ἄξια κτηνοτροφικῆς παραγωγῆς 1961 ἐν ὄλῳ 172.635.300 δραχ. Οὐδεμία βιομηχανία βάμβακος ὑφίσταται εἰς τὸν Νομὸν Ἄρτης.

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΕΝ ΤΗ ΠΕΡΙΟΧΗ

Δεδομένου ότι έφεξις μόνον ή καλλιέργεια τής ποικιλίας COCKER επιτρέπεται και ένδεικνυται, θά αναφερόμεθα αποκλειστικώς εις την ποικιλίαν αυτήν.

α) Σπορά: Η σπορά διενεργείται συνήθως τὸ πρῶτον δεκαήμερον τοῦ Μαΐου. Διαρκεί ὁμως και μέχρι τέλους Μαΐου. Ποσοστὸν τῆς σπορᾶς μέχρι 5% διενεργείται ἀρχᾶς και μέχρι 10 Ἰουνίου. Τοῦτο ὀφείλεται εις ὀψίμους βροχᾶς και εις τὴν ὑγρασίαν τοῦ ἐδάφους, ἡ ὁποία, πέραν ὠρισμένου ὄριου, ψύχει αὐτό, τὸ διατηρεῖ συνεκτικὸν και δυσχεραίνει τὸ φύτερωμα.

Εἰς ἐξαιρετικὰς περιπτώσεις πρῶτον καλοκαιρίας ἐπιτυγχάνεται σπορὰ και μεταξὺ 20—30 Ἀπριλίου. Ἡ πρῶτος σπορά, ἐφ' ὅσον ἐπιτύχη, ἐξασφαλίζει μεγαλύτερας ἀποδόσεις, διότι προωμίζει ἡ ὠρίμανσις και ἡ συλλογὴ μεγαλύτερου ποσοστοῦ τῆς παραγωγῆς πρὸ τῶν φθινοπωρινῶν ἔτων.

Ἐπανασπορὰ λόγω ἀποτυχίας σημειοῦται εις ποσοστὸν 5—10%. Δὲν συνηθίζεται προβλάστησις τοῦ βαμβακοσπόρου. Ἡ σπορὰ συνήθως γίνεται με ἱποκίνητον βαμβακοσπορέα κατὰ γραμμᾶς, τὸ δὲ ποσὸν σπόρου κατὰ στρέμμα ἀνέρχεται εις 4—5 γλγ.

Τὸ φύτερωμα γίνεται 8—10 ἡμέρας μετὰ τὴν σπορὰν. Κατὰ τὰς πρῶτωτέρας σπορᾶς ὁμως, λόγω τῆς ἐπικρατούσης χαμηλῆς θερμοκρασίας, τὸ φύτερωμα πιθανὸν νὰ γίνῃ 12—30 ἡμέρας ἀπὸ τῆς σπορᾶς.

Ὁ σπόρος πρὸ τῆς σπορᾶς ἀπολυμαίνεται διὰ τῆς μυκητοκτόνου ὑδραργυρούχου κόνεως GRANOSAN WIOO εις ἀναλογίαν 3% ἐπὶ τοῦ σπόρου. Συνήθως οἱ καλλιεργηταὶ ἐφοδιάζονται διὰ καθαροῦ σπόρου COCKER, μερίμνη τῆς Κ.Υ.Δ.Ε.Π., ὁ ὁποῖος ἀποστέλλεται ἀπολυμασμένος.

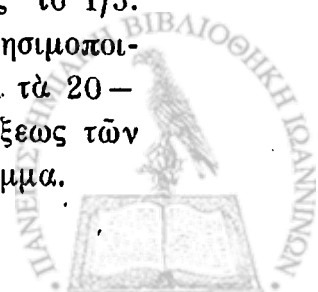
Οἱ παραγωγοὶ προσθέτως και πρὸ τῆς σπορᾶς, προβαίνουν εις συμπληρωματικὴν ἀπολύμανσιν τοῦ σπόρου δι' ἔντομοκτόνου Ἀλδρίνη 40% ἢ ἐπταχλῶρ και εις ἀναλογίαν 1/2—1% ἐπὶ τῆς ποσότητος τοῦ σπόρου.

Ἐφ' ὅσον μετὰ τὴν σπορὰν και πρὸ τοῦ φυτρώματος μεσολαβῆση βροχὴ, διὰ νὰ διευκολυνθῇ τὸ φύτερωμα πρέπει νὰ ἐξουδετερωθῇ τὸ ταράτσωμα τοῦ ἐδάφους και πρὸς τοῦτο ξύνεται αὐτὸ με εἰδικὰς τσουγγράνες ἢ σανίδες ἐφ' ὧν ἐτοποθετήθησαν καρφιά.

β) Σκαλίσματα: Μία ἕως δύο ἐβδομάδες μετὰ τὸ φύτερωμα διενεργείται τὸ λεγόμενον ριζοσκάλισμα διὰ χειρὸς, μόνον ἔνθεν και ἔνθεν τῶν γραμμῶν φυτεύσεως. Ἀκολουθοῦν 2—3 συστηματικὰ γενικὰ σκαλίσματα, ἐκ τῶν ὁποῖων τὸ πρῶτον προηγείται τοῦ πρῶτου ποτίσματος και γίνεται με τσάπα ἐφ' ὅλης τῆς ἐπιφανείας τοῦ ἀγροῦ. Τελευταίως, ἤρχισε νὰ χρησιμοποιῆται τὸ ἱπποσκαλιστήριο μετὰ τῶν γραμμῶν και συμπληροῦται διὰ χειρὸς και τσάπας τὸ σκάλισμα πλησίον τῶν φυτῶν, ταυτοχρόνως δὲ διενεργεῖται και τὸ ἀραιώμα, τὸ ὁποῖον δὲν γίνεται ἐνωρίτερον, καίτοι θά ἐξοικονομοῦντο θρεπτικὰ στοιχεῖα, διὰ νὰ προληφθοῦν αἱ ἀπώλειαι εις τυχὸν προσβολῆς τῆς ριζοκτονίας και τῶν κοφτοσκωλήκων.

Τὸ κόστος σκαλίσματος εἶναι μεγαλύτερον κατὰ τὰ βροχερὰ ἔτη, διότι και τὸ ἔδαφος κατεργάζεται δυσκολώτερον και τὰ αὐτοφυόμενα χόρτα εἶναι περισσότερα και μεγαλύτερα. Κατὰ τὸ ριζοσκάλισμα ἀρκεῖ 1/2 ἡμερομίσθιον γυναικὸς κατὰ στρέμμα. Διὰ τὰ γενικὰ σκαλίσματα ὁμως ἀπαιτοῦνται 2 1/2—3, ἐνίοτε και 5 γυναικεῖα ἡμερομίσθια, ὅταν γίνωνται διὰ χειρὸς και τσάπας. Ὅταν ὁμως χρησιμοποιῆται ἱπποσκαλιστήριο ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερομισθίων μειώνεται εις τὸ 1/3.

Τὸ ἱπποσκαλιστήριο ἀποδίδει 15 στρεμ. ἡμερησίως, ὅταν δὲ χρησιμοποιοῦνται ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐναλλάξ 2 ζῶα ἔλξεως, ἡ ἀπόδοσις του φθάνει τὰ 20—25 στρεμ. Τὰ γυναικεῖα ἡμερομίσθια κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἦσαν τῆς τάξεως τῶν 35—40 δραχ., τὸ δὲ ἱπποσκαλιστήριο ἀμείβεται με 15 δραχ. κατὰ στρέμμα.

Κατὰ τὸ τρίτον γενικὸν σκάλισμα ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀπαιτουμένων ἡμερομίσθιων εἶναι μικρότερος τῶν προηγουμένων.

γ) Ποτίσματα: Ἀρχίζουσι ἀπὸ μέσων Ἰουνίου μετὰ τὸ πρῶτον γενικὸν σκάλισμα. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυμαίνεται ἀπὸ 2—3. Σύστημα ἐπικρατοῦν διὰ κατακλύσεως. Ἀπὸ τοῦ 1959 ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της εἰς τὴν βαμβακοκαλλιέργειαν τὸ σύστημα τῆς τεχνητῆς βροχῆς. Ἦδη λειτουργοῦν εἰς πεδιάδα Ἄρτης 20 τοιαῦτα συγκροτήματα, κινητά, ἐξυπηρετοῦντα ἕκαστον 300 στρεμ. περίπου. Μετακινοῦνται ἀνὰ 3 ὥρας καὶ κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἀρδεύουν 5,5—7,5 στρεμ. Ἡ ὑδροληψία τῶν συγκροτημάτων, ὡς καὶ τῶν διὰ κατακλύσεως ἀρδεύσεων πραγματοποιεῖται ἀπὸ σημεία τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων τῆς πεδιάδος.

Τὸ κόστος τοῦ νεροῦ εἶναι 22 δραχ. κατὰ στρέμμα σὺν 5—7 δραχ. ὑποχρεώσεις πρὸς Τ.Ο.Ε.Β. ὡς δικαιώματα ἀποστραγγίσεως. Κατὰ τὰς ἀρδεύσεις κατακλύσεως χρησιμοποιοῦνται ἄνδρες μὲ ἡμερομίσθιον 50—60 δραχ. καὶ ποτίζουν 15 στρεμ. περίπου ἡμερησίως. Διὰ τὸ πότισμα μὲ τεχνητὴν βροχὴν οἱ παραγωγοὶ πληρώνουν εἰς τὸ συγκρότημα 80—100 δραχ. τὸ στρέμμα διὰ 40—50 μ³ νεροῦ κατὰ στρέμμα, ἐνῶ ἔχει ὑπολογισθῆ ὅτι τὸ πραγματικὸν κόστος ποτίσματος κατὰ στρέμμα διὰ τεχνητῆς βροχῆς δὲν ὑπερβαίνει τὰς 35 δραχ. μαζὶ μὲ τὰ ἐργατικά. Πλέον αὐτῶν, καταβάλλεται παγίως τὸ δικαίωμα τῶν 22+5 ἕως 7 δραχ. Ἡ κίνησις τῶν συγκροτημάτων τεχνητῆς βροχῆς λαμβάνεται συνήθως ἀπὸ τρακτέρ.

Ἡ μέθοδος κατακλύσεως, ἐκδιώκουσα τὸν ἀέρα τοῦ ἐδάφους καὶ συμπιέζουσα αὐτό, δὲν εἶναι ἢ πλέον ἐνδεδειγμένη, ἢ καὶ ἢ διὰ τεχνητῆς βροχῆς εἶναι δαπανηρά. Ἡ τελευταία συνιστᾶται ἰδιαιτέρως κατὰ τὴν ἔναρξιν καὶ πρὸς διευκόλυνσις τοῦ φυτρώματος.

δ) Λίπανσις: Συνηθίζεται μόνον φωσφορικὴ ἀμμωνία, σπανιώτατα δὲ τὸ Κάλι. Χαρακτηριστικῶς τὸ 1962 ἐχρησιμοποιήθησαν διὰ 28.330 στρεμ. 734 τόννοι φωσφορικῆς ἀμμωνίας (16—20—0), 181 τόννοι ὑπερφωσφορικῶν (0—20—0), 80 τόννοι θεικῆς ἀμμωνίας (21—0—0), 58 τόννοι νιτροθεικῆς ἀμμωνίας καὶ μόνον 8,5 τόννοι καλίου (0—0—48).

Ἡ φωσφορικὴ ἀμμωνία προστίθεται εἰς τὸ ἔδαφος πρὸ τοῦ πρώτου ἢ τοῦ προτελευταίου ὀργώματος καὶ ὑποσδήποτε πρὸ τῆς σκαφῆς διὰ φρέξας εἰς συνήθη ἀναλογία 40 γλγ. τὸ στρέμμα.

Ἡ νιτροθεικῆ προστίθεται ἐπιφανειακῶς 10—15 γλγ. τὸ στρέμμα ἀμέσως μετὰ τὸ ριζοσκάλισμα εἰς μίαν δόσιν. Ὁρισμένοι παρέχουν καὶ δευτέραν δόσιν τῆς αὐτῆς ποσότητος κατὰ προτίμησιν στὶς ἀδύνατες φυτεῖες κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς καρποδέσεως, ὅτε συνήθως ἐπακολουθεῖ σκάλισμα.

Κόπρος δὲν συνηθίζεται εἰμὴ σπανιώτατα, ἐφ' ὅσον ὑπάρχει διαθέσιμος ἐξ ἰδίας παραγωγῆς.

Τὰ βαμβακοχώραφα κατὰ κανόνα ἐνοικιάζονται διὰ βοσκὴν ποιμνίων τὸν χειμῶνα ἀντὶ 20—30 δραχ. τὸ στρέμμα.

ε) Προετοιμασία ἐδάφους: Οὐδεμίαν ἀμιψισπορὰ ἐφαρμόζεται εἰς τὰ βαμβακοχώραφα. Καλλιεργοῦνται κατ' ἔτος μὲ βάμβακα συνεχῶς. Ὁρισμένοι μόνον μετὰ τὸ πέρας τῆς συγκομιδῆς σπείρουν ἀλεξανδρινὸν τριφύλλι 3—4 γλγ. τὸ στρέμμα, τὸ ὁποῖον βόσκεται ἀποκλειστικῶς ἐπὶ τόπου.

Τὸν Ἀπρίλιον—Μαῖον (26/4—10/5) γίνεσθαι μία ἄροσις μὲ τρακτέρ. Ἀκολουθεῖ ἀμέσως φρέξα δι' ἰσοπέδωσιν ἢ ἀντὶ ταύτης δισκοσβαρνήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπεται ἡ σπορὰ διὰ σπαρτικῆς.

στ) Φυτονόσοι: Ἐφαρμοζόμεναι καταπολεμήσεις:

1) **Τετρανύχος—Ἀφίδες:** Αἱ ἀφίδες προσβάλλουν τὸ φύλλωμα 10 ἡμέρας μετὰ τὸ φύτρωμα. Ἡ προσβολὴ τετρανύχου σημειοῦται τέλη Ἰουλίου ἕως μέσα Αὐγούστου. Συνήθως γίνονται τρεῖς ψεκασμοὶ μὲ τὸ διασυστηματικὸν (SYSTOX

πρός καταπολέμησίν των, εις αναλογίαν 0,5% (SYSTOX 100%) ή 1%₀ δια συσκευασίαν 50%. Προτιμάται τὸ SYSTOX ἀντὶ τοῦ παραθείου λόγω τῆς μεγαλύτερας ὑπολειμματικῆς του δράσεως (τὸ πρῶτον 15 τὸ δεύτερον 5 ἡμέρας). Δὲν ἔχουν προσέξει ἂν τὸ SYSTOX προκαλεῖ ὀσμότητα εἰς τὰς βαμβακοφυτείας.

2) **Πράσινος σκώληξ HELIOTIS ARMIGERA.** Ἐμφανίζεται περὶ τὴν 10ην Ἰουνίου. Προσβάλλει τὸ φύλλωμα, τὰ μπουμπούκια καὶ ἀργότερα τὰ καρῦδια. Καταπολεμεῖται μὲ ψεκάσμον, πρὸ τῆς καρποδέσεως, μὲ D.D.T., τὸ ὁποῖον χρησιμοποιεῖται ἐν προομίξει μὲ τὸ SYSTOX (διὰ τὸν τετράνυχον) εἰς ἀναλογίαν 350 γραμ. D.D.T. 75% εἰς 100 γλγ. πολτοῦ ἤτοι διὰ D.D.T. 100% = 0,028%—ἓνας ψεκάσμος θεωρεῖται ἀρκετός.

3. **Ρόδιος σκώληξ (PECTINOPHORA GOSSYPIELLA):** Ἡ πρώτη προσβολὴ ἐμφανίζεται συνήθως μέσα Ἰουνίου στὰ μπουμπούκια καὶ συνεχίζεται στὰ καρῦδια. Καταπολεμεῖται μὲ ἐπιπάσεις διὰ θειωτῆρων μὲ COTTON DUST ἀνὰ 8 ἡμέρον τὰς πρωῖνὰς ὥρας ὅταν ὑπάρχη δρόσος διὰ νὰ ἐπιτυγχάνεται ἡ προσκόλλησις τῆς κόνεως εἰς τὰ φυτά. Γίνονται συνήως 5 θειώσεις ἀπὸ 20/7 ἕως τέλη Αὐγούστου, εἰς ποσότητα ἐκάστοτε 2—2,5 γλγ/στρ. κόνεως φαρμάκου. Ἡ ἐνίοτε συνεχιζομένη προσβολὴ μετὰ τὰς θειώσεις ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι χρησιμοποιεῖται μικροτέρα κατὰ στρέμμα ποσότης φαρμάκων ἤτοι 1—1 1/1 ἀντὶ τῆς κανονικῆς τῶν 2—2,5 γλγ.

4) **Ἄλευρώδης:** Δημιουργεῖ καπνὰ εἰς τὰ φύλλα τῶν φυτῶν. Καταπολεμεῖται μὲ COTTON DUST ταυτοχρόνως μὲ τὸν ρόδιον σκώληκα. Ἀναπτύσσεται τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου, διότι τότε ἔχει σταματήσει ἡ καταπολέμησις τοῦ ροδίνου. Διὰ τοῦτο ἐπιβάλλονται 1—2 ἐπιπάσεις μὲ COTTON DUST μετὰ τὴν λῆξιν τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ροδίνου σκώληκος ἤτοι ἀρχὰς καὶ μέσα Σεπτεμβρίου, αἱ ὁποῖαι ὅμως δὲν γίνονται τώρα.

5) **Ἰασίδαι:** Ἡ προσβολὴ των ἀντιμετωπίζεται ἐπαρκῶς μὲ τὸ COTTON DUST κατὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ροδίνου σκώληκος. Εἶναι μυζητικά τῶν χυμῶν, ὡς καὶ ὁ ἄλευρώδης.

6) **Ριζοκτονία:** Προσβάλλει τὸν σπαρέντα σπῆρον καὶ τὰ νεαρὰ βαμβακόφυτα, εἰς τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ τὴν ἀσθένειαν τοῦ λαιμοῦ. Οἱ παραγωγοὶ ἀρκοῦνται εἰς τὴν ἀπολύμανσιν τοῦ σπῆρου διὰ GRANOSAN, αὕτη ὅμως δὲν ἐμφανίζεται ἀπολύτως ἀποτελεσματικὴ διὰ τοῦτο δέον ὅπως δοκιμασθῶν ἀπολυμαντικὰ πλέον ἀποτελεσματικά.

7) **Βακτηρίωσις:** Κατὰ τὸ λῆξαν καλλιεργητικὸν ἔτος ἐνεφάνισεν ἔντονον προσβολήν, ἣτις ἔφθασε τὸ 30% εἰς ὠρισμένας περιοχάς. Κατὰ προτίμησιν προσβάλλει τὰς γειτονικὰς πρὸς ἔλη καὶ ἐπὶ ὑγρῶν ἐδαφῶν βαμβακοφυτείας, ὡς καὶ τὰς πρωῖμους τοιαύτας. Εὐνοεῖται περὶ τὴν Θ' τῶν 25°. Προσβάλλει τὰ νεαρὰ συνήθως στελέγη τῶν φυτῶν τὰ δὲ συμπτώματα συνίστανται εἰς ἐξόγκωμα τοῦ λαιμοῦ, ὡς καὶ χαρακτηριστικὰς ἐλαιώδεις κηλίδας ἐπὶ τῶν φύλλων. Τὰ φύλλα ξηραίνονται καὶ ἀναστέλλεται ἡ ἀνάπτυξις τῶν βλαστῶν.

Ἀργότερα, τέλη Ἰουλίου ἕως μέσα Αὐγούστου, προσβάλλει τὰ καρῦδια, ὅτε ἐξωτερικῶς αὐτῶν σχηματίζονται λαδίές, ἐσωτερικῶς, δὲ ἐξογκώνονται τὰ καρπόφυλλα καὶ αἱ ἴνες πολτοποιοῦνται. Οὐδεμία καταπολέμησις διενεργεῖται.

Τὸ ποσοστὸν προσβολῆς τὰ διάφορα ἔτη κυμαίνεται ἀπὸ 10—40%. Εἰς τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ διὰ τὴν καταπολέμησιν του χρησιμοποιοῦνται ἀντιβιοτικά.

8) **Ἀδρομύκωσις. VERTICILLIUM—FUZARIUM:** Προσβολὴ περιωρισμένη ἀνευ σοβαρᾶς σημασίας, προφανῶς λόγω ἀλκαλικότητος τῶν ἐδαφῶν τῆς περιοχῆς. Πιστεύεται, ὅτι προτιμᾷ τὰς φυτείας ἐπὶ δξίνων ἐδαφῶν. Λόγω τῶν ἀσημάντων ζημιῶν ἐξ αὐτῆς οὐδεμία γίνεται καταπολέμησις.

ζ) **Συλλογή:** Ἀρχεται ἀπὸ τὸ 1ον 10ήμερον Σεπτεμβρίου καὶ συνεχίζεται ἐνίοτε μέχρις Ἰανουαρίου ἀναλόγως τῶν καιρικῶν συνθηκῶν.

Ἐκ τῆς ποικιλίας COCKER ποσοστὸν 20—30% συγκομίζεται συνήθως μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, μέχρι δὲ τέλους Ὀκτωβρίου ἔχει συγκομισθῆ τὸ 60—80% τῆς παραγωγῆς. Διὰ τὰς ὀψιμώτερας ποικιλίας σοβαρὸν ποσοστὸν τῆς παραγωγῆς παρέμεινε κατὰ τὸ 1962 ἀσυγκόμιστον λόγω τῶν βροχῶν.

η) **Ἀποφύλλωσις:** Ἐνδείκνυται, διότι εἰς τὸ τέλος τῆς καλλιεργητικῆς περιόδου συντελεῖ εἰς τὴν ἐπίσπευσιν τοῦ ἀνοίγματος τῶν καρῶν. Αὐταὶ εἰς τὰς πρώτους ποικιλίας συντελεῖται φυσιολογικῶς ἐκ τῆς προσβολῆς των ἀπὸ διαφόρους παθήσεις. Τεχνητῶς ἐπιδιώκεται δι' ἐπιπάσεως μὲ ἀεροκυαναμίδην 4—5 χλγ. τὸ στρέμμα. Τοῦτο ἐφαρμόζεται εἰς λίαν περιορισμένην κλίμακα. Τὸ ἔτος 1962 ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς τοῦτο 1.000 χλγ. ἀεροκυαναμίδης.

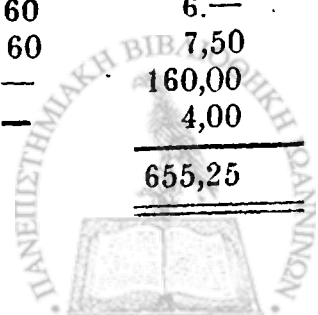
ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΑΡΔΕΥΟΜΕΝΟΥ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΚΑΤΑ ΣΤΡΕΜΜΑ ΕΙΣ ΠΕΡΙΟΧΗΝ ΑΡΤΗΣ, ΥΠΟ ΒΕΛΤΙΩΜΕΝΟΥΣ ΟΡΟΥΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 1961

I. Δαπάναι ἐργασίας

Εἶδος ἐργασίας	Ἡμερομίσθια	Τιμὴ	Ποσὸν δραχ.
1η ἔαρινή ἄρσις δι' ἔλκυστήρος	1/20	—	30.—
Δισκοσβάρνισμα » »	1/60	—	15.00
Μεταφορὰ καὶ διασκόρπισις λιπάσματος	1/10	50	5.—
Ἄρσις σπορᾶς δι' ἔλκυστήρος	1/20	—	30.—
Δισκοσβάρνισμα διπλοῦν μετὰ τοιούτου διὰ ξυλίνης σβάρνας	1/30	—	30.—
Σπορὰ διὰ μηχ/του σπαρτικῆς	1/80	—	15.—
Ἀραίωμα	1/2	35	17,50
Σπάσιμο κρούστας	1/4	35	8,75
Ριζοσκάλισμα μὲ σπάσιμο κρούστας	1	35	35.—
1ον Γενικὸν σκάλισμα διὰ χειρὸς	2 1/2	35	87,50
2ον » » μὲ ἵπποσκαλιστήριον	1/15	—	15.—
» » » συμπληρωματικὸν μὲ τσάπα	1 3/4	35	61,25
3ον γενικὸν σκάλισμα μὲ ἵπποσκαλιστήριον	1/15	—	15.—
» » » συμπληρωματικὸν διὰ χειρὸς	1	35	35.—
Βοτάνισμα	1/4	36	8,75
Κατασκευὴ καὶ συντήρησις ἀρδ. συστήματος	1/10	50	5.—
Ἄρδευσις 1η διὰ κατακλύσεως	1/10	50	5.—
» 2α » »	1/10	50	5.—
» 3η » »	1/10	50	5.—
Ἄρδευτικὸν δικαίωμα ἐφ' ἅπαξ	—	—	25.—
Ἐπίπασις (ἐργασία) μὲ COTTON DUST 4κις	1/12	60	20.—
Ψεκασμὸς μὲ SYSTOX 1ος	1/15	60	4.—
» » » 2ος	1/10	60	6.—
» » » 3ος	1/8	60	7,50
Συλλογὴ 200 χλγ. Χ0,80 δραχ.	—	—	160,00
Μεταφορὰ βάμβακος εἰς ἀποθήκην 0,02 δραχ./χλγ.—	—	—	4,00

Σύνολον δαπανῶν ἐργασίας

655,25

II. Δαπάναι κεφαλαίων

Ένοίκιον άγρου άξιας 3.000 δραχ. (5 ^ο / ₁₀₀)		δραχ:	150,00
Τόκοι κυκλοφορικού κεφαλαίου δραχ. 844,95 πρὸς 10% διὰ 6 μῆνας		»	42,25
Γενικά έξοδα 844,95X2%		»	16,90
Άξια σπόρου 5 χλγ.X6,60		»	33,00
Άξια λιπασμάτων			
Φωσφορική άμμωνία 50 χλγ.X2,55	=	76,50	
Θεικόν κάλι 5 χλγ.X1,70	=	8,50	
Νιτροθεικική άμμωνία 10 χλγ.X2	=	20,00	» 105,00
Άξια SYSTOX 0,075 χλγ.X225	=	16,90	
» COTTON DUST χλγ. 4X8,70	=	34,80	» 51,70
			<u>398,85</u>
Σύνολον δαπάνης κεφαλαίων		»	398,85
Σύνολον δαπανών έργασίας		»	655,25
Λοιπαί δαπάναι. Κοινοτικός φόρος 3% επί 1.420 δραχ.		»	42,60
Γενικόν σύνολον δαπανών		»	<u>1.096,70</u>

Τὸ κυκλοφορικόν κεφάλαιον έξάγεται ἐάν προσθέσωμεν τὸ σύνολον τῶν δαπανῶν έργασίας εἰς τὸ μέρος τῶν δαπανῶν κεφαλαίων, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς συγκεκριμένα ὑλικά ἤτοι άξιαν σπόρου, λιπασμάτων, φαρμάκων κλπ. Ἦτοι δὲν συνυπολογίζεται ὡς κυκλοφορικόν κεφάλαιον τὸ ένοίκιον έδάφους, ὁ τόκος κυκλοφορικού κεφαλαίου, τὰ γενικά έξοδα, τυχόν άποσβέσεις κλπ.

Έν προκειμένῳ τὸ κυκλοφορικόν κεφάλαιον εἶναι:

Σύνολον δαπανῶν έργασίας	655,25
Άξια σπόρου	33,00
» λιπασμάτων	105,00
» φαρμάκων	51,70
Σύνολον κυκλοφορικού δραχ.	<u>844,95</u>

III. Πρόσοδος Άπόδοσις άρδευομένων κατὰ μ. δ. 200 χλγ. τὸ στρέμμα:

Άκαθάριστος πρόσοδος 200X7,10	Δραχ. 1.420
Κόστος παραγωγῆς συσπόρου βάμβακος 1096,70:200	» 5,48 δραχ/χλγ.
Έπιχειρηματικόν κέρδος 1.420 - 1.096,70	= » 323,40
Δαπάναι έκμεταλλεύσεως 1.096,70 - (42,25 + 150) =	» 904,45
Καθαρά πρόσοδος 1.420 - 904,45	= » 515,55
Πρόσοδος καθαρῆς περιουσίας 1.420 - (904,45 + 42,25)	» 473,30
Γεωργικόν εισόδημα 515,55 + 310	= » 825,55

Ἡ άνωτέρω ένδεικτική περίπτωση ἀναφέρεται εἰς τὴν μέσην οἰκονομίαν τῆς βαμβακοκαλλιέργειας ἐπὶ 14.698 στρεμ. τοῦ Ν. Άρτης ἤτοι 63,5% τῶν άρδευομένων φυτειῶν κατὰ τὸ 1961.

Άντιθέτως ἐπὶ ποσοστοῦ 35,6% τῆς έκτάσεως κατὰ τὸ 1961 ὁ μέσος ὅρος άποδόσεως ἀνῆλθεν εἰς καθαρὰν πρόσοδον δραχ. 50,70 καὶ γεωργικόν εισόδημα δραχ. 223,05 κατὰ στρέμμα.

Διὰ τὴν άνοδον τῆς προσόδου τῶν τελευταίων, ἀλλὰ καὶ τὴν βελτίωσιν τῶν πρώτων, ἀποτελεῖ φραγμὸν ἢ έλλιπῆς άποστράγγις, ἥτις δρᾱ δυσμενῶς διὰ τὴν έξασφάλισιν πρωίμου σπορῆς καὶ ὀψιμωτέρας συλλογῆς, λόγω τῶν συγκρατουμένων ὑδάτων μέχρις άργά τὴν άνοιξιν εἰς τὴν πολύομβρον αὐτὴν περιοχὴν.

Ἡ ὀλοκλήρωσις τοῦ ἀποστραγγιστικοῦ δικτύου τῆς περιοχῆς θὰ ἐπέτρεπε πρωϊμωτέραν σποράν, ἐκμηδενισμόν τῆς ἐπανασποράς, λόγῳ ἀποπνίξεως τοῦ σπόρου καὶ πληρεστέραν συλλογὴν, θὰ ἐξησφάλιζε δὲ τὴν δυνατότητα ἐπιτεύξεως ἀποδόσεων 300—350 γλγ., ὡς καὶ ἤδη διαπιστοῦνται τοιαῦται εἰς ὠρισμένας καλῶς στραγγιζόμενας θέσεις.

Ὑφίσταται δυνατότης ἐπεκτάσεως τῆς βαμβακοκαλλιέργειας καὶ μέχρι 80.000 στρεμ. εἰς τὸν Νομὸν Ἄρτης, εἰς περίπτωσιν δὲ ἐξυγιάνσεως δι' ἐπαρκoῦς ἀποστραγγίσεως τῆς περιοχῆς καὶ καθιερώσεως τῆς ἀρδεύσεως διὰ τεχνητῆς βροχῆς θὰ εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξασφάλισις μέσης στρεμματικῆς ἀποδόσεως ἀρδευομένων 300 γλγ. ἤτοι ἐτησίᾳ ἀπόδοσις 24.000 τόννων συσπόρου βάμβακος ἔναντι τῆς σημερινῆς τῶν 6.000 τόννων. Φυσικὰ ἅπασα ἡ ἐξυγιανθησομένη ἔκτασις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καταληφθῇ ἀπὸ βάμβακα, διότι συνυπάρχουν καὶ προσιδιάζουν εἰς τὴν περιοχὴν καὶ ἄλλαι σημαντικαὶ ἀνταγωνιστικαὶ καλλιέργειαι, ὡς τῶν ἐσπεριδοειδῶν. Ἀλλὰ καὶ ἡ καλλιέργεια τοῦ ὑβριδίου ἀραβοσίτου ἐπεκτείνεται ὄχι τόσον διὰ τὴν μεγαλυτέραν τῆς πρόσοδον, ὅσον διότι δύναται νὰ ἀντιμετωπισθῇ διὰ περιορισμένων ἐργατικῶν χειρῶν καὶ δὴ τῶν μελῶν τῆς ἀγροτικῆς οἰκογενείας, δεδομένου ὅτι λόγῳ τῆς μεταναστεύσεως, τῆς ἐντατικοποιήσεως τῶν γεωργικῶν ἐκμεταλλεύσεων κ.ἄ. ἐμφανίζεται τελευταίως μείωσις προσφορᾶς ἐργατικοῦ δυναμικοῦ. Τοῦτο ἀκριβῶς προβλέπεται νὰ ἀποτελέσῃ τὸν κύριον ἀνασταλτικὸν παράγοντα μεγάλης ἐπεκτάσεως τῆς βαμβακοκαλλιέργειας εἰς τὴν περιφέρειαν Ν. Ἄρτης. Δέον ὡσαύτως νὰ μελετηθῇ τὸ θέμα ἐγκαταστάσεων τεχνητῆς βροχῆς διὰ τὴν ἀρδουσιν τῶν βαμβακοφυτειῶν. Πλεονεκτεῖ ποιοτικῶς καὶ εἰδικώτερον ἐνδείκνυται διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ὀμαλοῦ φυτρώματος. Μειονεκτεῖ ὡς πρὸς τὸ κόστος ἐγκαταστάσεως καὶ ἀρδεύσεων. Ὅμως ἤδη ἔχουν γίνεαι ἀρχεται τοιαῦται ἐγκαταστάσεις εἰς τὴν πεδιάδα Ἄρτης, οἱ δὲ παραγωγοὶ εἶναι πλέον ἢ ἱκανοποιημένοι ἐξ αὐτῶν, δηλοῦντες ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐξησφάλισαν πρόσοδον καὶ ἀποδόσεις κατὰ πολὺ μείζονας τῆς ἐκ τῆς ἐγκαταστάσεως τεχνητῆς βροχῆς ἐπιβαρύνσεως.

ΜΑΤΘΑΙΟΥ Γ. ΣΠΥΡΟΥ

Χημικοῦ Υ.Π.Α.Η.

ΤΟ ΕΚΚΟΚΚΙΣΤΗΡΙΟΝ ΒΑΜΒΑΚΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ ΚΑΙ Η ΒΑΜΒΑΚΟΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ἡ ἐκκόκκισις τοῦ συσπόρου βάμβακος, δηλαδή ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἰνῶν ἀπὸ τὸν σπόρον, γίνεται εἰς σύγχρονα ἐκκοκκιστήρια μὲ μίαν σειρὰν αὐτομάτων μηχανημάτων. Ὁ σύσπορος βάμβαξ, ὡς ἐκ τοῦ τρόπου καὶ τῶν συνθηκῶν συγκεντρώσεώς του, περιέχει ξένας ὕλας καὶ κυρίως ἀρχετὴν ὑγρασίαν.

Μὲ τὰς συγχρόνους ἐγκαταστάσεις εἰς ἓν ἐκκοκκιστήριον, φροντῖς μᾶς εἶναι ἡ παραλαβὴ τῶν ἰνῶν ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον καὶ εἰς ἀρίστην ποιότητα πρὸς ἐπιτεύξιν ἐψηλῆς ἐμπορικῆς ἀξίας προϊόντων (ἀρίστον κυτίον).

Πρὸς τούτοις, εἰς ἓν σύγχρονον ἔκκοκκιστήριον, ὁ σύσπορος βάμβαξ παραλαμβάνεται αὐτομάτως καὶ ὀδηγεῖται τὸ πρῶτον εἰς τὸ ξηραντήριον διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν τοῦ ἀπὸ τὴν ἐπὶ πλέον τῶν 7% ὑγρασίαν του. Ἐν συνεχείᾳ ὀδηγεῖται εἰς τὸ καθαριστήριον πρὸς ἀπομάκρυνσιν τῶν συνυπαρχουσῶν ξένων ὑλῶν (φύλλων, ξύλων, χωμάτων, κλπ.), εἰσέρχεται εἰς τὰς κυρίως μηχανάς, ἔκκοκκίζεται καὶ αἱ μὲν Ἴνες τοῦ βάμβακος ὀδηγοῦνται εἰς τὸν συμπυκνωτὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὸ πιεστήριον πρὸς δεματοποίησιν, ὁ δὲ βαμβακόσπορος ὀδηγεῖται πρὸς τὰς ἀποχνοωτικὰς μηχανὰς διὰ τὴν παραλαβὴν τοῦ λίντερ (τέλειον ξύρισμα) καὶ τοῦ καθαροῦ βαμβακοσπόρου, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖται, διὰ κοχλιῶν, αὐτομάτως εἰς τὰς ἀποθήκας διὰ τὴν περαιτέρω κατεργασίαν του πρὸς βαμβακέλαιον καὶ βαμβακόπητα (πλακοῦντα κτηνοτροφῆς).

Ὁ κτιριακὸς καὶ μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς ἑνὸς συγχρόνου ἔκκοκκιστηρίου, δυναμένου ν' ἀνταποκριθῆ με ἄνεσιν εἰς τὸν ἔκκοκκισμὸν 10.000 τόννων συσπόρου βάμβακος ἐντὸς τοῦ ἐμπορικοῦ χρόνου τῶν 150 ἡμερολογιακῶν ἡμερῶν, με ἀσφάλειαν δυναμικότητος 20%, ἀποδεικνύεται ὅτι πρέπει νὰ εἶναι:

α) ὁ μὲν κτιριακὸς ὄγκος (ἀποθήκη συσπόρου, κτίριον μηχανικῶν ἐγκαταστάσεων, ἀποθήκη σπόρου, ὑπόστεγα δεμάτων βάμβακος καὶ λίντερ) τῆς τάξεως τῶν 15.000 κ.μ. καὶ

β) ὁ δὲ μηχανικὸς ἐξοπλισμὸς, τῆς τάξεως τεσσάρων μηχανῶν ἔκκοκκισμοῦ, τῶν 90 πριονιῶν καὶ τῶν 12" Ἴντσῶν.

Ἐκάστη μηχανὴ τῶν 90)12" ἐργαζομένη 20 ὥρας 24ωρον, ἐπὶ 150 ἡμέρας καὶ με ἀσφάλειαν δυναμικότητος 20%, ἔκκοκκίζει 10X90X20X150X0, 80 = 2,160 τόννους σύσπορον βάμβακα. Κατὰ συνέπειαν αἱ τέσσαρες μηχαναὶ ἔκκοκκίζουν 2,160X4 = 8.640 τόννους συσπόρου ἤτοι τὴν τεθείσαν προϋπόθεσιν τῶν 10.000 τόννων ἑτησίως.

Ἡ Ἑνωσις Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Πρεβέζης, παρακολουθοῦσα τὴν ἐξέλιξιν τῆς βαμβακοκαλλιεργείας εἰς τὰ βαμβακοπαραγωγικὰ διαμερίσματα Πρεβέζης, Ἀρτης, Θεσπρωτίας, Βονίτισης ἀπὸ τοῦ ἔτους 1951 καὶ ἐντεῦθεν, προέβη τὸ 1958 εἰς τὴν ἴδρυσιν, ἐντὸς τῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς τῆς πόλεως Πρεβέζης, ἔκκοκκιστηρίου δύο μηχανῶν τύπου CONTINENTAL ἐπὶ οἰκοπέδου ἐκτάσεως 3.200 τετρ. μέτρων, με σκοπὸν τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς παραγωγῆς Ἡπείρου καὶ Βονίτισης τοῦ Ν. Αἰτωλοακαρνανίας.

Με βάσιν τὰ ἀνωτέρω δεδομένα καὶ τὰ συγκεντρωθέντα στοιχεῖα τῆς παραγωγῆς συσπόρου βάμβακος εἰς τὰ ὡς ἄνω διαμερίσματα κατὰ τὰ προηγηθέντα ἔτη, τὰ στοιχεῖα τῆς ἔκκοκκισθείσης ποσότητος ἐν τῷ ἔκκοκκιστηρίῳ τῆς Ἑνώσεως κατὰ τὰ ἔτη 1959—1960—1961, τὴν πορείαν τῶν ἐργασιῶν τούτου, καὶ τῶν προβλέψεων τῶν Ὑπηρεσιῶν τῆς περιοχῆς ὡς πρὸς τὴν ἐξέλιξιν τῆς παραγωγῆς βάμβακος ἐν τῷ μέλλοντι, θέλομεν ἐξετάσει.

α) τὴν δυνατότητα τῆς αὐξήσεως τῆς δυναμικότητος τοῦ ὑπάρχοντος συγκροτήματος καὶ

β) τὴν δυνατότητα ἐξοπλισμοῦ τούτου με ἐγκαταστάσεις μιᾶς μονάδος Σπορelaiουργείου διὰ τὴν κατεργασίαν τῶν προϊόντων (σπόρου) τῆς ἀρχικῆς ὕλης, διὰ τὴν παραγωγὴν σπορelaiοῦ καὶ πλακοῦντος βάμβacos, ὥστε νὰ ἐπιτύχωμεν ἐπάρκειαν εἰς πρωτεϊνικὰς κτηνοτροφὰς διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς κτηνοτροφίας τῆς Ἡπείρου.

Ἡ παροῦσα μελέτη ἐκπονεῖται κατόπιν αἰτήσεως τῆς Ἑνώσεως Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν Πρεβέζης πρὸς τὴν Υ.Π.Α.Η.

Περιγράφοντες δι' ὀλίγον τὴν σειρὰν τῶν ἐργασιῶν ἑνὸς συγχρόνου ἔκκοκκιστηρίου, διαπιστώνομεν εὐχερέστερον τὰς ἀνάγκας του ὡς πρὸς τὸν ἐξοπλισμὸν του.

Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἡ συγκομιδὴ τοῦ σπυροῦ βάμβακος, εἰς τὰ ὡς ἄνω διαμερίσματα, ἀρχεται τὸν Σεπτέμβριον καὶ λήγει τὸν Νοέμβριον ὑπὸ ἀσταθεῖς καιρικὰς συνθήκας.

Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν αὐτοῦ πωλεῖται ὑπὸ τῶν παραγωγῶν σπυρον εἰς ἐμπόρους τοῦ Κέντρου, μικρὸν δὲ μόνον ποσοστὸν παραγωγῶν ἢ ἐμπόρων ἐκκοκκίζει εἰς τὸ συνεταιρικὸν συγκρότημα τῆς Ἑνώσεως (αἱ ἐκκοκκισθεῖσαι ποσότητες τῶν ἐτῶν 1959—60—61 δίδονται εἰς τὸν πίνακα ΙΗ' τὰ δὲ αἷτια τοῦ μικροῦ ποσοστοῦ ἐκκοκκίσεως θέλομεν διερωτηθεῖν εἰς τὸ οἰκεῖον κεφάλαιον).

Ἡ λειτουργία τοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ἑνώσεως ἀρχεται τὸν Ὀκτώβριον μὲ αἰχμὰς ἐκκοκκισμοῦ κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας καὶ λήγει ὑποχρεωτικῶς εἰς τὸ τέλος Ἀπριλίου.

Οὕτω ἡ ἐκκοκκίσις οἰασοδήποτε ποσότητος πρέπει νὰ ἐπιτευχθῇ ἐντὸς ἑπταμήνου καὶ διὰ τὸ ἐμπόριον ἐντὸς 125 ἕως 150 ἡμερολογιακῶν ἡμερῶν.

Ἐπειδὴ ἡ συγκομιδὴ γίνεται ὑπὸ ἀσταθεῖς συνθήκας, τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸν τῆς παραγωγῆς εἶναι μεγάλης περιεκτικότητος εἰς ὑγρασίαν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἡ ἐκκοκκίσις παρουσιάζει δυσκολίας. Αἱ μᾶζαι τοῦ βάμβακος δὲν ἀνοίγουν, δὲν ἀπολλάσσονται εὐκόλως τῶν ξένων σωμάτων (φύλλων, ξύλων, χωμάτων, κλπ.) καὶ αἱ *Ines φυτιλιάζουιν*, κατὰ τὴν ἐμπορικὴν ἔκφρασιν, πρὸς ζημίαν τῆς ποιότητος τῶν (βαθμοῦ).

Διὰ τοὺς λόγους αὐτοὺς πρέπει ἀπαραιτήτως ὁ σπυρος βάμβαξ νὰ ξηραίνεται προηγουμένως εἰς τὸ ξηραντήριον τοῦ συγκροτήματος. Σπυρος βάμβαξ καὶ ἄφθνος θερμὸς ἀήρ, τοῦ ὁποῖου ἡ θερμοκρασία οὐδέποτε πρέπει νὰ ὑπερβῇ τοὺς 15 βαθμοὺς Κελσίου, κυκλοφοροῦν εἰς αὐτὸ εἰς μίαν διαδρομὴν ἀρκετὴν (ἐκ κατασκευῆς) διὰ τὴν ξήρανσιν τοῦ σπυροῦ βάμβακος μέχρι τῆς περιεκτικότητος τοῦ εἰς ὑγρασίαν 7—9 τοῖς % οὐδέποτε κάτω τοῦ 7%, διότι, μὲ μεταβολὰς εἰς τὴν θερμοκρασίαν καὶ τὴν ὑγρασίαν πέραν τῶν ὁρίων, διατρέχομεν τὸν κίνδυνον νὰ βλάψωμεν ἀνεπανόρθωτα τὸ μῆκος καὶ τὴν ἀντοχὴν τῶν ἴνων καὶ νὰ μειώσωμεν οὕτω τὴν ἐμπορικὴν ἀξίαν τῶν (τὸν βαθμὸν).

Μετὰ ταῦτα ὁ σπυρος βάμβαξ μὲ ὑγρασίαν πάντοτε 7—8% ὀδηγεῖται εἰς τὰ καθαριστήρια.

Ὁ ἐνσωματωμένος αὐτὸς μηχανισμὸς συγκείμενος ἐκ περιστρεφόμενων ὀδοντωτῶν κυλίνδρων, μεταβάλλει (διὰ τῶν τυμπάνων του) ἀποτόμως τὴν κατεύθυνσιν διαδρομῆς τοῦ σπυροῦ βάμβακος καὶ ἐπιτυγχάνει τὴν ἀφαίρεσιν τῶν ξένων ὑλῶν.

Ὅταν διαθέτωμεν πολὺ καθαρὸν σπυρον βάμβακα θὰ πρέπει νὰ μὴ τὸν ταλαιπωροῦμεν καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν μέρος τῶν τυμπάνων τοῦ καθαριστηρίου πρέπει νὰ ἀπομακρύνωνται πρὸ τοῦ καθαρισμοῦ τοιοῦτου βάμβακος, πρὸς ὄφελος τῆς ποιότητος του. Ἐκ κατασκευῆς τὸ σύστημα τοῦτο ἐξασφαλίζει καθαρισμὸν κατὰ βούλησιν.

Ξηρὸς καὶ καθαρὸς ὁ σπυρος βάμβαξ εἰσέρχεται εἰς τὰς ἐκκοκκιστικὰς μηχανάς.

Εἰς τὸ βασικὸν αὐτὸ συγκρότημα ἐπιτυγχάνεται ὁ διαχωρισμὸς τῶν ἴνων ἀπὸ τὸν σπυρον καὶ ἀπὸ τὴν καλὴν του λειτουργίαν του ἐξαρτᾶται κατὰ μέγαλο ποσοστὸν ἡ ποιότης τοῦ τελικοῦ προϊόντος (ὁ βαθμὸς).

Οἱ χαλύβδινοι κυλινδρικοὶ δίσκοι τοῦ τῆς ἐκκοκκιστικῆς μηχανῆς μὲ τοὺς πριονωτοὺς ὀδόντας τῶν ποῦ προεξέχουν καὶ πέραν ἀπὸ τὰ στενὰ ἀνοίγματα ἐνὸς ἄλλου συγκεντρικοῦ κυλίνδρου ἔχοντος μορφὴν ἐσχάρας, περιστρέφονται μὲ τὴν ταχύτητα τῶν 700 στροφῶν κατὰ λεπτὸν καὶ ἀποσποῦν τὰς ἴνας ἀπὸ τὸν σπυρον. Ἡ CONTINENTAL τοῦ ἐκκοκκιστηρίου τῆς Ἑνώσεως εἶναι τύπος τῶν 90 πριονῶν, τὰ ὁποῖα πιέζουν τὴν μᾶζαν τοῦ σπυροῦ μεταξὺ τῶν 90 ἀνοιγμάτων

της σχάρας. Αί ίνες διέρχονται από τὰ ἀνοίγματα τῆς σχάρας, ἐνῶ ὁ σπόρος πίπτει κάτω ἀπὸ τὴν μηχανήν. Τὰ ὑπόλοιπα ἐξαρτήματα τῆς μηχανῆς CONTINENTAL δηλαδή τὸ κτένι τοῦ σπόρου καὶ ὁ φυσητήρ τοῦ ἐκκοκκισομένου βάμβακος, ὡς καὶ ὁ συλλέκτης τῶν ἀτροφικῶν σπόρων (κοινῶς ψοφιάρια) βοηθοῦν εἰς τὴν ἐξασφάλισιν καλῆς ποιότητος βάμβακος (κυτίον).

Ἐνδεχόμεναι ἀνωμαλίας εἰς τὸν μηχανισμόν αὐτὸν κακομεταχειρίζονται τὸν βάμβακα καὶ ὀδηγοῦν εἰς σφιχτὸν ρόλλον ἐκκοκκίσεως, ὡς τοῦτο τεχνικῶς διατυπῶνται. Ἡ ὑπερβολικὴ τροφοδότησις εἰς σύσπορον βάμβακα, (φόρτος ἐργασίας, ἀδιαφορία ἢ ἄγνοια τοῦ προσωπικοῦ), ἢ κακὴ κατάστασις τῶν προιονῶν (ἔλλειψις χρόνου ἀναπαύσεως), τὸ μὴ κανονικὸν ὕψος τοῦ κτενιοῦ καὶ ὅταν ὁ φυσητήρ δὲν ἀποσπᾷ ἀπὸ τὰ πριόνια τὸν βάμβακα, ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα κακὴν προπαρασκευὴν ἐκκοκκισμοῦ καὶ ἀποτέλεσμα τούτου εἶναι νὰ ἔχωμεν φυτυλισμένας ἴνας, πολὺ σφιχτὸν ρόλλον ἐκκοκκίσεως, βοηθοῦσης δὲ καὶ τῆς ὑγρασίας πέραν τῶν 9%, σηματοῦνται τὰ ΝΕΡΣ (κόμβοι), τὰ ὁποῖα ἀποβάλλονται ὡς φύρα κατὰ τὴν νηματοποίησιν.

Ἐλαττωματικὸν νῆμα ὀδηγεῖ πρὸς κακὴν βαφήν, πρὸς κακῆς ποιότητος ὕφασφα, μὲ συνέπειαν τὴν ἀποφυγὴν ἐκκοκκίσεως, ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν ἐμπόρων τῆς παραγωγῆς τοῦ τόπου, εἰς ἐκκοκκιστήριον πού τυχὸν λειτουργεῖ ὑπὸ τὰς δυσμενεῖς αὐτὰς συνθήκας.

Ἡ ἄνεσις ἐκκοκκίσεως (ὑπραξίς ἐπαρκῶν μηχανῶν), ἢ ρύθμισις τῶν βοηθητικῶν ἐξαρτημάτων τῆς ἐκκοκκιστικῆς μηχανῆς, ἀναλόγως τοῦ εἴδους τοῦ συσπόρου βάμβακος (ἐμπειρία προσωπικοῦ), μᾶς δίδουν **χ α λ α ρ ὀ ρ ὀ λ λ ο ἐ κ κ ο κ κ ί σ ε ω ς** ἄνευ περισπερμίων (ἀλλοίωσις τῆς λαμπρότητος τοῦ χρώματος), ἄνευ κόμβων (ἀλλοίωσις νήματος), ἄνευ ξένων σωμάτων (φύρα νηματοποιήσεως), δηλαδή ἕναν πολὺ καλὸν βαθμὸν (κυτίον).

Ἐπιμελημένη ἐκκοκκίσις βελτιώνει ἀκόμη καὶ μίαν κακὴν ποιότητα συσπόρου βάμβακος.

Αἱ βελτιώσεις καὶ ὁ ἐκσυγχρονισμὸς τῶν μέσων καὶ τῆς λειτουργίας εἰς ἕν ἐκκοκκιστήριον διασφαλίζει, εἰς αὐτό, βιωσιμότητα καὶ ἀδιατάρακτον, ἀπὸ σοβαροῦς κινδύνους, οἰκονομικὴν πορείαν.

Ἐξασφαλίζει τὰ συμφέροντα τῶν παραγωγῶν ἢ ἐμπόρων τῆς περιφέρειᾶς καὶ τοῦ κέντρου.

Ἐπιτυγχάνει τὴν αὔξησιν τῆς ἐτησίως ἐκκοκκισομένης ποσότητος, ἐξισώνει τὸν ἰσολογισμόν του, γίνεται δηλαδή πραγματικὴ **ΕΞΙΣΩΤΙΚΗ** Συνεταιριστικὴ ἐπιχείρησις

Ἀντιθέτως, εἰς ἕν συγκρότημα ἢ ἔλλειψις ἐπαρκοῦς, συγχρόνου καὶ καλῶς διατηρουμένου μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ, εἰδικευμένου καὶ ἐμπείρου προσωπικοῦ, ἔχει εὐρύτερον ἀντίκτυπον εἰς τὸν κύκλον δράσεώς του. Ζημιώνει ἀνεπαρθῶτως τὸν βάμβακα ἐμπόρων καὶ παραγωγῶν. Ὑποβιβάζει τὴν ποιότητα εἰς βάρος τῆς παραγωγῆς τῶν διαμερισμάτων, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετεῖ. Ἐλαττώνει τὸν κύκλον ἐργασιῶν. Δυσφημεῖται ὡς ἐκκοκκιστήριον.

Αὐτὰ ἐν ὀλίγοις ὡς εἰσαγωγή εἰς τὴν μελέτην τῆς ἐξετάσεως τῶν δυνατοτήτων αὔξησεως ἢ ὄχι τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐκκοκκιστικῶν μηχανῶν τοῦ συγκροτήματος τῆς Ἐνώσεως Γ/κῶν Συν/σμῶν Πρεβέζης.

Σημείωσις: Ἡ δυνατότης καὶ αἱ προϋποθέσεις ἐξοπλισμοῦ τοῦ συγκροτήματος δι' ἐγκαταστάσεων μιᾶς μονάδος ποροελαιουργείου διὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ βαμβακοσπόρου, θὰ ἀποτελέσουν ἀντικείμενον ἰδιαίτερας μας μελέτης.

ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΙ ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

Εἰς τὰς πεδινὰς ἐκτάσεις τῆς Ἡπείρου καὶ συγκεκριμένως τῶν Νομῶν Ἀρτης, Πρεβέζης, Θεσπρωτίας καὶ τῆς Βονίτισης Αἰτωλοακαρνανίας, ὅπου εὐδοκίμει ὁ βάμβαξ, ἡ βελτίωσις τῆς θέσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐξαρτᾶται ἐν πολλοῖς ἀπὸ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς γεωργίας. Εἶναι περιοχαὶ μὲ ἐντονὸν γεωργικὸν χαρακτῆρα. Κηπευτικά, ἐσπεριδοειδῆ, βάμβαξ, μηδική, ἀραβόσιτος, ὄρυζα καλύπτουν τὰς ἀρδευομένας ἐκτάσεις καὶ δημητριακὰ, καπνὸς, ἐλαίαι τὰς ξηρικές.

Οἱ φυσικοὶ παράγοντες ΕΛΑΦΟΣ—ΚΛΙΜΑ—ΗΛΙΑΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ εὐνοοῦν τὰς ὡς ἄνω φυτείας καὶ ἐπὶ τῷ ἀποδοτικώτερον, ἐφ' ὅσον δέχονται τὴν πρέπουσαν καλλιεργητικὴν τακτικὴν. Εἰς ὠριμένους κλάδους εἶναι ὄντως θεαματικὴ ἢ στρεμματικὴ ἀπόδοσις καὶ ἐξαιρετικὴ ἢ ποιότης τῆς παραγωγῆς.

Στατιστικῶς (κατὰ τὰ δελτία τοῦ Ὄργανισμοῦ Βάμβακος) αἱ συνθῆκαι σπορᾶς, ἀναπτύξεως, ὠριάνσεως καὶ συγκομιδῆς εἰς τὴν τριετίαν 1959—1961, διετηρήθησαν εὐνοϊκαὶ μὲ μικρὰς ἐναλλαγὰς θερμοκρασίας, ξηρασίας καὶ βροχῶν. Γενικῶς ἀσταθεῖς παρουσιάζονται κατὰ τὸ τέλος τῆς συγκομιδῆς. Δυσμενεῖς συνθῆκαι δὲν ἀναφέρονται.

Παρὰ ταῦτα, οἱ ἀρμόδιοι φρονοῦν ὅτι ἡ παραγωγικότης τῆς γεωργίας εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς λίαν χαμηλὴν στάθμην καὶ ἡ σημερινὴ γεωργικὴ παραγωγή πολὺ ἀπέχει ἀπὸ τὸ ἐπίπεδον εἰς τὸ ὁποῖον, ὡς ἐκ τῶν φυσικῶν παραγόντων καὶ τῆς συγχρόνου τεχνικῆς, θὰ ἠδύνατο νὰ φθάσῃ εἰς τὴν γεωγραφικὴν αὐτὴν θέσιν.

Σημαντικὴν θέσιν εἰς τὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀγροτικοῦ εἰσοδήματος τῶν πεδινῶν αὐτῶν ἐκτάσεων καταλαμβάνουν κυρίως αἱ καλλιέργειαι τῶν δενδροκομικῶν, κηπευτικῶν καὶ τοῦ βάμβακος.

Ἰδιαιτέρα ὁ βάμβαξ (ὅστις ἀφορᾷ τὴν παροῦσαν μελέτην), προοδευτικῶς κατέλαβε τὸ 24,7% τῆς ἐκτάσεως τῶν συναγωνιστικῶν καλλιεργειῶν μὲ παραγωγήν 13,060 τόννων διὰ τὸ ἔτος 1961, Πίναξ Β/61.

Ὁ πίναξ Β' μᾶς δίδει στοιχεῖα ἐπὶ τῆς πορείας τῆς παραγωγῆς βάμβακος κατὰ διαμερίσματα, τὸν μέσον ὄρον ἀποδόσεως, τὴν μικτὴν καλλιεργηθεῖσαν ἔκτασιν τῶν ἐτῶν 58—61, ὡς καὶ τὴν ἀναλογίαν ἐπὶ τοῖς % ποτιστικῆς πρὸς ξηρικὴν ἔκτασιν. Ἡ σχέσις ἀποδόσεως ξηρικῆς πρὸς ποτιστικὴν εἶναι 1:1,5.

Ἐκ τῶν στοιχείων τῶν Ὑπηρεσιῶν τῶν ὡς ἄνω διαμερισμάτων, τῶν καλλιεργουμένων ἐκτάσεων, τοῦ εἴδους τῆς καλλιέργειας, τῆς ἀποδόσεως, (ἐξαιρέσει τῶν δενδροκομικῶν), τὰ ὁποῖα μᾶς παρέχονται εἰς τὸν πίνακα Α', συνάγεται ὅτι αἱ καλλιέργειαι τῶν κηπευτικῶν καὶ τοῦ βάμβακος εὐρίσκονται ἀναντιρρήτως (καὶ θὰ εὐρίσκωνται πιθανότατα διὰ μακρὰν εἰσέτι περίοδον) ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πλουτοπαραγωγικῶν κλάδων τοῦ Ἡπειρωτικοῦ αὐτοῦ γεωγραφικοῦ χώρου, ἀπὸ ἀπόψεως συμβολῆς των εἰς τὸ ἀκαθάριστον ἐξ ἐγγχωρίων πηγῶν εἰσόδημα, ἐπηρεάζουσαι γενικώτερον ἐπὶ τὰ βελτίω καὶ τὴν ἐθνικὴν μας οἰκονομίαν.

Διὰ νὰ καταδειχθῇ ἡ οἰκονομικὴ σπουδαιότης κυρίως τῆς βαμβακοκαλλιέργειας εἰς τὴν οἰκονομίαν τοῦ χώρου αὐτοῦ πρέπει νὰ συγκριθῇ μὲ τὰς ἄλλας καὶ συναγωνιστικὰς καλλιέργειας τῆς πεδινῆς αὐτῆς περιοχῆς: τὰ κηπευτικά, ζαχαρότευτλα, τὴν μηδικὴν, ὄρυζαν, τὸν καπνόν, ἀραβόσιτον καὶ τὰ δημητριακά. Ἄλλὰ καὶ δι' ἓναν ἄλλον λόγον: Αἱ ἐνδιαφέρουσαι αὐταὶ καλλιέργειαι (κηπευτικά, ζαχαρότευτλα καὶ μηδικὴ) ἴσως συναγωνισθοῦν ἐνδεχομένως τὸν βάμβακα, διὰ τὴν κάλυψιν τῶν ἐσωτερικῶν καὶ μόνον ἀναγκῶν μας (ζάχαρις—κτηνοτροφία), ὁπότε μὲ τὴν πιθανότητα στροφῆς τῶν παραγωγῶν πρὸς μίαν τῶν προσοδοφόρων αὐτῶν καλλιεργειῶν, τὸ ἐκκοκκιστήριον τῆς Ἐνώσεως Γ. Συνεταιρισμῶν Πρεβέζης μὲ τὰς νέας προτεινομένας ἐπενδύσεις εἰς μηχανικὸν ἐξοπλισμὸν ἐκκοκκισμοῦ καὶ

κατεργασίας τῶν παραπροϊόντων (σπορελαιουργεῖον), ἤθελε περιέλθει εἰς οικονομικὸν ἀδιέξοδον παρὰ τὰς πιθανὰς ἐπιδοτήσεις του.

Τεῦτλα, μηδική, ὄρυζα δημοτικὰ εἶναι καλλιέργειαι ἀποσκοποῦσαι τὴν κάλυψιν τῶν ἐσωτερικῶν ἀναγκῶν τῆς χώρας μας (συντήρησις) καί, ἐπιδοτούμεναι ἐνίοτε ὑπὸ τοῦ Κράτους, ἐπιβαρύνουν τὸν προϋπολογισμὸν του μὲ συνεπείας πρὸς τὸν πληθωρισμὸν.

Κηπευτικά, βάμβαξ, καπνὸς εἶναι καλλιέργειαι μὲ προϊόντα ἐξαγώγιμα καὶ ἐπομένως συμμετέχουσαι ἐνεργώτερον εἰς τὸν ἐθνικὸν μας εἰσόδημα καὶ εἰς τὸ ἰσοζύγιον πληρωμῶν, στηρίζουν τὸν προϋπολογισμὸν τοῦ Κράτους.

Ἐξ αὐτῶν, ὁ καπνὸς καταλαμβάνει μόνον τὸ 1,16% τῶν ἐκτάσεων τῆς περιοχῆς μας, (Πίναξ Α΄) καί, δεδομένου ὅτι εἰς ξηρὴν καλλιέργεια εὐδοκίμει καὶ εἰς ἄλλα διαμερίσματα, δύναται νὰ ἐξέλθῃ τῆς περιοχῆς. Ἄλλωστε δὲν καλύπτει ποτιστικὴν ἔκτασιν.

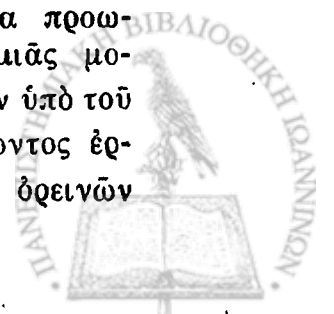
Μένουν ἀπὸ τὰ εὐνοίμενα ὑπὸ τῶν φυσικῶν συνθηκῶν τῆς περιοχῆς, τὰ κηπευτικά καὶ ὁ βάμβαξ. Τὰ κηπευτικά, ὡς προϊόντα ἐξαγώγιμα, εἰς τὴν διακίνησιν των ἀπαιτοῦν: σύγχρονα μέσα μεταφορᾶς, πυκνὸν δίκτυον ὑποδομῆς, ἄλυσσον ψύξεως, κέντρα ἐπιλογῆς, ἢ νέας ἐγκαταστάσεις μεταποιήσεως (κονσερβοποιίας κλπ.), προϋποθέσεις αἱ ὁποῖαι πρὸς τὸ παρὸν δὲν ὑφίστανται ἐξ ὀλοκλήρου ἐν τῇ περιοχῇ μας.

Οὕτω, μὲ τοὺς ἀνωτέρω συλλογισμοὺς μας, μένει ὁ βάμβαξ, ὁπότε θὰ πρέπει νὰ ὀδηγηθῇ ἡ περιοχὴ πρὸς τὴν βαμβακοκαλλιέργειαν καί, ὑπαρχούσης τῆς πρώτης ὕλης, τὸ ἐκκοκιστήριον τῆς Ἐνώσεως Συν)σμῶν Πρεβέζης ἐξασφαλίζει τὴν ὑπαρξίν του.

Ὡς συναγωνιστικὴ καλλιέργεια δὲν ἐλήφθη ὑπ' ὄψιν ἡ δένδροκομία (κυρίως τὰ ἐσπεριδοειδή). Εἶναι αὕτη ὄντως μεγαλυτέρας προσόδου καὶ ἐνίοτε πολλαπλασίας ἐπὶ μεγάλου κλήρου. Εὐεργετικὴ περίπτωσις δι' ἀμφοτέρας τὰς καλλιεργείας (βαμβακοκαλλιέργεια—δένδρο)γεια), εἶναι ἡ μεγάλη στρεμματικὴ ἔκτασις τῶν διαμερισμάτων αὐτῶν τῆς Ἠλείρου, ἐν ὅψει μάλιστα τῶν νέων ἔργων ἀρδεύσεως καὶ ἀποξηράνσεως ἐν τῇ περιοχῇ (Πίναξ Ε΄). Αἱ δύο αὐταὶ καλλιέργειαι καὶ εἰς τὸ μέλλον τὰ κηπευτικά, θὰ πρέπει νὰ ἐκτοπίσουν τὰς καλλιεργείας μικρᾶς προσόδου, ἀραβοσίτου, ὄρυζης κ.λ.π.

Δὲν συνηγοροῦν μόνον αὐτοὶ οἱ συλλογισμοὶ μας διὰ τὴν υἰοθέτησιν τῆς βαμβακογείας εἰς τὰ ὡς ἄνω διαμερίσματα τῆς Ἠλείρου. Εἶναι καὶ τὰ πλεονεκτήματα τῆς ποιότητος τῆς πρώτης αὐτῆς ὕλης. Τὴν καλλιτέραν κλωστικὴν ποιότητα ἰνῶν ἔχομεν εἰς τὴν Ἠλείρον, σημειῶναι τὸ ὑπ' ἀριθ. 12, τεῦχος τοῦ Ὁργανισμοῦ τοῦ βάμβακος. Πάντα ταῦτα μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι δὲν θὰ ἦτο παράτολμον νὰ τεθῇ ὄψιν τῶν ἀρμοδιῶν Ὑπηρεσιῶν θέμα υἰοθετήσεως τῆς καλλιεργείας τοῦ βάμβακος ἐπὶ τοῦ 50% τῆς ὅλης ἐκτάσεως εἰς τὰς εὐνοϊκὰς αὐτὰς περιοχὰς τῆς Ἠλείρου, καὶ νὰ τεθῇ ἡ καλλιέργεια αὕτη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους παρέχοντος εὐκολίας τόσον διὰ τὴν ποσοτικὴν αὐξήσιν ὅσον καὶ διὰ τὴν ποιοτικὴν βελτίωσιν βαμβακοπαραγωγῆς τῶν διαμερισμάτων αὐτῶν.

Βαμβακοκαλλιέργεια (ἐκεῖ ὅπου εὐνοεῖται) σημαίνει πραγματικὴν πρόοδον εἰς τὴν γεωργίαν τοῦ τόπου, διότι α) εἶναι ἄριστον προηγούμενον διὰ τὴν ἀμειψισπορὰν (μέτρον βελτιώσεως τῆς καταστάσεως τοῦ ἐδάφους) καὶ ἀντικαθίσταται ἀπὸ οἰανδήποτε ἄλλην πού θὰ ὑπηγόρευον τὰ οικονομικὰ ἢ ἐθνικὰ συμφέροντα· β) ἀπορροφᾷ σημαντικὸν ἐργατικὸν δυναμικὸν τῆς περιοχῆς. Ὅταν μάλιστα προωθηθῇ μελλοντικῶς ἡ νηματοουργία—ὑφαντουργία διὰ τῆς δημιουργίας μιᾶς μονάδος εἰς τὴν περιοχὴν διὰ τῆς λήψεως εὐεργετικῶν καὶ εὐνοϊκῶν μέτρων ὑπὸ τοῦ Ὁργανισμοῦ Βιομηχανικῆς Ἀναπτύξεως—, τότε μέγα μέρος τοῦ σχολάζοντος ἐργατικοῦ δυναμικοῦ τόσον τῆς περιοχῆς, ὅσον καὶ τοῦ μεμακρυσμένων ἢ ὄρεινῶν

χωρίων, θὰ ἀπορροφηθῆ ἐγκαίρως. Θὰ πωλῆται διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ καθαρῶς ἀνθρώπινη ἐργασία καὶ ἐπιδεξιότητα, καί, διὰ τῆς μεταποιήσεως τῆς ἀφθόνου πρωτογενοῦς παραγωγῆς τῆς περιοχῆς, θὰ ἐπιτυγχάνονται μεγαλύτερα ἔσοδα (κυρίως συναλλαγματικά) καὶ θὰ ἀμβλυνθῆ τὸ ὄξυ πρόβλημα τῆς ὑποαπασχολήσεως τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πόλεως Πρεβέζης καὶ τῆς ἐνδοχώρας της: γ) εἰσόδημα ἐξ αὐτῆς συγκρινόμενον πρὸς τὸ τῶν ἄλλων καλλιεργειῶν εἶναι ἀρκετὰ ἱκανοποιητικόν, ἔστω καὶ ἐντὸς τῶν διεθνῶν τιμῶν βάμβακος: δ) Ἡ ἐπέκτασις τῆς θὰ ὑποβοηθήσῃ σημαντικῶς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς κτηνοτροφίας τῶν ὄρεινῶν διαμερισμάτων τῆς Ἠπείρου. Σύσπορος βάμβαξ δίδει περίπου 58% βαμβακόσπορον, ὅστις ἐπεξεργαζόμενος ἀποδίδει 75%, καὶ πλεόν πλακοῦντα μὲ ὑψηλὴν περιεκτικότητα εἰς πρωτεΐνας, αἱ ὁποῖαι ἐλλείπουν ἀπὸ τὴν ἡπειρωτικὴν κτηνοτροφίαν, ἡ ὁποία σήμερον, ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Κράτους, εἰσέρχεται εἰς τὴν ἀνωτέραν μορφήν δι' εἰσαγωγῶν ἀγελάδων εὐγενῶν φυλῶν.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὰς ὑφισταμένας ἀρδευόμενας ἐκτάσεις τὰ νέα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα προσθέτουν καὶ νέας τοιαύτας καταλλήλους διὰ τὴν βαμβακοκαλλιέργειαν. Μὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τῶν ἀρδευτικῶν ἔργων Ἀχέροντος, Λάμαρης, Κάτω Καλαμῆ καὶ πεδινῶν Ἄρτης αὐξάνεται ἡ ἀρδευομένη ἐπιφάνεια κατὰ 338.000 στρέμματα, (Πίναξ Ε').

Ἡ αὐξησις τῶν ἀρδευομένων ἐκτάσεων, ἡ χρησιμοποίησις παραγωγικωτέρων καὶ ἐκλεκτικωτέρων ποικιλιῶν, ἡ εὐρύτερα καὶ ὀρθολογικὴ ἐφαρμογὴ λιπάνσεων, ἡ πλεόν ἀποτελεσματικὴ ἐγκαίρως καὶ εὐρεία καταπολέμησις ἀσθενειῶν καὶ ἐχθρῶν τῶν φυτειῶν (ἐμπειρία παραγωγῶν), τὰ ἀφθονα καὶ τελειότερα μηχανικὰ μέσα κατεργασίας τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπεξεργασίας τοῦ προϊόντος, εἶναι οἱ κυριώτεροι συντελεσταὶ αὐξήσεως τῆς βαμβακοπαραγωγῆς καὶ τῆς ποιτικῆς ἀξίας τοῦ βάμβακος εἰς τὰ διαμερίσματά μας.

Γεγονὸς τυγχάνει, ὅτι ἡ Ἀγροτοτεχνικὴ τοῦ παραγωγῶ βελτιοῦται εἰς τοὺς δύο κλάδους, τὰ κηπευτικὰ καὶ τὸν βάμβακα, τόσο ἐν τῇ ἰδίᾳ του ἐμπειρίας ὅσον καὶ ἀπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν ἀρμοδίων ἐπιστημόνων καί, διὰ τὸν βάμβακα, ὑπὸ τῶν εἰδικῶν τοῦ Ὄργανισμοῦ Βάμβακος. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὸν παραγωγὸν κ. Παναγόπουλον, ὁ ὁποῖος ἐφαρμόζων τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἐρεῦνης τοῦ Ο.Β., σύγχρονα μέσα καλλιέργειας (τεχνητὴ βροχὴ) ἐπὶ ἐκτάσεως 200 στρεμμάτων, εἰς τὴν περιοχὴν Ἁγίου Σπυρίδων Ἄρτης καὶ ἐπὶ μίαν τριετίαν, ἔχει ἐπιτύχει ἀπόδοσιν 80% μεγαλυτέραν τῆς ἀναφερομένης εἰς τὸν πίνακα Β)61 μὲ ἀποδόσεις ἐκκοκκισμοῦ 38,9%, εἰς βάμβακα, 57,8%, εἰς σπόρον, 1,7%, εἰς λίντερ καὶ 1,6% εἰς φύραν. Ὅσον διὰ τὸν βαθμὸν του (κντίον), λόγω τῆς μὴ διαθέσεως εἰσέτι τῆς παραγωγῆς του, δὲν μᾶς ἐδόθη. Πάντως, ἡ ποιότης ἄλλωστε τῆς παραγωγῆς του ὑπολογίζεται περὶ τὸ κντίον 4. καί, μόνον τὸ στοιχεῖον φύρας 1,6%, ἀποδεικνύει τὴν καθαρότητα τῆς παραγωγῆς του. Σημειωτέον ὅτι οὗτος δὲν ἀποτελεῖ ἐξαιρέσιν. Πλείστοι ὅσοι, ὡς οἱ κ. Ζέρης, Σ. Προδρομίτης, Ἄλ. Καραγιάννης, Κ. Προδρομίτης Ἀθ. καὶ λοιποὶ εἶναι τῆς αὐτῆς κατηγορίας, (ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τῶν τριπλοτύπων δελτίον ἐκκοκκισμοῦ τῆς Ε.Γ.Σ.Π.).

Ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ κ. Παναγόπουλου ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν βελτιωμένων μεθόδων καλλιέργειας (τεχνητὴ βροχὴ τὰς βραδυνὰς ὥρας), τὴν ἐνδεδειγμένην λίπανσιν καὶ καταπολέμησιν τῶν ἀσθενειῶν, τὴν συστηματικὴν συγκομιδὴν, τὴν διατήρησιν τῆς παραγωγῆς εἰς συγχρόνους ἀποθήκας κ.λ.π. δὲν ἀφίσταται τῆς πραγματικότητος.

ΚΑΛΛΙΕΡΓΟΥΜΕΝΑΙ ΠΟΙΚΙΛΙΑΙ

Εἰς τὰς πεδινὰς ἐκτάσεις τῆς Ἠπείρου καὶ εἰς Βόνιτσαν ἔχουν υἱοθετηθῆ ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων αἱ ποικιλίαι COKER, ACALA καὶ 10 E. Τὰ ποσοστὰ ἐκά-

στις παραγωγής είναι αντιστοίχως 74,4%, 18,6%, 7% με τάσεις επικρατήσεως εν Ήπειρω της COKER, γενικά χαρακτηριστικά της όποιας είναι ή καλή απόδοσις, άντοχή ίνών και λαμπρότης χρώματος, και εν Βονίτση της ACALA, ή όποια ύστερεί μὲν εἰς απόδοσιν, δίδει ὅμως βάμβακα ἀρίστης ποιότητος ἤτοι ὑψηλῆς ἑκατοστιαίας ἀναλογίας ίνών, ὁμοιογενείας και χρώματος ἑξαιρετικῆς λαμπρότητος.

Ἡ σειρά ἀξίας ἑκάστης ποικιλίας εἶναι συνάρτησις: α) τῆς ἀποδόσεως, β) τῆς προσόδου και γ) τῆς κλωστικῆς ποιότητος τοῦ ἀποδιδομένου βάμβακος. Οἱ ἀριθμοὶ τῶν ἐργαστηριακῶν στοιχείων τοῦ Ὁργανισμοῦ Βάμβακος ἐκ τῶν πειραματικῶν δεδομένων του (Πίνακες ΣΤ', Ζ', Η', Θ', Ι', ΙΑ', ΙΒ') ἐμφανίζουν τὴν μεγαλυτέραν ἀποδεικτικὴν ἰκανότητα διὰ τὸ ἄριστον τῶν ποικιλιῶν τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἁπείρου και Βονίτσης.

Διὰ τῶν νέων αὐτῶν στοιχείων ἐνισχύεται ὁ ἰσχυρισμὸς μας περὶ υἰοθετήσεως τῆς βαμβακοκαλλιιεργείας εἰς τὰς περιοχὰς αὐτὰς τῆς Ἁπείρου.

Α. Αἱ ἀποδόσεις (Πίναξ ΣΤ') ἐν τῇ περιοχῇ μειονεκτοῦν κάπως, δύνανται ὅμως μὲ τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ἐνδεδειγμένων μέτρων, ὡς οἱ ἀρμόδιοι φρονοῦν, νὰ ἐξισωθοῦν μὲ τὰς ἀποδόσεις τῶν ἄλλων περιοχῶν. Ἐρευνα ἐπὶ τῶν συντελεστῶν ποῦ ἐξησφάλισαν τὰς ἀποδόσεις κατὰ τὴν καλλιιεργητικὴν περίοδον 1959 (Πίναξ Ζ') εἰς τὸ ὕψος τοῦ γενικοῦ μέσου ὅρου τῶν 177 κιλῶν συσπόρου βάμβακος, θὰ ἦτο λίαν ἐξυπηρετικὴ. Πολλοὶ τῶν παραγωγῶν, μὲ τὴν ἀποκτηθεῖσαν πείραν των, ἔχουν ἐπιτύχει—ἑκτατικῶς—ὑψηλὰς ἀποδόσεις. Κατὰ τὰς ἀπόψεις και τῶν ἀρμοδίων τῆς Ἐνώσεως Γ. Συνεταιρισμῶν Πρεβέζης, τὰ στατιστικὰ στοιχεῖα τῶν πειραματικῶν καλλιιεργειῶν τοῦ Ὁργανισμοῦ Βάμβακος, ἀδικοῦν κάπως τὰς ἀποδόσεις τῆς περιοχῆς των.

Β. Ὡς πρὸς τὴν πρόσδοτον ἑκάστης ποικιλίας, αὕτη εἶναι συνάρτησις τῆς στρεμματικῆς ἀποδόσεως και τῶν τεχνολογικῶν ἰδιοτήτων τοῦ παραγομένου βάμβακος. Τὰ στοιχεῖα τῶν Πινάκων Η', Δ', Γ', μᾶς πληροφοροῦν, ὅτι τὸ διαμέρισμα Ἁπείρου δίδει πρόσδοτον ἐνδιάμεσον τῶν ἄλλων διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος.

Γ. Ὁ τρίτος παράγων ποῦ καθορίζει τὴν ἀξίαν ἑκάστης τῶν καλλιιεργουμένων ποικιλιῶν δηλαδὴ ή κλωστικὴ ποιότης τοῦ βάμβακος εἶναι συνάρτησις: α) τῆς ἑκατοστιαίας ἀναλογίας ίνών (Πίναξ Θ'), β) τοῦ μήκους τῶν ίνών (Πίναξ Ι'), γ) τῆς άντοχῆς τῶν ίνών (Πίναξ ΙΑ'), δ) τῆς λεπτότητος τῶν ίνών (Πίναξ ΙΒ'), ἤτοι τῶν τεχνολογικῶν στοιχείων. (*)

Αἱ συναρτήσεις αὐταὶ τῆς κλωστικῆς ποιότητος τοῦ βάμβακος δίδονται εἰς τοὺς πίνακας Θ', Ι', ΙΑ', ΙΒ'. Ἐπὶ αὐτῶν και διὰ τὰς καλλιιεργείας τοῦ διαμερίσματος Ἁπείρου—Βονίτσης, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν τὰ ἀκόλουθα:

1) Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς ἑκατοστιαίας ἀναλογίας (Πίναξ Θ'), ή περιοχὴ μας εὐρίσκειται ἐπικεφαλῆς ὄλων τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος, μὲ ὄρια εὗρους 38,3—39,8 τοῖς %. Προσθέτομεν ἐνταῦθα, ὅτι ή τεχνολογικὴ αὕτη ἰδιότης, εἶναι συνάρτησις τῆς γονιμότητος τοῦ ἐδάφους, τῶν εὐμενῶν συνθηκῶν ὠριμάνσεως, τῆς ἐπικρατούσης ποικιλίας, ὡς και ἀρίστου ἐκκοκκισποῦ.

2) Ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τοῦ μήκους (Πίναξ Ι'), ή περιοχὴ μας δίδει τὸ πλέον μακρόνιον βάμβακα τῆς Ἑλλάδος, ὑπερτεροῦσα και αὐτοῦ τούτου τῶν νήσων. Διὰ τὴν ποικιλίαν τῆς ACALA εἶναι μεγαλύτερον τὸ μήκος τῆς περιοχῆς Βονίτσης, εἰς τὴν ὁποίαν και κυριαρχεῖ ή καλλιιεργεία τῆς. Εἶναι και τὸ μήκος συνάρτησις τῶν φυσικῶν παραγόντων και κυρίως τῆς ὑδροληψίας και ἐνδὸς ἀρίστου ἐκκοκκισμοῦ.

* Στοιχεῖα ἐπὶ βιομηχανικῶν δειγμάτων τοῦ ἐκκοκκιστηρίου Πρεβέζης διὰ τὴν σύγκρισιν δὲν ὑπάρχουν.

3) Ἐπὶ τῆς ιδιότητος τῆς ἀντοχῆς τῶν ἰνῶν, τὸ σύνολον τῶν διαμερισμάτων τῆς Ἑλλάδος παρουσιάζει τὴν αὐτὴν περιῶπον ἀντοχὴν (Πίναξ ΙΑ').

4) Ἐπὶ τῆς ιδιότητος τῆς λεπτότητος τῶν ἰνῶν (Πίναξ ΙΒ') ἡ περιοχὴ Ἠπείρου κατατάσσεται ὁμοῦ μετὰ τῶν νήσων εἰς τὴν πρώτην κατηγορίαν. Καὶ εἰς μὲν τὰς νήσους αἱ ἐκτάσεις καὶ ἡ ἄρδευσις εἶναι περιορισμένα, ἐνῶ εἰς τὴν Ἠπειρον αὐξάνουν συνεχῶς (Πίναξ Ε').

5) Ἡ ἀλόχρωσις τῶν ἰνῶν, ἡ ἔντασις δηλαδὴ τοῦ χρώματος, ἡ ὁποία εἶναι ἐξαιρετικὴ εἰς τὴν περιοχὴν μας, εἶναι συνάρτησις τῆς καλῆς ὠριμάνσεως τοῦ βάμβακος καὶ ἐνὸς καλοῦ ἐκκοκκισμοῦ (ἀφαίρεσις ἁώρων καρπῶν). Τέλος ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ δύο παράγοντες τῆς ἀξίας τοῦ βάμβακος ΑΠΟΔΟΣΙΣ — ΠΡΟΣΟΔΟΣ, ἐξαρτῶνται κατὰ ποσοστὸν 80%, ἀπὸ τὸν παράγοντα ἄνθρωπον — καλλιεργητὴν—, ὁ δὲ τρίτος παράγων δηλαδὴ ἡ κλωστικὴ ποιότης ἐξαρτᾶται κατὰ κύριον λόγον (80%) ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς παράγοντας ἐνὸς ἐκάστου διαμερίσματος καὶ κυρίως ἀπὸ ἓνα ἐπιμελημένον ἐκκοκκισμόν.

Ἐκ τῶν παρατηρήσεών μας καὶ ἐπὶ τῶν τεχνολογικῶν στοιχείων διαπιστοῦται, ὅτι ὁ ὄγκος τῆς τοπικῆς παραγωγῆς Ἠπείρου καὶ Βονίτισης, δίδει μίαν θαυμασίαν ποιότητα βάμβακος καὶ ὅτι αὕτη κατέχει σχεδὸν τὴν πρώτην θέσιν εἰς τὴν κλωστικὴν ποιότητα ἰνῶν. Ἐπομένως, ὅταν δοθῇ ἡ δέουσα καθοδήγησις, εἰς τὴν καλλιέργειαν, συγκομιδὴν, ἀποθήκευσιν καὶ καταργηθῇ ἡ ἀνάμιξις ποικιλιῶν καὶ ἡ τοιαύτη ξηρικῶν—ποτιστικῶν, ἐξοπλισθῇ δὲ ἡ περιοχὴ μὲ σύγχρονα μέσα ἐκκοκκισμοῦ, τότε ἡ ἀγορὰ Πρεβέζης θὰ ἔχη τὴν εὐχέρειαν νὰ προσφέρῃ βάμβακα, μεγάλης ἀντοχῆς, ἀρίστης λεπτότητος, μεγάλης ὁμοιομορφίας, μικρᾶς περιεκτικότητος εἰς ΝΗΡS, μήκους 26—29 ἑκατοστ. καὶ γενικῶς μὲ φυσικὰς καὶ χημικὰς ιδιότητας τοιοῦτον, ὅστις νὰ ἱκανοποιῇ τοὺς ἀγοραστὰς ἐσωτερικοῦ καὶ κυρίως ἐξωτερικοῦ, χωρὶς τὴν δυσχέρειαν τοποθετήσεώς του εἰς τὰς διεθνεῖς τιμάς. Πάντα ταῦτα ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ὁ ἐκκοκκισμὸς θὰ γίνεται μὲ ἐ π ι μ ἔ λ ε ι α ν εἰς σύγχρονον καὶ ἀρτίως ἐξοπλισμένον ἐκκοκκιστήριον ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν καὶ καθοδήγησιν ἐιδικοῦ ἐκκοκκιστοῦ—τ α ξ ι ν ὀ μ ο υ.

(Συνεχίζεται)

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΛΟΥΔ. ΟΥΛΑΝΤ

ΜΠΕΡΤΡΑΝ ΝΤΕ ΜΠΟΡΝ

Τὸ Κάστρο κοίτεται, σιὸν βράχο ἐκεῖ ψηλά,
ρεπιῶν σωρός, βουβὸς καὶ καπνισμένος.
Καὶ ἰδές! ἀντίκρου, σιὴ σκηνὴ τοῦ βασιλιᾶ,
βρίσκεται ὁ Ἄρχοντας στὰ σίδηρα ριγμένος.
«Ἄ!», νᾶσαι ἐσὺ πού, μὲ τραγούδι καὶ σπαθί,
πικρὲς ἀμάχες συδαυλᾶς πέρα γιὰ πέρα.
Ἐσὺ, πὺν ξεσηκῶνεις τὸ παιδί
σιτὴν ἐξουσία, ἐνάντια, τοῦ πατέρα!

Μπροστά μου στέκεις, παινεσάρη, τώρα, ἐσὺ,
πὺν μὲ παχειὰ ἔχεις διαλαλήσει γλῶσσα,
πὺν ἀπ' τὴ γνώση σου σοῦ πέρσευε ἡ μισή,
ὅταν μαγγάνευες τὰ τόσα κι' ἄλλα τόσα.
Τώρα ἡ μισή νὰ σὲ γλυτώσει δὲν μπορεῖ.
Μὲ ὄση καὶ νᾶχης σκέψου καὶ σιοχάσου,
πὺν θὰ στηλώσεις τὸ καμμένο σου κασιτρί,
πὺν θὰ λυθῆς ἀπ' τὰ βαρεὰ δεσμά σου».

«Ὡς βλέπεις, Ἄρχοντά μου ἐσὺ καὶ Βασιλιᾶ,
στέκει ὁ Μπερτραν ντε Μπόρν μπροστά σου τώρα.
Αὐτός, πὺν τραγουδῶντας μὲ φωνὴ γλυκειά,
συθέμελην ἀνιάριασε τὴ χώρα.
Αὐτὸς ὅπου οἱ τρανοὶ καὶ οἱ δυνατοὶ
τὸν νοιώθουν πάντα μέσ' σιὸ μάτι ἀγκάθι,
καὶ πὺν γιὰ ἀγάπη του οἱ γιοὶ οἱ βασιλικοὶ
ν' ἀναντρανίζουν τὸν γονιό τους ἔχουν μάθει.

Στὸ δῶμα ἐπίσημα, τρανοῦ Ἄρχοντα μνητιή,
κάθιζε ἡ κόρη σου, χαρὰ καὶ φῶς τοῦ κόσμου.
Μὰ ἓνα τραγούδι, πὺν ἐγὼ τοῦχα μπιστευτιή,
τῆς τραγουδάει ἓνας μανιάτορας δικός μου.
Τῆς λέει, καμάρι τῆς κρυφὸ κάποιον καιρό,
γιὰ τὸ παλὴν τοῦ βάρδου τῆς μαράζι.
Τρέχει ἀπ' τὸ μάτι τῆς τὸ δάκρυ τῆς πικρό,
ποτίζει τὸ διαμάντι καὶ τὸ ἀιτάζι.

Μὲ μιᾶς πετάχτηκε ὁ καλύτερός σου γιὸς
πὺν εἰς τὴν ἐλιά γλυκοκοιμόνταν ἀπὸ κάτω,
σὸν ὠροισμένος ἀντιβούισε ὁ ἀχὸς
τοῦ τρομεροῦ μου τραγουδιοῦ σι' αὐτιά του.
Ἄπὸν τοῦ σέλλωσα πολεμικὸ φαρί,
κι' ὅποτερα ἐμπρός μὲ τὸ μπαϊράκι εἶχα κινήσει.

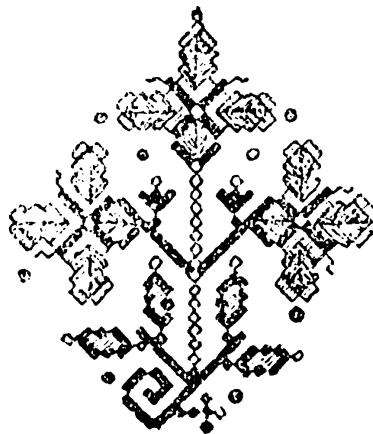
Γύρευε ἐμὲ ἢ σαῖτα αὐτὴ ἢ φαρμακερὴ
 πού τὸν ἔχει στήν πύλη τοῦ Μονφὸρ κτυπήσει.

Καὶ καθὼς στὴ δική μου ἀπόσβηνε ἀγκαλιὰ
 γιὰ τὸ πικρὸ τὸ ἀτσάλι διόλου δὲν τὸν μέλλει.
 Ἐκείνη ἢ πατρικὴ κατάρρα σου ἢ παληὰ
 αὐτὴ ἦταν τῆς καρδιάς του τὸ κακὸ τριβέλι.
 Πέρα ἀπὸ πέλαγα στεριὲς καὶ λαγκαδιὲς
 τὸ χέρι του ἄπλωσε νὰ πιᾶσῃ τὸ δικό σου·
 μὰ ἤσουν μακρονά· γιὰ τοῦτο δυὸ φορές
 τὸ χέρι μου ἔσφιξε πεθαίνοντας ὁ γιός σου.

Καὶ ὅπως τὸ κάστρο μου ἔχει ρέπει, τώρα, ιδέες,
 ἀπ' τὴν παληὰ μου ὁρμὴ δὲν ἔμεινε οὔτε χνάρι.
 Μεμιᾶς ἐσπάσαν τοῦ λαβούτου μου οἱ χορδές,
 συντρίμμια ἐγένηκε τὸ δυνατὸ κοντάρι.
 Μ' ἐνίκησε εὐκόλα τὸ χέρι σου, σκληρό,
 μιὰ κι' εἶχε τὸ μυαλό μου γίνει χῶμα.
 Τώρα κανένα μοιρολόι λυπητερό
 τὸ σιόμα νὰ πῆ πασκίζει ἀκόμα».

Κὶ ἔγειρε ἐμπρὸς ἢ κεφαλὴ τοῦ Βασιλιᾶ.
 «Ἄχ! τὸν μοναχογιὸ μοῦ χεῖς μανλίσει.
 Μοῦ συνεπῆρες τῆς κοπέλλας τὴν καρδιά·
 τώρα, καὶ τὴν καρδιά μου ἔχεις νικήσει.
 Νά, τὸ χέρι μου, φίλε τοῦ ἀκριβοῦ μου γιοῦ.
 Χωρὶς ὀργὴ καὶ πίκρα σοῦ τὸ ἀπλώνω.
 Ἄς πέσουν τὰ δεσμά του. Τοῦ δικοῦ του νοῦ
 μιὰ σπύθα, ἀλάφρωσε καὶ τὸν δικό μου πόνο».

Μετάφραση: Α. ΓΕΡΟΝΤΙΚΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η ΠΑΛΑΜΙΚΗ "ΦΛΟΓΕΡΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΑ,"*

(ἀναλυτική ἀπόπειρα)

Μὲ τὸ δοξαστικὸ αὐτὸ ἐγκώμιο τῆς Θεοτόκου, σύμφωνα μὲ τὴν χριστιανικὴ παράδοση καὶ ὑμνολογία, ὁ Παλαμᾶς ξανασφίγγει τὴν ἐνότητα τοῦ ἔπους, πούχε χαλαρωθῆ, ξαναγυρίζει στὸ κυρίαρχο μοτίβο, δηλαδὴ στὸ Θριαμβευτὴ Βασιλιᾶ, πὺ ἀνεβαίνει στὸν Παρθενῶνα, γιὰ νὰ προσκυνήσῃ τὴν Ἀθηνιώτισσα Κυρά. Μὲ τὴν πολυδαίδαλη παρέκβαση τοῦ λόγου αὐτοῦ, πὺ ἓνας ἀστόχαστος Κριτικὸς θὰ τὴν εὑρίσκει κουραστικὴ καὶ ἀντιαισθητικὴ, σὲ μιὰ τιτανικὴ τοιχογραφία, μὲ τὴ δύναμη καὶ θέρμη τῆς λυρικῆς περιγραφῆς, ὁ ποιητὴς μᾶς δίνει ζωντανὴ τὴν πάλῃ δύο ἀντιθέτων κόσμων, τοῦ εἰδωλολατρικοῦ καὶ τοῦ χριστιανικοῦ, γιὰ νὰ ὑψώσῃ τὴν μορφὴ τῆς Θεοτόκου ὡς ὑπέρτατο σύμβολο τῆς χριστιανωσύνης, πηγὴ τῆς Ἀγνείας, τῆς Ἀγάπης καὶ τοῦ Ἐλέους...

Στὸν ἑνατὸ λόγο ὁ ποιητὴς μᾶς ξαναφέρει στὸ θαῦμα τῆς Ἀκρόπολης, στὸν ἀπλὸ καὶ τρισμεγάλο δωρικὸ ναὸ τοῦ Παρθενῶνα. Τοὺς ἀψεγάδιαστους ὁμως ρυθμοὺς τοῦ Ἀθηναίου πλαστοουργοῦ ἄγγιξε μὲ θρασύτητα τὸ χέρι τοῦ βυζαντινοῦ τεχνίτη, τὴ γυμνὴ ὁμορφιὰ τύλιξαν μὲ φανταχτερὰ φορέματα.

Ἄλλὰ μερικὰ λείψανα τοῦ ἀρχαίου κάλλους μένουν ὡς παραφωνία μέσα στὸ βυζαντινὸ διάκοσμο.

«...Καὶ τοὺς Ἀγγέλους τοὺς χρυσοὺς οἱ σφίγγες μαρμαρένιες τηρᾶνε, πάντ' ἀξήγητες· καὶ μιὰ φτερουγοφόρα γυναῖκα, στοῦ ἀρκουδόβατου τὴ φυλλωσιὰ κρυμμένη, στὴν πλάτη ἀπάνω σκαλιστὴ τῆς πολυθρόνας, δείχνει τὸ παγανὸ τῆς πρόσωπο, τὸ ξαφνισμένο μάτι...»

Ἄπο ποιητὴς ἐτοιμάζεται νὰ μᾶς δείξῃ, μέσα σὲ ποιά ἀτμόσφαιρα θὰ γίνῃ ἡ δέηση τοῦ Βουλγαροκτόνου. Οἱ ψαλτάδες μέλπουν τὸν Ὑμνο τῆς Παναγίας. Ὁ Παλαμᾶς βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ χτυπήσῃ τὴν κενολογία, τὸν ἀνεδαρισμὸ τῶν παπάδων καὶ δασκάλων, πὺ κολακεύουν τὸν ἰσχυρὸ τῆς ἡμέρας, δηλαδὴ τὸν Βουλγαροκτόνο, μὲ κούφους καὶ ταπεινοὺς ἐπαίνους.

«...Παπάδες καὶ δασκάλοι, ψόφιοι ρητόροι, ἄδειοι σοφοί, τεχνίτες παπαγάλοι τ' ἀρχαίου τοῦ λόγου, ξωτικά πὺ τὴ ζωὴ ψευτίζουν καὶ πελεκᾶν τὴν ὁμορφιὰ καὶ τὴν ἀλήθεια βρίζουν, στὸν αὐτοκράτορα μπροστὰ λυγίζονται καὶ στέκουν· βυζαντινὰ ἀερόλογα τὸν ἔπαινό του πλέκουν».

Ἄπο Βασιλιᾶς ὁμως δὲν συγκινεῖται ἀπὸ τὴν κολακεία καὶ μένει βυθισμένος σὲ ἔκσταση.

«...Κι ἡ δέηση παράξενη, καὶ φέρνει στὰ φτερά τῆς μιὰ φλόγα πολεμόχαρη, μιὰ μυστικὴ δροσιά.»

* Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου. σελ. 235 καὶ τέλος.

Διπρόσωπη· Καλόγερος αντίμα και άπελάτης,
 τὸ μαῦρο ράσο της χρυσή βαραίνει άρματωσιά.
 Καί δυὸ άζευγάρωτοι χοροί τή δέηση άρμονίζουν.
 Ὁ πρῶτος ἠ τρανή ζωή. Καί μέσα του γυρίζουν,
 άστράφτουν, ξαναπλάθονται, βογγοῦν τὰ κοσμικά.
 Ὁ δεῦτερος δνειράτα σκορπίζει έκστατικά».

Ἐδῶ ὁ ποιητής μᾶς παρουσιάζει τήν άντιφατική, τή διπρόσωπη φυσιο-
 γνωμία τοῦ Βασιλείου. Είναι ὁ δραστικός τύπος, ὁ πολεμιστής, ὁ μεθυσμένος
 ἀπὸ τή μεγάλη ζωή. Ἐξάλλου ὁμως είναι και ὁ βαθύς χριστιανός, ὁ θρησκόληπτος
 μέ τὰ έκστατικά δνειράτα, πὸν νοιώθει στὴν ψυχή του τή μυστική δροσιά τῆς θείας
 χάριτος. Μέσα του παλεύουν αντίμαχα δυὸ στοιχειά. Ἡ τραχιά ζωή τοῦ στρα-
 τηλάτη και ἡ γαλήνη τοῦ άναχωρητῆ. Μέ τήν ιερή σιωπή και τήν δέηση ἡ ψυχή
 του θά ξαναβρῆ τήν άρμονία της, τήν ένότητά της.

Φαίνεται και ἔδῶ ὁ δυαδισμός τοῦ Παλαμᾶ. Ἡ προσευχή είναι τὸ ποιητικό
 μέσο, πὸν θά μᾶς δώσει τὸν αὐτοχαρακτηρισμὸ τοῦ ἥρωα. Ἄπ' αὐτὸν τὸ λυρικό
 χείμαρρο δύσκολο είναι νὰ ξεχωρίση ἡ κριτική ματιὰ τὰ άρχικά ρυθμικά, πὸν ἀπο-
 τελοῦν τὸ κυρίαρχο μοτίβο. Ὡστόσο πρῶτο γνώρισμα τοῦ Βασιλιᾶ είναι τὸ πο-
 λεμικὸ μένος του.

«...Ἄνασασμός μου ὁ πόλεμος και λογισμός μου εκείνος...
 (Κι ὄπου) ρίχνω τὸ μάτι, ὄπου γυρνῶ τή θύμηση, ὄλοένα
 τὸν πόλεμο θά στοχαστῶ, τὸ χάρο θ' άγναντέψω».

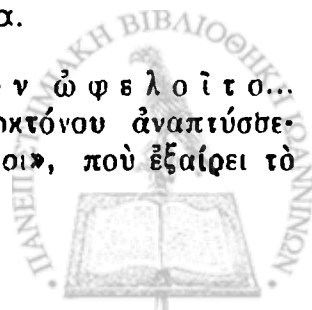
Μάχεται άδιάκοπα έναντίον έξωτερικῶν και έσωτερικῶν έχθρῶν και κάποτε
 έναντίον τοῦ έαυτοῦ του.

«...Κι ὁ άμολόητος πόλεμος κι ὁ πιὸ βαρὺς άγώνας
 τοῦ ἴδιου έμένα ὁ πόλεμος μ' έμένανε τὸν ἴδιο...»

Ἄντρας δεύθυμος κι αὐτοκυρίαρχος μαζί δέν πιστεύει τυφλὰ στὴ μοίρα,
 ἔχει αὐτοπεποίθηση και δημιουργεῖ ὁ ἴδιος τὸ πεπρωμένο του. Στὰ νιᾶτα του
 γνώρισε τή ζωή τῶν παθῶν, μᾶ έμαθε νὰ τὰ χαλιναγωγή. Χρειάζονται και τὰ
 πάθη, γιὰ νὰ μᾶς οίστηλατοῦν, άρκει νὰ μποροῦμε στὴν κρίσιμη ὠρα νὰ τοὺς
 βάζουμε χαλινάρι. Εὐλογεῖ τοὺς δολοπλόκους τοῦ παλατιοῦ και τοὺς στασιαστές,
 γιὰ τὸν ὠφέλησαν άρνητικά, τοῦ άνοιξαν τὰ μάτια μπροστὰ στὸν κίνδυνο, τὸν
 έμαθαν νὰ ζῆ επικινδύνως, τοῦ ὤξυναν τὸ νοῦ, τοῦ καλλιέργησαν τήν ἠγετική
 ίκανότητα.

«...Και νὰ ὁ Σκληρὸς και νὰ ὁ Φωκᾶς και νὰ στὸ πλάϊ μου ὄλοι
 τῆς νύχτας άρχιστράτηγοι και πρωτοκυβερνήτες...
 Καταραμένοι αν εἶστ' έσεῖς, εὐλογημένοι νᾶστε!
 Πλωρίτη με ξυπνήσατε, γιομίζοντάς με μάτια,
 κάματε τὸ καράβι μου κι' άρμένισε ἴσα πέρα
 ἀπὸ τίς βαλτοθάλασσες κι ἀπὸ τὰ ρήγια, ἀπ' ὄλα
 τ' άναποφάσιστα, τὰ ὀκνά, τὰ γλιστερά, τὰ σάπια,
 στὰ πέλαγα τὰ ὄλάνοιχτα, γιὰ νᾶβρη τή φορτούνα.

Ἐφαρμόζεται και ἔδῶ τὸ π ῶ ς ἄ ν τ ι ς ἄ π ' ἔ χ θ ρ ῶ ν ὠ φ ε λ ο ἰ τ ο ...
 τοῦ Πλουτάρχου. Ἡ πολιτικοκοινωνική θεωρία τοῦ Βουλγαροκτόνου αναπτύσσε-
 ται ἀπὸ τὸν ἴδιο με βίση τὸ άρχαῖο γνωμικό. «Εἰς έμοῖ χίλιοι», πὸν εξαίρει τὸ
 ρόλο τῶν έκλεκτῶν μέσα στὴ μᾶζα...

«...Ἡ ζωὴ σὰν τὸν ἀγῶνα· μέσα στὸν ἀγῶνα
μόνοι οἱ πολλοὶ ἀγωνίζονται, μὰ οἱ διαλεχτοὶ ἀγναντεύουν,
κι αὐτοὶ εἶν' ἀπάνω ἀπ' τοὺς πολλοὺς, κι ὁ διαλεχτὸς ἀξίζει
γιὰ χίλιους μέσα στοὺς πολλοὺς...» Οἱ δυνατοὶ τύποι βρίσκονται στὴν
κορυφὴ τῆς πυραμίδας τῶν ἀνθρωπίνων ἀξιῶν...

«...Μέσ' στοὺς πολλοὺς οἱ διαλεχτοὶ· κι ἀπ' τοὺς πολλοὺς ἀπάνω
κι ἀνάμεσα στοὺς διαλεχτούς οἱ δυνατοί, πιὸ ἀπάνω
οἱ δυνατοί, πού ὀρθώνονται καὶ πού ξανοίγουν πρῶτα
στοχαστικά, ἀκατάδεχτα, γαλήνια, φροντισμένα,
στὸν τσίρκο κάθε ἀγωνιστῆ καὶ κάθε ἀρματοδρόμο,
πάντα παραμονεύοντας καὶ πάντα καρτερῶντας
γοργὸ καὶ δέξιο τὸν καιρὸ, γιὰ νὰ χυμῆσουν οἱ ἴδιοι
ἀγωνιστάδες ἔτοιμοι, δασκαλεμένοι σὲ ὅλα,
γιὰ τὰ σφιχτοπαλαίματα καὶ τοὺς μακριοὺς τοὺς δρόμους».

Ἐδῶ ὁ Παλαμᾶς φαίνεται ἐπηρεασμένος ἀπὸ τὶς ἰδέες τοῦ Νίτσε. Παρόμοια ἀπήχηση βρίσκουμε καὶ σ τὸ παραμῦθι τοῦ Ἀδάκρυτου μέσα
στὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου».

Τὸ ἱστορικὸ πιστεύω τοῦ Παλαμᾶ φαίνεται νὰ εἶναι, οἱ μεγάλοι ἄντρες δὲν
εἶναι γεννήματα τῶν περιστάσεων, συνισταμένη τῶν πόθων καὶ ἐπιδιώξεων τῆς
μάζας, ἀλλὰ δημιουργοῦν οἱ ἴδιοι τὴν ἐποχὴ τους, ἐκμεταλλεύονται τὶς εὐκαιρίες
καὶ ἐπηρεάζουν τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη. Σὰν πρόδρομος τοῦ Μακιαβέλλι ὁ Βουλγαροκτόνος
πατάσσει ἄσπλαχνα κάθε συνωμοσία.

«...Σὰν κέδρο καὶ ἂν ὑψώθηκες, ἐγὼ εἶμαι ὁ ξυλοκόπος
μὲ τὸ τσεκούρι πού χτυπᾶ τὰ κέδρα καὶ τὰ ρίχνει...»

Σὰν τέλειος βουλευτικὸς τύπος μπορεῖ νὰ μετατρέπη τὰ ὄνειρα σὲ ἔργα...
Ἡθικὰ ὥριμος καὶ αὐτάρκης λατρεύει σὰν θεὰ τὴν ὀλιγάρχεια καὶ μισεῖ τὸ χρυσάφι
ὡς ὄργανο διαφθορᾶς.

«...Ἡ φτώχεια εἶναι ἡ καλὴ μου ἐμέ, τοῦ πλούτου ἂν εἶμαι ὁ κύρης,
καὶ τὰ πολλὰ γιὰ νὰ κρατῶ, φτάνουν ἐμέ τὰ λίγα.
Σύνεργο ἐσὺ λαμπρότατο, τοῦ χαλασμοῦ, χρυσάφι!..»

Σταυρὸς καὶ σπαθὶ εἶναι τὰ ὄπλα του. Ἡ ψυχὴ του γυαλίζει σκληρῆ, τραχιά,
ἀντρίκια, ὑψώνεται ψηλὰ στὴν Ἰδέα...

Ἀσύγκριτος μαέστρος ξέρει νὰ διευθύνῃ τὴν πολύφωνη ὀρχήστρα τοῦ πολέμου...
Ἀλλὰ ὁ στρατηλάτης ἔχει κάποιον κρυφὸ πόνο. Μὲ δέος ἀναλογίζεται,
ὅτι θὰ τὸν διαδεχθῆ ὁ πλαδαρὸς ἀδελφός του.

«...Ὁ κληρονόμος μου εἶν' αὐτός. Δέσποινα, μὴν τὸ δώσης
καὶ τὸ δικό μου τὸ σπαθὶ νὰ τὸ κληρονομήσῃ!»

Κάθε μεγάλος δημιουργὸς φοβᾶται γιὰ τὴ συνέχεια τοῦ ἔργου του.

Ὁ Παλαμᾶς ὑπαινίσσεται τὴ μοιραία κατάρρευση τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας
ἐπὶ τῶν ἀναξίων διαδόχων τοῦ Βασιλείου...

Τὰ ἔθνη, γιὰ νὰ διατηροῦν ἄσπλη τὴν πορφύρα τῆς δόξας τους, πρέπει
νὰ χουν ταγούς, πού ξέρουν νὰ τέμνουν νέους δρόμους στὴν Ἱστορία ξεφεύγοντας
ἀπὸ τὴν πεπατημένη.

«...Τὴ στρώνω ἐγὼ τὴ ρούγα μου καὶ τὴν πρωτοπατάω,
κι ὄλο τραβάω στ' ἄλλοῦ μακριὰ καὶ φτάνω πέρα ὡς πέρα

στην ἄκρη στ' ἄκροσύνορα, καὶ μάκρος δὲ γνωρίζω,
ὁ Διγενῆς γιὰτ' εἶμαι ἐγώ, γιὰτ' εἶμ' ἐγώ ὁ Ἀκρίτας...»

Ὁ ἄνθρωπος ποὺ κυβερνάει τὴ μοῖρα του, τὸ σύμβολο τοῦ ἀγωνιστικοῦ πνεύματος, φύλακας Ἄγγελος τοῦ Γένους μας, ὄργανο τῆς θείας τιμωρίας, δημιουργὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ μεγαλείου.

Ὁ δέκατος λόγος εἶναι παρένθεση, ὅπου ὁ ἥρωας ἐξιστορεῖ τὴ συντριβὴ τοῦ Βάρδα Σκληροῦ. Δαμασμένος ὁ φοβερός ἀντίπαλος θὰ ὀρμηνέψη ὕστερα φρόνιμα τὸ νικητὴ δίδοντάς του χρήσιμες πολιτικὲς ὑποθήκες. Ἀλλὰ ὁ Βουλγαροκτόνος ἐμπιστεύεται πρὸ πολὺ στὴ ἰδική του βιωτικὴ πείρα, τὴν εὐλογημένη ἀπ' τὴν Παρθένα. Εἶναι ὁ τύπος ποὺ συνδυάζει ἄριστα σκέψη, κατεύθυνση, δράση. Νοῦς καὶ χέρια πειθαρχοῦν στὴν ἴδια δυνατὴ βούληση... Νὰ τὸ μυστικὸ τῆς ἐπιτυχίας του.

«...Ὁ νομοθέτης κι ὁ ὑπουργὸς κι ὁ στρατηγὸς ἐγώ εἶμαι,
βουλή καὶ χέρι εἶν' ἀπὸ μὲ κι ἡ προσταγὴ μου νόμος.»

Ἐχθρεύεται τὴ γυναῖκα μὲ τὴν ἀβυσσαλέα ψυχὴ, γιὰτὶ εἶναι κίνδυνος·θάνατος γιὰ τοὺς μεγάλους ἄντρες.

«...Δὲν εἶμαι τῆς γυναίκας γιὸς, μηδὲ βλαστάρι τοῦ ἄντρα,
(ἔλεος, Κυρά, καὶ σβῆσε μου τὴ φλόγα τῆς βλαστήμιας),
ἄνθρωπος ὄχι, Κένταυρος θὰ ἦταν ὁ πρῶτος πῶχει
σπαρτὸ τὸ γένος ποὺ ἔφερε στὴν οἰκουμένη ἐμένα...»

Γίνεται ἐνσαρκωτὴς τῆς ζωντανῆς ἀλήθειας, ποὺ βγαίνει φυσικὰ καὶ ἀβίαστα ἀπὸ τὴ θεώρηση τῆς φύσης σὰν καρπὸς τοῦ κοινοῦ νοῦ, ποὺ ἐξ ἐνστίχτου διαισθάνεται τὸ σωστὸ, γιὰτὶ δὲν τὸν διαστρέβλωσε ἡ σοφία τῶν βιβλίων...

«...Ὅχτρος μου ἐμένα κι ἡ ἄσοφη σοφία τοῦ διαβασμένου,
ὄλοι οἱ φονιάδες τῆς ζωῆς καὶ πνίχτες τῆς ἀλήθειας.
Φύτρα κακὴ, γραμματικοί, ρητόροι, φιλοσόφοι,
μὲ τὰ γιομᾶτα ὀνόματα καὶ τᾶδεια τὰ κεφάλια,
πλέχτες τῶν ἀερόλογων καὶ τῶν ἀνόητων ψάλτες...»

Ὁ ποιητὴς χτυπάει τὴν ἀνεδαφικὴ ἐπιστήμη...

Σὰν γνήσιος ἀντιπρόσωπος τοῦ λαοῦ του ὁ Βουλγαροκτόνος γίνεται ὑπέρμαχος τῆς δημοτικῆς γλώσσας, ποὺ εἶναι τὸ ἐκφραστικὸ του ὄργανο, ὁ καθρέφτης τοῦ λόγου του.

«...Ἡ γλῶσσα ποὺ βροντομαχᾶ στὸ λόγο μου εἶν' ἡ γλῶσσα
τῆς ἀργατιᾶς, τῆς λεβεντιᾶς, καὶ τῶν ἀκέρειων, καὶ εἶναι
μὲ τὴ δική σας ἄμοιαστη, πῶχει τὰ λόγια πάντα
ξεθωριασμένα σὰν νεκρὰ κοῖ σὰν μπαλασσωμένα...»

Ἐδῶ βλέπομε τὴν ἀπήχηση τῶν γλωσσικῶν ἀγῶνων τῆς γενιᾶς τοῦ Παλαμᾶ. Γι' αὐτὸν ἐθνισμὸς καὶ δημοτικισμὸς εἶναι ἐννοίες ἀλληλένδετες. Ἀκολουθεῖ περιγραφή τῆς στάσης τοῦ Βάρδα Φωκᾶ. Ἡ ἀναμέτρηση γίνεται στὸ κάστρο τῆς Ἀβύδου. Φοβερός ὁ ἀντίπαλος, ἐπικὸς ὁ ἀγῶνας.

Αὐτὴ ἡ πάλη εἶναι ἡ λυδία λίθος, ὅπου θὰ δοκιμασθῇ ἡ ἀπιστία, ἡ ἀχαριστία καὶ ἡ ὑποκρισία τῶν αὐλοκολάκων. Ὁ ποιητὴς μαστιγώνει τοὺς ὑπουργοὺς καιροσκοποῦς, τὰ ἔρπετὰ αὐτά, ποὺ πάντοτε κοιτάζουν ποῦ θὰ κλίνη ἡ πλάστιγγα.

Με τῆς Παναγίας τῆ βοήθεια θὰ κερδίση τὴ νίκη γιατί ἑνσαρκώνει τὸ δίκαιο τῆς φυλῆς, γιατί ἔχει τὴν εὐσέβεια ἐγκόλπιο.

«...Καὶ τὸν ὄχτρό μου χτύπησε χέρι ἄφαντο, μὰ τὸ εἶδα
τὸ χέρι τάρχαγγελικό, τόδηγημένο χέρι,
τῶν οὐρανῶν Κυρά, ἀπὸ Σέ...»

Τὸ ὄραμα τοῦ Ἀρχαγγέλου, πὸν μπαίνει στὴ μάχη ὡς ἐκδικητής, —συχνὸ σιτὴν βυζαντινὴ παράδοση, —δείχνει ποιὸ ρόλο ἔπαιξε ἡ θρησκευτικὴ ἔκσταση σιτὴν ψυχὴ τοῦ βυζαντινοῦ πολεμιστῆ ὡς ὄπλο ἀκαταμάχητο, ὡς φορέας τῆς νίκης. Ἡ σύγκρουση ὅμως μὲ τὸ Βάρδα Φωκᾶ ἦταν γιὰ τὸν Βασίλειο μιὰ κρίσιμη δοκιμασία, ποὶ τοῦ ἄφησε ἄσβηστα ἀχνάρια. Πόσο ψυχολογημένα ὁ ποιητῆς μᾶς δίνει τὴ νοοτροπία τοῦ μονάρχου πὸν κιντυνεύει!

Συλλογισμένοι πάντα, διορατικός, γεμάτος παραισθήσεις, κρυψίνους, καχύποπτους, πεισματάρης, ἐκδικητικός...

Ὡς τώρα ὁ Βουλγαροκτόνος ἐξομολογήθηκε μπροστὰ σιτὴν Παρθένα. Καιρὸς πιά μαζί μὲ τὸ νικητήριο ὕμνο νὰ προσφέρῃ σιτὴν Ἀθηνιώτισσα Κυρά τὸ τάμα του.

Πρῶτα ἔρχονται τὰ πνευματικὰ δῶρα, οἱ ὕμνοι, σύμφωνα μὲ τὸ Χριστιανικὸ δόγμα: «πνεῦμα ὁ Θεός. .» Μὲ τὸ θάρρος τοῦ ἀνθρώπου, πὸν ἔχει συνείδηση τῆς ἀξίας του, ὁ στρατηλάτης θὰ ἀξιῶση νὰ ζωγραφίσουν κι αὐτὸν μὲ τὸ στρατὸ του κάτω ἀπὸ τὰ πόδια τῆς Παναγίας. Βλάσφημος βέβαια λόγος. Ἀλλὰ κάτι τέτοιοι ἀθλοὶ ἀξίζει νὰ ἐξαγιαζῶνται... Ἐνα δημοτικὸ μας τραγούδι ἀπηχεῖ παρόμοια λαϊκὴ ἀντίληψη:

Τ' ἀντρειωμένοι τάρματα δὲν πρέπει νὰ πουλιένται.
Νὰ τὰ κρεμᾶν σιτὴν ἐκκλησιᾶ κι ἐκεῖ νὰ λειτουργιένται

Ὁ Βουλγαροκτόνος προστάζει:

«Χτίστες καλοτεχνίτες,
ἀγιάστε καὶ τὰχνάρια μου, νάτε χρυσάφι, ὑψῶστε
μὲ τὸ δικὸ μου πρόστασμα σιτὴς Παναγίας τὴ χάρη
προσκυνητάρια κι ἐκκλησιᾶς καὶ λαῦρες καὶ ξωκκλήσια...
Γιὰ νὰ τὸ χαίρωνται οἱ Καιροί, στοιχειῶστε μου τὸ διάβα!»

Νὰ ἡ ἀποθέωση τοῦ ἠρωισμοῦ σιτὰ Ἠλύσια τῆς Τέχνης, μιὰ ἰδέα πολὺ συχνὰ ἐκφρασμένη σιτὴν Παλαμικὴ ποίηση.

Ἀπὸ τὰ ἀφιερῶματα τοῦ Βασιλιᾶ σιτὴν Ἀειπάρθενη συμβολικὸ χαρακτῆρα παίρνουν τὸ περιστέρι κι ὁ λύχνος...

«...Τὸ περιστέρι εἶναι ψυχὴ κι ὁ λύχνος εἶναι πνέμα».

Τὸ πουλι ἐκφράζει τὴν ἀνήσυχη ψυχὴ καὶ τὸ ὑψηλὸ φρόνημα τοῦ Ἑλληνα Ἀκρίτα. Ὁ λύχνος σημαίνει Ἰδέα, τὴν ἀκόμητη δᾶδα τῆς Σοφίας, τὸ Λόγο. Τὸ δοξαστικὸ τροπάρι τῆς Θεοτόκου τελειώνει ὁ Παλαμᾶς παραθέτοντας ὄλες σχεδὸν τὶς ἐπωνυμίες τῆς Παναγίας:

«...Παντάνασσα, Ἐλεοῦσα,
Γλυκοφιλοῦσα, Ἀκάθιστη, Γιάτρισσα, Πονολύτρα,
Παραμυθιά, Περίβλεπτη, Πανάχραντη, Ὁδηγήτρα,
Ἀντιφωνήτρα, Τριχεροῦσα, Βαγγελίστρα, Λαύρα,
Γοργοεπήκη, Ἀθηναία, Ρωμαία, Φανερωμένη...»

Ἡ δέηση ὅμως συνεχίζεται καὶ παρακάτω σὲ διαφορετικὸν τόνο.

Ὁ ποιητὴς στὸν ἑνδέκατο λόγο σύρει τὴν αὐλαία, γιὰ νὰ μᾶς δείξη νέα ὄράματα.

Ὁ Βασιλεὺς φτάνοντας στὸ ἀπόγειο τῆς δόξας του βλέπει τὸ βάραθρο ποὺ ἀνοίγεται ἔμπρός του, ἀντικρῦζει τοὺς κινδύνους τῆς φυλῆς.

Σκότιες δυνάμεις, δαιμονικά, ἀντίζηλοι παραμονεύουν, γιὰ νὰ ριχτοῦν. Μόνο στὴν ἕξ ὕψους παρηγορία καὶ σωτηρία ἐλπίζει.

«...Βασίλειο, Γένος, Ἐκκλησιά, Λαός μου, ἡ Πολιτεία,
Ἅγια Λεοῦσα, κρέμονται ἀπὸ σένα, ἐλέησέ μας
καὶ σῶσε μας, Σωτῆρα Ἐσύ, γαλήνη ἐσύ κι εἰρήνη
ὅλων τῶν χειμωνόδαρτων καὶ τῶν κατατρεμένων».

Σαφῆς ὑπαινιγμὸς γιὰ τὸν πολιτικὸ καὶ κοινωνικὸ ξεπεσμό τοῦ ἔθνους μας μετὰ τὸ ἀτύχημα τοῦ 1879.

Τὸ κακὸ προαίσθημα καὶ τὸν πόνο τοῦ Στρατηλάτη, ποὺ εἶναι προσδοκίες μελλόντων δεινῶν, ἐκφράζει ὁ Παλαμᾶς μὲ θαυμάσιο ποιητικὸ τρόπο. Δανεῖζεται ἀπὸ τὴ Βίβλο τὸ προφητικὸ ὕφος. Φέρει μπροστά μας τὸν Ἀποκρισάρη Ἄγγελο, ποὺ θὰ ἀνασύρη τὴν αὐλαία τοῦ μέλλοντος, γιὰ νὰ ἰδῆ ὁ Βουλγαροκτόνος τοὺς ἀγένητους καιρούς. Ὁ ἀληθινὸς ἡγέτης ἀπὸ τὴ σκοπιὰ τῆς ἐποχῆς του βλέπει βαθειὰ στὸ μέλλον τὶς περιπέτειες τοῦ λαοῦ του καὶ κάποιε τῆς ἀνθρωπότητος ὀλάκερης. Ὁ Ἄγγελος προλέγει τὸ θρίαμβο καὶ τὴ δόξα τοῦ Βασιλείου. Τὴν θριαμβολογία ὅμως διαδέχονται Ἱερεμιάδες. Μὲ βιβλικὸ πάλι ὕφος ὁ ποιητὴς θρηνεῖ τὸν ἀφευκτο ξεπεσμό τοῦ Γένους. Ἡ ἔκφραση γίνεται ἐπιγραμματική.

«...Μὰ οὐαί, χρυσόπορτες, κι οὐαί, θρίαμβοι! Ἀπὸ τὴ νύχτα
στὴ νύχτα, σὰν τὰ πάγανα καὶ σὰν τὰ χαμοδράκια,
σὰ μολεμένοι ἀνασασμοὶ μέσ' ἀπὸ σάπια λάκκων,
ξεβράσματα ἀπὸ μνήματα, τοῦ πονηροῦ βλαστάρια,
παράμερα ὄχλος καρτερᾶ, Δέσποτα Καβαλλάρη,
τὴ νύχτα νὰ χυθῆ κι' ἐσὲ νὰ ξεκαβαλλικέψης
πεζὸς τραβώντας πρὸς τὸ μέγα ἀγύριστο ταξίδι...
Ἡ σάρα ἢ μάρα καρτερᾶ τὰ μάτια σου νὰ κλείσης,
γιὰ νὰ ξαπολυθῆ ξανά καὶ νὰ τὸν παραδώση
τοῦ μαλακοῦ καὶ τοῦ κιοτῆ καὶ τοῦ παραλυμένου
τὸν κόσμον ποὺ μεγάλωσες ποτίζονιάς τον αἴμα,
μὲ τὸ μαχαίρι κερδιστῆς καὶ μὲ τὴ νίκη χτίστης.
Καὶ λιμασμένοι τρυγητὲς θὰ πέσουν τοῦ ἀμπελιοῦ σου
μουνουχισμένοι, μαυλιστές, μουργοί, παλιάτσοι, πόρνες...»

Ἡ πτώση τοῦ Βυζαντίου ἔρχεται σὰν θεϊκὴ τιμωρία, σὰν ξέσπασμα τῆς δικαίας ὀργῆς τοῦ Κυρίου. Τὴν ἄλωση τῆς Πόλης θὰ ἐπιτύχουν δύο στοιχεῖα ἀδερφωμένα, ὁ σταυρὸς τοῦ Πάπα καὶ τᾶστρο τοῦ Σουλτάνου. Ἡ Τράπεζα τῆς Ἁγία-Σοφίας, ἱερὸ κειμήλιο τῆς ὀρθοδοξίας, κιβωτὸς τοῦ Γένους, θὰ βουλιᾶξη στὴ θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ, γιὰ νὰ κρατήση ζωντανὴν τὴν πίστη τῶν ὑποδούλων. Οἱ λόγοι τοῦ Βυζαντίου θὰ τραβήξουν στὴ Δύση, γιὰ νὰ φέρουν τὴν Ἀναγέννηση.

«...Στ' ἄλπεια βουνὰ ξανανθιστὲς τῆς Ἀττικῆς βιολέττες».

Τὰ ἑλληνικὰ φῶτα θὰ μοιραστοῦν στὰ Ἔθνη... Μιὰ καινούργια Εὐρώπη θὰ γεννηθῆ, συνδυασμὸς τῶν ἑλληνικῶν ἀξιῶν καὶ τοῦ φυλετικοῦ χαρακτῆρα κάθε εὐρωπαϊκῆς ἐθνότητος.

Ὁ καινούργιος Κόσμος, ποὺ θὰ τροφοδοτηθῆ ἀπὸ τὰ σπλάγχνα τῆς Εὐρώπης.

πης, θὰ ὑψώση ἓνα νέο πολιτισμὸ μὲ δική του σφραγίδα. Σὰν ἄλλη Ἐφεσὶς
θὰ ἀναδυθῆ ἀπὸ τὸν Ὠκεανὸ ἢ Ἀτλαντίδα.

«...Νὰ οἱ Ἄτλαντες, νὰ οἱ Ἄτλαντες, ἔρχονται, σπέρνονται, εἶναι,
φυτρώνουνε, θεριεύουνε, λεύτεροι, γαυριασμένοι,
τοῦ νέου τοῦ κόσμου κήρυκες, τοῦ γέρικου φοβέρες.»

Ἐπισημασμένοι ἐννοεῖ ἐδῶ τὰ ἰσχυρὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ποὺ δημιουργήθηκαν
μετὰ τὴν Ἀναγέννηση...

Ἴσως ἐδῶ ὑπάρχει ἀπλήρη τῶν περὶ ὑπερανθρώπου ἰδεῶν τοῦ Νίτσε.
Ἐπηρασμένος ἀπὸ τὴν ἐκβαση τοῦ Ρωσοϊαπωνικοῦ πολέμου βλέπει ὁ ποιητὴς
τὴν ἐπικίνδυνη δύναμη τῆς Κιτρίνης φυλῆς...

«ποὺ ἔγινε φίδι μὲ φτερά καὶ στοίχειωσε καὶ θέλει
ν' ἀρχίσῃ ἀπὸ τὸ δάσκαλο τὸ ἔργο ξανά, τὰ πάντα
σεισμὸς νὰ ρίξῃ Γκεγκισχὰν καὶ χάρος Ταμερλάνος...»

Μὲ τὴν ἐπικράτηση τοῦ δόγματος τοῦ μερκαντισμοῦ ἢ ἀνθρωπότητα θὰ
γνωρίσῃ τὴ δεσποτεία νέου ἀφέντη, τοῦ Μαρωνῆ. Εἶναι ὁ θεὸς τοῦ χρήματος μὲ
τὴν πρωτεϊκὴ ὄψη, τὸ εἶδωλο τοῦ καπιταλισμοῦ.

«...Κι ἀπὸ τὸν Ἀτλαντόκοσμο πιὸ θαυμαστός, πιὸ μέγας
ἀπ' τὴν Ἀσία τὴ Σίβυλλα κι ἀπὸ τὴ Μοῦσα Εὐρώπη
καὶ τροπικῶν καὶ πολικῶν κι ὑπερβορείων τόπων
θεμελιωτῆς, διαφεντευτῆς, κρατάρχης μέσα σ' ὄλα,
καὶ μὲ τὸ μάλαμα κορμί, μὲ τὰ διαμάντια μάτια,
καὶ μὲ τὸ μάρμαρο καρδιά, τελώνιο καὶ δαιμόνιο,
νὰ ὁ βασιλιάς ὁ Μαρωνῆς! Ὁ ἀντίχριστος, τὸ τέρας,
καὶ σερπετὸ καὶ σταυραϊτὸς, καὶ παίρνοντας κάθε ὄψη,
καθὼς ὁ μάντης ποὺ ἔβροσκε τὶς ποσειδώνειες φώκιες...»

Ἡ βασιλεία τοῦ Μαρωνῆ θὰ κρατήσῃ ἐπὶ πολὺ. Στὸ πρόσταγμα του θὰ
ξεσηκωθοῦν τὰ ἔθνη νὰ πολεμήσουν, ὥσπου νὰ ἀπλώσῃ τὰ φτερά του ἐπάνω
στὴ βαλτωμένη χώρα λευκοντυμένος Ἄγγελος. Τότε νέο θηρίο θὰ σηκωθῆ, γιὰ
νὰ παλέψῃ μὲ τὸ Μαρωνῆ...

«...Τῆς ἀργατιῆς ὁ βασιλιάς, τῆς φτώχειας ὁ πατέρας,
τοῦ κόσμου ἀφέντης. Ἔρχεται τῶν πάντων ὁ ντραγάτης,
καὶ φτωχολέοντας κράζεται καὶ λιόντας εἶναι. Φτάνει,
ὁ κληρονόμος ἔρχεται, στάμνα βαστᾶ καὶ σπάθα.
Ἄπὸ τὰ δάκρυα τοῦ φτωχοῦ μεστή, βαριά, εἶν' ἡ στάμνα...»

Ἐπισημασμένοι ἀπὸ τὴν ἐδῶ τὴ σοσιαλιστικὴ θεωρία, ποὺ σὰν μόδα τῆς ἐποχῆς
εἶχε φθάσει καὶ στὴν Ἑλλάδα λίγο πρὶν τὸ 1910.

Ἐπισημασμένοι ἀπὸ τὴν ἐδῶ τὴν ὑπεροφικὴ ἀνάπτυξη τοῦ ἀτόμου, ποὺ θὰ
στήσῃ τὸ ἄγαλμα νέας θεότητας, τῆς Ἐπιστήμης, στηριγμένο σὲ λογικὰ βᾶθρα...
Εἶναι ὁ homo sapiens, ποὺ θὰ ἀποπειραθῆ νὰ λύσῃ ὄλα τὰ μεγάλα προβλήματα
στὸ ἐπιστημονικὸ ἐργαστήριό μὲ τὴν παρατήρηση καὶ τὸ πείραμα, λυτρωμένος ἀπὸ
τὰ δεσμὰ τῆς θρησκείας. Ἡ ἀπόπειρα ὅμως τῆς νεώτερης ἐπιστήμης νὰ ὑπαγάγῃ
καὶ τὰ θρησκευτικὰ φαινόμενα σὲ λογικὴ βᾶσανο, κατὰ τὸν Παλαμᾶ, ἀλλοίωσε τὸ
χαρακτῆρα τῆς θρησκείας, γιὰ τὴν ἀφαίρεσε τὴν αἴγλη καὶ τὸ δέος τοῦ μυστηρίου.

Ἔτσι ἦρθε γιὰ τὴν ψυχὴ ὁ θεοκαταλυτικὸς χάρος. Ὁ Εὐρωπαῖος
ἔχασε τὴν πίστη στὸ θεὸ του καὶ στὸν ἑαυτό του.

Πόσο αὐτὸς ὁ ἄκρατος ἐπιστημονισμὸς ἔβλαψε, τὸ ἀποδείχνει ἡ ψυχικὴ διά-

σπαση τοῦ σημερινοῦ ἀνθρώπου, πού δοκησίσοφος, ἀνερμάτιστος καὶ ἐγωπαθῆς κολυμπάει μέσα στὴ δυστυχία του.

Στὸ μέρος αὐτὸ τοῦ ἔπους ἡ ματιὰ τοῦ Παλαμᾶ ἀγκάλιασε ἓνα παγκόσμιο πνευματικὸ φαινόμενο, πού βαρύνει ἀποφασιστικά στὴ διαμόρφωση τοῦ νεωτέρου πολιτισμοῦ.

Ὁ ποιητὴς θίγει στὴ βάση του τὸ κοσμολογικὸ πρόβλημα σύμφωνα μὲ τὰ διδάγματα τῆς Ἀστρονομίας. Παραδέχεται δύο ἀντίθετες ἔννοιες, τοῦ ἀπείρου καὶ τοῦ πεπερασμένου Ἀνάμεσά τους γίνεται ρυθμικὴ, ἁρμονικὴ ἢ κίνηση τῶν ὄλων μὲ πρωτοχορευτὴ τὸν Ἥλιο.

Στὴν ἀδιάκοπη ροὴ τῶν ὄλων δύο θεότητες μένουν πάντοτε ζωντανές: Ἡ Ἀθηνᾶ-Σοφία καὶ ἡ Ἀφροδίτη-Ἀγάπη. Τὸ ἐρωτικὸ ἔνστικτο συγκρατεῖ σὲ συνοχὴ τὰ στοιχεῖα τοῦ Κόσμου.

Ἡ ἐπιστημονικὴ σκέψη παλεύει νὰ διατυπώση τοὺς ἀδήριτους φυσικοὺς νόμους.

«...(Σοφία), βιβλίο κρατᾶς καὶ σκύβοντας ἀπάνω του διαβάξεις
καὶ μέ κοντύλι σίδερο σὲ φύλλα ἀτσάλια γράφεις·
σφαῖρα τὸ πόδι σου πατᾶ, καὶ σὰ νὰ τήνε σπρώχνη,
καὶ ἡ σφαῖρα ἀστέρι. καὶ τᾶστέρι κόσμος, καὶ γυρίζει·
Τὰ μάτια σου, τρομαχτικά, τῆς κουκουβάγιας μάτια
πάντα, κι ἀστράφτουν, οὐρανοί, κι ὀλόβαθα εἶναι, νύχτες...»

Στὴν περικοπὴ αὐτὴ ἐξαιρούνται ἡ τεραστία ἀνάπτυξη τοῦ μηχανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ σχετικότητα τῆς ἀνθρώπινης γνώσης.

Μὲ τὸν ὕμνο τῆς θεοποιημένης Ἐπιστήμης ὁ Παλαμᾶς τελειώνει τὴν ἀποκάλυψη τῶν ἀ γ έ ν ν η τ ω ν κ α ι ρ ῶ ν. Μὲ τὸ γνώριμο τρόπο του θὰ στρέψῃ τὸ νόμισμα γιὰ νὰ ἰδοῦμε καὶ τὴν ἄλλη ὄψη.

Μὲ τὸ στόμα τοῦ Βουλγαροκτόνου θὰ μιλήσῃ τὸ πνεῦμα, ὁ ἀ ἱ τ ο μ ᾶ τ η ς ν ο ῦ ς. Ὁ ἀντίλογος αὐτὸς στηρίζεται σὲ μιὰ βασικὴ διαπίστωση, ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀληθινὴ φθορὰ τῶν στοιχείων, ἀλλὰ μεταμόρφωση καὶ ἀδιάκοπη ροή. Εἶναι παλαιὰ ἡ ἰδέα—ὁ Ἡράκλειτος εἶπεν εἰπεῖ «τὰ πάντα ρεῖ»—, κι ἀργότερα ἡ Χημεία τὴν ἐπιβεβαίωσε. Δίπλα ὅμως στὸ νόμο τῆς ἀφθαρσίας τῆς ὕλης ὑπάρχει ὁ νόμος τῶν ἀντιθέσεων, πού συντελεῖ στὴ σύνθεση, δηλαδὴ στὴν ἁρμονία τοῦ κόσμου. Ἐφήμερος ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ἔργα του θὰ καταποντισθῇ στὴ θάλασσα τοῦ αἰώνιου, πού μένει ἀναλλοίωτη, πηγὴ καὶ καταβόθρα τῶν πάντων.

«...Μπρός, πίσω τίποτε... Χορὸς ἀνεμοκυκλοπόδης.
Εἶπα: Στὰ πάντα γυρισμὸς τῶν πάντων. Κυβερνήτες,
λαοί, δοῦλοι, κύρηδες, καὶ θεοὶ κι ἄνθρωποι πάντα κόβουν,
γιὰ μπόδισμα, γιὰ μπλέξιμο, γιὰ πάλαιμα, τοὺς δρόμους,
τοῦτοι γιὰ νὰ εἶναι πάντοτε γονατιστοί, καὶ κεῖνοι
γιὰ νὰ εἶναι ὀλόρθοι πάντοτε...»

Ἡ νιτσεϊκὴ θεωρία τῆς ἀνακυκλώσεως τῶν πάντων στὸ σημεῖο αὐτὸ ἐμπνέει φαναρὰ τὸν ποιητὴ. Τὸ μαχητικὸ ἔνστικτο κάνει τοὺς δυνατοὺς νὰ ἐπιβάλλονται. Εἶναι ὅμως καὶ ὁ Νόμος ἀναγκαῖος, γιὰ νὰ κρατῇ σὲ πειθαρχία ὄχι μόνο τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἄψυχη φύση. Οἱ μεγάλοι, οἱ δυνατοί, γίνονται ὁ δ η γ η τ έ ς, ἐπηρεάζουν τὴν ἱστορικὴ ἐξέλιξη. Κάποτε ὅμως δὲν μπορείς νὰ ἀρνηθῆς, ὅτι καὶ οἱ περιστάσεις τοὺς ἀναδείχνουν...

«...Πάντα ὁ μέγας, πάντα κι ἡ ἱστορία
πλάϊ του μὲ βῆμα ταιριαστό· καὶ δὲν καταλαβαίνεις,

ἐκεῖ πού περπατοῦν κι οἱ δύο, σφιχτοπεριπλεγμένοι,
ποιὸς εἶναι τᾶλλου ὁδηγητής, ποιὸς εἶναι τᾶλλου ἢ βρύση...»

Στὸν δρόμο τῆς Πολιτείας ἀποφασιστικὸ ρόλο δὲν παίζουν οἱ σοφοὶ καὶ οἱ καλλιτέχνες, ἀλλὰ οἱ δυνατοὶ κυβερνητές. Ὁ Πόλεμος καὶ ἡ Βία εἶναι τὰ μέσα, πού χρησιμοποιοῦν. Ἄς λέγουν ὅ,τι θέλουν οἱ ἠθικολόγοι καὶ οἱ εἰρηνόφιλοι. Ὁ Παλαμᾶς κάνει τὴν παρακάτω διαπίστωση:

«...Τὴν πολιτεία τὴ σέρνει ὁ Πόλεμος κι ἡ Βία τὴ σέρνει
στ' ἄνθισμα γιὰ τὸ μαρασμό, στὴ χάση γιὰ τὴ φέξη.
Καὶ τίποτε δὲν τὸ βαστᾷ στὴν προστασμένην ὥρα
καὶ στῶν ἔθνῶν καὶ στῶν ψυχῶν τὰ ρέματα, πού ἀφρίζουν
τοῦ κάκου, τῆς μπασιάς τὸ μπρὸς καὶ τῆς ρηχιάς τὸ πίσω».

Ἐδῶ ἀναπτύσσεται τὸ ἡρακλείτειο δόγμα «Πόλεμος πάντων πατήρ». Ἔτσι ὁ Βουλγαροκτόνος εἶναι ὄργανο στὰ χέρια τοῦ θεοῦ τοῦ πολέμου, γιὰ νὰ καταστρέφῃ καὶ νὰ ξαναπλάθῃ. Ἡ μοῖρα τῶν ἔθνῶν εἶναι νὰ ἀγωνίζονται πάντοτε.

«...Πίσω ἀπ' τὰ γρίμια κυνηγοί, κισσοὶ στὰ δέντρα ἀπάνω
παντοτινὰ οἱ καταχτητές. Πάντα οἱ καταχτημένοι...
Ἄμοιαστοι πρῶτα, ἀντίμαχοι, κι ὕστερα ταιριασμένοι
μέσ' στὸν ἀτέλειωτο χορὸ γιὰ τὸν ὄχτρο, πού θάρθη
κι αὐτὸς μὲ τὴν ἀράδα του στὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου
νὰ φάῃ καὶ τὸν καταχτητὴ καὶ τὸν καταχτημένο...»

Ὁ Παλαμᾶς, ποιητὴς ἔθνικός, ἐπιφυλάχτηκε στὸ τέλος νὰ μᾶς ὑψώσῃ τὸν ἥρωα τοῦ ἔπους του ὡς τὸ αἰώνιο πρότυπο τοῦ ἑλληνικοῦ ἠρωισμού. Ἡ ψυχὴ τοῦ Βουλγαροκτόνου μὲ τὸ στόμα τοῦ Παλαμᾶ ἀπὸ τῶν αἰώνων τὰ βᾶθη μιλάει σὲ κάθε ἑλληνικὴ γενιά.

«...Εἶπα! Ρωμαίικο ὄπου φουσᾷ κι ὄπου παλεύει Ἑλλάδα,
κι ὄπου αταυρώνεται ἡ Φυλὴ κι ὄπου εἶναι ὁρμὴ στὸ Γένος,
σὲ γενεές γενεῶν, παντοῦ, σ' αἰῶνες αἰώνων πάντα.
Στὸ σπάρασμα, στὸν ξεπεσμό, στὸ χάραμα, στὴ νύχτα,
Ρωμαίικο, κι ὄπου θὰ βαστᾷς, Ἑλλάδα, ὄπου θὰ ρεύῃς.
εἶτε σὲ μιὰ τετράπλατη γῆ Πολιτεία, πού κόσμος
ἀπὸ στεριές καὶ θάλασσες, λαοὺς καὶ τόπους εἶναι,
εἶτε τοῦ σκλάβου τὸ κλουβί, σὲ χαμοκέλλα χώρα,
καὶ μέσ' στὰ χρυσοτρίκλινα, καὶ στὴ μονιὰ τοῦ λύκου,
καὶ σὲ βυζαντινὰ θρονιὰ καὶ σ' ἄττικὰ συντρίμια,
καὶ μὲ πορφύρα βασιλιᾶ, καὶ μὲ φλοκάτα κλέφτη,
ὄπου εἶν' ἀντίσταση, σταυρός, ἀγρύπνια, σπαθί, δρόμος,
θὰ εἶμ' ἐγώ, πνέμα ἐγώ, ψυχὴ, θὰ πνέω, θὰ ζωντανεύω.
Σκέλεθρο, καὶ θὰ τραγουδῶ μὲ τὸ ἐπικὸ τραγούδι,
ἀνάβρα ἀπὸ τὸ στόμα μου ξένης φλογέρας, πάντα
βαλμένης γιὰ περίγελο, πού ἀλλάζοντας θὰ κἀνῃ
τοῦ ξένου τὸ περίγελο λειτουργικὸ τροπᾶρι.
Μαρμαρωμένος βασιλιᾶς, καὶ θὰ ξυπνῶ ἀπ' τὸ μνημα
τὸ μυστικὸ καὶ τᾶβρετο πού θὰ μὲ κλειῇ, θὰ βγαίνω,
καὶ τὴ χτιστὴ χρυσόπορτα ξεχτίζοντας, θὰ τρέχω,
καὶ καλιφάδων νικητῆς καὶ τσάρων κυνηγάρης,
πέρα στὴν Κόκκινη Μηλιὰ θὰ παίρνω τὴν ἀνάσα...»

“Αν δλοένα νέοι κίνδυνοι ἀπειλοῦν τὴ Ρωμοσύνη, ὅμως φύλακας Ἄγγελος τὴν παραστέκει ὁ Βουλγαροκτόνος.

Εἶναι τὸ ἥρωικὸ πνεῦμα, πὺ βόηθησε πάντα τὸν Ἑλληνα νὰ ἐπιζήση. Ὁ λόγος ὅμως τοῦ Στρατηλάτη, μεγαλόστομος καὶ κομπαστικός, μοιάζει μὲ βλασφημία μπροστὰ στὴ Θεοτόκο.

Γιὰ τὸ ξεχείλισμα αὐτὸ τῆς περήφανης αὐτοπεποιθήσης, γιὰ τῆς ἁμαρτίας του τὸ ξέπλυμα, ψελλίζει ὁ θριαμβευτῆς στὴν Ἐλεοῦσα λόγια κατανυκτικά.

«...Παρακαλῶ σε, Παναγιά, βαθὺς ὁ πόνος μου εἶναι,
λιμάνι Ἐσοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, χαρὰ τοῦ κόσμου ὑπάρχεις,
Ἐλεος, Κυρά, καὶ σβύσε μου τὴ φλόγα τῆς βλαστήμιας!...»

Σ’ ἀτμόσφαιρα κατάλληλη θὰ πλέξη τώρα ὁ ποιητῆς τὸν Ἐπίλογο τοῦ Ἐπους. Τὸ πολύφωνο τραγούδι τῆς φλογέρας, παράξενο, συναρπαστικό, ἔχει βυθίσει ὅλη τὴν πλάση σὲ σιωπὴ, σὰν νὰ νοιώθουν καὶ τὰ ἄψυχα τὸ ὑψηλὸ νόημά του. Τρικυμισμένη θάλασσα, πολίβουος καταρράχτης τῆς ἐπικῆς φλογέρας ὁ ἦχος δὲν συγκλόνισε μόνο τὶς ψυχὰς τῶν στρατιωτῶν τοῦ Μιχαὴλ Ἡ’ Παλαιολόγου, ἔχυσε τὴν ἱερὴ ἔκσταση καὶ τὸ δέος σ’ ὅλο τὸ τοπίο. Μὲ τὸ σχῆμα τῆς ἀντίθεσης θὰ μᾶς ξαναρρίξει ὁ Παλαμᾶς στὴν τρικυμία. Ἔρχεται ἡ ἀκολουθία τοῦ Παλαιολόγου νὰ κηδέψη τὸ λείψανο. Ἡ εἰκόνα τῆς νεκρικῆς πομπῆς ζωγραφίζεται ἀριστοτεχνικά. Ἡ κηδεία τοῦ Βουργαροφάγου ρήγα γίνεται μέσα σὲ φαντασμαγορικὸ διάκοσμο.

Μόλις ὅμως χέρια ἀνθρώπινα ἐγγίξουν τὸ λείψανο, τὸ σκέλεθρο θὰ διαλυθῆ.

«...Τὰ χέρια, βασιλιά, πρὸς τὸ λείψανο ἀπλώνεις.
Τοῦ κάκου. Μόλις τᾶγγιξαν τὰ χέρια σου, στὸ χῶμα
τὸ λείψανο σωριάζεται, χῶμα. Σὲ κείνο ἀπάνω
βουβὴ ἢ φλογέρα ἢ μουσική, γιὰ πέταμα καλάμι».

Κύριος σκοπὸς τῆς μικρῆς αὐτῆς πραγματείας ἦταν νὰ ἐπισημανθοῦν οἱ ιδέες, πὺ ἄλλοτε φανερὰ καὶ ἄλλοτε κρυφὰ διαποτίζουν τὸ ἔπος τῆς «Φλογέρας».

Μιὰ τέτοια προσπάθεια, — ὅσο καὶ ἂν εἶναι ἀναλυτικὴ — δὲν ἔξαντλεῖ ποτὲ τὸ θέμα, γιὰτὶ ἀφήνει πτυχὰς ἀνερμηνεύτες γιὰ δυὸ λόγους: Πρῶτον γιὰτὶ κάθε ιδέα μέσα στὸ λογοτέχνημα ἐμφανίζεται σχεδὸν πάντοτε συνδυασμένη μὲ ἄλλα ψυχικὰ στοιχεῖα (γνωστικά, συναισθηματικά, βουλευτικά) καὶ δύσκολα ἀπομονώνεται καὶ δεύτερον γιὰτὶ ὁ κάθε μελετητῆς ἀνάλογα μὲ τὴν πνευματικὴ καὶ καλαισθητικὴ του προπαιδεία βγάζει διαφορετικὰ τὸ ιδεολογικὸ διάγραμμα τοῦ λογοτεχνήματος, πὺ ἐρευνᾶ, ρίχνει τὸ κέντρο τοῦ βάρους στὸ σημεῖο πὺ προτιμᾶ. Πολλοὶ κριτικοὶ (πὺ δὲν εἶναι ἀπαραίτητο νὰ μνημονευθοῦν ὀνομαστικά, γιὰτὶ θᾶπρεπε τότε νὰ παρατεθοῦν αὐτολεξεὶ καὶ οἱ γνώμες τους, πρᾶγμα πὺ θᾶδινε ἀνυπόφορο πλάτος στὸ δοκίμιο τοῦτο), ἐξετάζοντας τὸ περιεχόμενο τῆς «Φλογέρας» τὸ βρίσκουν παραφορτωμένο μὲ εἰδήσεις ἢ ὑπαινιγμοὺς ἀπὸ τὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ (ἀρχαία, μεσαιωνικὴ κ.λ.π.) καὶ γενικώτερα ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τοῦ παγκόσμιου πολιτισμοῦ, παραγεμισμένο μὲ ιδέες θρησκευτικὰς, φιλοσοφικὰς, πολιτικὰς. Μέσα σὲ τέτοιο κρᾶμα ιδεῶν εἶναι δύσκολο νὰ ξεχωρίσης ποιά δεσπάζει καὶ ποιά ὑπηρετεῖ. Ὁ Παλαμᾶς ὅμως κατέχει τὴ μαγικὴ τέχνη νὰ ἀποκαθιστᾶ τὴν ἁρμονία μεταξὺ τῶν πολυμόρφων — καὶ κάποτε ἀντιφατικῶν — στοιχείων τοῦ θέματος του.

Καὶ καθὼς στὸν ὀρηκτικὸ καταρράχτη δὲν μπορούμε νὰ ξεχωρίσωμε τὸ λιγοστὸ νεράκι πὺ συνεισφέρει καθεμιά πηγὴ ἢ στὴν πολύφωνη ὀρχήστρα ἄδυνατεῖ τὸ αὐτὶ μᾶς νὰ συλλάβῃ ξεχωριστὰ τὸν ἦχο τοῦ καθενὸς μουσικοῦ ὀργάνου, ἔτσι καὶ στὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» κατορθώνει ὁ Παλαμᾶς νὰ κρατῆ κυρίαρχο τὸ βασικὸ μοτίβο τοῦ ἔπους..., τὸ τραγούδι πὺ βγαίνει ἀστέρειντο σὰν ποταμὸς

(μὲ ἀπειρες ὑπόγειες νεροσυρμές) ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Τὸ τραγούδι τῆς Φλογέρας ἀγκαλιάζει ὅλη τὴν ἱστορικὴ ζωὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ συμπυκνωμένη μέσα στὸ κορύφωμα τῆς δόξας του. Ὁ βυζαντινὸς Στρατηλάτης εἶναι ὁ πρωταγωνιστὴς τοῦ δράματος, ποὺ παίζεται αἰῶνες τώρα ἀπὸ τὴ μαρτυρικὴ φυλὴ μας γιὰ τὴ διάσωση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὴν ἐπικράτηση τοῦ ἀνθρωπισμοῦ. Γύρω ἀπ' αὐτὸ τὸν πόλο στρέφεται τὸ μεγάλο ἔπος τῆς ἑλληνικῆς παλληκαριᾶς, τὸ πρωτόφαντο λουλούδι στῆς ἀντρειᾶς τάνθοκῆπι, τὸ φωτεινὸ ἄστρο στὸ ἡρωϊκὸ πάνθεο. Ὁ Βουλγαροκτόνος, δημιουργὸς μιᾶς τρισένδοξης ἐποποιίας, ἀλλὰ καὶ συνισταμένη μαζί τῶν πόθων καὶ τάσεων τοῦ λαοῦ μας στὴν πιὸ καλότυχη στιγμή τῆς ἱστορίας μας, γίνεται αἰῶνιο σύμβολο τῆς φυλῆς μας. Συνδυάζει τὴν ἡρωϊκὴ ὁρμὴ στὸν Πόλεμο καὶ τὴ δημιουργικὴ πνοὴ στὴν Εἰρήνη. Εἶναι ὁ ὑψηλῆς αἰτὸς τοῦ Γένους, ποὺ ὁραματίζεται τὸ μέλλον καὶ δίνει καὶ ὅσα στὰ ὄνειρα.

Ὁ ἀσύγκριτος Ἐθνάρχης μας προικισμένος μὲ τοῦ ποιητοῦ καὶ τοῦ προφήτη τὴν πλαστικὴ φαντασία, τὴν εὐσέβεια τοῦ χριστιανοῦ, ἀλλὰ καὶ τὴ σιδερένια πυγμὴ τοῦ κραταιοῦ ἡγέτη, στρατηλάτη καὶ κυβερνήτη. Ὁριμος καρπός, ποὺ βγήκε στὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου ἀπὸ τὴ διασταύρωση Ἑλληνισμοῦ καὶ Χριστιανισμοῦ. Νὰ γιὰτὶ ὁ Παλαμᾶς τὸν διάλεξε ὡς κεντρικὸ πρόσωπο τοῦ ἔπους του. Νὰ γιὰτὶ μέσα στὴ «Φλογέρα» συχνὰ βλέπομε νὰ ἀντιμάχονται καὶ νὰ συγκεράζονται τὰ δυὸ ἀντίπαλα ρεύματα, τὸ εἰδωλολατρικὸ καὶ τὸ χριστιανικόν.

Ὁ ποιητὴς τονίζει ἐμφαντικὰ, ὅτι αὐτὰ εἶναι τὰ δημιουργικὰ στοιχεῖα, ποὺ γέννησαν τὸ θαῦμα τῆς ἐποχῆς τοῦ Βουλγαροκτόνου.

Τὸ ὕψος τῆς σύλληψης καὶ ἡ ποικιλία τοῦ τόνου κάνουν τὴ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» ἔργο μεγάλης ἀξίας. Σπάνια ποιητικὴ φαντασία κατόρθωσε νὰ συλλάβῃ ἓνα τόσο πλούσιο ὄραμα καὶ νὰ τὸ τραγουδήσῃ ρωμαλέα καὶ πλαστικά. Ὁ φιλοσοφικὸς νοῦς τοῦ Παλαμᾶ, ὑψωμένος ἐπάνω ἀπὸ κάθε συμβατικότητα, ἔκτος τόπου καὶ χρόνου, ἀπὸ περιοπῆς, πέτυχε νὰ παραστήσῃ μὲ τὴ λυρική μέθη καὶ τοῦ λόγου τὰ μαγικὰ σύμβολα τὴν ἡρωϊκὴ πορεία τοῦ ἔθνους μας στὴ λεωφόρο τοῦ πολιτισμοῦ.

Μαρτυρικὸς εἶναι ὁ κλῆρος τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς: Νὰ μάχεται πάντοτε γιὰ τὰ ὑψηλότερα ἰδανικὰ ἐναντίον τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων κρατῶντας ἀναμμένη τὴ δάδα τῆς, ἄλλοτε γνωρίζοντας τὴν ἀποθέωση τοῦ θριάμβου καὶ ἄλλοτε κατακυλῶντας, χωρὶς ὅμως νὰ χάνῃ ποτὲ τὴν ὁρμὴ καὶ τὴ ζωντάνια τῆς.

Γι' αὐτὸ ἡ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα μεγαλόπνοο ποίημα οὔτε μόνο ἓνας πολύτιμος ἐπικὸς θησαυρὸς τῆς ἐθνικῆς μας λογοτεχνίας, ἀλλὰ μιὰ πολὺ εὐρυτέρας σημασίας ποιητικὴ σύνθεση, ποὺ ἑναρμονίζει σχεδὸν ὅλους τοὺς χαρακτῆρες τοῦ ποιητικοῦ λόγου, —ἐπικό, λυρικό, φιλοσοφικό, προφητικό, δραματικό—, σ' ἓνα πρωτοφανέρωτο συνταίριασμα. Εἶναι μιὰ ποιητικὴ Κοσμογονία, ποὺ θεμελιώνεται μὲ ἑλληνικὰ ὕλικά, πρόσωπα καὶ σύμβολα, γιὰ νὰ ἀπλωθῇ ὕστερα μὲ τοῦ ποιητῆ τὴ σοφὴ μαστρία, σὲ παγκόσμια πλαίσια.

Γιὰτὶ οἱ ἑλληνοχριστιανικὲς ἀξίες, ποὺ δοξολογεῖ ὁ Παλαμᾶς, εἶναι τὰ γερὰ βᾶθρα, ὅπου στηρίζεται ὁ δυτικοευρωπαϊκὸς πολιτισμός. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀποψη ἡ «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ» ἀποκτᾶ γενικώτερη παιδευτικὴ ἀξία ὄχι μόνο γιὰ μᾶς τοὺς Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε μορφωμένον ἄνθρωπο.

ΑΠΟ ΜΗΝΑ ΣΕ ΜΗΝΑ Η ΠΡΟΤΙΚΗ ΖΩΗ ΚΑΙ ΚΙΝΗΣΙΣ

ΤΟ ΣΕΜΙΝΑΡΙΟ ΔΑΣΟΤΕΧΝΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΔΥΤΙΚΗΣ ΣΤΕΡΕΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Κατά τις 27, 28 και 29 'Απριλίου, διεξήχθησαν στην πόλη μας εργασίες Συνεδρίου ή Σεμιναρίου δασοτεχνικών εφαρμογών, στις οποίες πήραν μέρος οι δασολόγοι και μεσοδασικοί των τοπικών δασικών 'Υπηρεσιών των Νομών 'Ιωαννίνων, 'Αρτης, Πρεβέζης, Θεσπρωτίας, Αίτωλοακαρνανίας και Εύβοιας. 'Επίσης πήραν μέρος οι Νομάρχαι των Νομών αυτών, αντιπρόσωποι διαφόρων 'Οργανισμών, όπως του Βασ. 'Ιδρύματος, του 'Ελλ. Κέντρου Παραγωγικότητας, του 'Εθν. 'Οργ. 'Ελλ. Χειροτεχνίας, της 'Υπηρεσίας 'Αναπτύξεως 'Ηπείρου και του Σώματος 'Ελλ. Προσκόπων. Παρέστησαν ακόμη ανώτατοι δικαστικοί, Πρόεδροι πολλών κοινοτήτων κ. ά.

'Αν και το Σεμινάριο ή Συνέδριο είχε στενά τεχνικό χαρακτήρα και αφορούσε τις δασικές εφαρμογές, ωστόσο έδωσε την ευκαιρία να αναπτυχθούν γενικότερες σκέψεις, οι οποίες ίσως να ήσαν και οι σημαντικότερες. Και ακριβώς το γεγονός της επέκτασης των σκέψεων στις γενικότερες αφετηρίες των, μάς ενδιαφέρει εδώ, διότι δείχνει ξεκάθαρα, ότι τα τοπικά ή επί μέρους ζητήματα, ξεπερνούν αυτόματα τον περιορισμένο ή στενό χαρακτήρα τους και επιστρέφουν στις γενικότερες πηγές τους. Σήμερα πιά δεν υπάρχουν τοπικά ή μερικά θέματα. Κάθε τοπικό θέμα είναι μέρος κάποιου συνόλου και κάθε μερικό ζήτημα είναι ένας κρίκος στην αλυσίδα του όλου, του καθολικού θέματος. Και είναι αυτό το ένα και καθολικό θέμα: ή ανάπτυξη της οικονομίας και ή ανύψωση του βιοτικού επίπεδου.

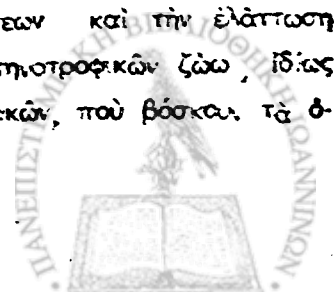
Είτε, λοιπόν, δασικό, είτε γεωργικό, είτε βιομηχανικό, είτε οτιδήποτε άλλο, το Σεμινάριο στη βάση του είναι οικονομικό, παραγωγικό, και αφορά την οργάνωση της οικονομίας πάνω στα σύγχρονα πλαίσια της 'Επιστήμης και της Τεχνικής. Το υπόβαθρο συνεπώς εδώ ήταν δοσμένο από τα πράγματα.

Αυτό το υπόβαθρο, έχομε την εντύπωση ότι δεν το άντελήφθηκαν ούτε κείνοι που οργάνωσαν το Πρόγραμμα των εργασιών, ούτε κείνοι που συνέταξαν τις εισηγήσεις, ούτε κείνοι που διηύθησαν τις εργασίες μέσα στην αίθουσα της Παιδαγωγικής 'Ακαδημίας. Κι' αφού οι ίδιοι δεν το άντελήφθηκαν, δεν μπορούσαν να το κάμουν να γίνει αντιληπτό μέσα στην αίθουσα του Σεμιναρίου ούτε να δημιουργήσουν το κλίμα που ήταν απαραίτητο για την προώθηση των εργασιών πάνω σε γόνιμες και δημιουργικές συζητήσεις.

'Ούτε όχι μόνο τα θέματα ήταν από πρω-

τύτερα καθωρισμένα, σ'ην ήμερησία Διάταξη, πράγμα βέβαια σωστό, αλλά και οι συζητήσεις τοποθετημένες κατ' ανάγκη σε χαραγμένη τροχιά και τα συμπεράσματα ή πορίσματα εκ των πραγμάτων περιορισμένα, πράγμα όμως που δεν μπορούμε να το χαρακτηρίσουμε σ'αν απόλυτα σωστό. Και γι' αυτό ακριβώς στο τέλος έπεσε σύγκλιση και ασυμφωνία σχετικώς με τα συμπεράσματα ή πορίσματα, γιατί, όσο καλά κι' αν ήταν προγραμματισμένο το Σεμινάριο, οι συζητήσεις δεν μπόρεσαν να πειθαρχήσουν απόλυτα στις προδιαγραφές κι' έτσι δεν έγινε μπορετό τα συμπεράσματα να βγαίνουν άβιαστα από τις συζητήσεις που προηγήθηκαν.

'Αλλά είτε έτσι, είτε άλλως, εκείνο που προέκυψε από το Σεμινάριο, εί-αι, ότι το θέμα της παραγωγής και της Οικονομίας είναι έναίο και οι διάφορες μερικές μορφές αυτού του θέματος είναι τόσο αλληλένδετες, που να μη είναι μπορετό να συζητηθούν, αλληλοτελώς, σ'αν αθύπαρκτα θέματα, απομονωμένα μέσα στο χώρο. Αυτό εί-αι, λοιπόν, εκείνο που απέκάλυψε το Σεμινάριο, ότι τα στεγανά διαμερίσματα, που έχουν δημιουργήσει οι διάφορες 'Υπηρεσίες στην προσπάθειά τους να εξεδικεύσουν τα θέματα και να τα ά.τ.μετωπίσουν, μοιωμένα, οδηγούν στην στασιμότητα την Οικονομική 'Ανάπτυξη και στην προκειμένη περίπτωση, στη στασιμότητα τη δασική οικονομία για την οποία ακριβώς ενδιαφέρεται ή Δασική 'Υπηρεσία. Στην 'Ηπειρο ειδικά, το απέδειξε αυτό ό επί πέντε χρόνια πειραματισμός στη Ζώνη Ζαγορίου — Κοίτης — Παρακαλάμου, όπου όχι μόνο δεν καταρτίθηκε ή ά.ά.π. της δασονομίας και δέν βγήκε τίποτα από το συεθισμένο υπηρεσιακό ρυθμό, εκείνον που έτσι κι' άλλως θα είχε και αν δέν λειτουργούσε ή Ζώνη, αλλά και ά.τίθετα, όπως μάς είπε ό κ. 'Εξάρχος, σήμερα λόγοι προστασίας του εδάφους επιβάλλου τον περιορισμό των δασικών καστώσεων και την ελάττωση του άρ.θμού των κτηνοτροφικών ζώων, ιδίως των μικρών μηριαστικών, που βόσκου τα όρειά λεβάδια.

Ἡ δασοπονία, λοιπόν, στήν Ἡπειρο, ἀπέτυχε νά πραγματοποιήσει τοὺς σκοποὺς ποὺ ἔταξε μόνη της στὸν ἑαυτό της. Νὰ ξεπεράσῃ δηλ. σὰν αὐτοτελὴς καὶ αὐθύπαρκτη ἐδαφοπονική μορφή, τὶς ἄλλες συγγενικὲς μορφὲς ἐδαφοπονίας, τὴν ὄρεινὴ γεωργία καὶ τὴν κτηνοτροφία. Ἔτσι παράδειγμα μᾶς μιλάει εὐγλωττα πᾶνω σ' αὐτό, Ἡ ἀξία τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος ποὺ δημιουργεῖ μόνη ἢ φασουλοπαραγωγὴ σὲ καθεμίᾳ ἀπὸ τὶς ὄρεινὲς κοινότητες τοῦ Ζαγορίου, ξεπερνᾷ τὸ ὕψος τοῦ ἴδιου εἰσοδήματος ποὺ δημιουργεῖ ἡ δασοπονία στὶς ἴδιες κοινότητες. Μᾶς τὸ δείχνει αὐτὸ ἀπλή σύγκριση τῶν ἀριθμῶν, σὲ κοινότητες ὅπως οἱ Φραγκάδες, ὁ Καστανῶν, τὸ Μακρίνου, ὅπου ἡ δασικὴ παραγωγή εἶναι μᾶλλον ὑψηλὴ. Ἄν ὅμως περᾶσουμε σὲ κοινότητες ὅπου τὸ δασικὸ εἰσόδημα εἶναι χαμηλό, ὅπως στὴ Λεπτοκαρυὰ καὶ στὴ Δάλιομη, ἐκεῖ ἡ ὑπεροχὴ τοῦ εἰσοδήματος ἀπὸ τὴ φασουλοπαραγωγή, εἶναι συντριπτικὰ σὲ βάρος τῆς δασοπονίας. Ἀλλὰ ἀκόμα καὶ σὲ κοινότητες μὲ πλούσιο δασικὸ εἰσόδημα ὅπως ἡ Λάϊστα, τὸ ἐτήσιο ἐθνικὸ εἰσόδημα τῆς ἰδιωτικῆς οἰκονομίας, εἶναι πολὺ ὑψηλότερο ἀπὸ τὸ ἴδιο εἰσόδημα ἀπὸ τὴ δασικὴ παραγωγή, ἐξ αἰτίας τῆ διαθροσῆς ποὺ ἔχει ἡ δασοπονία, στὶς κοινότητες. Ἔτσι, μπορεῖ ἡ κοινότητα νὰ ἔχῃ πλούσιο εἰσόδημα ἀπὸ τὴ δασοπονία, ἀλλὰ ἡ ἰδιωτικὴ νὰ ἔχῃ ἀσήμαντο ἢ μηδὲν.

Ξαναγυρίζοντας στήν περίπτωση τοῦ ἰδιωτικοῦ εἰσοδήματος ἀπὸ τὴ φασουλοπαραγωγή, παρατηροῦμε ὅτι τὸ ἀνώτερο οἰκονομικὸ ἐπίπεδο ἢ τελευταία τὸ πετυχαίνει ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευση ἐπιφάνειας μόλις 150 στρεμμάτων κατὰ μέσο ὄρο, ἐνῶ ἡ δασοπονία χρησιμοποιεῖ ἐπιφάνεια ἀπὸ 10 ἕως 15 χιλιάδες στρέμματα, κατὰ κοινότητα. Εἶναι, λοιπόν, καὶ ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτῆ, τὴν ἐκπατικὴ, συντριπτικὴ, ἢ ὑπεροχὴ τῆς φασουλοκαλλιέργειας ἀπέναντι στὴ δασοπονία καὶ δὲν χρειάζεται πολλὴ σοφία γιὰ νὰ τὸ καταλάβῃ αὐτὸ ὁ χωρικός. Ματαιοπονεῖ, συνεπῶς, ἡ Δασικὴ Ὑπηρεσία πασκίζοντας μὲ τὸν δασοπροσκοπισμὸ καὶ μὲ τὶς γιορτὲς τοῦ πρασίνου, νὰ πείσῃ τὸν ὄρεινὸ χωρικὸ νὰ ἐγκαταλεῖψῃ τὴν ὄρεινὴ γεωργία καὶ νὰ στραφῇ στὴ δασοπονία. Ματαιοπονεῖ καὶ θὰ ματαιοπονῇ ἕως ὅτου ἀπαφασίση νὰ ἀντικρύσῃ ἐνιαία τὸ πρόβλημα τῆς ὄρεινῆς οἰκονομίας, ποὺ δὲν εἶναι πρόβλημα δασοπονικὸ, ἀλλὰ γεωργικὸ,

κτηνοτροφικὸ καὶ δασικὸ, μαζί καὶ ταυτόχρονα.

Ἐξω ἀπὸ αὐτὴν τὴν τοποθέτηση, οἱ προσπάθειες τῆς Δασικῆς Ὑπηρεσίας πέφτουν στὸ κενό.

Π. Γ.

✱

Η ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΩΝ

Ἡ φοβερὴ μνήμη τῶν ναζιστικῶν Στρατοπέδων τοῦ θανάτου πρέπει νὰ διατηρηθεῖ ὄχι μονάχα στήν ἱστορία, ἀλλὰ στὴ ζωὴ τῶν λαῶν. Νὰ μὴν καταντῆσει ποτὲ μιὰ ἀπόμακρη ἀναφορά ποὺ νὰ μνημονεύεται χωρὶς νὰ συγκινεῖ. Εἶναι ἀνάγκη νὰ παραδοθεῖ, ὡς βίωμα, στὸ Μέλλον τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο καὶ εἰδεχθέστερο ἐγκλημα ποὺ ἔγινε στήν ἀνθρώπινη ἱστορία. Καὶ ἀλλοίμονο ἂν οἱ ἀνθρώποι τὸ λησμονήσουν.

Μόνο αὐτὰ θὰ εἶχαμε νὰ προσθέσωμε ἐδῶ, στὸ μνημόσυνο, ποὺ ἐτέλεσε στὶς 17 τοῦ μηνὸς τούτου ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότητα Ἰωαννίνων, εἰς μνήμην τῶν Ἰσραηλιτῶν ποὺ ἐξοντώθηκαν στὰ Χιτλερικὰ στρατόπεδα. Καί, ἀκόμα, πὼς ἕνα τέτοιο μνημόσυνο πρέπει νὰ γίνῃ παιδεία ἱστορικὴ γιὰ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Γῆς.

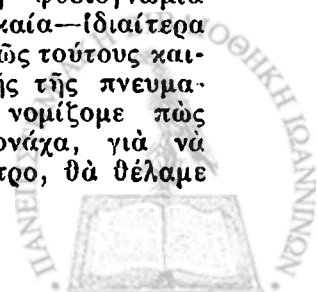
Ἡ πόλη μας, ποὺ πλήρωσε κι' αὐτὴ ὅπως κι' ὅλες οἱ πόλεις τῆς πατρίδας μας τὸν φόρο τοῦ αἵματος στὰ ναζιστικὰ Στρατόπεδα τῆς Γερμανίας, ἔδειξε μὲ τὴν πάνδημη συμμετοχὴ της στὸ μνημόσυνο τοῦτο, πὼς τὴ βαρύτερη θυσία τῶν τέκνων της Γιαννιωτῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ Ἑλλήνων τὴν ἔκαμε ἱερὴ μνήμη μαρτύρων. Καὶ τὴν μνήμη αὐτὴ οἱ ἀνθρώποι σήμερα (ὅλοι οἱ ἀνθρώποι) πρέπει νὰ τὴν ἀξιοποιήσουν γιὰ τὴν κατοχύρωση τῆς εἰρήνης καὶ γιὰ τὴν καταδίκεψη τῶν πολέμων μεταξὺ τους.

Δ. Κ.

✱

Η «ΚΡΗΤΙΚΗ ΕΣΤΙΑ»

Τὸ περιοδικὸ «Κρητικὴ Ἑστία» ποὺ συνιστᾷ μιὰν ἀπ' τὶς πιὸ σοβαρὲς καὶ τὶς πιὸ δύσκολες πνευματικὲς ἐπιτεῦξεις στήν ἑλληνικὴς ἐπαρχίας, συμπληρώνει τῶρα (τεύχος 130) δέκα τέσσερα χρόνια ζωῆς καὶ εἰσερχεται στὸ 15ο χρόνον ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του. Τὸ γεγονός τοῦτο, ἀπ' τὰ μετρημένα—δυστυχῶς—στὴν πατρίδα μας, ἀποτελεῖ μιὰ δικαίωση τῶν ἀγώνων αὐτῶν ποὺ ἱδρυσάν, ποὺ διευθύνουν τὴν «Κρητικὴ Ἑστία» καὶ ποὺ συνεργάσθηκαν γιὰ τὴν τόσο σοβαρὴ καὶ ὀλοκληρωμένη φυσιογνωμία τοῦ περιοδικοῦ. Πόσο ἀναγκαία—ἰδιαίτερα στοὺς συγκεχυμένους πνευματικῶς τούτους καιροὺς—εἶναι ἡ ὑποστήριξη αὐτῆς τῆς πνευματικῆς παρουσίας τῶν ἐπαρχιῶν νομίζομε πὼς εἶναι περιττὸ νὰ τονίσουμε. Μονάχα, γιὰ νὰ δώσουμε ἕνα ἐκ συγκρίσεως μέτρο, θὰ θέλαμε

νά ἐρωτήσουμε τί θ' ἀπόμεινε, ἂν—οὐ μὴ γένοιτο—δὲν ὑπῆρχαν τὰ τέτοια περιοδικά. Ἡ ἱστορική μνήμη, ἡ παράδοση, οἱ πνευματικὲς δυνατότητες καί, γενικώτερα, ἡ ζολοῦρα τοῦ Νεοελληνικοῦ βίου θὰ εἴταν ἀσφαλῶς ἄφρακτη. Τὴν ἀλήθειαν αὐτή, παρ' ὅλο πού τὴν ἀναγνωρίζουν—κυρίως μὲ ἀδάπανα χειροκροτήματα—, φαίνεται πὼς δὲν τὴν ἔκαμαν καὶ συνείδηση ἀνάγκης αὐτοὶ πού θὰ δύνονταν νὰ βοηθήσουν τίς τέτοιες προσπάθειες. Διότι, ὁ ἀγώνας καὶ ὁ μόχθος γιὰ τὴν ἔκδοση αὐτῶν τῶν περιοδικῶν, πού βρίσκονται συνεχῶς κάτω ἀπ' τὴν πίεση τῆς οικονομικῆς ἀνεπάρκειας καὶ τῆς πάγιας ἀβεβαιότητος, μεταβάλλουν τὸ ἔργο τῶν ἀνθρώπων πού ἀσχολοῦν γι' αὐτὰ σὲ μιὰ ἱεραποστολὴ ἀντιστρατεύσεως στὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς μας. Ἔτσι, τὰ δεκαπέντε χρόνια τῆς «Κρητικῆς Ἑστίας», πού τὰ γιορτάζουμε κι' ἐμεῖς σὰν κοινὴν ὑπόθεσιν, θὰ πρέπει νὰ σταθοῦν ἀφορμὴ γιὰ τοὺς ὑπεύθυνους, γιὰ τοὺς ἀρμοδίους καί, ἰδιαίτερα, γιὰ τοὺς Κρήτες, νὰ ἐκτιμῆσουν τὴν τεράστια καὶ πολὺτιμη προσφορά τοῦ περιοδικοῦ τούτου καὶ νὰ ἐνισχύσουν, ὅσο γίνεται, τοὺς ἐκδότες του. Γιατί, ἀλλοίμονο ἂν μείνουμε χωρὶς πνευματικὴ παρουσία. Ἡ Ἀθήνα, τότε, θὰ ἔμενε χωρὶς τὸν ζωντανό κορμὸ τῆς φυλῆς μας.

Συγχαίροντες, λοιπόν, εὐχόμεστε στὴ συνάδελφο «Κρητικὴ Ἑστία» νὰ συνεχίσει τὴν ἀνοδικὴν πνευματικὴν πορεία.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✽

ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΑΓΓΛΙΚΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΓΙΑ ΤΑ ΤΑ 400 ΕΤΗ ΑΠΟ ΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΟΥ ΣΑΙΞΠΗΡ

Τὸ Βασιλικὸν Θέατρον Σαίξπηρ κατέστρωσε πρόγραμμα παραστάσεων καὶ ἐκθέσεων διεθνούς ἐνδιαφέροντος διὰ νὰ ἐρτάσῃ τὴν 23ην Ἀπριλίου τοῦ προσεχοῦς ἔτους τὰ 400 ἔτη ἀπὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Οὐίλλιαμ Σαίξπηρ εἰς Στράτφορντ—δν—Ἐθρον. Ὁ θίασος τοῦ ἐν λόγῳ θεάτρον θὰ παρουσιάσῃ ἔργα τοῦ Σαίξπηρ κατὰ ὠρισμένην θεατρικὴν περίοδον εἰς Στράτφορντ—δν—Ἐθρον, θὰ παρουσιάσῃ δύο ἔργα εἰς παγκόσμιον περιοδείαν τὴν ὁποίαν θὰ πραγματοποιήσῃ (μίαν τραγωδίαν καὶ μία, κωμωδίαν) καὶ θὰ παρουσιάσῃ ὠρισμένους ξένους θιάσους εἰς τὸ Θέατρον Ὠλντουίτς τοῦ Λονδίνου. Κατὰ τὴν περίοδον τῶν παραστάσεων εἰς τὸ Στράτφορντ, ἡ ὁποία θὰ ἀρχίσῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἐπετείου, θὰ ἀνεδοσθοῦν τέσσερα ἱστορικὰ ἔργα: Ὁ Ριχάρδος II, ὁ Ἑρρίκος ΙΥ (Πρῶτον καὶ Δεύτερον μέρος) καὶ ὁ Ἑρρίκος Υ. Ἐχει ἐπίσης προσωρινῶς σχεδιασθῆ νὰ ἀκολουθήσῃ ἐπανα-

ληψις τῆς ἱστορικῆς τριλογίας τῆς ἐφετεινῆς περιόδου παραστάσεων τοῦ Στράτφορντ, οἱ Πόλεμοι τῶν Ρόδων (Ἑρρίκος ΥΙ, Ἐδουάρδος ΙΥ, καὶ Ριχάρδος ΙΙΙ). Ἡ διαρκείας τεσσάρων μηνῶν, περιοδεῖα εἰς τὸ ἐξωτερικὸν θὰ ἀρχίσῃ τὸν Φεβρουάριον, καὶ περιλαμβάνει ἐπίσκεψιν τοῦ Βερολίνου, τῆς Βουδαπέστης, τοῦ Ἑλσίνκι, τῆς Νέας Ὑόρκης, τοῦ Τόκιο, τῆς Μόσχας καὶ τοῦ Λένινγκραντ.

Ὁ θίασος θὰ παρουσιάσῃ τὸν «Βασιλέα Λὴρ» κατὰ παραγωγήν Πήτερ Μπρουκ καὶ τὸ «Ἡμέρωμα τῆς Στρίγγλας» ἢ τὸ «Ὀνειρο Θερινῆς Νύκτας» κατὰ παραγωγήν τοῦ καλλιτεχνικοῦ διευθυντοῦ τοῦ θιάσου κ. Πήτερ Χάλλ. Εἰς τὸ Στράτφορντ θὰ ὀργανωθῆ «Φεστιβάλ Τεχνῶν Σαίξπηρ», πού θὰ περιλαμβάνῃ διαλέξεις περὶ μουσικῆς, θεατρικῶν ἔργων καὶ ποιήσεως. Τὸ νέον ἐπίσης κέντρον Σαίξπηρ, τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται πλησίον τῆς οἰκίας εἰς τὴν ὁποίαν οὗτος ἐγεννήθη θὰ ὀργανώσῃ ἐκθεσιν ζωγραφικῆς, πού θὰ παρουσιάσῃ τὴν ζωὴν, τὴν σταδιοδρομίαν καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ μεγάλου Βάρδου ἐν συναρτήσει πρὸς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν, ἔζησεν, τὴν 23ην, προσεχοῦς Ἀπριλίου θὰ κυκλοφορήσῃ ἡ πρώτη σειρά γραμματοσῆμων πρὸς τιμὴν τοῦ Σαίξπηρ. Τὰ διπλοῦ μεγέθους γραμματόσημμα, τῶν ὁποίων ἡ ἀξία θὰ κυμαίνεται ἀπὸ 3 πένν. ἕως 1,6 πένν. θὰ ἐπιλεγοῦν ἀπὸ τὴν Βασίλισσαν Ἐλισάβετ ἀπὸ σχέδια, τὰ ὁποία θὰ ὑποβάλουν διάφοροι καλλιτέχναι.

✽✽✽

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Ἀγαπητὴ «Ἡπειρωτικὴ Ἑστία»

Ὅποιο κείμενο κι' ἂν διαβάσουμε σήμερα, εἴτε ἑλληνικὸ εἴτε ξένο, πού ἀναφέρεται σὲ θέματα στοχασμοῦ, θὰ διαπιστώσουμε πὼς ἐπισημαίνεται παντοῦ ἡ ἠθικὴ κρίση πού διέρχεται ἡ ἐποχὴ μας. Καὶ πὼς νὰ μὴν εἶναι ἀληθινὴ ἡ διαπίστωσις ὅταν. π. γ. 1) τὸ ἦθος τῶν πνευματικῶν ἀνθρώπων, κατάστιχτο ἀπὸ στοιχεῖα ἀποσυνθέσεως καταβάλλεται προσπάθεια νὰ κρυβῆ πίσω ἀπὸ προπετάσματα καπνοῦ καὶ νὰ παρουσιασθῇ σὰν ὕψος; 2) Ἡ ἀναληθισία καὶ τὸ θράσος γονιμοποιοῦν τὴν σκέψιν μας καὶ ὀροθετοῦν τὴν ἐκφρασὴν μας; 3) Κρύβουμε τὴν ὁποιαδήποτε ἀνεπάρκειά μας κάτω ἀπὸ τὴν ἐπίφασιν μιᾶς ἐπιφάνειας; 4) Ἀφήνουμε τὰ ἐνστικτικὰ νὰ κυριαρχοῦν στὶς ἐκδηλώσεις μας; 5) Ἄξιούμε ἀπὸ τοὺς ἄλλους σεβασμὸ προσωπικότητος καὶ μεῖς ἡδονίζομαστε ὅταν νομίζουμε

πὼς καταφέρουμε πλήγματα στὸν ὑποτιθέμενο ἀντίπαλο;

Ἡ ἀναφορὰ εἶναι ἐνδεικτική, γιατί στὸν πίνακα μπορεῖ νὰ προστεθοῦν κι' ἄλλα ἐρωτήματα. Ἄν παραστῆ ἀνάγκη, εἶμαι σὲ θέση νὰ συγκεκριμενοποιήσω τὶς ἀπόψεις μου.

Μὲ ἀγάπη

ΙΩΑΝΝΗΣ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

✠✠✠

**Κ.Ρ.Ι.Τ.ΙΚ.Η
ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ**

Σαράντου Παυλέα: «Ἐλξη καὶ Δίχτυ». Ποιήματα. Θεσηνίκη 1963. Σχ. 8ον (OX10) σελ. 92. Σὲ 2 Μέρη. Μέας Α' «Ἐλξη». Μέρος Β' «Δίχτυ».

Γιὰ τὴν ποίηση τοῦ κ. Παυλέα, ἔχουμε μιλήσει ἤδη ἀπὸ τὶς σελίδες αὐτὲς (ἔτ. Θ' τευχ. 102 σελ. 870—874 1960) ὥστε νὰ μὴν ὑπάρχη λόγος νὰ ἐκταθοῦμε μιλῶντας γιὰ τὸ φιλοσοφικὸ της ὑπόβαθρο. Περιοριζόμαστε μόνο νὰ θυμίσουμε ὅτι ὁ φιλοσοφικὸς στοχασμὸς τοῦ κ. Π. ἔχει ἐπίκεντρό του τὴν περιοχὴ τοῦ θανάτου.

Φαίνεται δηλ. νὰ πιστεύη ὁ ποιητὴς ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὑπόκειται σὲ διαδοχικοὺς θανάτους, ὕστερα ἀπὸ τοὺς ὁποίους τὸ καλύτερο μέρος του περνάει στὴν ἀθανασία καὶ τότε πιά γνωρίζει τὴν ἀληθινὴ εὐτυχία.

Εἶναι ὅμως τόσο ἀμετακίνητη ἡ φιλοσοφικὴ αὐτὴ θέση τοῦ κ. Π. καὶ μὲ τόση ἐπιμονὴ ξαναγυρίζει πάντα σ' αὐτὸ τὸ θέμα στὰ ποιήματά του, πὺν εὐλόγα γεννιέται ἡ περιέργεια νὰ ἀναζητήση κανεὶς τὶς βαθύτερες πηγὲς ἀπὸ ὅπου προέρχεται αὐτὴ ἡ φιλοσοφία καί, φυσικά, καὶ ἡ ἐμπνευση τοῦ ποιητῆ.

Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ὑποθέσῃ ὅτι ἡ φιλοσοφία αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ κάποιο εἶδος πρωτόγονου φόβου τοῦ θανάτου. Ὁ πρωτόγονος εἶχε πολλοὺς ἀδικαιολόγητους φόβους, πὺν γιὰ νὰ τοὺς κατασιγήσῃ ἐφρόντιζε νὰ τοὺς καθιστᾷ φιλικούς, θεοποιῶντας τὶς πηγὲς τῶν κινδύνων του. Ἄλλὰ ἀπὸ τότε ἔως σήμερα, ὁ ἄνθρωπος ἀπέβαλε αὐτοὺς τοὺς φόβους καὶ ὁ μόνος πὺν ἀπέμεινε εἶναι ὁ φόβος τοῦ θανάτου.

Θὰ ἔλεγε, λοιπόν, κανεὶς, ὅτι ὁ φόβος τοῦ θανάτου καταδιώκει τὸν ποιητὴ καὶ τὸν κάνει νὰ παίρῃ ἀπέναντί του στάση φιλική. Ἄφοῦ δὲν μπορούμε νὰ ἀντιδράσουμε ἐναντία στὸ θάνατο, ἄς τὸν κηρύξουμε φίλο μας, ἄς τὸν δεχτοῦμε σὰν ἀνανεωτὴ, σὰν ἀναγεννητὴ μας:

«πεθαίνω σημαίνει διαρκῶς γεννιέμαι». (σ. 78) Κι' ἄλλοῦ. «...δὲν πεθαίνουμε. Ἄπλῶς ταξιδεύουμε τὸ γαλανὸ τοῦ Ἀπείρου μας ταξίδι», (σ. 84).

Ὅμως ἡ οκέψη αὐτὴ δὲν εἶναι σωστὴ. Δὲν εἶναι ὁ θάνατος τὸ γεγονός πὺν γεμίζει μὲ φόβο τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ. Ὑπάρχει κάτι ἄλλο πὺν βαθύ, πὺν δὲν θὰ μπορούσαμε ποτὲ νὰ τὸ συλλάβουμε ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἐρχόνταν σὲ βοήθειά μας. Θὰ τὸ δοῦμε πὺν εἶναι. Ἄλλὰ γιὰ

τὴν ὥρα, ἄς περιοριστοῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι τὸ ἀναμφισβήτητο γεγονός εἶναι ἡ ὑπαρξὴ αὐτοῦ τοῦ ἀδικαιολόγητου καὶ μυστηριακοῦ φόβου, φόβου πηγαίου, πὺν τὸν τυραννεῖ ἀδυσώπητα καὶ τὸν καταδιώκει ἀνελέητα.

Μάταια μᾶς βεβαιώνει:

«Οἱ θλίψεις σκλήρυναν πιά τὴν καρδιά μου»

τώρα πιά εἶμαι ἄφοβος». (σ. 86)

Ἄλιμονο δὲν εἶναι! Οἱ θλίψεις πὺν σκληραίνουν τὴν καρδιά μᾶς κάνουν κακοὺς, ὄχι ἄφοβους. Ἀντίθετα μᾶς κάνουν περισσότερο δειλοὺς. Ὁ ἐξοστρακισμὸς τοῦ φόβου, τοῦ ἀδικαιολόγητου φόβου, ἀπὸ τὴν ψυχὴ μας, εἶναι ἀλήθεια πραγματικὴ εὐτυχία.

Πολὺ ὁμορφα τὸ λέγει ὁ ἴδιος, στοὺς στίχους του.

«Θὰ παραδεχτῶ ἐκείνη τὴν πολιτεία|εὐτυχισμένη|ὅπου οἱ πολῖτες ἐγραψαν|σ' ἓνα ὄστρακο|τὴ λέξη φόβος καὶ τὸν ἐξόρισαν». (σ. 86)

Μακάρι νὰ μπορούσε νὰ γίνη αὐτό, κι' ἂν ὄχι στὴν ἐκτασὴ ὁλόκληρης πολιτείας, τουλάχιστο ἀπὸ τὸ μεμονωμένο ἄτομα. Ἄλλὰ δὲν γίνεται, δὲν μπορεῖ νὰ γίνη, μάλιστα γιὰ τὸ φόβο πὺν φωλιάζει μέσα μας, βαλμένος ἀπὸ ψυχο-νευρωτικὰ αἷτια. Ἀπὸ αὐτὸν τὸ φόβο δὲν μπορούμε ποτὲ νὰ ἀπαλλαχτοῦμε, κι' ἄς μᾶς λέγει τὸ λογικὸ μας ὅσο θέλει, πόσο ὁ φόβος μας εἶναι ἀνόητος καὶ ἀδικαιολόγητος.

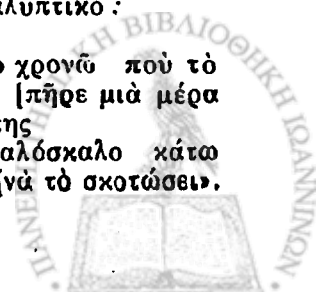
Ἄλλωστε μήπως ξέρουμε ποῖο εἶναι τὸ ἀντικείμενο τοῦ φόβου μας; Αὐτὸς ἀκριβῶς εἶναι ὁ μεγάλος φόβος. Ὁ ἄδειος ἀπὸ συγκεκριμένο περιεχόμενο:

«Μὰ ὅλα φοβοῦνται,
νὰ χάσουν τί φυλάγονται;» (σ. 75)

Αὐτὸς ὁ πηγαῖος καὶ ἀδικαιολόγητος φόβος πὺν δέρνει τὴν ψυχὴ τοῦ ποιητῆ, ὑλοποιεῖται στὰ θέματα τῆς Ζωῆς, ὄχι τοῦ θανάτου. Ἐκεῖνο, λοιπόν, πὺν γίνεται ἀντικείμενο τοῦ φόβου του, εἶναι ἡ ζωὴ καὶ τὸ μόνο μέσο ν' ἀπαλλαχτοῦμε ἀπὸ τὸ φόβο μας εἶναι νὰ ἀποβάσουμε τὸ βῆρος αὐτὸ πὺν λέγεται ζωὴ καὶ νὰ δεχτοῦμε τὸ θάνατο σὰν μοναδικὸ ἀδερφικὸ μας φίλο. Αὐτὸν δὲν τὸν φοβόμαστε γιατί δὲν μᾶς ἔκανε νὰ τὸν φοβόμαστε. Πρὸς αὐτὸν στρεφόμαστε φιλικά.

Δὲν θὰ μπορούσαμε νὰ ἀποκρυπτογραφήσουμε τὸ βαθύτερο αὐτὸ νόημα τῆς ποίησης τοῦ Παυλέα, ἂν δὲν μᾶς βοηθοῦσε ὁ ἴδιος. Ἀπὸ τὴν ἀποψη αὐτῆ, τὸ Β' Μέρος τῆς Συλλογῆς τὸ «Δίχτυ», εἶναι δραματικὰ ἀποκαλυπτικὸ:

«Τὸ παιδάκι εἶμαι τῶν δυὸ χρονῶ πὺν τὸ
[πῆρε μιὰ μέρα
ἡ μητριὰ του στὰ χέρια της
καὶ τὸ πέταξε ἀπὸ τὸ κεφαλόσκαλο κάτω
|νὰ τὸ σκοτώσει».

Νά τό φοβερό μυστικό τῆς ποιητικῆς ψυχῆς τοῦ Παυλέα. Ὅλα φωτίζονται μέ διαφορετικό φῶς, ὅλα ξεδιαλύνονται, ὅλα ἐρμηνεύονται.

Τί ἔχεις νά φοβᾶσαι; Μά, ὅ,τι προέρχεται ἀπό τή ζωή. Νά χάσης τί φυλάγεσαι; Ποιός θά μᾶς δώσει τήν ἀπάντηση; Τόσο λογαριάζεις τή σκιά σου; Ναι. Γιατί και ὁ ἴσκιος φοβέρα εἶναι, κατά πῶς τόπε ὁ Σολωμός.

Ἐνα παιδάκι δυό χρονῶ θυμάται. Ἀπό τόσο βαθειά ἐρχεται ἡ μνήμη τοῦ ποιητῆ. Δέν μπορεί νά λησμονήση, σάν τις ψυχές τοῦ Μαβίλη, γιατί εἶναι ζωντανή. Βαθειά μέσα του μτώνει μιὰ βαθειά πληγή.

«Εἶχα ἕνα ἀγκάθι πού τρυποῦσε τήν καρδιά μου και τό πάλευα ὀλομόνοχος φωνάζοντας κάποτε μέ χεῖλη βουβά «βοήθειο» στήν κοιλάδα αὐτή τῆς ἐρημιᾶς. Εἶχα ἕνα ἀγκάθι στήν καρδιά μου και σᾶς ἔγραφα τούς στίχους μου μέ τό αἷμα τῆς πληγῆς μου». (Ἐλξη σ. 16)

Εὐτυχῶς γιά τό ὄρφανό, ὅτι γεννήθηκε ποιητής και τά ἀπωθημένα συναισθηματά του βρήκαν μιὰ διέξοδο. Τί θά συνέβαινε διαφορετικά;

Δέν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἀπάντηση. Ἐδῶ μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ποιητική Συλλογή πού ἔχουμε μπροστά μας. Συνεχίζει κι' αὐτή τήν πορεία πού ἄρχισε ὁ ποιητής, χωρίς παρέκκλιση. Γιατί ὁ Παυλέας κινεῖται ὀριζόντια, πρὸς μιὰ μόνο κατεύθυνση και θά συνεχίσῃ τό δρόμο του, ὑμῶντας τό θάνατο και προσμένοντας τήν εὐτυχία ἔξω ἀπό τή ζωή. Στό μεταξὺ λιμενίζεται προσηρινά, προσμένοντας. Αὐτή ἡ προσμονή τοῦ θανάτου και ὄχι ὁ ἴδιος ὁ θάνατος εἶναι ὁ λυτρωτικός τόπος γιά τόν ποιητή, κι' αὐτή του ἡ ἐλπίδα εἶναι πού μᾶς συγκινῆ κι' ἐμᾶς ποιητικά, γιατί περικλείει τό ἀνθρώπινο στοιχείο τῆς ἀγωνίας του.

Περисσότερο παρά σέ κάθε ἄλλη προηγούμενη Συλλογή, στήν «Ἐλξη» ἐκδηλώνεται ὁ πηγαιῖος καθαρισμός τοῦ Παυλέα.

Δέ φοβάται νά κατηγορηθῆ γιά μίμηση, ἀλλά κι' ἄν ὑπῆρχε τέτοιος φόβος, ἀδιαφορεῖ. Ἔτσι και μόνο ἔτσι μπορεί νά ἐκφρασθῆ και μόνο πάνω σ' αὐτή τήν ἐκφραστική βρίσκει τόν καλύτερο ἑαυτό του.

Τά ὀλιγόστιχα ποιηματάκια αὐτῆς τῆς Συλλογῆς ἀποτελοῦν μιὰ πολύτιμη σειρά μικρῶν ἀριστοτεχνημάτων, πού τά χαρακτηρίζει ἀβρὸς στοχασμός και ἀριστοκρατική κομψότητα.

Μᾶς μαγεύει ἡ ἥρεμη εὐγένεια τους και μᾶς κρατά ἡ ἐπιγραμματική τους ἀπλότητα. Ὅταν τά διαβάζουμε συγκρατοῦμε τήν ἀναπνοή μας, μήπως και ἡ ἀνάσα μας καταστρέψῃ τήν λεπτεπίλεπτη ὑφή τους, ὅπως ἀγγίζουμε ἀπαλά ἕνα λεπτοεπεξεργασμένο κομψοτέχνημα.

Ἴσως μέ τήν ποιητική του αὐτή Συλλογή, ὁ κ. Παυλέας, νά μᾶς ἔχει δώσει πιά, τόν καλύτερο ἑαυτό του.

Π. ΓΡΙΣΠΟΣ

ΝΕΚΡΟΛΟΓΙΑ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

Ὁ Κώστας Μιχαηλίδης, ὁ εὐπατριδῆς λόγιος, πατριώτης κι' ἀγωνιστής, ἱστορικός συγγραφέας και λαογράφος, γόνος παλιᾶς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας τ' Ἁγιο-Βλάση τῆς Θεσπρωτίας, δέν ὑπάρχει πιά. Κοιμάται στοῦ τάφου τό σκοτάδι τὸν αἰώνιο ὕπνο τοῦ θανάτου.

Τό ἄστρο τῆς θεσπρωτικῆς λογοτεχνίας, ἀπό τις 5. Παρασκευῆ βράδι τ' Ἀπρίλη 1963, δέ βρίσκειταί πιά στόν οὐρανὸ τῆς πατρίδας μας. Ἐσβυσε.

Τό λογοτεχνικό και λαογραφικό του ἔργο, σκόρπιο σέ ἐφημερίδες και περιοδικά πού σκατζιληθρίζει σά δροσοσταλίδα σ' ἀνοιξιάντικο περιβόλι, στό ἄναστρο τῆς Θεσπρωτίας στερέωμα, σταμάτησε.

Μελετητῆς τῆς Προομηρικῆς Ἐποχῆς ὑποστήριξε μέ τὴ μελέτη του «Δωδώνη» πῶς κοιτίδα τῆς λατρείας τοῦ Πελασγικοῦ Δία εἶναι ἡ Θεσπρωτικῆ Θεσσαλία, στήν ὁποία προῦπαρχε και τό χρηστήριο τοῦ Μεγάλου Θεοῦ. Οἱ Θεσσαλοὶ Ἕλληνας ἀπό τήν ἀρχαιότατη πόλη Ἑλλια, ἐγκαταλείποντας γιά λόγους ἀνώτερης βίας, τήν πατρίδα τους, παίρνοντας μαζί τους και τὴ λατρεία τοῦ Δία μέ τό χρηστήριο, ἐγκατασταῖνουν τοῦτο στή Δωδώνη τῆς Ὀλύμπιας, τὴ δὲ λατρεία του «Ζεῦ, Ἄνα, Δωδωναῖε, Πελασγικῆ» μεταφέρουν στή σημερινὴ Θεσσαλία ἀπό τήν ὁποία διαδίνεται κατόπι σ' ὅλη τήν Ἑλλάδα ὁ Δωδωναῖος Δίας και τ' ὄνομά τους.

Γνώστης τῆς νεώτερης ἱστορίας τῆς Ἡπείρου, ἔγραψε τήν πολυτάραχη ἱστορία τῆς Πάργας ἀπό τήν ἴδρυση ὡς τὸ βδελυρὸ πούλημά της ἀπὸ τοὺς ἀνθρωπιστές, χριστιανούς τῆς Δύσης, στοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδας μας.

Ὁ θάνατος τοῦ Μιχαηλίδη μᾶς ξάφνιασε. Ἦταν ἀναπάντεχος. Τό νῆμα τοῦ ἔργου του κόπηκε κι' ἡ ρόκα πού τὸζλωθε ἔσπασε. Ἀγνωστο ἂν θά βρεθεῖ συνεχιστής και πότε. Οἱ κομῆτες στόν οὐρανὸ σπάνια εμφανίζονται.

ΣΠΥΡ. ΜΟΥΣΣΕΛΙΜΗΣ

ΣΗΜ. «Η. Ε.»: Ἡ «Ἡπειρωτικῆ Ἐστία», τιμῶντας τήν μνήμη τοῦ στενοῦ φίλου και συνεργάτη τῆς Κώστα Μιχαηλίδη, θά προσπαθῆσῃ νά παρουσιάσῃ εὐρύτερα τὴ ζωὴ και τὸ ἔργο τοῦ Ἡπειρώτη αὐτοῦ λογίου τῆς Θεσπρωτίας.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΑ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΔΥΟ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΟΥ ΝΤ. ΚΟΝΟΜΟΥ

Μεταξὺ τῶν ὀμιλητῶν, πού ἐκλήθησαν και πού ὀμίλησαν σὸ ἐφετεινὸ πρόγραμμα τῶν χειμερινῶν διαλέξεων τῆς Ἐταιρείας Ἡπειρωτικῶν Μελετῶν, εἶταν και ὁ Ντίνος Κονόμος, ἀπ' τοὺς

διακεκριμένους ιστοριοδίφες που έχουμε, που πραγματεύθηκε το θέμα: *Ἡ πειρωτες στὴ Ζάκυνθο*. Ὁ κ. Κονόμου ξεχώρισε εύκολα γιὰ τὴν ἡρεμία, τὴν πληρότητα καὶ τὴν ἐμβριθεία του, πράγμα που ἄφησε τίς πιὸ καλὲς ἐντυπώσεις καὶ πού, πρὸ παντός, ἔδωκεν ἕνα μέτρο πνευματικῆς ἀξίας, πού μπορούν νὰ ἔχουν τὰ ιστοριολογογραφικά θέματα. Εἶναι, ἀλήθεια, παρήγορο πού, στὴν ἀθεμέλιωτη—πολλές φορές, δυστυχῶς—προσπάθεια γιὰ μιὰ «γρήγορη» πνευματικὴ ἀνάπτυξη νέων πνευματικῶν ἐπιτευξέων, ἐργασίες καὶ ἄνθρωποι ὅπως ὁ κ. Κονόμου ἐπιτυγχάνουν τόσο πολύ. Ἀποτελοῦν πολυσημαντὴ προσφορά, πού ἡ ἀξία τῆς θὰ πιάσει πολύ χῶρο στὸν τωρινό μας πνευματικὸ βίον. Μονάχα οἱ πρῶτες ρίζες, ἡ πραγματικὴ καταβολὴ θὰ δώσει τὴν ὀληθινὴ μας φυσιογνωμία. Κι' ὕστερα, εἶτοι ἀναδεικνύονται καὶ ἀξιολογοῦνται ὅλες ἐκεῖνες οἱ ὄντως μεγάλες πνευματικὲς φυσιογνωμίες τῶν νεώτερων χρόνων τῆς ἱστορίας μας, πού συνδέθησαν μετὰ τὴν ἐπανάσταση καὶ πού ἔδωκαν στὸν ἱερό ἐκεῖνο ἀγῶνα ἕνα βαθύτατο περιεχόμενο καὶ μιὰν ἀπροσπλάστη αἴγλη ἑλληνικοῦ μεγαλείου. Γιατί, αὐτοὶ οἱ ὠραῖοι ἥρωες, οἱ ἀτσάλινοι πνευματικοὶ φάροι, πού ὑψώθηκαν στὶς τρανές ὥρες πού ἔδοκιμάστηκε τὸ ἔθνος, ἀποτελοῦν τὸ μεγαλύτερο κεφάλαιο στὴ Νεοελληνικὴ Ἱστορία.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✻

Καὶ μιὰν ἄλλη ὠραία πρωτοβουλία, εἶχε κατὰ τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα (10 Ἀπριλίου), ἡ Ἑταιρεία Ἑπειρωτικῶν Μελετῶν: ὀργάνωσε, στὴν εἰθουσά τῆς, μιὰ ἐπίκαιρη (περιστασιακὰ) μουσικοφιλολογικὴ βραδυὰ μετὰ θέμα: «Ὁ Μπάχ καὶ τὸ Ὁρατόριον: Τὰ Πάθη κατὰ Ματθαῖον». Ὁ καθηγητὴς κ. Θ. Μπαϊρακτάρης, πού καὶ στὶς προηγούμενες μουσικοφιλολογικὲς ἐκδηλώσεις τῆς Ε.Η.Μ. ὑπῆρξε ὁ κύριος ὀμιλητὴς, ἀνέπτυξε κι' ἔδω τὸ ἱστορικὸ, τὴν εἰσαγωγὴ καὶ τὰ ἐρμηνευτικὰ σχόλια πάνω στὸ θέμα, ἐνῶ ἀκούστηκαν ἀντιπροσωπευτικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸ σχετικὸν ὀρατόριον ἀπὸ δίσκουσ (δι' ἠλεκτροφωνικῆς συσκευῆς). Ἡ πληρότητα καὶ ἡ γλαφυρότητα τοῦ ὀμιλητῆ, πού κρατοῦσε καὶ τὸν ἄξονα τῆς ὅλης ἐκδηλώσεως, ἔδωκε μαζί μετὰ τὴν ἀφογὴ ἀπόδοση τῶν δίσκων, θαυμάσια εὐκαιρία γιὰ μιὰ ἐπικοινωνία μετὰ τὸ κλασικὸ ἀριστούργημα τοῦ Μπάχ καὶ μιὰ ἐξαιρετὴ ἐπιτυχία γιὰ τὴν Ε.Η.Μ. καὶ τὴν πόλη μας.

Δ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

✻❀✻

ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

Γεωργίου Θ. Ζώρα: Κάλβου. Ὁδαὶ (μετὰ τῆς πρώτης γαλλικῆς μεταφράσεως ὑπὸ *Sr. Julien* καὶ *Pauthier de Censay*), ἐκδοσις Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, (ἀρ. 33), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 180, Ἀθῆναι, 1962.

Γεωργίου Θ. Ζώρα: «Γ. Τερτσέτης καὶ

Ν. Θωμαζαῖος», (Ἀνέκδοτος ἀλληλογραφία. Ἄγνωστον δοκίμιον τοῦ Τερτσέτη), ἐκδοσις Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, (ἀρ. 30), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 80, Ἀθῆναι, 1961.

Γεωργίου Θ. Ζώρα: «Μαρτυρίαι τινὲς περὶ τὸ παιδομάζωμα», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 16, Ἀθῆναι, 1962.

Γεωργίου Θ. Ζώρα: «Α. Βαλαωρίτης καὶ Ν. Θωμαζαῖος» (Ἀνέκδοτος Ἀλληλογραφία), ἐκδοσις Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, (ἀρ. 34), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 36, Ἀθῆναι, 1961.

Γεωργίου Θ. Ζώρα: «Μαρίνου Φαλιέρου ἱστορία καὶ ὄνειρον» (κατὰ τὸν Βατικανὸν ἑλληνικὸν κώδικα 1563), ἐκδοσις Σπουδαστηρίου Πανεπιστημίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (ἀρ. 31), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 56, Ἀθῆναι, 1961.

Γεωργίου Θ. Ζώρα: «Ἡ 700ῆ ἐπέτειος τῆς ἀνασυστάσεως τῆς Βυζαντινῆς Ἀυτοκρατορίας», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 8, Ἀθῆναι, 1961.

Ἐπιμελεία: Γ. Θ. Ζώρα—Φ. Κ. Μπουμπουλίδου: «Βιβλιογραφικὸν Δελτίον Νεοελληνικῆς Φιλολογίας», (Β' 1960), ἐκδοσις Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Σχ. 8ον, σελ. 80, Ἀθῆναι, 1961.

Ἐπιμελεία: Γ. Θ. Ζώρα—Φ. Κ. Μπουμπουλίδου: «Βιβλιογραφικὸν Δελτίον Νεοελληνικῆς Φιλολογίας» (Γ' 1961), ἐκδοσις Σπουδαστηρίου Βυζαντινῆς καὶ Νεοελληνικῆς Φιλολογίας Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Σχ. 8ον μεγ., σελ. 68, Ἀθῆναι, 1962.

Ἄλκ. Πρώϊου: «Ἑλληνικὴ μεταγραφὴ καὶ ἐρμηνεία Καθολικῆς Λειτουργίας», Σχ. 8ον, σελ. 16 Ἀθῆναι, 1961.

Ντίνου Κονόμου, ἐκδοσις: Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας—Δ)ντής: Γ. Θ. Ζώρας (ἀρ. 6): «Κουτούζικα», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 28, Ἀθῆναι 1962.

Ρία Λονγο: «Βίος καὶ πολιτεία Μαρίας τῆς Αἰγυπτίας» (κατὰ τὸν Βατικανὸν ἑλληνικὸν κώδικα 2556), ἐκδοσις: Κείμενα καὶ Μελέται Νεοελληνικῆς Φιλολογίας—Δ)ντής: Γ. Θ. Ζώρας (ἀρ. 7), Σχ. 8ον μεγ., σελ. 20, Ἀθῆναι, 1962.

Σπύρου Στούπη: «Πωγωνησιακὰ καὶ Βησσανιώτικα», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 384, Πάτραι, 1962.

Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ (Διεύθυνσις Ἱστορίας Στρατοῦ): «Ἐποχωρητικοὶ ἀγῶνες τῶν Α' καὶ Β' Σωμάτων Στρατοῦ», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 366, Ἀθῆναι, 1962 (μετὰ χαρτῶν, σχεδιαγραμμάτων, πινάκων κλπ.).

Γενικοῦ Ἐπιτελείου Στρατοῦ (Διεύθυνσις Ἱστορίας Στρατοῦ): «Σύμπυξίς τοῦ Γ' Σώματος Στρατοῦ 1922», Σχ. 8ον μεγ., σελ. 280, Ἀθῆναι, 1962.

Δημητρίου Π' Κ. Οἰκονόμου: «Ρήματα Ζωῆς», (60 ὀμιλίας καὶ ἄρθρα μετὰ περιεχόμενον Ὁρησκευτικῶν—Ἐθνικῶν—Κοινωνικῶν), Σχ. 8ον, σελ. 168.

